CUMHURİYET'İN 75. YILI ARMAĞANI

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 7

(1920)

KAYNAK YAYINLARI

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 7

(1920)

KAYNAK YAYINLARI

Atatürk'ün
Bütün Eserleri

Analiz Basım Yayın Tasarım Uygulama Ltd. Şti. Adına Sahibi
İsmet Öğütücü

Genel Yönetmen
Şule Perinçek

Yönetmen
Fikret Ulusoydan

Redaksiyon
Prof. Dr. Nejat Kaymaz, Derya Çağlar, Em. Tnk. Kd. Alb. Ercan Güner, Kurtuluş Güran, Feyza Perinçek

Ankara Temsilcisi
Sarper Yiğit

Arşiv-Araştırma
Ercan Dolapçı, Hüseyin Eşki, Musa Sarıkaya, Kemal Şenoğlu, Hâdiye Yılmaz

Çevrimyazı
Ercüment Hüsnü Baki, Muazzez İlmiye Çığ, Ahmet Hezarfen, Dr. Derviş Kılınçkaya, Necdet Kurdakul, Sadık Perinçek, Memet Türkkan

Sayfa Düzeni ve Dizgi
Aslı Yazıcıoğlu, Semra Karabulut Ok

Kapak Tasarımı
Emre Şenoğlu, Sistem Ofset

Montaj
Analiz

Baskı
Sistem Ofset

Cilt
Cansın Mücellit

Satış ve Pazarlama
Hüseyin Gazi Yücebağ, Şinasi Gökçe

Dağıtım
Mesut Barış, Fetih Kişioğlu

Abone
Gülsün Kaygısız Gökçe

Muhasebe
Saniye Yalçın
© 2002

Bu eserin yayın hakları
Analiz Basım Yayın Tasarım Uygulama Ltd. Şti.nindir

Birinci Basım: Ocak 2002
İkinci Basım: Kasım 2003

Kaynak Yayınları: 340

ISBN: 975-343-235-6 (Tk. No)
975-343-339-5 (7. Cilt)

KAYNAK YAYINLARI

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM UYGULAMA LTD. ŞTİ.
İstiklal Caddesi 184/4 80070 Beyoğlu İstanbul
Telefon: (0212) 252 21 56 - 252 21 99 - 292 21 08 Faks: 249 28 92
Ankara: (0312) 430 42 19 Web: www.kaynakyayinlari.com
E. Posta: kaynak@kaynakyayinlari.com
suleperincek@ataturkuneserleri.com

Atatürk'ün Bütün Eserleri Danışma Kurulu

(Alfabetik soyadı sırasına göre)

M. Türker Acaroğlu

Prof. Dr. Feroz Ahmad

Prof. Dr. Sina Akşin

Talip Apaydın

Prof. Dr. Zeki Arıkan

Prof. Dr. İlhan Arsel

Ercüment Hüsnü Baki*

Nejat Birdoğan**

Muazzez İlmiye Çığ

Ali Dündar

Yrd. Doç. Dr. İsmet Görgülü

Prof. Dr. Tahir Hatipoğlu

Prof. Dr. Alpaslan Işıklı

Suphi Karaman

Prof. Dr. Nejat Kaymaz

Necdet Kurdakul

Em. Tümg. Turhan Olcaytu

Emin Özdemir

Sadık Perinçek**

Dr. Doğu Perinçek

Prof. Dr. Tülin Sağlamtunç

Zeki Sarıhan

Prof. Dr. Taner Timur

Prof. Dr. Şerafettin Turan

Gürbüz Tüfekçi

Memet Türkkan

* *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nin yayımına, binlerce sayfa eski yazı belgeyi okuyarak büyük katkılarda bulunan Ercüment Hüsnü Baki'yi 23 Aralık 2001 tarihinde kaybettik. Sayın Hüsnü Baki, tüm kitaplığını *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ne bağışlamıştı. Saygıyla anıyoruz.

** Sadık Perinçek'i 13 Eylül 2000, Nejat Birdoğan'ı 4 Mayıs 2001 tarihinde kaybettik.

Bu Cilde Katkıda Bulunanlar

(Alfabetik soyadı sırasına göre)

Av. Müslüm Akalın, Doç. Dr. Hüsamettin Aksu, Murat Bardakçı, Servet Bayoğlu, Ali Rıza Cihan, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Çanlı, Yrd. Doç. Dr. Rıfat Ergeç, Ahmet Cevdet Geçkili, Recep Gür, Rasih Nuri İleri, Zafer Kars, Armağan Kara, Orhan Koloğlu, Mustafa Onar, Ünal Türkeş, Sadık Üstün, Turhan Yılmaz, Çetin Remzi Yüregir, Yalçın Remzi Yüregir.

Adana İl Halk Kütüphanesi, Adana İl Kültür Müdürlüğü, Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesi, Amasya İl Halk Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Kütüphane ve Arşivi, Antalya İl Kültür Müdürlüğü, Antalya İl Halk Kütüphanesi, Arma Yayınları, Aziz Berker Kütüphanesi, Basın Müzesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Bostancı Kırtasiye çalışanları, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Çukurova Üniversitesi Kütüphane Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı, Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Galatasaray Lisesi Kütüphanesi, Gaziantep İl Halk Kütüphanesi, Harp Akademileri Komutanlığı Kütüphanesi, İş Bankası Yayınları, Hatay İl Halk Kütüphanesi, Havza Kaymakamlığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Atatürk Kitaplığı, İstanbul İl Halk Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi, Konya İl Kültür Müdürlüğü, Milli Kütüphane, Mülkiyeliler Birliği, Osmaniye, Marakırobası Köyü Muhtarı, Samsun İl Halk Kütüphanesi, Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi, TBMM Kütüphanesi, TC Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Arşiv Hizmetleri Şube Müdürlüğü, Tokat İl Halk Kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi ve Arşivi, *Yeni* Adana Gazetesi.

Atatürk'ün Bütün Eserleri

Cilt: 7

(1 Mart - 22 Nisan 1920)

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 19

56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e, Eskişehir Mıntıka Kumandanlığı'na,
1. Fırka Kumandanlığı'na, 14. Kolordu Kumandanlığı'na,
61. Fırka Kumandanlığı'na,
20. Kolordu Kumandanlığı'na (1 Mart 1920) 21
Tekfur Dağı Mutasarrıfı Firuzan Bey'e (1 Mart 1920) 23
12. Kolordu Kumandanlığı'na (1 Mart 1920) 24
1. Kolordu Kumandanlığı'na (1/2 Mart 1920) 26
1 Mart Tarihli Şifreye Ek (2 Mart 1920) 27
Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Sivas Heyeti Merkeziyesi Riyaseti'ne (2 Mart 1920) 29
Sivas'ta 3. Kolordu Kumandanlığı'na (2 Mart 1920) 30
Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Sivas Heyeti Merkeziyesi Riyaseti'ne (3 Mart 1920) 31
Sivas Müdafaai Hukuk Cemiyeti'ne (3 Mart 1920) 32
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (3 Mart 1920) 33
1. Kolordu Kumandanlığı'na (3 Mart 1920) 35
12. Kolordu Kumandanlığı'na (3/4 Mart 1920) 36
Sivas Vilayeti'ne ve Heyeti Merkeziye'ye (3/4 Mart 1920) 37
Konya'da 12. Kolordu Kumandanı
Fahrettin Beyefendi'ye (4 Mart 1920) 38
Padişah'a (4 Mart 1920) 39
Meclisi Mebusan Reisi Celâlettin Arif Bey'e (4 Mart 1920) 40
Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na (4 Mart 1920) 41
Sivas Vilayeti'ne ve Heyeti Merkeziyelere (4 Mart 1920) 42
Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na (4 Mart 1920) 44
Tamim (4 Mart 1920) 45
Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na (4 Mart 1920) 46
Tamim (4 Mart 1920) 47

Kumandanlara, Valilere, Mutasarrıflara ve
Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyelerine Tamim (4 Mart 1920) 48
Meclisi Mebusan Riyaseti Vekâleti'ne (4 Mart 1920) 49
13. Kolordu ve 5. Fırka Kumandanlıklarına (4 Mart 1920) 50
15. Kolordu Kumandanlığı'na (4 Mart 1920) 51
Sivas Vilayeti'ne ve Müdafaayı Hukuk Cemiyeti'ne (5 Mart 1920) 52
12. Kolordu Kumandanlığı'na (5 Mart 1920) 54
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (5 Mart 1920) 55
12. Kolordu Kumandanı Fahrettin Beyefendi'ye (5 Mart 1920) 56
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (5 Mart 1920) 57
Kastamonu Valiliği'ne (6 Mart 1920) 58
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (6 Mart 1920) 59
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (6 Mart 1920) 60
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (6 Mart 1920) 61
Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Sivas Heyeti Merkeziyesi Riyaseti'ne (6 Mart 1920) 62
Sivas Anadolu Kadınları Müdafaai Vatan Cemiyeti'ne (7 Mart 1920) 63
Sivas Vilayeti ve Heyeti Merkeziye'ye (7 Mart 1920) 64
Dersaadet'te İtilaf Temsilcilerine, Amiral Bristol'e (7 Mart 1920) 66
Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na (7 Mart 1920) 68
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (7 Mart 1920) 69
Sivas Vilayeti'ne ve Müdafaai Hukuk Cemiyeti'ne (8 Mart 1920) 71
15. Kolordu Kumandanlığı'na (8 Mart 1920) 72
15. Kolordu Kumandanlığı'na (8 Mart 1920) 73
Kuvayi Milliye Kumandanı Emin Arslan Bey'e (9 Mart 1920) 75
3., 12., 20., 13. Kolordu Kumandanlıklarına, Malumat İçin
15., 14. Kolordu, Refet Bey'e (9 Mart 1920) 76
Sivas'ta Anadolu Kadınları Müdafaai Vatan Cemiyeti'ne (9 Mart 1920) 78
Bütün Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine (11 Mart 1920) 79
Nazilli Mevki Kumandanlığı'na (11 Mart 1920) 80
14. Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa'ya (11 Mart 1920) 81
Bandırma'da 14. Kolordu Kumandanı
Yusuf İzzet Paşa'ya (11 Mart 1920) 82
Bolu Mutasarrıfı Haydar Beyefendi'ye (11 Mart 1920) 85
Rauf Bey'e, 15. ve 3. Kolordulara (11 Mart 1920) 86
Kâzım Karabekir Paşa'ya, Eskişehir'de Fahrettin ve Refet Beylere,
3. Kolordu Kumandanı Salâhattin Bey'e (11 Mart 1920) 87

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (11 Mart 1920) 88
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (11 Mart 1920) 89
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (11/12 Mart 1920) 90
Rauf Bey'e (12 Mart 1920) 91
14. Kolordu ve 61. Fırka Kumandanlığı'na (12 Mart 1920) 92
Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendi'ye (12 Mart 1920) 93
Rauf Beyefendi'ye (12 Mart 1920) 94
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (12 Mart 1920) 95
Kolordulara (13 Mart 1920) 96
Diyarbekir'de 13. Kolordu Kumandanlığı'na (13 Mart 1920) 97
14. Kolordu Kumandanlığı'na (13 Mart 1920) 98
Rauf Beyefendi'ye (14 Mart 1920) 99
İsmet Beyefendi'ye (14 Mart 1920) 100
14. Kolordu Kumandanlığı'na (15 Mart 1920) 101
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (15 Mart 1920) 102
Rauf Bey'e (15 Mart 1920) 103
1. Kolordu Kumandanlığı'na (15 Mart 1920) 104
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (15 Mart 1920) 106
İstanbul'un İşgalini Bildiren Telgraf (16 Mart 1920) 107
Kolordulara (16 Mart 1920) 108
İstanbul'da Telgraf Memuru Manastırlı Hamdi Efendi ile
Makine Başında Haberleşme (16 Mart 1920) 110
Bütün Valilere ve Mutasarrıflara (16 Mart 1920) 111
Bütün Vilayet ve Kumandanlıklara ve
Müdafaai Hukuk Cemiyeti'ne (16 Mart 1920) 112
Bütün Vali ve Kumandanlara ve
Müdafaai Hukuk Heyetlerine (16 Mart 1920) 113
Yusuf İzzet Paşa'ya (16 Mart 1920) 114
Sivas'ta 3. Kolordu Kumandanı
Salâhaddin Beyefendi'ye (16 Mart 1920) 115
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (16 Mart 1920) 117
15. Kolordu Kumandanlığı'na (16 Mart 1920) 118
15. Kolordu Kumandanlığı'na (16 Mart 1920) 119
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (16 Mart 1920) 120
Protesto (16 Mart 1920) 121
Beyanname (16 Mart 1920) 122

Miralay Refet Bey'e (16 Mart 1920) 124
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (16 Mart 1920) 125
Tamim (16 Mart 1920) 126
20. Kolordu Kumandanlığı'na (16/17 Mart 1920) 128
20. Kolordu Kumandanlığı'na (16/17 Mart 1920) 129
Kastamonu Valiliği'ne ve Mıntıka Kumandanlığı'na (16/17 Mart 1920) 130
Maraş'ta Kılınç Ali Bey'e (17 Mart 1920) 131
Bandırma'da 14. Kolordu Kumandanlığı'na (17 Mart 1920) 132
Bandırma'da 14. Kolordu Kumandanlığı'na (17 Mart 1920) 133
Bandırma'da 14. Kolordu Kumandanı
Yusuf İzzet Paşa'ya (17 Mart 1920) 134
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (17 Mart 1920) 135
Sivas'ta 3. Kolordu Kumandanı
Salâhattin Beyefendi'ye (17 Mart 1920) 136
İslam Âlemine Beyanname (17 Mart 1920) 138
Bütün Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine (18 Mart 1920) 140
20. Kolordu Kumandanlığı'na (18 Mart 1920) 141
14. Kolordu Kumandanlığı'na,
Bütün Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine (18 Mart 1920) 142
Sivas'ta 3. Kolordu Kumandanı
Salâhattin Beyefendi'ye (18 Mart 1920) 143
Hasankale Müdafaai Hukuk Merkezi'ne (18 Mart 1920) 145
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (18 Mart 1920) 146
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (18 Mart 1920) 148
3. Kolordu Kumandanı
Salâhaddin Beyefendi'ye (18/19 Mart 1920) 149
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (19 Mart 1920) 150
Urfa Eşrafına (19 Mart 1920) 151
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (19 Mart 1920) 152
Vilayetlere, Bağımsız Livala, Kolordu Kumandanlarına (19 Mart 1920) 153
Sivas Anadolu Kadınları Cemiyeti'ne (19 Mart 1920) 155
1. Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar Beyefendi'ye (19/20 Mart 1920) 157
Sivas'ta Anadolu Kadınları
Müdafaai Hukuk Cemiyeti'ne (19/20 Mart 1920) 158
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (20 Mart 1920) 160
Kılıç Ali Paşa'ya (20 Mart 1920) 161

Bütün Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine (21 Mart 1920) 162
Seçimler Hakkında (21 Mart 1920) 164
20. Kolordu Kumandanlığı'na (21 Mart 1920) 165
15. Kolordu Kumandanlığı'na (21 Mart 1920) 166
Bağdat'ta Nasuhi Bey'e (21 Mart 1920) 167
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (21/22 Mart 1920) 169
Bursa'da 14. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne (22 Mart 1920) 170
Bursa'da 56. Fırka Kumandanı
Bekir Sami Beyefendi'ye (22 Mart 1920) 171
Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili
Bekir Sami Bey'e (22 Mart 1920) 172
20. Kolordu Kumandanlığı'na (22 Mart 1920) 173
15. Kolordu Kumandanlığı'na (22 Mart 1920) 174
Bursa'da 14. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne (22 Mart 1920) 175
Nazilli Mevki Kumandanlığı'na, 61. Fırka Kumandanı Miralay Kâzım Bey'e,
Miralay Refet Bey'e (22 Mart 1920) 176
14. Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa'ya (23 Mart 1920) 177
Yusuf İzzet Paşa'ya (23 Mart 1920) 178
Sivas Müdafaai Hukuku Vatan
Kadınlar Cemiyeti Riyaseti'ne (23 Mart 1920) 181
Kolordulara, Refet Beyefendi'ye (23 Mart 1920) 183
Bursa'da 56. Fırka Kumandanı
Bekir Sami Beyefendi'ye (23 Mart 1920) 184
13., 3., 20. Kolordu Kumandanlıklarına (24 Mart 1920) 185
14. Kolordu Kumandanı
Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'ne (24 Mart 1920) 186
Kartal Müdafaai Milliye Grubu'na (24 Mart 1920) 188
13. Kolordu'da Erkânıharp Yüzbaşısı Sabri Bey'e (24 Mart 1920) 189
Sivas'ta 3. Kolordu Kumandanı
Salâhaddin Beyefendi'ye (24 Mart 1920) 190
Halep'te Şimşek'e (25 Mart 1920) 192
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (25 Mart 1920) 193
Salâhaddin Beyefendi'ye (25 Mart 1920) 194
3. Kolordu Kumandanı Salâhaddin Beyefendi'ye (25 Mart 1920) 195
15. Kolordu Kumandanlığı'na (25 Mart 1920) 196
Emin Arslan Bey'e (25 Mart 1920) 197
15. Kolordu Kumandanlığı'na (25 Mart 1920) 198

Bandırma'da Yusuf İzzet Paşa'ya (25 Mart 1920) 199
Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili
Bekir Sami Beyefendi'ye (25 Mart 1920) 200
Cemil Cahit Beyefendi'ye (26 Mart 1920) 201
15. Kolordu Kumandanlığı'na (26 Mart 1920) 202
Silifke Mutasarrıfı Vasıtasıyla Emin Arslan Bey'e (26 Mart 1920) 203
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (26 Mart 1920) 204
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (26 Mart 1920) 205
15. Kolordu Kumandanlığı'na (26 Mart 1920) 206
15. Kolordu Kumandanlığı'na (26 Mart 1920) 207
Balıkesir'de Kuzey Cephesi Kumandanı
Kâzım Beyefendi'ye (26 Mart 1920) 208
13. Kolordu Kumandanı Miralay Ahmet Cevdet'e (26 Mart 1920) 210
Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e (26 Mart 1920) 211
Kolordulara (15. Kolordu'dan Başka) Refet Bey'e, Sahildeki Vali
Ve Mutasarrıflara (27 Mart 1920) 212
3. Kolordu Kumandanı Salâhattin Beyefendi'ye (27 Mart 1920) 213
Kolordulara, (14. Kolordu Vekâleti'nden) Refet Beyefendi'ye,
Vilayetlere, Bağımsız Livalara, Müdafaai Hukuk Merkezlerine,
Bütün Telgraf Başmüdürlerine (27 Mart 1920) 214
Sivas Vilayeti'ne ve Heyeti Merkeziye'ye
Gönderilen Telgraf (27 Mart 1920) 217
Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili
Bekir Sami Beyefendi'ye (27 Mart 1920) 218
Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili
Bekir Sami Beyefendi'ye (27 Mart 1920) 219
Yunus Nadi ile Makine Başında Görüşme (27 Mart 1920) 220
Bolu Mutasarrıfı Haydar Beyefendi'ye, Bolu Müdafaai Hukuk
Heyeti Merkeziyesi'ne (27/28 Mart 1920) 222
Düzce'de Meclisi Mebusan Reisi
Celâlettin Arif Beyefendi'ye (27/28 Mart 1920) 223
Bursa'da 14. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti
Bekir Sami Beyefendi'ye (27/28 Mart 1920) 224
15. Kolordu Kumandanlığı'na (28 Mart 1920) 225
Maraş'ta Kılınç Ali Bey'e (28 Mart 1920) 226
Müdafaai Vatan Kadınlar Cemiyeti'ne (28 Mart 1920) 227
15. Kolordu Kumandanlığı'na (28 Mart 1920) 228

15. Kolordu Kumandanlığı'na (28 Mart 1920) 229
Medeni Devletlere Protesto (28 Mart 1920) 231
Yusuf Kemal, Rıza Nur Beyler ve Vehbi ve Abdullah Azmi Efendilere Cevap (28/29 Mart 1920) 233
3. Kolordu Kumandanı Salâhattin Beyefendi'ye (29 Mart 1920) 234
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (29 Mart 1920) 235
12. Kolordu Kumandanlığı'na (29 Mart 1920) 236
Yusuf Kemal, Rıza Nur, Vehbi, Abdullah Azmi Beyefendilere (29/30 Mart 1920) 237
Bursa'da Bekir Sami Beyefendi'ye (29/30 Mart 1920) 238
3. Kolordu Kumandanı Salâhattin Beyefendi'ye (30 Mart 1920) 239
13. Kolordu Kumandanı Cevdet Beyefendi'ye (30 Mart 1920) 240
15. Kolordu Kumandanlığı'na (30 Mart 1920) 241
Sivas Vilayeti'ne ve Heyeti Merkeziye'ye (30 Mart 1920) 242
15. Kolordu Kumandanlığı'na (30 Mart 1920) 243
Bursa'da 14. Kolordu Kumandanlığı'na (30 Mart 1920) 244
Re'fet Beyefendi'ye (31 Mart 1920) 245
1. Kolordu Kumandanlığı'na (31 Mart 1920) 247
Konya Heyeti Merkeziyesi'ne (1 Nisan 1920) 248
Lüleburgaz Kongresi Riyaseti'ne (3 Nisan 1920) 249
Zafer Bey'e (3 Nisan 1920) 250
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (4 Nisan 1920) 252
15. Kolordu Kumandanlığı'na (5 Nisan 1920) 253
Erzurum Müdafaai Hukuk Riyaseti'ne, Kadınlar Cemiyeti'yle Mahalli Gazetesine (6 Nisan 1920) 254
Yusuf İzzet Paşa'ya (6 Nisan 1920) 256
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (6 Nisan 1920) 257
Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e (6 Nisan 1920) 258
Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Beyefendi'ye (7 Nisan 1920) 259
Tekmil Kolordulara, 61. ve 56. Fırkalara, Refet Bey'e (8 Nisan 1920) 260
Bütün Kolordulara, 56. ve 61. Fırkalara, Miralay Refet Bey'e (8 Nisan 1920) 261
Tamim (8 Nisan 1920) 263
15. Kolordu Kumandanlığı'na (8 Nisan 1920) 264
Damat Ferit Paşa Hükümetinin Tanınmayacağı Hakkında Tamim (8 Nisan 1920) 265

Bursa'da 56. Fırka Kumandanı
Bekir Sami Beyefendi'ye (8/9 Nisan 1920) 267
Erzurum Vilayeti'ne (9 Nisan 1920) 268
Sivas Anadolu Kadınları Müdafaai Vatan Cemiyeti'ne (9 Nisan 1920) 269
Bursa'da Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e (9 Nisan 1920) 270
56. Fırka Yaveri Yüzbaşı Selâhattin Bey'le
Makine Başında Haberleşme (9 Nisan 1920) 271
Bursa'da 56. Fırka Kumandanı
Bekir Sami Beyefendi'ye (9/10 Nisan 1920) 273
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (9/10 Nisan 1920) 274
Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e (9/10 Nisan 1920) 275
Konya'da 12. Kolordu Kumandanı
Miralay Fahrettin Beyefendi'ye (10 Nisan 1920) 276
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (10 Nisan 1920) 277
56. Fırka Yaveri Yüzbaşı Selâhattin Bey'le
Makine Başında Haberleşme (10 Nisan 1920) 278
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (10 Nisan 1920) 279
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (11 Nisan 1920) 280
1. Kolordu Kumandanı
Miralay Cafer Tayyar Beyefendi'ye (11 Nisan 1920) 281
56. Fırka Kumandanı Miralay Bekir Sami Beyefendi'ye,
61. Fırka Kumandanı Miralay Kâzım Beyefendi'ye, 20. Kolordu ve
Miralay Refet Bey'e (12 Nisan 1920) 282
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (12 Nisan 1920) 284
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (12 Nisan 1920) 285
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (12 Nisan 1920) 286
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (12 Nisan 1920) 287
Tamim (12 Nisan 1920) 288
Tamim (13 Nisan 1920) 290
Kartal'da Zafer Bey'e, Yakup Şevki ve
Nurettin Paşa'ya (13 Nisan 1920) 291
Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili
Bekir Sami Beyefendi'ye (13/14 Nisan 1920) 292
Tamım (13/15 Nisan 1920) 293
Diyarbekir'de 13. Kolordu Kumandanlığı'na (14 Nisan 1920) 294
Diyarbekir'de 13. Kolordu Kumandanlığı'na (14 Nisan 1920) 295
Afyonkarahisarı'nda Miralay Refet Beyefendi'ye (14 Nisan 1920) 296

Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili
Bekir Sami Bey'e (14 Nisan 1920) 297
Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e (14 Nisan 1920) 298
Emin Arslan Bey'e (15 Nisan 1920) 299
15. Kolordu Kumandanlığı'na (15 Nisan 1920) 300
Bursa Valiliği'ne Fatin Beyefendi'nin Tayini (15 Nisan 1920) 301
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (15 Nisan 1920) 302
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (16 Nisan 1920) 305
Edime'de 1. Kolordu Kumandanlığı'na (16 Nisan 1920) 308
Edirne'de 1. Kolordu Kumandanlığı'na (16 Nisan 1920) 309
Nazilli'de Miralay Refet Bey'e (16 Nisan 1920) 310
Kılınç Ali Bey'e (16 Nisan 1920) 311
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (16 Nisan 1920) 312
Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili
Bekir Sami Beyefendi'ye (16 Nisan 1920) 313
Denizli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'ne (16 Nisan 1920) 314
Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili
Bekir Sami Beyefendi'ye (17 Nisan 1920) 315
Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili
Bekir Sami Beyefendi'ye (17 Nisan 1920) 316
3. Kolordu Kumandanı Salâhaddin Beyefendi'ye (17 Nisan 1920) 317
Ayıntap Mutasarrıflığı'na (17 Nisan 1920) 318
Geyve'de 24. Fırka Kumandanlığı'na (17 Nisan 1920) 319
Nazilli'de Miralay Refet Beyefendi'ye (18 Nisan 1920) 320
Anadolu Telgraf Merkezlerine Tamim (18 Nisan 1920) 321
Konya Posta ve Telgraf Başmüdüriyeti'ne (18 Nisan 1920) 322
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (18 Nisan 1920) 323
Geyve'de 24. Fırka Kumandanlığı'na (18 Nisan 1920) 324
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (18 Nisan 1920) 325
Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na (18 Nisan 1920) 326
14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Bey'e (18 Nisan 1920) 327
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (18/19 Nisan 1920) 328
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (18/19 Nisan 1920) 329
Erzurum Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesi'ne (19 Nisan 1920) 330
Nazilli'de Miralay Refet Bey'e (20 Nisan 1920) 331
Samsun Mutasarrıflığı'na ve Kastamoni'de Mıntıka Kumandanı
Osman Bey'e (20 Nisan 1920) 332

Eskişehir Mutasarrıflığı'na (20 Nisan 1920) 333
İnebolu'da Gençler Mahfiline (20 Nisan 1920) 334
Miralay Refet Beyefendi'ye (20 Nisan 1920) 335
Fevzi Paşa'ya (20 Nisan 1920) 336
Fevzi Paşa'ya (20 Nisan 1920) 337
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (20 Nisan 1920) 338
Kastamonu Vilayeti'ne (20 Nisan 1920) 339
Oğuz Bey'e (20 Nisan 1920) 340
Feke Kaymakamı Şerafettin Bey'e (21 Nisan 1920) 341
Niğde 11. Fırka Kumandanlığı'na (21 Nisan 1920) 342
3. Kolordu Kumandanlığı'na (21 Nisan 1920) 343
Tamim (21 Nisan 1920) 344
Kılınç Ali Bey'e (21 Nisan 1920) 346
Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na (21 Nisan 1920) 347
Balıkesir'de 61. Fırka Kumandanlığı'na (21 Nisan 1920) 348
Mudanya Kaymakamlığı'na (21 Nisan 1920) 349
Diyarbekir Posta ve Telgraf Başmüdüriyeti'ne (21 Nisan 1920) 350
Tamim (21 Nisan 1920) 351
Bursa'da 14. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne (21 Nisan 1920) 352
Nazilli'de Miralay Refet Beyefendi'ye (21 Nisan 1920) 353
15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya (21 Nisan 1920) 354
14. Kolordu Kumandan Vekâleti'ne (22 Nisan 1920) 355
Kılınç Ali Bey'e (22 Nisan 1920) 356
Tamim (22 Nisan 1920) 357

DİZİN 359

SUNUŞ

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye halkının ulusal demokratik devrimi'nin önderidir. O'nun hayatı, daha 1908 Devrimi öncesinden 1938'de hayata göz yummasına kadar toplumumuzun devrim süreçleriyle iç içedir.

Atatürk, çağımızın iki büyük devrim dinamiğinden birini oluşturan Mazlumlar Dünyası'nın başarıya ulaşan ilk devrimine önderlik etmiştir. Bu nedenle, O'nun başında bulunduğu eylem, yalnız ulusal tarihimize damgasını vurmakla kalmamış, insanlık tarihinin yaratılmasına da önemli katkıda bulunmuştur. Kurtuluş Savaşı'mızın ve Cumhuriyet Devrimi'mizin, bir bütün olarak, bütün dünyada Kemalist Devrim diye bilinmesi, başka deyişle O'nun adıyla anılması doğaldır.

Bu gerçekler ışığında, Atatürk'ü bilmek ve anlamak, 20. yüzyıl Türkiye'sini ve dünyasını incelemc ve açıklama çabasının bir gereğidir. Oysa O'nun önderliğindeki büyük devrimci eylemi ateşleyen ve yönlendiren düşünce birikiminin belgeleri, çeşitli kitap, dergi, gazete, yayın ve arşivlere dağılmıştır. Bu nedenlerle, araştırmacılar ve ilgililer, Türkiye Devrimi'ni bütün yönleri ve derinliğiyle inceleme ve açıklama olanağından yoksundur.

Atatürk'ü kaybetmemizden bu yana 60 yıl geçtiği halde, yazı ve konuşmalarını, bir arada ve asıllarına uygun olarak yayımlama görevi, ne yazık ki, bugünlere kalmıştır.

Kaynak Yayınları, tamamı 15 ciltte toplanacak olan *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ni yayımlama görevini üstlenmekle tarifsiz bir onur duymaktadır ve yaptığı işin bilincindedir.

Kuvvet kaynağımız, Türkiye halkının devrimci pratiğini özetleyen bu büyük birikimi, önümüzdeki devrimci atılımların enerji kaynağına dönüştürme iradesidir. Biricik güvencemiz ise, Türkiye devriminin yaratıcısı ve sahibi olan Türkiye halkıdır ve onun aydın birikimidir.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, yalnız bir derleme ve özgün metinlere göre düzeltme çalışması sınırları içinde kalmamış, bir araştırma ve keşif faaliyeti boyutlarına ulaşmıştır. Kaynak Yayınları, Atatürk'e ait ülkemiz ve yabancı ülkeler arşivlerinde gizlenen belgelere ulaşmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamış ve özel bir çalışma yürütmüştür. Bu çabalarımızın ürünlerini toplamaktayız. Özellikle Türkiye ve eski Sovyetler Birliği arşivlerinde bulduğumuz, yüzlerce yeni belge, yazı, mektup, demeç, tutanak, görüşme ve konuşma, Türkiye devrim tarihinin bazı aşamalarını yeniden yazmayı gerektiren bilgileri ve kanıtları içermektedir.

Atatürk'ün Bütün Eserleri'ni yayımlama görevi, kuşkusuz ancak Türkiye devrim tarihine ve Atatürk araştırmalarına emek vermiş aydın ve uzman birikimiyle başarılabilirdi. Bu anlayışla oluşturulan Atatürk'ün Bütün Eserleri Danışma Kurulu, araştırmaların yürütülmesinde ve eserin oluşturulmasında izlenecek yöntemleri tartışmış ve anlayış birliğine varmıştır. Buna göre:

• Bu çalışmayla, Atatürk'ün yazdığı, söylediği ve imzaladığı bütün metinler ve belgeler bir araya getirilecektir.

• *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nde, yalnız Atatürk'e ait olduğu kanıtlanmış olan metinler yer alacaktır. Hatıralardaki aktarmalar, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ne konmayacaktır.

• Hataların ve tahrifatların düzeltilmesi yanında, eksiklerin giderilmesi için, yayımlanmış metinler, asılları ve özgün belgelerle karşılaştırılacaktır.

• Belgenin kaynağı, konuşmanın nerede, hangi tarihte yapıldığı gibi nesnel bilgiler, yorumsuz olarak verilecektir.

• Metinler, eserde tarih sırasına göre yer alacaktır. Çünkü, Atatürk'ün görüşleri, tarihsel akış içinde anlamlıdır.

• Eser, günümüz Türkçesiyle yayımlanacaktır. Dildeki tarihi hava korunurken, artık anlaşılmayan sözcük ve deyimlerin yerine bugünkü karşılıkları konulacaktır.

Bu çerçevede binlerce kitap, gazete, dergi ve belge taranmış, incelenmiş, yayımlanmış metinlerle karşılaştırılmış; eski yazı metinler Latin harfli Türkçe yazıya yeniden aktarılmış; Rusça, İngilizce, Fransızca, Almanca ve diğer yabancı dillerden metinler, yeniden çevrilmiştir. *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'nde yer alan bütün metinler ve tarihleri, belgelerin asıllarına ya da ilk kaynaklarına başvurularak teker teker incelenmiş, araştırılmış, karşılaştırılmış ve defalarca kontrol edilmiştir.

Böylesine ağır ve yorucu olan bu çalışma sırasında, Osmanlıca metinler eski Erzincan Milletvekili Sayın Sadık Perinçek, Sumerolog Sayın Muazzez İlmiye Çığ, Eğitimci ve Yazar Sayın Memet Türkkan, Emekli Kütüphane Müdürü Sayın Celalettin Kişmir; Sayın Ercüment Hüsnü Baki; Almanca metinler Sayın Fatma Artunkal ve Sayın Şule Perinçek, Fransızca metinler Sayın Ercüment Hüsnü Baki ve Sayın Kiraz Perinçek tarafından okunup yeniden çevrilmiş ve yüzlerce hata saptanıp giderilmiştir. Yanlış okuma, çeviri ve tarih hatalarından tipik olan birkaçı dipnotlarda belirtilmiştir.

Metinlerin günümüz Türkçesiyle yayımlanması için çok özenli bir çalışma yürütülmüştür. Bu konudaki deneyimiyle ve güvenilir uzmanlığıyla bilinen Sayın Emin Özdemir'e değerli katkıları için ne kadar teşekkür edilse azdır.

Yardımcı Doçent Doktor Sayın İsmet Görgülü, Atatürk'ün özellikle askeri yazılarını inceledi ve çok değerli katkılarda bulundu.

Dipnotlarda, metinlerin daha önce yer aldığı kaynaklar ile belgelerin bulunduğu arşiv belirtilmiştir.

Rumi tarihlerin yanında miladi karşılıkları gösterilmiştir.

Öğle vaktini esas alan 12 saat sistemi korunmuştur. Örneğin; "saat 2 sonra'da", "saat 14'te"; "saat 6 evvel'de", "saat 06'da" anlamındadır.

Kişi ve yer adlarının yazılışına müdahale edilmemiş, farklılıklar korunmuştur. ("Saip, Sâip, Saib", "Saffet, Safvet" ya da "Kanlı sırt, Kanlısırt" gibi.)

Sonunda "Y.N." (Yayımlayanın Notu) imzası bulunan notlar Kaynak Yayınları tarafından konulmuştur.

***

Atatürk'ün Bütün Eserleri'ni en başta O'nun önderliğinde Türkiye Devrimi'ni gerçekleştiren Türkiye halkına, Birinci Dünya Savaşı'nın, özellikle Çanakkale Direnişi'mizin, Kurtuluş Savaşı'mızın silahlı kuvvetlerine, şehit ve gazilerine, Cumhuriyet Devrimi'mizin Aydınlanma savaşçılarına, Devrim şehitlerine, Kubilay'lara, "Cumhuriyet bize emanet" diyen devrim gençliğine, ulusal demokratik devrimimizi tamamlamak için mücadele eden emekçi ve aydınlarımıza borçluyuz. Bu büyük eserin gerçek yaratıcıları, başta Atatürk, onlardır.

20. yüzyılın devrimci yükselişinde, Ezilen Dünyanın ayağa kalkışını ateşleyen ve 21. yüzyılın büyük devrimci atılımlarına olağanüstü katkılarda bulunacak olan Türkiye halkına ve aydınlarına, *Atatürk'ün Bütün Eserleri*'ni, Cumhuriyet'in 75. yılı armağanı olarak, derin saygı ve bağlılıkla sunuyoruz.

Ekim, 1998
KAYNAK YAYINLARI

56. FIRKA KUMANDANI BEKİR SAMİ BEY'E, ESKİŞEHİR MINTIKA KUMANDANLIĞI'NA, 1. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA, 14. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA, 61. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA, 20. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(1 MART 1920)

Ankara
1.3.36 [1920]

56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e
Eskişehir Mıntıka Kumandanlığı'na
1. Fırka Kumandanlığı'na
14. Kolordu Kumandanlığı'na
61. Fırka Kumandanlığı'na
20. Kolordu Kumandanlığı'na

Adet

1. Hürriyet ve İtilaf'la, Nigehbanı Askeri Cemiyeti'nin devamı Kızılhançer Cemiyeti mensuplarının, Dersaadet'le Anadolu arasında ve Anadolu dahilinde geniş bir şekilde tertip edip, elde edilen irticai harekâtları hakkında malumat arz edilmiştir. Karabigalı ve Gönen hadiseleri de, bu malumatı kısmen teyit etmiştir. Bu gibi irticai harekât anında keşfedilip imha edilemeyecek olursa, genişlemek ihtimali olduğu ve bunun da vatan ve milletimizin hayat ve memat meselesinin söz konusu olduğu bir zamanda vuku'a getirilmesi, bir suikasttan başka hiçbir şeyle bağdaştırılamayacağı yüksek malumlarıdır. Hakikaten, bu gibi acı ahvale bütün arkadaşlarımızın derhal acil tedbirler alarak vatanı felaketten kurtardıkları malumu âcizanemiz ise de, bu konuda âcizane hatırımıza gelen aşağıdaki görüşleri süratle arz ederiz: Haber verilen sözü geçen irticai harekât, tarif edildiği gibi vuku bulacak olursa, evvelemirde mükemmel bir istihbarat teşkilatı vücuda getirerek, vakaların ortaya çıkmasından evvel malumattar olmakla beraber, Balıkesir ve havalisinde ortaya çıkması ve genişlemesi ihtimali bulunan irticai harekâtın mahallinde imha edilmesine, Bursa, Bilecik, İzmit, Eskişehir havalisinde vuku bulacak hareketle birleşmesine son derece mani olmakla beraber, henüz sükûnet içinde bulunan adı geçen Bursa, İzmit, Eskişehir havalisinde or-

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 11, Dosya 335/26, Fihrist 8, 8-1'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, Şubat 1989, sayı 87, s.48-51. Eski yazı belge, Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

taya çıkmasını engelleyici kati tedbirler alınması ve bilhassa 56., 1. Fırka kumandanlıklarıyla Eskişehir Mıntıka Kumandanlığı'nın yekdiğeriyle sıkı bir irtibat tesis etmeleri ve lüzumlu yardımda bulunmaları ve bu maksatla muntazam kuvvetlerin kâfi olmadığı yerlerde, şimdiden milli müfrezeler teşkiline girişilmesi ve Bilecik-Karamürsel Adapazarı'ndaki tekmil kuvvetleri oralardaki kumandanların nüfuz ve tesirleri altına almaları, son derece elzemdir. 56. Fırka bölgesinde milli teşkilat için kâfi derecede silah mevcut olmadığı gibi, adı geçen fırkada bir tek top da olmadığından, 20. Kolordu'nun, adı geçen fırkaya bu hususta azami yardımda bulunması icap etmektedir. Bu hususun süratle kararlaştırılarak hemen icrasını ve neticeleri hakkında aydınlatılmamızı rica ederiz. Mustafa Kemal

TEKFUR DAĞI MUTASARRIFI FİRUZAN BEY'E*

(1 MART 1920)

Şifre

Ankara, 1.3.1920

Tekfur Dağı Mutasarrıfı Firuzan Bey'e[1]

Livanız dahilinde muhitin müsaade etmemesinden bahisle, milli teşkilat icrasının mümkün olamayacağını Tekfur Dağı Heyeti İdaresi'nin yazısına atfen, Edirne Heyeti Merkeziyesi bildiriyor. Bu görüşü milli hamiyet ve muhabbet ile bağdaşır göremiyoruz. Büyük hadiselerin ve vakaların tesiri altında kalan fertler, cemiyet haline gelerek muhitin hayat ve canlılığından kuvvet almadıkça, mevcudiyetlerinin yıkılmaya hazır olduğu kanaatine şuursuz bir halde kapılır ve vehme düşerler. Tekfur Dağı muhitinin genel milli birliğimizden hariç kalmasına izin verilemeyeceğinden, her halde hareket ve müdafaa fikrinden mahrum kaldığını hisseden muhite hayat verilerek hem kendilerinin ve hem de ortak vatanın kurtuluş ve saadetinin kefili olan teşkilatta kendilerine rehberlik ve yol göstericilik edeceğinizi, herkesçe bilinen ve yaratılıştan gelen gayret ve hamiyetlerinden ümit eder ve muvaffakiyet cevabınızı bekleriz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 250, s.294; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 250 c, s.1224.

1 *Nutuk*'un 1927 basımındaki bu başlık, 1934 basımında "Tekirdağ Mutasarrıfı Fruzan Bey'e" şeklinde değiştirilmiştir. (Y.N.)

12. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(1 MART 1920)

Ankara'dan

12. Kolordu Kumandanlığı'na

29.2.36 [1920] tarihli şifreye ektir.

Devam: Suret (Sensfor limandaki) Tekfurdağı'ndaki[1] Alay Kumandanı Binbaşı Mustafa Nuri Bey, subay vereceği ve sevk edeceği gibi 14. Kolordu'nun silah depoları hakkında subaylara talimat vermektedir ki, subaylar ihtilali ile[2] baskınlar yapacaklar ve depoların içindekileri alacaklar. Bandırma'da Davavekili Ferid Bey, bu ihtilal teşkilatına memurdur. Bandırma içinde emrine hazır üç yüz silahlı maiyeti de var. 56. Fırka'dan yetmiş subayın imzalarını taşıyan bir mazbata, Dersaadet'te Nigehban Cemiyeti'ne gelmiştir. Muhteviyatı, yapılacak ihtilale Nigehbancılarla katılacaklarını temin ve taahhütten ibarettir. Bu imza sahiplerinden Muhsin Halil, İbrahim[4] *(TLK n CH)*[5] Mustafa Nuri Efendilerin[6] isimleri anlaşılmış diğerleri henüz öğrenilemedi. *(B r v s h)*[7] Bursa Polis Müdürü'yle serkomiseri, bu ihtilalci teşkilatı himaye etmektedirler. Yenişehir eşrafından[8] Çerkez Ethem Paşa, Bursa üzerine yapılacak *(Hck)*[9] harekâtı üstlenmiştir. Yalova'daki *"ayb v..v lh"*[10] anlaşılmıştır. Muvaffakiyet halinde, *"ayav"*[11] harekâta katılmayı vaat[12] ve temin etmiştir. Diğer[13] Hafız İsmail, Bursa'ya teşkilat için memur edilmiştir. Bursa'daki galeyanda[14] lüzumlu silahları Sedbaşı'nda Çerkez İbrahim ve Çerkez İddis[15] Ağa'nın oğlu Ömer dağıtacaktır. Bu-

* *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 452; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.506-507.

1 Tekirdağ. (Y.N.)

2 *İstiklâl Harbimiz*'de "ahali ile". Doğrusu kuşkusuz "ihtilali ile". (Y.N.)

4 *İstiklâl Harbimiz*'de "Muhsin, Halil İbrahim"dir. (Y.N.)

5 *İstiklâl Harbimiz*'de yoktur.(Y.N.)

6 *İstiklâl Harbimiz*'de "Nuri". (Y.N.)

7 *İstiklâl Harbimiz*'de yoktur. (Y.N.)

8 *İstiklâl Harbimiz*'de "..... etrafında". (Y.N.)

9 *İstiklâl Harbimiz*'de yoktur. (Y.N.)

10 *İstiklâl Harbimiz*'de "İbo İbrahim". (Y.N)

11 *İstiklâl Harbimiz*'de "İbo (İbrahim'den muharref bir lakap)". (Y.N.)

12 *İstiklâl Harbimiz*'de "arz". (Y.N.)

13 *İstiklâl Harbimiz*'de "Diğer zeyil" (Diğer ek). (Y.N.)

14 *İstiklâl Harbimiz*'de "Bursa'daki dahili galeyanda". (Y.N.)

15 *İstiklâl Harbimiz*'de "İdris". (Y.N.)

radan gönderilmiş olan silahlar bunlardadır. Ömer'le haberleşmeyi temin eden, Ulucami karşısında Kalıblı[1] Ahmet Efendi'dir. Mektup Ahmed Efendi namına gönderiyor. Bursa harekâtına Karacabey'den de iştirak vaki olacaktır.[2] Bursa'nın sağ cenah harekâtını, Karacabey'de *"go.soarmi"*[3] İbrahim Bey'le Çerkes eşkıyasından meşhur Davud idare edecektir. Bunların maiyeti Çerkes ve Arnavut'tur. Sol cenahı Yenişehir'de Ethem Pani ve İbo[4] ve Kâzım'ın biraderi Hikmet ve arkadaşları ve merkezi 56. Fırka'dan Nigehbancı subaylar idare edecektir. Topçu Yüzbaşısı Ziya Bey, yirmi gün evvel Karacabey'e gitmiş, Kodovarlı[5] İbrahim'le işbirliği yapmıştır. Karacabey Kaymakamı Tevfik Nevzad Bey[6] de, teşkilatçılara yardımcıdır.

Diğer *(S S Y L D R)*[7] bu sabah Romani vapuruyla Karabiga'ya dört ihtiyat subayı, Anzavur emrine hareket etmiştir. Şimdi Çorlu'da bulunan[10] İhtiyat Subayı Hüseyin Hüsnü Efendi, yirmi beş kişilik bir kuvvet hazırlamıştır. Tekfurdağı'ndaki Alay Kumandanı Binbaşı Mustafa Nuri Bey tarafından tedarik edilen Nigehbancı subaylar kimse[11] ile birlikte Karabiga'ya hareket etmişlerdir.[12] Bugün hareket edecek Gelibolu vapuruyla gidecek[13] Nigehbancı subaylar hakkında hükümete[14] malumat verilmiştir. Yarın veyahut başka günler Yenişehir'de İbrahim Paşa'ya iltihak etmek üzere Çerkez İdris Ağa, Yüzbaşı Şevket Hüseyin Remzi oğlu Şevket[16] ve Bahriye yüzbaşılarından Tahsin ve *(HKOZ)*[17] buradan hareket etmediği anlaşılan asılan[18] Kâzım'ın biraderi Hikmet, doğruca Gemlik'e gideceklerdir. Mudanya'ya çıkmaları muhtemeldir. Devamı vardır. Mustafa Kemal. 1 Mart 36 [1920]

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud[19]

1 *İstiklâl Harbimiz*'de "Kalıpcı". (Y.N.)
2 *İstiklâl Harbimiz*'de, "Mektup Ahmed Efendi namına gönderiyor. Bursa harekâtına Karacabey'den de katılım vaki olacaktır" cümleleri yoktur. (Y.N.)
3 *İstiklâl Harbimiz*'de "Gostuvarlı". (Y.N.)
4 *İstiklâl Harbimiz*'de, Ethem Pani ve İbo isimlerinden yalnızca "Ethem" adı vardır. (Y.N.)
5 *İstiklâl Harbimiz*'de "Gostivarlı". (Y.N.)
6 *İstiklâl Harbimiz*'de yalnızca "Tevfik Bey". (Y.N.)
7 *İstiklâl Harbimiz*'de "Diğer zeyil" (Diğer ek). (Y.N.)
10 *İstiklâl Harbimiz*'de, "bulunan" sözcüğü yerine "Bulgar" denilmektedir. (Y.N.)
11 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde "kimse" sözcüğünün altı ve üstü çizilmiştir. (Y.N.)
12 *İstiklâl Harbimiz*'de, "Nigehbancı subaylar kimse ile birlikte Karabiga'ya hareket etmişlerdir" yerine. "Nigehbancı subaylarla birlikte Karabiga'ya deniz yoluyla geçeceklerdir" denilmektedir. (Y.N.)
13 *İstiklâl Harbimiz*'de "gidecek" sözcüğü yoktur. (Y.N.)
14 *İstiklâl Harbimiz*'de "hükümete" sözcüğü yoktur. (Y.N.)
16 *İstiklâl Harbimiz*'de "Şevket" adı yoktur. (Y.N.)
17 *İstiklâl Harbimiz*'de, "Tahsin ve (HKOZ)" yerine, "Tahsin Efendinin henüz" denilmektedir. (Y.N.)
18 "Asılan" sözcüğünün aslı olan "maslup", *İstiklâl Harbimiz*'de yoktur. (Y.N.)
19 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

1. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(1/2 MART 1920)

Şifre çözümü

Ankara
1/2.3.36 [1920]

1. Kolordu Kumandanlığı'na

General Milen,[1] 22.2.36'da [1920'de] Harbiye Nezareti'ne bir muhtıra vererek, Dersaadet, İzmit, Çanakkale ve bütün sahillerdeki ve cephane depolarındaki askeri memurlar ile Türk muhafızlarını kaldırarak İngiliz memur ve muhafızlarına teslimini talep eylemiş. Harbiye Nezareti, keyfiyeti Babıâli'ye bildirmiştir. Hükümetin bu gibi taleplere karşı boyun eğeceği, Harbiye Nazırı'nın İzmit Cephaneliği dolayısıyla meydana gelen vaka üzerine oradaki cephanenin İngilizlere teslimi hakkında 1. Fırka Kumandanı'na verdiği emirle anlaşılmıştır. İngilizlerin işbu teşebbüslerde maksatlarının, sahilden başlayarak adım adım ve dahilde ve bilhassa demiryolları üzerindeki mevkilerde mevcut silah ve cephanemizi alarak mukaddes vatanımızı müdafaa hususundaki azmimizi büsbütün imha etmek olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Halbuki, Avrupalıların her gün yeniden yeniye yapmış oldukları zulümlere karşı, elimizdeki silahlardan başka bir kuvvetimiz olmadığı şu mühim zamanda tek bir kurşun bile teslim etmek, maazallah vatana bir suikasttan başka bir şey olamayacağı yüksek malumları olacağından, hatta hükümet emir vermiş olsa bile, ahali kuvvetlerine dayanmak suretiyle hiçbir silah ve cephanenin düşmana teslim edilmemesi ve düşmanın fazla kuvvet getirerek cebren ellerinden alabilmesi mümkün mevkilerdeki depolar muhteviyatının gizlice dahildeki emin mahallere naklini vatanperverane gayretlerinden bekler ve istirham eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi A. VRK. HRM. 1338.8.25'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ile İlgili Arşiv Belgeleri (1911-1921 Tarihleri Arasına Ait 106 Belge)*, T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1982, s.84-85, 199. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Milne. (Y.N.)

1 MART TARİHLİ ŞİFREYE EK*

(2 MART 1920)

Ankara: 2.3.1336 [1920]

1.3.36 [1920] şifreye ektir.

Devam:

1. Balıkesir civarındaki teşkilata şimdi Kebut'ta[1] bulunan Ağır Topçu Binbaşılarından Emirgânlı Kemal Bey memurdur. Hamdi Paşa'nın yaveri olup Bandırma'da tutuklanan Yüzbaşı Kemal de, kendisiyle işbirliği yapacaktır.

2. Bunların Kebut'ta[2] bir kargaşalık çıkaracakları söyleniyor. Bugünlerde tahliye edilen Yüzbaşı Mahmud Celâlettin ile burada Zeynelabidin Hoca'nın hanesinde misafir süvari mülazımıevveli,[3] Kebut'taki[4] teşkilatçılara iltihak için emir almıştır.

3. Konya teşkilatına Zeynelabidin Efendi memurdur. .....[5] Paşa'nın hanesinde toplanılarak görüşmeler cereyan etmiştir. Netice kararlaştırılamamıştır. Konya'da Zeynelabidin Efendi'nin emrine tabi subayların mevcut olduğu haber veriliyor.

Diğer ek:

Sivas'taki İtilafçı Şeyh, Sivas teşkilatına memur edilmiştir. Bunlara lazım gelen[6] talimat ve emirleri Hürriyet ve İtilaf Genel Merkezi'nden gönderilen mektuplar Samsun'a da[7] özel adamla gönderilmekte ve Sivas'ta Hürriyet ve İtilaf şube adamlarıyla[8] elden gönderilmektedir. Dahile gönderilen emirlerin ve talimatın gönderilmesi[9] Polis Müdüriyeti Heyeti Teftişiyesi Müdürü Hüseyin Hicabi Bey tarafından idare ve

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.507-508; *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 452.

1 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "burada". Sözcüğün "Kepsut'ta" olma ihtimali de vardır. (Y.N.)

2 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "burada" (Y.N.)

3 Üsteğmen. (Y.N.)

4 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "buradaki". (Y.N.)

5 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "Son akşam Damad Ferid". (Y.N.)

6 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "gizli gelen". (Y.N.)

7 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "mekâtib-i sanstiriye". (Y.N.)

8 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "mutemetleriyle". (Y.N.)

9 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "ta'cili" (süratlendirilmesi) şeklindedir. (Y.N.)

tanzim edilmekte, Tirebolu'da teşkilata Kadızade Rifat Bey'in memur edildiği zannolunmaktadır. .....[1] Biga hadisesini bu adam çıkarmış ve tertip etmiş ve[2] hadiseden evvel buraya gelerek talimat vesaire almıştır. Anzavur ilk isyanında Eskişehir, Biga, Balıkesir ve Bursa, İzmit ve Bolu livaları ahalisi namına hareket ettiğini beyannamc ile ilan etmişti.[3]

Diğer ek:[4]

Dün Gelibolu vapuruyla Karabiga'ya kimse gidemedi. Vapura binenler[5] tutuklandı ve daha sonra muhafızlıkça tahliye olundu. Bu mürettep subayları Yunan vapurlarına veyahut Tekirdağı'ndaki[6] Alay Kumandanı Binbaşı Mustafa Nuri Bey vasıtasıyla oradan kayıkla Karabiga'ya geçmek yönünü ihtiyar ediyorlar. Cafer Tayyar Bey Edirne'de bulunmadığından, gerek Çorlu ve gerek Tekirdağı[7] hakkında kendisine malumat verilemedi. Tekirdağı'nın[8] ehemmiyeti eski yazılarımızdan yüksek malumları olmuştur. İstanbul'un merkez icrasına[9] ehemmiyet verilmesi hususu ciddi şekilde temin edilemedi. Arz olunan şahısların oralara geçmesi muhtemeldir. Mahallerinde takibat icrası zarureti karşısında temini .....[10] den sonra Hürriyet ve İtilaf'ın vaktiyle birinci, ikinci, üçüncü beyannamelerde yer alan ana hatlar dahilinde oralarda beyannameler yayımlanacağı ve bundan İtilaf devletlerine malumat verileceği ve bu konudaki talimatın faaliyet heyeti[11] tarafından Gelibolu vapuruna binen subaylara matbu suretinin verildiği ve bu beyannamelerden iki[12] suretinin postaya teslimen Mustafa Kemal Paşa'ya takdim kılındığı arz olunur. Şimdilik bu kadar vardır.[13] Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud[14]

1 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "....." yerine "Geçenki" sözcüğü bulunmaktadır. (Y.N.)
2 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, burada "(k b l a l h c d ç h)" bulunmaktadır. (Y.N.)
3 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "(boldr). Bu sefer bu teşkilattan (malmsi) muhtemel değildir" diye devam etmektedir. (Y.N.)
4 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "1.2.36 [1920] ve Harbiye" diye başlıyor. (Y.N.)
5 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "bunlar". (Y.N.)
6 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "Tekfurdağı'ndaki". (Y.N.)
7 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "Tekfurdağı". (Y.N.)
8 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "Tekfurdağı". (Y.N.)
9 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "merkez icrasına" yerine, "(loln) icraata" şeklindedir. (Y.N.)
10 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "...." yerine "Anzavur'un Biga'da teeyüd-ü tahmin-i muvaffakiyetinden" cümlesi vardır. (Y.N.)
11 *İstiklâl Harbimiz*'de "Hey'eti faaale", *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde "heyet-i faaliyesi". (Y.N.)
12 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, " (mkçnar)". (Y.N.)
13 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, "Şimdilik bu kadar vardır" cümlesi, "Şimdilik bu kadar" şeklindedir. (Y.N.)
14 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ
SİVAS HEYETİ MERKEZİYESİ RİYASETİ'NE*

(2 MART 1920)

3. Kolordu Kumandanlığı
İstihbarat
1635

Sivas, 2.3.36 [1920]

Suret

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Sivas Heyeti Merkeziyesi Riyaseti'ne

1. Journal d'İtalya gazetesinin 6.2.36 [1920] tarihli nüshasında, Yunanistan'da Kral Kostantin'i tekrar taç ve tahtına iade etmek üzere ihtilalkârane tertibat namı altında bir entrevue[1] vardır. Adı geçen teşebbüs, muhtelif kaynaklardan gelen haberlerle teyit ediliyor.

2. 24.2.36 [1920] tarihli Bulgar gazeteleri, Londra'dan gelen haberlere atfen, İzmir'in Yunanistan'a terkine tali komisyonca karar verildiğini ve sınırın tayini için Venizelos'un çağrıldığını yazıyorlar.

3. Bulgar Reisi, kıtayı Sobranya'ya[2] dağıtmış ve seferberlik ilan etmiştir. Romanya, Bolşevik olmuş ve Sovyet hükümeti teşekkül etmiştir.

4. Bulgaristan, İtilaf devletlerine verdiği notada, Trakya'nın yalnız büyük devletlerden biri vasıtasıyla idaresini kabul edebileceğini ve Yunanistan'a verilmesi halinde ortaya çıkacak müessif vakalardan mesuliyet kabul edemeyeceğini bildirdiği haber alınmıştır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 10/2599'dan aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.230.

1 Entrevue: Görüşme, mülakat. (Y.N.)

2 Sobranya: Bulgar meclisinin adı. (Y.N.)

SİVAS'TA 3. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(2 MART 1920)

Kozan'da birçok Türklerin kiliseye doldurulduğu tespit edildiği, Feke ilçesinin 80 Ermeni tarafından sarıldığı bildiriliyor, ayrıca Saimbeyli'ye az zamanda takviye yetiştirilmediği takdirde Türklerin sonunun fena olacağı, bu sebeple genel tedbirlerin acele olarak alınması ve Saimbeyli civarında Ermeniler üstün olduğundan Azizi-ye'den (Pınarbaşı) süratle tertiplenecek bir milli müfrezenin bu bölgeye gönderilmesi ve buradaki kıtaların da milli kıyafetle olaylara iştirak ettirilmesi isteniyor ve Binbaşı Kenan Bey'in[1] (Kozanoğlu Doğan Bey) derhal Develi'ye hareket ederek bu işleri düzenlemesi ve aynı zamanda bu hareketler sırasında yağma vesaire yapılmaması ve silahlı olmayan Ermenilere hiçbir sebeple taarruz edilmemesi...[2]

* *Türk İstiklâl Harbi IV ncü Cilt Güney Cephesi*, Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayınları, Ankara, 1966, s.184.

1 "Kemal Bey" olmalı. (Y.N.)

2 *Türk İstiklâl Harbi IV ncü Cilt Güney Cephesi* adlı kitapta yukardaki şekilde yer alan metnin, "2 Mart 1920'de Ankara'da Heyeti Temsiliye Başkanı Mustafa Kemal tarafından Sivas'taki 3. Kolordu Kumandanlığı'na verilen emir (özet)" olduğu belirtilmektedir. (Y.N.)

MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ
SİVAS HEYETİ MERKEZİYESİ RİYASETİ'NE*

(3 MART 1920)

1781

Sivas
3.3.36 [1920][1]

Aceledir.

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Sivas Heyeti Merkeziyesi Riyaseti'ne

İngilizlerin kendi askeri kıyafetlerine soktukları bazı şahısları kendi torpido ve vapurlarıyla muhtelif sahillere çıkardıkları ve deniz kuvvetlerini, memlekette karışıklık ve fesat çıkaracağı[2] adamların nakil ve hizmetine ayırdıkları ve yine aynı maksatla bazı şahıslara veya zümrelere nakden yardımda bulundukları görülüyor. Bundan maksat, milli birliğimizi ihlal ve memleket ahalisini yekdiğeri aleyhine tahrik eyleyerek, vuku bulacak karışıklık ve nifaktan istifade ederek, hayatiyetimizin mukadderatını istedikleri gibi tanzimde serbest kalmak olduğu aşikârdır. Hayat ve mukadderatımızla alakadar olan tekmil İslam âlemi nezdinde icabında protesto edilerek karşı tesirler elde edilmek üzere, İngilizlerin işbu nakliyat ve yardımlarının vuku bulduğu mahal[3] ve zaman ile alakadar şahısların hüviyetleri[4] ve özetle, belge kabul edilebilecek itimat edilir tekmil delillerin bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Gelişi 4.3.36 [1920]

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 10/2738'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.232-233. Ayrıca bkz. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 453.

1 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te, buradaki tarih yanlışlıkla "5.3.36" diye yazılmış. Aynı kaynakta, yukardaki başlıkta ise 3 Mart 1920 tarihi bulunuyor. Gerek belgenin altındaki "Gelişi 4.3.36" notundan, gerekse içeriğinden, doğru tarihin 3 Mart 1920 olduğu anlaşılıyor. Kaldı ki, belge, *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde de 3 Mart 1920 tarihlidir. (Y.N.)

2 Asıl metinde "ikaı şuriş ve fesad edeceği". (Y.N.)

3 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde "hal". (Y.N.)

4 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde "dikkatleri". (Y.N.)

SİVAS MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ'NE*

(3 MART 1920)

Suret

Kilikya'da Ermeniler, Fransızlar tarafından silahlandırılmakta ve İslam ahaliye fiilen musallat edilmektedir. Kozan'da birçok Müslümanları kiliseye doldurdukları, akıbetlerinin meçhul bulunduğu ve birçok namusa tecavüz edildiği ve Feke kazasının Ermeniler tarafından kuşatıldığı, telgraf tellerinin kesildiği ve İslam ahalinin işgal bölgesi haricine koşarak imdat niyaz eyledikleri, akıbetlerinin vahametinden bütün İslam ahalinin galeyan ve heyecanda bulunduğu, mahallinden bildirilmiştir. Bunlar karşısında vukuu tabii olan nefsi müdafaadan dolayı ortaya çıkacak mesuliyetin nereye ait olduğu şimdiden anlaşılmak üzere, icap edenlerin vaziyet hakkında aydınlatılması rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti
Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne

Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nden alınan 3.3.36 [1920] tarihli telgrafname sureti malumat için yukarıya naklen tebliğ olunur.
4 Mart 336 [1920]

Sivas Valisi
Reşit

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 10/2866'dan aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.233.

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(3 MART 1920)

Ankara
3.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

Bizzat Kâzım Paşa Hazretleri tarafından açılacaktır:

Dersaadet'ten Kara Vasıf Bey'den gönderilen 26 Şubat 1336 [1920] tarihli mektubunda, Türkiye ihtilal hareketini temsil eden Karakol Cemiyeti'yle, Uşak Kongresi Heyeti İcraiyesi namına hareket eyleyen Kafkasya'daki delege Baha Sait Bey'in, Bolşeviklerle yaptığı bir ittifak antlaşması müsveddesi ile bunun maddeleri hakkında tadilat, izahat ihtiva eden bir de mütalaanamesi ekli idi. Mektup ve içindeki eklerinde, Türkiye geçici ihtilal hükümetini temsil eden Uşak Kongresi Heyeti İcraiyesi ve ihtilalci Karakol Cemiyeti ile[1] Kızıl Ordu'ya mensup olup şimdi Dersaadet'te bulunan Miralay İlyaçef arasında kararlaştırılan ittifak esaslarının tarafımızdan temize çekilmesinden ve imzasından sonra, Karakol Cemiyeti tarafından mühürlenerek teati olunacağı belirtiliyor. İttifakname maddeleri, genellikle, bugünden yerine getirilmesini üstlenemeyeceğimiz hususları ihtiva ediyor. Vasıf Bey'in, dahil ve harice karşı Karakol Cemiyeti namı altında geçici bir komitenin heyeti merkeziyesi olarak hareket ettiği ve Baha Sait Bey'in Karakol Cemiyeti'nin ve Uşak Kongresi'nin salahiyettar ve bağımsız delegesi olarak Bolşeviklerle bütün memleket mukadderatına ait antlaşmalar yaptığı sabit oluyor. Adı geçen Vasıf Bey'e verilen cevapta: Karakol Cemiyeti ve bilhassa bu Cemiyet'in dahilen ve haricen bağımsız harekete mezun bir heyeti merkeziyesini ve Baha Sait Bey'in sıfat ve salahiyetini tanımakta ve dolayısıyla Baha Sait Bey tarafından hakikate uygun olmayan sıfat ve salahiyette başlamış olan görüşmeye ve yapılmış olan antlaşmaya temasta mazur olduğumuzu bildirdik. Gerek Vasıf Bey'i gerek arkadaşlarını, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin İstanbul Heyeti Merkeziyesi olarak tanıdığımızı, yoksa dahili ve harici siyasette ayrı ayrı iki komitenin anlaşmış şekline işaret edecek her türlü muameleleri ve tezahüratı katiyen reddettiğimizi, dahili, harici siyasi ve icrai tedbirlerden millete karşı,

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.509-510.

1 "... ihtilalci Karakol Cemiyeti ile" ifadesinin kaynaktaki karşılığı "Karakol Cemiyeti ihtilâsiyesiyle" şeklindedir. "ihtilâsiyesiyle" sözcüğünün yanlış yazıldığı anlaşılmaktadır. Doğrusu "ihtilâliyesiyle" olmalıdır. (Y.N.)

dünyaya karşı, tarihe karşı Heyeti Temsiliye'den[1] mesul olduğunu ve diğer taraftan kolordu kumandanları arkadaşlarımızın bu hususa dair bakış açılarını öğrenmeden ve görüşlerini almadan Cemiyetimizin hiçbir taahhütte bulunamayacağını açık olarak ittiban ettik.[2] Ve bundan sonra aynı tarz ve harekete devamları takdirinde kendileriyle muamele ve irtibatı kesmek mecburiyetinde kalacağımızı yazdım. Bu hususlar Rauf Bey'e bildirilmiştir. Baha Sait Bey'in Bakû'da bulunduğu anlaşılıyor. Oradaki zevata bu adamın Cemiyetimiz ve memleketimiz namına hiçbir sıfat ve salahiyete sahip olmadığına dair yüksek tarafınızdan mektupla malumat verilmesini rica ederiz. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[3]

1 "Heyeti Temsiliye'nin" olmalı. (Y.N.)
2 "... ityan ettik" (söyledik, bildirdik) olmalı. (Y.N.)
3 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

1. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(3 MART 1920)

Zata mahsustur.

1. Kolordu Kumandanlığı'na

Ankara
3 Mart 36 [1920]

H. 29.2.36 [1920]

1. Tutuklu Gelibolu memurlarının tahliyeleri için yapılan teşebbüslerin tekrar edilmesi ve şiddetlendirilmesi, İstanbul'a yazılmıştır.

2. Batı Trakya'nın Fransız himayesinde bağımsızlığı için yapıldığı bildirilen teşebbüslerden malumatımız yoktur. Buna teşebbüs eden Trakya delegelerinin kimler olduğunun bildirilmesini rica ederiz.

3. Geçici heyet ile heyeti idareler arasında gizli haberleşmelerde kullanılmak üzere bir şifre anahtarının tarafınızdan tertip ve teatisi ve Heyeti Temsiliye ile eskiden olduğu gibi 1. Kolordu vasıtasıyla şifreli muhasiptir.[1]

4. Tekfur dağı[2] teşkilatı hakkında Mutasarrıf Furuzan Bey'e lüzumu üzere yazılmıştır. Netice alınamazsa daha başka kati tedbirlere girişilecektir.

5. Teşekkül etmiş ve edecek olan Müdafaai Hukuk cemiyetlerinin Genel Kongre Beyannamesi'ni[3] mahalli hükümetlerine beyanname olarak vermesi ve Cemiyetler Kanunu'na göre resmi muamele yaptırmaları tamim olunmuştur.

6. Edirne Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi namına her numaradan yirmişer ve Çatalca Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi namına da onar nüsha muntazaman gönderilmektedir. Postahanelerden talep edilmesi ve heyeti idareler namına gönderilmek üzere bir listenin gönderilmesi rica olunur.

7. Sivas'ta yayımlanan *İradei Milliye* gazetesinin de muntazaman gönderilmesi mahalline yazılmıştır, Efendim.

* "Cafer Tayyar'dan Hâtıralar", *Millet*, 22 Temmuz 1948, sayı 128, s.14. *Millet* gazetesinde, bu telgrafın, Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal Paşa'nın cevabı olduğu belirtilmektedir. (Y.N.)

1 Kaynakta dizgi hatası yapıldığı anlaşılıyor; "münasiptir" olacak. (Y.N.)

2 Tekirdağ. (Y.N.)

3 Sivas Kongresi Beyannamesi. (Y.N.)

12. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(3/4 MART 1920)

Ankara'dan

12. Kolordu Kumandanlığı'na

Biga vakası ve Cemiyeti Ahmediye teşkilatı ve mevcut olan mürteciane faaliyet hakkında verilen tafsilatlı malumattan, halkın aydınlatılmasına ve ikazına yol gösterebilecek kısa bir özet çıkarılarak ve şimdilik isim belirtilmeyerek, milli gazetelerle[1] ve Albayrak emsali başka mahalli gazetelerle yayımlattırılması ve hem ahalinin vatanperverane fikirlerini takviye hem de harice karşı bu münasebetle mütehassis olduğumuz nefret hissini göstermek üzere, adı geçen gazetelerde başmakaleler yazdırılması münasip olacağını arz eylerim. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal. 3/4.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud[2]

* *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 454.
1 Kaynakta "ceraidi milliye". (Y.N.)
2 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

SİVAS VİLAYETİ'NE VE HEYETİ MERKEZİYE'YE*

(3/4 MART 1920)

Suret

Ahmet Anzavur ile hempalarının Karabiga'da yaptıkları karışıklık ve ihtilal, dinimiz, vatanımız aleyhine olduğu artık gizlenemeyecek bir şekilde tahakkuk etmiş ve belli olmuştur. Ahmet Anzavur'un kendi ismine bağlayarak teşkil ettiği o Cemiyeti Ahmediye'nin maksat ve gayesi, aylarca Yunan zulümlerine ve facialarına karşı milli ve dini mukaddesatımızı her türlü mahrumiyetler, mihnetler içinde müdafaa eden Balıkesir'deki milli harp cephemizi arkadan vurmak ve bu suretle düşmanın istilacûyane harekâtını kolaylaştırmak ve neticede memleketimizin son ayakta kalma ve kurtuluş ümidi olan milli teşkilatın dağılması talebi hedef alınmaktadır. Bu din ve vatan düşmanlarının tedip ve tenkili[1] işinde hükümet vazifesini yapmakta olduğundan, pek yakın bir zamanda asilerin kendilerini bekleyen akıbete uğratılacaklarına şüphemiz yoktur. Ahmet Anzavur ve hempasının batıl davasını müdafaa edenlerin yaralı vatana karşı icra edilen bu suikastı, bütün masum milletimizin arzusu gibi göstermeye utanmadıklarına[2] bakılırsa, medeni kamuoyunu yanlış zehaplardan kurtarmak için milletimizce bunun kati tekzibi lüzumu hasıl olmuştur. Dolayısıyla, vatanımızın bütünlüğü ve bağımsızlığı ve milletimizin dayanışma ahengi aleyhinde çalışan Ahmet Anzavur ve hempalarının bütün milletçe kınanması ve lanetlenmesi suretiyle, mukaddes milli birliğimizin dağılmaz olduğunu göstermek üzere belediye ve heyeti merkeziyeler tarafından Dersaadet matbuatına telgraflar çekilmesine yol gösterilmesini rica ederiz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti
Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne

Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nden alınan 3/4 Mart 36 [1920] tarihli telgrafname yukarıya naklen tebliğ ve icabının icrası tavsiye olunur. 5 Mart 336 [1920]

Sivas Valisi
Reşit

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 10/2868'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.234.

1 "... yola getirilmesi ve cezalandırılması". (Y.N.)

2 Kaynakta, "istihyâ ettiklerine" (utandıklarına) şeklindedir. Doğrusu, "istihyâ etmediklerine" (utanmadıklarına) olmalıdır. (Y.N.)

KONYA'DA 12. KOLORDU KUMANDANI FAHRETTİN BEYEFENDİ'YE*

(4 MART 1920)

Adet
Bilâ

Ankara'dan

Konya'da 12. Kolordu Kumandanı Fahrettin Beyefendi'ye

1. Şimdi 4 Mart saat 10 sonra Harbiye Nazırı Fevzi Paşa Hazretleri'nin mevcut vaziyet hakkındaki yüksek görüşleri[1] vasıtayla gelmiştir. Müstafi kabine erkânı dahi, Ferit Paşa'nın sadaret makamına gelmemesini temin için ortaklaşa teşebbüslerde bulunmaktadırlar. Bununla birlikte, her türlü ümit ve beklenti hilafına olarak Ferit Paşa işbaşına gelirse, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin İstanbul'a karşı kati ve belli icraata girişmekten ibaret olan esasın tatbiki tabiidir. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal. 4.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud

2. Zatıâlilerinin Dersaadet'te bulundukları zaman Nazır Paşa Hazretleri, İzmir cephesindeki son Yunan taarruzu ciddiyet kazandığı takdirde ihtiyar olunacak hareket tarzı hakkında ortaya koydukları görüşlerin tarafımıza bildirilmesi münasip olacağı belirtildiğinden, süratle bildirilmesini rica ederim, Efendim. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal. 4.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud[2]

* *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 457. Telgrafın birinci maddesi 15. Kolordu Kumandanlığı'na da gönderilmiştir. Bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.512. (Y.N.)

1 "... yüksek görüşleri" ifadesinin aslı olan "mütaleatı âliyeleri" yerine, *İstiklâl Harbimiz*'de "mütalaatı âtiyeleri" (aşağıdaki görüşleri) sözcükleri vardır. (Y.N.)

2 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

PADİŞAH'A*

(4 MART 1920)

Ankara, 4 Mart 1920

Atebei Seniyei Hazreti Padişahiye[1]

İtilaf devletlerinin bağımsızlık ve haysiyeti ihlal eden tecavüzlerine ve Mütareke hükümlerine aykırı müdahalelerine ve harekâtına daha ziyade metanet gösteremeyen kabinenin istifasıyla yeniden devleti aliyyelerinde bir vekiller buhranı çıkması, millet kamuoyunda derin bir heyecan yaratmıştır. Makamı saltanat ve hilafeti hümayunları etrafında fikir ve emel birliği ederek, padişah hazretlerinin bağımsızlık ve dokunulmazlıkları ve devleti aliyyeleri memleketlerinin bütünlüğü için son fedakârlığı göze aldırmış olan bütün tebaai mülûkâneleri[2] düşmanlar tarafından idare edilen bazı nifak ve ihtilal tertibatından dolayı, zaten üzüntülü ve endişe dolu bir halde, vekiller buhranının mümkün olan süratle son bulmasına ve milli emelleri hakkıyla tatmin edebilecek bir muhterem vekiller heyetinin teşkilini beklemektedir. Milli Meclis'in çoğunluk grubunda yoğunlaşan milli emel ve eğilimlerin, tarafı şahanelerinden himayeye mazhar olacağına, bütün tebaai hümayunları gibi Heyetimiz de emindir. Ancak, dahili ve harici bin türlü ihtirasların galeyanıyla, sükûn ve selameti tehdit altında bulunan memleketimizin. milli vicdanı temin edemeyecek bir kabine reisine hiçbir dakika tahammül edemeyeceğini ve maazallah böyle bir halin vukuu, Osmanlı Devleti tarihinde görülmemiş üzücü hadiselere sebep olacağını, atebei seniyei hazreti şehriyarilerine arz etmeyi hamiyet vazifesi kabul ederiz, ol bapta ve katıbei ahvalde.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c. I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.285; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.1, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.398.

1 Aynı metin, Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na da gönderilmiştir. Bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.Ü. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 460.

2 Tebaai mülûkâne: Padişahın tebaası. (Y.N.)

MECLİSİ MEBUSAN REİSİ CELÂLETTİN ARİF BEY'E*

(4 MART 1920)

Osmanlı Meclisi Mebusanı Muhterem Reisi
Celâlettin Arif Beyefendi'ye:

Millet Meclisi riyasetine mümtaz şahsiyetinizi seçtirmek suretiyle zatıâlilerine karşı Milli Meclis'in gösterdiği iyi itimat ve emniyet gerek bendenizde ve gerek Heyeti Temsiliye'deki arkadaşlarımızda derin bir şükran ve sevinç hasıl etti. Zatı samii riyasetpenahilerini tebrike koşar ve vatan kurtuluşu yolundaki bütün fedakârane mesailerinde tevfiki hüdayı lemyezele[1] mazhariyetinizi niyaz eylerim, Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* *Hâkimiyeti Milliye*, 18 Mart 1920, No: 16, s.4. Eski yazı metin Kemal Şenoğlu tarafından okunmuştur. (Y.N.)
1 "Bâki, kalıcı Allah'ın yardımına" anlamında. (Y.N.)

KONYA'DA 12. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(4 MART 1920)

Mühimdir.

Ankara'dan

Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na

Dersaadet'ten gelen malumat aynen aşağıdadır. Bir suretinin heyeti merkeziyelere verilmesi rica olunur, Efendim. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal.

Geçen Pazartesi günü İtilaf temsilcileri tercümanları Babıâli'de Sadrazam'ı ziyaretle, Ferit Paşa kabinesinin Divanıâli'ye sevklerine rıza göstermeyeceklerini ve sevk edilmek istenilirse fiilen müdahale eyleyeceklerini sözlü olarak tebliğ eyledikleri malumat için arz olunur. 4.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandan Vekili[1]

* *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*. E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 459. Telgrafın Sivas Vilayeti'ne gönderilen örneği için bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 10/2869'dan aktaran: *Atatürk'ün Tanıtım, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.238. Belgenin Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na gönderilen örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 4. Defter. Bekir Sami Arşivi'ndeki eski yazı belge Hatice Ergül tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

SİVAS VİLAYETİ'NE VE HEYETİ MERKEZİYELERE*

(4 MART 1920)

Suret

Şu sırada Kuvayi Milliye'nin fikirlerinin taraftarı olmak üzere tanınmış gazetelerin, vatanın yüksek menfaatlarını az çok ihlal edebilecek bazı hatalara düşmek ihtimaliyle, aşağıdaki hususlar hakkında nazarı dikkati çekmeyi faydalı sayıyoruz. Orada yayımlanan bu kabil gazetelere tebliğiyle beraber yürürlüğe konması hususuna çalışılması temenni olunur, Efendim.

1. Avrupa kamuoyunun aleyhimizde yaratılmak istenilen cereyanlara kolaylıkla kapılmamalarını icap edecek alaylardan ve hakaretlerden kaçınmak.

2. Müdafaai Hukuk hususundaki yayın ve müdafaalarda daima hukukumuza ve fedakârlığımıza dayanarak İtilaf devletleri arasındaki anlaşmazlıkları yalnız Avrupa gazetelerinin yayınını nakil suretiyle söz konusu etmek.

3. Suriye ve Arabistan, Irak, Elviyei Selase,[1] Kafkasya, Azerbaycan ve Gürcistan meseleleri hakkında bunları hiçbiriyle gücendirmeyecek ve hukuk ve bağımsızlıklarına tamamen taraftar bulunduğumuzu gösterecek tarzda lisan kullanmak ve protestolarda, eleştirilerde, İtilaf devletlerini idare eden bugünkü hükümetleri muhatap kabul ederek daima kamuoyunun ve milletlerin hak ve adalet taraftarı olduğuna emin bulunduğumuzu tekrar etmek.

4. İslam âlemi hakkındaki yayınlarda, Turanizm ve Panislamizm propagandasından sakınarak, Asya'daki hareketlerin Müslüman milletler tarafından kendi sınırları ve milliyetleri dahilinde bağımsızlığa nail olmak davasından ibaret bulunduğunu ilan etmek.

5. Avrupa'da daima emperyalizm tesisine hücum etmek.

6. Wilson prensiplerinin daima her millet için müdafaai hukuk esası olduğunu göstermek.

7. Anadolu ve Rumeli'nin sıkı ve samimi bir milli birlik ile mevcudiyetini muhafazaya azmetmiş bulunduğunu ispat etmek.

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 10/2872'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.239-240.

1 Elviyei Selase: Kars, Ardahan ve Batum'u içine alan üç liva. (Y.N.)

8. Din meselelerinde daima uyanık olmak ve takdirkâr bulunmak ve İslam hilafetinin dokunulmazlığı gayesine yönelik bir lisan kullanmak.

9. Avrupa devletlerinden hiçbirine karşı mütehakkimane ve tafrafuruşane[1] lisan kullanmayarak, kanımızı feda eylememize azım ve imanımıza dayandırmak.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti
Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne

Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nden alınan 4.3.36 [1920] tarihli telgrafname sureti yukarıya nakledilmekle lazım gelenlere tebligat icrası tavsiye olunur, Efendim. 5 Mart 336 [1920]

Sivas Valisi
Reşit

1 Tahakküm edercesine ve atıp tutarcasına. (Y.N.)

KONYA'DA 12. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(4 MART 1920)

Adet
8

Ankara'dan

Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na

Celâlettin Arif Bey, Meclisi Mebusan Reisi oldu. Zatı şahane, adı geçeni yarın 5.3.36 [1920] öğleden sonra saat 4.30'da kabul buyuracaklardır. Sadaret meselesinin yarın hallolunması beklenmektedir. Bu gece icrasını rica ettiğimiz teşebbüslerin temin buyurulması istirham olunur. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal. 4.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud[1]

* *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 458.
1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

TAMİM*

(4 MART 1920)

Şifre

4 Mart 1920

Tamim

İstanbul'da teşekkül eden bir fesat cemiyeti İngilizlerle birlikte:

1. Hükümetin düşürülmesi ile Ferit Paşa veya emsalinden bir hükümet tesisi,

2. Meclis'in feshi,

3. Kuvayi Milliye'nin kaldırılması,

4. İstanbul'da bir hilafet şûrası teşkili,

5. Bolşeviklik aleyhinde fetva çıkarılması hususlarının kararlaştırıldığı tahakkuk etmiş ve Anzavur harekâtıyla beraber İngilizlerin hükümete baskı yapmaları, belirtilen kararlar cümlesinden olduğu İstanbul'dan bildirilmiştir. Malumat arz eyleriz.

İşbu malumatın heyeti merkeziyelere de bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 243, s.286; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 243 c, s.1215. Aynı metnin 12. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen örneği için bkz. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 461. 15. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.511.

KONYA'DA 12. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(4 MART 1920)

Ankara'dan

Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na

1. Kabine, İtilaf devletlerinin baskısıyla istifa etti. Mebuslar, Padişah'a müracaat eylemiş ise de, zatı şahane, başmabeyinci ve başkâtibiyle görüşmelerini irade buyurmuştur. Bunlara, Ferit Paşa ve emsalinin tayin edilmemesi lüzumu anlatılmıştır.

2. İstanbul'daki vaziyet, İngilizlerin yardımıyla hazırlanan irtica vaziyetidir. İstanbul'da, İslamlararası bir hilafet şûrası teşkil etmek istiyorlarmış.

3. İstanbul'dan şimdi verilen malumat özeti çıkarılarak arz olundu. Alakadarların haberdar edilmesi ve heyetimizi aydınlatmak için yüksek görüşlerinin süratle bildirilmesi rica olunur. Vaziyeti takip ediyoruz. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal. 4.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud[1]

* *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 462. Telgrafın 15. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.512; Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na gönderilen örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 4. Defter. Bekir Sami Arşivi'ndeki eski yazı belge Hatice Ergül tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

TAMİM*

(4 MART 1920)

Şifre
Acele

Ankara
4.3.1920

Tamim

İstanbul'daki heyetimizden 3 Mart tarihli olarak gelen malumatı aşağıda aynen arz ederiz:

Yunanlılar karşısındaki cephenin geriye alınması hakkında on beş gün evvel İtilaf temsilcileri tarafından verilen notaya, hükümet ret cevabı vermişti. Dün şiddetli mealde ikinci bir nota da verilmiş olmasından, hükümet, bugün Meclisi Mebusan huzurunda istifa etmiştir. Hükümetle beraber Meclisi Mebusan Reisi de mabeyindedirler. Mebuslarımız telaş içindedirler. İngilizler, Hürriyet ve İtilaf ve Nigehbancılarla tertip ettikleri irticai harekâtta muvaffak olabilmek için, Ferit Paşa ve yâranından birinin riyaseti altında bir kabinenin iktidar mevkiine gelmesi muhtemeldir. Meclis'i bittabi feshedeceklerdir. Nezdi şahanede[1] oradan tesirli tedbirlerde bulunulması ve Meclisi Mebusan'ın takviyesi vasıtalarının tamamlanması arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından. *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 244, s.286-287; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 244c, s.1216. Tamim'in 12. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen örneği için bkz. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 455; 15. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.511-512.

1 Padişah katında. (Y.N.)

KUMANDANLARA, VALİLERE, MUTASARRIFLARA VE MÜDAFAAİ HUKUK HEYETİ MERKEZİYELERİNE TAMİM*

(4 MART 1920)

4 Mart 1920

İtilaf devletlerinin tahammül edilmez bir şekle gelen müdahalelerinden ve baskılarından dolayı, kabine, 3 Mart dünkü gün istifa etmiştir. Sağlam araştırmalarımıza göre, kabinenin düşürülmesi, Ferit Paşa'nın veya emsalinden birinin iktidar mevkiine getirilmesi ve İstanbul'da yabancı emellerine hizmet edecek bir hilafet şûrası teşkili esasları üzerinde harici düşmanlar tarafından idare edilen ve muhalif partilerin aracılığıyla vücuda gelen bir komitenin faaliyeti neticesidir. Yani, komitenin faaliyetine zemin hazırlamak için, İtilaf devletleri, evvela kabineyi istifaya mecbur edecek baskılar icra etmişlerdir. Vaziyetin bu vahameti karşısında, Meclisi Mebusan, bittabi icap eden tesirli teşebbüslerde devam etmektedir. Ancak, belirtilen teşebbüslerin fiilen teyidi için, acilen, milli emelleri tatmin edemeyecek bir kabine reisine milletin tahammül edemeyeceğini, gayet şiddetli bir lisanla mabeyni hümayuna, Meclisi Mebusan Riyaseti'ne ve matbuata bildirmek lazımdır. Bu telgrafın varışında, dakika kaybedilmeyerek bu şekilde telgraflar hazırlanması ve bu gece mutlaka çekilmesi vasıtalarının tamamlanmasıyla buraya da yarın sabaha kadar malumat verilmesini ehemmiyetle rica ederiz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.286; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.399.

MECLİSİ MEBUSAN RİYASETİ VEKÂLETİ'NE*

(4 MART 1920)

Ankara
4.3.1920

Meclisi Mebusan Riyaseti Vekâleti Celilesi'ne

İtilaf devletlerinin mükerrer müdahalelerine karşı, nihayet Ali Rıza Paşa kabinesinin Meclis huzurunda istifasını verdiği, üzüntüyle haber alınmıştır. Aydın cephesinde, mübarek vatanı istila etmeye çalışan düşmanla Kuvayi Milliye çarpışmakta ve her karış toprağına sadık ve fedakâr evlatlarının naaşlarını defnetmektedir. Hiçbir kuvvet, hiçbir salahiyet, tarihin emrettiği bu vazifeden milletimizi alıkoyamayacaktır. Milli bağımsızlığımızın ve vatanımızın temini hususunda her fedakârlığa hazır olan milletimizin mukaddes heyecanını, ancak milletin tam itimadına sahip bir hükümetin işbaşına getirilmesi tatmin edebilir. Bütün millet, bu tarihi günlerde, milli iradesinin mutlak vekâletine sahip bulunan mebuslarının kati kararlarını sabırsızlıkla beklemektedir. Vatana ve tarihe karşı üstlendiğiniz büyük mesuliyeti ve bütün cihanın kürsii müzakeratınıza[1] yönelen inceleyici bakışlarını düşünerek, milletin fedakârane azmiyle uyumlu kararlar alınacağından emin olduğumuzu ve vatanperverane mesainizde bütün milletin yanınızda ve yardımcı olduğunu arz eyleriz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.284-285; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.397-398. Belgenin Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen örneği için bkz. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 456.

1 Meclisi Mebusan kastediliyor. (Y.N.)

13. KOLORDU VE 5. FIRKA KUMANDANLIKLARINA*

(4 MART 1920)

4.3.1336 [1920]

13. Kolordu ve 5. Fırka Kumandanlıklarına

Urfa cephesinde çalışan reisler ve civar Müdafaai Hukuk cemiyetleri top, cephane vs. hakkında buraya müracaat ediyorlar. Bu hususlar için kabul edilen 5. Fırka'ya müracaat etmeleri lüzumunu yazdım.

Urfa'nın kurtarılmış ve yalnız birkaç binada düşman bulunmasına göre, telaş etmeye mahal olmadığını ve binalar zapt olunabilirse sıkı bir kuşatma ile yetinilmesini tebliğ ettim.

Anlaşıldığına göre, Urfa'daki işler, harpten ve askerlikten anlar adamlar tarafından idare olunamıyor. Oradakilere baş olacak münasip bir zatın Kolordu'ca gönderilmesi münasip olduğu fikrindeyiz.

Mustafa Kemal

* Aslı Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, K: 24, D: 1336/13-6, Fihrist 29-11'de bulunan belgenin çevrimyazısı Dr. Derviş Kılınçkaya Özel Arşivi'nden alınmıştır. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(4 MART 1920)

C. 1.3.1336 [1920] şifreyc: Felahı Vatan Grubu'yla Heyeti Temsiliye arasında tam ahenk ve irtibat mevcuttur. Ahmediye teşkilatını yapanların, yeni bir Derviş Vahdetî faciası vücuda getirmek istediklerine hiç şüphe yoktur. Heyeti Temsiliye ve Grup, bu imkânın önlenmesi ve durdurulması[1] için çalışıyoruz. Grup dahilinde karşılıklı irtibat ve dayanışma olduğu derecede mükemmel değilse de, bunun takviyesine çalışılıyor. Hükümetin faaliyeti de genel olarak milli emellere uygun düşüyor. O cümleden olarak. Dahiliye Nazırı, milli emellerin katiyen hizmetinde olduğunu bildirmiştir. Harbiye Nazırı, samimi olan arzusuna rağmen, biraz müteredditt görünüyor. Arkadaşlar .....[2] çalışıyorlar. Hadise hakkında gazetelerle münasip yayınlar icrasına girişilmiştir. Vakalar süratle cereyan ettiğinden tek tek hadiseler hakkında kitap yayımlamayı şimdilik imkânsız görüyoruz. Bununla birlikte, mevcut bulunan ve toplanacak olan belgelere dayanarak ihanetkârane faaliyetin mahiyetini yayımlamayı tasarlıyoruz. Efendim. Heyeti Temsiliye namına M. Kemal.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[3]

* Kâzım Karabekir. *İstiklâl Harbimiz*. Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.504. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.235.
İstiklâl Harbimiz'de metnin tarihi belirtilmemiştir. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te, 4 Mart 1920 tarihiyle yer almıştır. (Y.N.)

1 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te "men ve tevkifi" (önlenmesi ve durdurulması), *İstiklâl Harbimiz*'de "men ve tevsii" şeklindedir. (Y.N.)

2 *İstiklâl Harbimiz*'de, burada 15 nokta vardır. (Y.N.)

3 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

SİVAS VİLAYETİ'NE VE MÜDAFAAYI HUKUK CEMİYETİ'NE*

(5 MART 1920)

Suret

Ragıp Bey'in emrinde bir Çerkes, Değirmendere civarındaki Arnavut çetelerini elde etmek ve Bursa vakasını hızlandırmak üzere bu sabah İzmit'e gitmiştir. Adı geçen, vaktiyle İngiliz esirlerinin firarını kolaylaştırdığından dolayı İngilizlerce tutulmaktadır.[1] Çerkes elbisesi ve kaması ile Beyoğlu'nda serbestçe gezen bir zattır. Gostovarlı[2] İbrahim talimat almak üzere Karacabey'den buraya gelmiştir. Hüseyin Paşa'nın oğlu Şevket Bey arkadaşları ile[3] Mihalıç ve Karacabey havalisine harekete hazırdırlar.[4] 1/2.3.36 [1920] gecesi Tophane civarında Hüseyin Remzi Paşa'nın konağında Paşa'nın riyasetinde *d. f. d*[5] Mustafa Tayyar Paşalarla Kaymakam Fettah, Binbaşı İsmail Hakkı, Adapazarlı Kemal, Yüzbaşı Şevket, Hüseyin Remzi Paşa zade Şevket ve Nigehbancılardan daha birkaç subay, Çerkes Ragıp, Mülazım Halit Efendiler toplanmışlardır. Bu toplantıda aşağıdaki hususlar söz konusu olmuştur.

1. Bursa'da harekâtın başladığı haber alınır alınmaz hükümeti ele almak için Sadrazam, Dahiliye Nazırı ve daha iki nazırın katli ve bu hareket şeklinin sarayla Damat Ferit'le yâranı ve Hürriyet İtilaf tarafından tasvip edildiği,

2. Harekâtın hızlandırılması lüzumlu olduğundan teşkilatçıların süratle gerekli mahallerine gitmeleri,

3. Hükümetin değişmesini bekleyerek barışın imzalanmasının ertelenmesinin İngilizlerce temin edildiği ve İstanbul Muhafızının Nezaret'ten bu mesele hakkında el-

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, Kutu 23, Belge 43'teki belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.241-242. Ayrıca bkz. Kâzım Karabekir. *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.508.

1 *İstiklâl Harbimiz*'de "pek tutulmaktadır". (Y.N.)

2 *İstiklâl Harbimiz*'de "Gostivarlı". (Y.N.)

3 *İstiklâl Harbimiz*'de "Hüseyin Paşa'nın oğlu Şevket bazı arkadaşları ile". (Y.N.)

4 El yazısı belgedeki aslı olan "müteheyyi'-i harekettirler" ifadesi, *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te "müttehii harekettirler" şeklinde yanlış okunmuştur. (Y.N.)

5 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)

dc ettiği malumatı açıklaması ve aralarında Kuvayi Milliye'ye mensup bir casus bulunmadan uyanık hareket edilmesi hususlarından ibarettir, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti
Sivas Heyeti Merkeziyesi'ne

Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nden alınan 5.3.36 [1920] tarihli telgrafname sureti yukarıya naklen tebliğ olunur, Efendim.

6 Mart 336 [1920]

Sivas Valisi
Reşit

12. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(5 MART 1920)

Aceledir.

Ankara'dan

12. Kolordu Kumandanlığı'na

Bir suretinin heyeti merkeziyelere verilmesi.

İstanbul'dan alınan havadis malumat için aynen tebliğ olunur. Bu haber 5.3.36 [1920] cuma akşamı verilmiştir. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal.

Perşembe günü Ali Rıza Paşa kabinesininin (c n k) cumartesi gününe kadar vekâleten işleri idare eylemesi hakkında iradei seniye (a t b t) tebliğ olunmuştur. Belirtilen günün sabahı Tevfik Paşa ve öğleden sonra daha evvelki Dahiliye Nazırı Adil Bey huzura kabul edilmiştir. Saray, sadaret makamını, milli emellere uyan ve uymayan zevattan hangisine vereceğinde halen müterediddir ve bununla birlikte iyi niyet mevcut değildir.

5.3.36 [1920]

20. Kolordu K. Vekili
Mahmud[1]

* *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*. E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18. Vesika No: 466. Belgenin "Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na" başlıklı örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan *Bekir* Sami Arşivi, 4. Defter. Belgenin 6 Mart 1920 tarihli örneği için bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 10/3740'tan aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.242-243.

1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(5 MART 1920)

Ankara
5.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

Zata mahsustur.

Dersaadet'te Raul Bey'den alınan 3.3.1336 [1920] tarihli şifre sureti aşağıda malumat için arz olunur. Heyeti Temsiliye namına M. Kemal.

Amerika temsilcisinin arzusu üzerine dün 2.3.1336 [1920] kendisiyle görüştüm. Amerika'nın evvelce Irak, Elcezire de dahil olduğu halde manda talep etmesi sebebini buralarda İngilizlerin fetih hakkını tanımadıkları ile yorumladı. Ben de buraları hakkında iddialarda bulunmaklığımızın doğru olamayacağını sebebini izah ettim. Amerikalıların bizi tanımadığını, bir seneden beri şahsen uğraştığını fakat raporlarını hükümetin yayımlamadığını, hatta Harbord Heyeti'nin bile raporunun yayımlanmadığını, fakat kongrenin bu raporları talep eylediğini işittiğini söyledi. Vilson[1] prensiplerine evvelce Amerika kamuoyunun arka çıktığı, fakat bugün Amerikalılar Vilson'u terk eylediklerinden, bu prensiplere bizim bel bağlamaklığımızın fayda vermeyeceğini, fakat Amerika kamuoyunun hızla değişmesi sebebiyle belki gelecekte Amerikalılar Doğu işine kati müdahaleye karar vereceklerinin uzak ihtimal olmadığını izah etti. Ben cevaben: Amerika işe karışmaz ve Avrupalılar da bizi mahvetmektcki kararında sebat edecek olurlarsa, ister istemez Doğu'dan kendisine dayanak noktası arayacağını layıkıyla anlattım. Adı geçen, milli harekât hakkında herkesin Avrupalıların İttihatçılık ve Hıristiyan düşmanlığı isnadına şahsen inanmadığını, çünkü meydana geliş sebebi ve cereyan tarzını takip etmekte olduğunu ve aksini görünceye kadar kanaatinde sabit olacağını ek olarak söyledi.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[2]

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.513.
1 Wilson. (Y.N.)
2 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

12. KOLORDU KUMANDANI FAHRETTİN BEYEFENDİ'YE*

(5 MART 1920)

Ankara'dan

12. Kolordu Kumandanı Fahrettin Beyefendi'ye

Adana Valisi Celâl Bey, kerhen ve mecburen kaydıyla Dahiliye Nezareti'ne bir telgraf yazmış ve bu telgraflarda, Maraş'la Adana arasındaki milli çetelerin telgraf hattı tahrip ettikleri ve tamire giden telgraf çavuşlarını tehdit eylediklerini ve Adana'da heyecan yarattıklarını ve bunun neticesinden fenalık çıkacağı ve çetelerin vilayet sınırından uzaklaştırılması için Maraş Mutasarrıflığı'na emir verilmesi lazım geldiğini bildirmiştir. Bu telgrafı, her ne kadar Fransızların zorlamasıyla yazdığını söylüyor ise de, bu valinin düşmanlarca da vesile kılınarak merkezi hükümeti müşkül bir mevkide bırakmalarını esas olabilecek hakikate uygun şeylere resmi ifade ile yazması pek üzücü hadiseler doğurur ve Kuvayi Milliye'nin harekâtı, yabancıların gözünde pek fena anlamalara duçar eyler. Bu esasın seri bir vasıta ile Vali Celâl Bey'e iletilmesiyle, yapılan bu mühim hatanın tamir ettirilmesi için yüksek gayret ve yol göstericiliklerini rica ederim, Efendim. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal. 5.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud[1]

* *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 467.
1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(5 MART 1920)

Ankara
5.3.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

Dersaadet'ten gelen malumattır.

Edirne'den dün 1.2.36[1] [1920] Şeref Bey'den buradaki Trakya mebuslarına gelen telgrafta, Trakya'nın terk ettirileceği muhakkaktır. Geleceklere karşı müdafaaya karar verirsek süratle siz de Edirne'ye geliniz denilmekte idi. Bunun üzerine mebuslar Sadrazam'ı gördüler. Sadaretin bir şeyden haberi yokmuş. Yalnız hükümetin şayet Fransız askeri gelirse mukavemet edilmemesi, fakat Yunan askerine müsaade olunamayacağını ve Rumların bir kıyam ve kıtal icra etmelerine karşı mesuliyet kabul edilemeyeceğinin hissettirilmesi uygun olacağı fikrinde bulunduğunu, buna dair temsilcilere bir nota verilmek istendiği anlaşılmıştır.

3/4.3.36 [1920] gecesi Edirne'den gelen son malumata göre, Dimetoka'da bazı yığınaklar yapıldığı ve fakat hangi asker oldukları hakkında malumat alınamadığı bildirilmiştir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 4. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Eski yazı belgede "1.2.36" tarihlidir. (Y.N.)

KASTAMONU VALİLİĞİ'NE*

(6 MART 1920)

Şifreli Tel

6 Mart 1920

1. Milletin mukadderatının belli olacağı şu mühim anda, muhteris birtakım kanlı ellerin sırf menfaat temini emeliyle yabancı para ve parmağı ile milli mevcudiyeti ve bağımsızlığı, memleket namusu için mücadele eden milletin evladını birbirine kırdırmak için İslam milletinden sayılmayan Anzavur ve hempalarının memlekete musallat olduklarını büyük bir üzüntüyle görmekteyiz.

2. Artık, memleketin hasis ihtiraslar yüzünden bu ana değin sürüklendiği felaketler kâfidir. Millet çirkef bir parti tesiriyle yaşamayacak, ancak milli birlik yaşayacaktır.

3. Böyle vatansızları bütün mevcudiyetimizle matbuat âlemi nezdinde protesto ederek bir an evvel hadlerinin bildirilmesi ve kanunun pençesine teslim edilmeleri için tedbirlerin süratle alınması hususundaki uyarıları matbuat sütunlarında görmek için, halk namına belediyelerden, Müdafaai Hukuk'lardan Dersaadet'teki namuskâr matbuata yazılmalıdır.

Mustafa Kemal

* Nurettin Peker, *1918-1923 İstiklâl Savaşı'nın Vesika ve Resimleri (İnebolu ve Kastamonu Havalisi Deniz ve Kara Harekâtı, Hâtıralar)*, Gün Basımevi, İstanbul, 1955, s.151.

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(6 MART 1920)

Ankara
6.3.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

İstanbul'dan alınan malumat arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Morning Post gazetesinin 19 tarihli nüshasında, Türkiye'de nasyonalistlerin maksadı gittikçe tehlikeli bir şekil almaktadır. Türkiye hakkındaki hırsları tatmin edilmediği takdirde milliyetperverler Doğu âlemini anarşiye gark etmeye karar vermişlerdir. Müslüman âleminin Bolşevik âlemine denk bir buhran yaratmak emelinde olduklarını esasen açıktan beyan etmektedirler. Milliyetperverler gizli kuvvetleri gittikçe çoğalan bir grubun Doğu'nun bağımsız barışı olunmak arzu ediliyorsa bu gayeye ulaşmanın yegâne yolu Türkiye'deki milliyetperverlerin reislerine karşı harekât icrasıdır. Ve Bolşeviklerin son olarak kazanmış oldukları muzafferiyet de nazarı dikkate alınmalıdır. Türkiye'yi iyice ele alarak kendini gittikçe uzaklaştırdığı aklı selime dönmelidir. Bu hususta zatı padişahiden bir teşebbüs beklenemez. Lakin adı geçen, doğru harekâta itina edecek ve belki de harekâtı münasip bulacak ve kabul edecektir.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 4. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*
(6 MART 1920)

Ankara
6.3.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

Şimdi İstanbul'dan gelen telgraf aynen takdim olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud

Suret

25 Şubat Tan[1] başmakalesinde Londra'da bir vaka daha bütün Türk meselesi mevzuu bahis olunuyor.[2] Bu görüşmelere Londra'da iktidar eden Müttefik devletler reisleri aynı vaziyette bulunmuyorlar. Münakaşaları pek nazik yapan da budur. Millerand'ın arkasında bağımsız ve hayat kabiliyetine sahip Türkiye'nin muhafazasını isteyen büyük bir kitle şeklinde Fransız kamuoyu vardır. Bu program hiçbir faydalı fikri ihtiva etmemektedir. Mahiyeti yalnız hayat hakkına sahip olan bir milletin mevcudiyetine riayetten ibarettir. Yarınki Türkiye, çoğunluğu ya Türk olan veyahut inançları ve hayati ihtiyaçları Türklerle cemiyet halinde yaşamayı emreden araziyi ihtiva etmelidir. Böyle bir hükümetin payitahtı İstanbul olmalıdır. Çünkü İstanbul'suz Türkiye ne yaşayabilir ve ne de tasavvur olunabilir. Makalenin sonunda, eğer Kilikya'da askerlerimizin kanı akmış ise, bu, Fransız siyasetinin mesul olmadığı bazı sebeplerden ileri gelmiştir. Fransa'nın zayi[3] başkalarının hatasından doğan cezayı çekmesi kabulü mümkün değildir. Biz kabul ediyoruz ki, hükümetin kendisini Trakya'da ve Küçük Asya'nın batısında hasıl olacak vaziyete karşı Fransa kuvvetleriyle müdafaada bulunmaya mecbur edecek taahhüt altına girmesi, Doğu meselesinin geçirmekte olduğu muhtelif safhaların her birinde Fransa hareketi kaynaklara ve menfaatlara göre hareket etmek için[4] tamamen serbest olmalıdır.

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 4. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Le Temps. (Y.N.)

2 Cümle. Bekir Sami Arşivi'ndeki defterde aynen bu şekildedir. (Y.N.)

3 Bekir Sami Arşivi'nin Selâhattin Yurdoğlu (Yüzbaşı Selâhattin) tarafından yapılan çevrimyazısında "reyi" (görüşü). (Y.N.)

4 Bekir Sami Arşivi'nde "Fransa hareketi menabi ve menafiden tevfiki hareket etmek için". (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(6 MART 1920)

Ankara
6.3.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

İstanbul'dan gelen telgraf aynen malumat için arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Bugün 5.3.36 [1920] öğleden sonra beşte Meclisi Mebusan Reisi huzura kabul edildi. Kabine reisinin tayininde Padişah hâlâ müterediddir. Müşir Z.[1] Paşa'nın kabine riyasetine getirileceği rivayeti var. Bu zat İtilafçıdır. Anadolu'nun her tarafında Anzavur harekâtına, Alemdar'ın yayımına ve Rıza Paşa'nın istifasını icap ettiren sebepleri protesto eden sayısız telgraf matbuata geliyor. İngiliz sansürü bunların yayımına müsaade etmiyor. Zatı şahaneye de bu tarzda telgraf gelmiş ise, fena değil. Aksi halde bu gece bu hususun münasip bir üslup ve mevzu dahilinde temini faydalı olur görüşündeyiz.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 4. Defter'deki eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. Aynı belgenin "Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na" başlıklı örneği için bkz. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 468.

1 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde ve Bekir Sami Arşivi'nin Selâhattin Yurdoğlu (Yüzbaşı Selâhattin) tarafından yapılan çevrimyazısında "Zeki". (Y.N.)

MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ
SİVAS HEYETİ MERKEZİYESİ RİYASETİ'NE*

(6 MART 1920)

Sivas: 6.3.36 [1920]

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Sivas Heyeti Merkeziyesi Riyaseti'ne

Suret

Anzavur'un takibi hakkında 64. Fırka'dan[1] alınan malumat aynen tebliğ olunur.

1. Biga ahalisi ile arası açılan Anzavur, yüz elli kişiden ibaret maiyeti ile şu an Gönen'in kuzeybatısında Seydiköy'de bulunmaktadır. Bu köye civar bazı köyler de kendisine iltihak etmiştir. Ve keşif kollarına tesadüflerinde ateş etmektedirler.

2. Tedip ve tenkili[2] için sevk edilen müfrezeler Gönen'de toplanarak, bugün kati harekâta başlayacaklardır. Dün Karaağaç istikametinde sevk edilen keşif kollarımız, adı geçen köylerden mütecasirleri[3] püskürtmüş ve köyler tarafımızdan işgal edilmiştir.

3. Biga ahalisi set edilmiştir. Sınırları dahiline sokmayacaklarına dair teminat vermekte ise de, yapılan harekât ve tertibatın, adı geçen kaza ahalisinin de Anzavur'la birlikte oldukları nazarı itibara alınarak icra edilmekte bulunduğu.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, Kutu 19, Belge 34'teki belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.243-244.

1 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te, "4. Fırka" diye yanlış okunmuş. (Y.N.)

2 Te.ip: Cezalandırma; Tenkil: Tepeleme, örnek olacak bir ceza verme, bastırma. (Y.N.)

3 Mütecasir: Cüret gösteren, ...e kalkışan, küstah. (Y.N.)

SİVAS ANADOLU KADINLARI MÜDAFAAİ VATAN CEMİYETİ'NE*

(7 MART 1920)

Ankara
106

Sivas Anadolu Kadınları Müdafaai Vatan Cemiyeti'ne

Tel

Ali Rıza Paşa kabinesinin İtilaf devletlerinin baskıları neticesinde istifaya mecbur kalması yüzünden tarafı şahaneden[1] eski Bahriye Nazırı Âyandan Salih Paşa Hazretleri, sadaret makamına tayiŋ ve yeni kabinenin teşkiline memur edilmiştir. Yeni kabinenin bu akşama kadar teşekkül edeceği beklenmektedir.

7 Mart 36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Kutu 2-3, Dosya 1, Fihrist 22'deki el yazısı belgenin fotokopisi Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 37/4159'dan aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.244. Bekir Sıtkı Baykal, *Milli Mücadelede Anadolu Kadınları Müdafaai Vatan Cemiyeti*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986, s.14-15. Eski yazı belge Sadık Perinçek ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Padişah tarafından. (Y.N.)

SİVAS VİLAYETİ VE HEYETİ MERKEZİYE'YE*
(7 MART 1920)[1]

Sivas Vilayeti

Dersaadet'ten alınan malumat aşağıda aynen arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Suret

21.2.36[2] [1920] tarihli Şikago-Tribün gazetesinden: Lloyd George, İtalya Başvekili Nitti,[3] Adriyatik meselesini Amerika'ya danışmaksızın halletmek için gizli bir ittifak yapmışlardır. Yine bu gizli ittifakta İtalya Başvekili, Lloyd George'a, Türk antlaşmasının tanziminde yardım vaat ediyor. İngiliz Başvekili, Vilson'un[4] Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalamak planlarına müdahale edeceğinden korkuyor. İngiliz Başvekili, Nitti ile anlaşma yapmakta tereddüt etmemiş ve Vilson'a, Adriyatik meselesi hakkında bilinen tehdidamiz notanın yazılmasında hiçbir beis görmemiştir. Lakin Millerand mesleyi tamim etmesiyle nota değiştirilmiştir. Millerand ile Lloyd George arasındaki kavga hâlâ halledilmemiştir.[5] Fransa, İngiltere'nin iktisadi tehdidini kaale almamıştır. Fransa, ne olursa olsun Amerika'nın Avrupa işlerinden el çekmesini arzu etmektedir. Millerand kabineyi, harici siyaset görüşüne uygun olarak idare edecektir.[6] Fiume meselesi hakkında gerek Vilson ve gerekse Üçler Meclisi'nce makbul bir hal sureti neticeye bağlanabileceği ümit edilmektedir. Vilson'un, İtilaf devletlerine müracaatla, Türkiye barış antlaşmasını kendi reyi olmaksızın kararlaştırmamaları arzusunu gösterdiği de istihbar kılınmıştır.

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, Kutu 20, Belge 44. Telgrafın "Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na" başlıklı örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi. 4. Defter. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.245. Eski yazı belgeler Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Bekir Sami Arşivi'ndeki belgenin üzerinde "Ankara, 7.3.36 [1920[" yer ve tarih kaydı bulunmaktadır. Aynı belgenin girişinde "Bir suretinin heyeti merkeziyelere verilmesi" notu da bulunmaktadır. (Y.N.)

2 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te yanlışlıkla "21.3.36" şeklinde yer almıştır. (Y.N.)

3 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te yanlışlıkla "Niti" şeklinde yer almıştır. (Y.N.)

4 Wilson. (Y.N.)

5 Bekir Sami Arşivi'nde "nihayetlenmemiştir". (Y.N.)

6 Bekir Sami Arşivi'nde "Millerand kabinesi harici siyaseti bu görüşe uygun olarak idare edecektir." (Y.N.)

Sivas Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi'ne

Heyeti Temsiliye'den alınan 7 Mart 336 [1920] telgrafname sureti malumat için yukarıya naklen tebliğ olunur, Efendim. 8 Mart 336 [1920]

Vali
Reşit

DERSAADET'TE İTİLAF TEMSİLCİLERİNE AMİRAL BRİSTOL'E*

(7 MART 1920)

Telgraf
Gayet aceledir.

Ankara
7.3.36 [1920]

Özet: Yeni Ermeni kıtalinin tekzibi

Dersaadet'te İtilaf Temsilcilerine
Amiral Bristol Cenapları'na

1. Mondros Mütarekenamesi'nin imzasından beri kati barışın yapılmasını bekleyen milletimiz, memleketin elde kalan kısımlarından en mühim parçaların muhtelif bahanelerle İtilaf devletleri tarafından işgalini görmekle acı duymaktadır. Bu vaziyetin Sulh Konferansı'nın adaletkârane kararları ile değiştirileceğinden ve meşru taleplerimiz dairesinde hakkaniyetli bir şekle dönüştürüleceğinden ümitvar olmak isterken, barış kararlarımızın mümkün olduğu kadar fena esaslar dahilinde tanzimi için Avrupa'da zararlı cereyanlar yaratmayı menfaatları icabından görenler tarafından Anadolu'da yeniden yirmi bin Ermeni'nin katlolunduğu hakkında pek menfur ve katiyen hakikate aykırı haberler uyduruldu.

Bütün Anadolu'da, İtilaf devletlerine ve Amerika hükümetine mensup muhtelif zevat ve istihbarat kaynakları mevcut olduğu için, söz konusu söylentilerin yabancı kaynaklarınca itimada değer görülmeyeceğini ümit etmiş ve katiyen vaki olmayan böyle hayali bir kıtalin tekzibini bile lüzumsuz saymıştık.

Fakat bugün, ahvalin hakikatine vâkıf olmaları lazım gelen mühim yabancı mahfillerin de bu yalan haberlere inandıklarını ve hatta aynı sebeple bir an evvel yapılmasını memleketimiz için bir hayati mesele saydığımız barışımızın erteleneceğini büyük bir hayret ve üzüntüyle görüyor ve iddia olunan esef verici vakaların vaki olmadığını tam bir katiyetle beyana süratle girişiyoruz.

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Arşivi, Klasör 23, Dosya 1336/13-1, Fihrist 32-1:3'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk Haftası Armağanı 10 Kasım 1982*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, Belge: 2. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

2. Maraş, Urfa havalisindeki çarpışmalar esnasında Türklerden, Fransızlardan ve Fransız askeri arasında bulunan Ermenilerden ve Maraş merkez kasabası dahilinde vuku bulan muharebe esnasında ise, iki taraf silahlarının tesiri ile muhtelif unsurlara mensup ahaliden telefat vuku bulduğu herkesçe malumdur.

Ancak bu bir Ermeni kıtali değil, Kilikya ve civarına hariçten getirilen ve yerli ahaliden silahlandırılan Ermeni efradının, katiyen tahammül edilmez tecavüzleri ve işgal kuvvetlerinin sebepsiz yere devamlı olarak işgal dairesini genişletmesi ve bilhassa işgal kuvvetleri kumandanlarının, haris Ermeni efradının İslam ahali aleyhinde tatbik eyledikleri tecavüzlere ve zulümlere hoşgörü göstermesi neticesinde, mahalli ahalinin galeyanıyla bilmukabele vuku bulan çarpışmaların tabii neticesidir.

Şunu da ilave etmek icap eyler ki, Kilikya ve havalisindeki işgal kuvvetlerine kumanda eden zevat, Ermeni efradını silahlandırıp vazifelendirmese ve himaye etmeseydi ve mahalli ahalinin bütün unsurları hakkında adil esaslara ve eşitliğe yakın bir idare tatbik eyleseydi ve bilhassa Mütareke'nin yapıldığı sırada İngilizlerde iken değiştirilerek işgal olunan arazinin sebepsiz yere ve devamlı olarak genişletilmesinden kaçınılsaydı, iki taraftan birçok insanların kaybıyla neticelenen bu esef verici çarpışmalar asla vuku bulmayacaktı.

3. İşte Anadolu'da Ermenilerin katlolunduğuna dair tertip edilen yalanların hakiki mahiyeti bundan ibaret olup, katledildiklerinden bahsolunan Maraş ahalisi namına Ermeni piskoposu[1] ve eşrafı tarafından bizzat İtilaf devletleri temsilcilerine vuku bulan yazılar dahi, bu hakikati tamamen teyit eyler.

İzmir'de yapıldığı gibi bu uydurma Ermeni kıtali meselesinin de milletlerarası bir yüksek heyet tarafından mahallinde süratle incelenmesi ve bütün âlemi aldatmak için vücuda getirilen bu kin ve ihtiras mahsulü propagandaların mahiyeti hakkında medeniyet ve insanlık dünyasının bir kere daha aydınlatılması ve bu suretle mağdur Türk milletinin menfur ve kötü bir töhmetten temize çıkarılması için İtilaf devletleri ile Amerika hükümetinin adaletperver hissiyatına müracaat eyleriz.

Mustafa Kemal

Malumat için İstanbul Heyeti Merkeziyesi'ne ve kolordulara yazılacak. Bu şifre sureti İstanbul'da gazetelere, Matbuat Cemiyeti'ne, Hâkimiyeti Milliye, vilayet gazetelerine.

1 *Atatürk Haftası Armağanı*'nda yanlışlıkla "murahhası" (delegesi) olarak okunan sözcüğün aslı "murahhasası" (piskoposu) şeklindedir. (Y.N.)

KONYA'DA 12. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(7 MART 1920)

Ankara'dan

Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na

Dersaadet'ten gelen şifre sureti aynen aşağıya çıkarılmıştır, Efendim. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal.

Suret

Hükümet, istifanamelerinde, İtilaf devletlerinin hükümet haberleşmelerini sansür ederek cihan kamuoyuna mağduriyetimizi ilana ve hakkımızda vaki isnatlar ve iftiralara karşılık vermeye müsaade etmemelerini ve İzmir'de devam eden facialara ve zulümlere mani olmadıklarını belirtmiş ve daha sonra aleyhimizde uydurulanları ret ve milletin hükümetin masumiyetini göstermek için her türlü araştırmaya hazır bulunduğunu ispat eylemiş ve burada yayımlanması mümkün olamayan bu istifaname suretini Avrupa ve Amerika'da yayımlanmak ve ilan edilmek üzere harice göndermiştir. 7 Mart 336 [1920]

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud[1]

* *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1956, sayı 18, Vesika No: 469.
1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*
(7 MART 1920)

7.3.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

Henüz Selanik'ten gelen bir Müslüman yolcunun ifadesine atfen İstanbul'dan alınan malumat tamimen arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Suret

Yunanistan'ın Drama civarında Dukat[1] mevkiindeki Yunan askeri harekâtı tarafından verilen kapalı emir ile eski Yunanistan'a sevk olunmakta iken fırkaya mensup bir taburun gönderildiğini öğrenen diğer taburları isyan ederek itaat eylememişlerdir. Askeri hükümet, sadık efradı otomobiller ile vaka mahalline sevk etmiş ve vakanın diğer mahallere sirayetinden korkan hükümet, efradın arzusu üzerine karayoluyla eski Yunanistan'a sevk edilmiş. Almanya'dan dönen kolordu efradı ve subaylar da dahil olduğu halde Yunanistan'da Spartaküs propagandası yapmakta ve hükümet, divanıharpler vasıtasıyla büyük rütbedeki subayları mahkûm eylemekte ise de efrat ve subaylar bir şey yapamamaktadır. Gonaris Partisi[2] Yunanistan'da büyük bir üstünlük kazanmış, seçimlerde Gonaris Partisi'nin kazanmasından endişe eden Venizelos, Avrupa'dan memleketine dönüş esnasında görmüş olduğu telgrafta, kendisini karşılayacak heyetler arasında İslami unsurlardan da heyetler bulunmasını arzu eylemiş bulunduğundan, bütün baskılara rağmen hiçbir Müslüman heyet karşılama davetine icabet eylememiştir. Bundan üzüntü duyan hükümet cebir ve baskı ile müftülerini Atina'ya göndermiş ve İstanbul heyetleri arasında müftüler de bulunmuştur.

Bundan netice çıkarmak isteyen Yunan matbuatı, Atina sokaklarında sarıklı Müslümanların böyle serbest gezmelerinin Yunanistan adaletinin büyük bir nişanesi oldu-

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 4. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Bekir Sami Arşivi'nin Selâhattin Yurdoğlu (Yüzbaşı Selâhattin) tarafından yapılan çevrimyazısında "Toksat". (Y.N.)

2 Gunaris Partisi. (Y.N.)

ğunu iddia eylemişler. Yunanistan tarafında halk tamamıyla İzmir işgali aleyhinde imiş. Hükümet İzmir havalisindeki çarpışmaları pek hafif göstermekte ve bir iki satırlık havadis vermekte ise de muhalif gazeteler tafsilatlı havadisler vermekte ve büyük zayiatı *(y.k.v.l.d)*[1] Makedonya ve Yunanistan sınırlarında Bulgarla çete çarpışmaları olmakta imiş.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud

1 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)

SİVAS VİLAYETİ'NE VE MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ'NE*

(8 MART 1920)

İstanbul'dan alınan malumatı arz eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Geçenlerde bir İngiliz resmi memuru Posta Müdürü Umumisi Yusuf Razi Bey'i ziyaret ederek posta ve telgraf merkezleri ile muhtelif telgraf hatlarının birleşme merkezleri hakkında malumat istemişler ve bir harita da talep eylemişlerdir. Ve malumatı almışlardır. Yusuf Razi Bey şundan, Dersaadet'le Anadolu'nun telgraf ulaşımının kesilmesi halinde Anadolu dahilindeki haberleşmenin evvelemirde engellenmesi ve Anadolu'nun muhtelif noktaları yekdiğeriyle haberleşememesinin temini için bir tedbir alınması maksadına dayandığına inanmışlardır. Bu zat, bilhassa İstanbul ile Anadolu arasındaki birleşme merkezleri ile Anadolu'da, kışın tesiriyle kesintiye uğrayan telgraf hatlarının tamiri ve diğer sebepler dolayısıyla külliyetli miktarda malzemenin sevkine emir vereceğini beyan etmiştir. Her vaziyet karşısında Anadolu'da kâfi miktarda telgraf aletleri ve hatlarının bulunmasının bu suretle temini ve telgraf hatları hakkında yüksek tarafınızdan da incelemeler icrasıyla bu gibi ahval karşısında telgraf haberleşmesinin halelden korunması vasıtalarının tamamlanması arz olunur.

Sivas Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi'nc

Heyeti Temsiliye'den alınan 8 Mart 336 [1920] telgrafname sureti malumat için yukarıya naklen tebliğ olunur, Efendim. 10 Mart 336 [1920]

Vali
Reşit

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 10/2876'dan aktaran: *Atatürk'ün Tamimi, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.247.

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(8 MART 1920)

Ankara: 8.3.1336 [1920][1]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

Dersaadet'ten alınan malumat arz olunur. Heyeti Temsiliye namına M. Kemal.

İngilizler, Cemiyeti Ahmediye ile resmen anlaşmış ve ihtilalkârane tertibatın ilk eserleri görülür görülmez, gerek nakit gerek silah ve mühimmat hususunda kendilerine geniş ölçüde yardım edeceklerini ve suikast tertibatına katiyen göz yumacaklarını ve firarlarını da kolaylaştıracaklarını beyan etmişlerdir. Yalnız, Loit Corc'un[2] aşırı Türk düşmanı olması hasebiyle, neticede Türkler aleyhinde verilecek bir karar karşısında kıymetlerini kaybedeceklerini ileri sürmeleri üzerine, nasıl ki Fransa'da Piyer Loti[3] kamuoyunu Türkler lehine çevirmiş ise, Türk muhibbi İngilizler vasıtasıyla aynı rolün İngiltere'de de yerine getirilmesine çalışacağını ve Loit Corc'un düşürülüp yerine Türk muhibbi bir kabine getirileceğini ve Kuvayi Milliye ile bu kuvvete dayanan hükümetlerde İttihatçılık zihniyetinin mevcut olmasından ve harbin uzamasına da bunların sebebiyet vermesinden İngiltere kamuoyunu tatmin etmek halen mümkün olmadığından, her halde bu yeni teşkilata dayanarak iktidar mevkiine gelecek İngiliz muhibbi bir kabine ile Türkiye menfaatlarına uygun barışın temin edilebileceğini cevaben ifade eylemişlerdir.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[4]

* Kâzım Karabekir. *İstiklâl Harbimiz*. Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.516.

1 Kaynakta yanlışlıkla "8.7.1336" [1920] tarihi verilmiş, ancak aynı kitabın 1969 basımında "8.3.1336" [1920] olarak düzeltilmiştir. Bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1969, s.488. (Y.N.)

2 Lloyd George. (Y.N.)

3 Pierre Loti. (Y.N.)

4 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(8 MART 1920)

Dakika geciktirilmesi mesuliyet sebebidir.

Ankara
8.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

Dersaadet'te Rauf Beyefendi'den gelen şifrelerin sureti aynen aşağıdadır. Bu konudaki yüksek görüşlerinin süratle bildirilmesini rica ederim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Suret

Bugün Salih Paşa Meclis'e geldi. Dünkü kararı üzere, Meclis'ten üç nazır almaklığı mümkün olamayacağını, kabinesini tamamen hariçten teşkile mecbur olduğunu bildirdi. Hariçten alacağı zevat için fikir alışverişinde bulunmayı teklif eyledi. Grup bu konuda vaki olan uzun görüşmeler neticesinde çoğunluğun fikri bu işi bir meşrutiyet meselesi yapıp ipi koparmak ve hariçten olacak üyeler için heyeti idare ile Salih Paşa'nın görüşerek milli emelleri tatmin edecek bir heyet husulünü temin etmek şeklinde billurlaştı. Bizim kanatimizce hariçten ne kadar iyi zevat bulunursa bulunsun, esas ile belli salahiyetten men eden ve Meclis'i müşkülat karşısında bulunduran İstanbul zabıtasının iyileştirilmesini, çoğunluğun ruh halini Meclis'in kati harekete icra edebilecek bir teşebbüse sebebiyet vermemesi, bu mecburiyetin muhalif taraftan gelmesini tercih eylemesi merkezindedir, Efendim.

İkinci Suret[1]

1. Kabine şu suretle teşekkül etmiştir:

Sadrazam: Salih Paşa	*Bahriye: Salih Paşa vekâleten*	*Evkaf: Eski Şeyhülislam Ömer Hulusî Ef. asaleten*
Şeyhülislam: Değişmedi	*Nafia: Tevfik Bey asaleten*	
Dahiliye: "	*Maliye: " " vekâleten*	*Adliye: Celâl Bey asaleten*

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.515-516.

1 Belgenin bundan sonraki kısmı *Nutuk*'ta da yer almıştır. Bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.288.

Hariciye: Değişmedi *Şûrayı Devlet: Abdurrahman* *Ticaret ve Defterhane emini:*
Harbiye: " *Şeref Bey vekâleten* *Ziya Bey vekâleten*
Maarif: Apturrahman Şeref Bey asaleten

2. Celâl Bey'in mesleğini[1] *bilmiyoruz. Bu şekil Ferit Paşa'ya zaman kazandırmak maksadıyla sarayın tertibidir. Salih Paşa bir buhrana set çekmek suretiyle, bu suretle vatana faydalı bir hizmet yaptığı inancındadır. Bizim fikrimiz: Bu kabineye itimat vermemektir. Ve bunu Grup'ta temin etmek için çalışıyoruz. Ferit Paşa tehlikesi hâlâ mevcuttur. Ona göre vaziyetin düşünülmesi arz olunur.*

3. Dikkate değer olarak şunu da arz edelim ki, Salih Paşa'ca Meclisi Mebusan dahilinden nazır almaklığın imkânsızlığı anlaşıldıktan sonra, hariçten alacakları zevatın tespiti için Grubun fikrini öğrenmeye çalışacaktı. Halbuki sonradan bundan da vazgeçerek isimleri[2] *arz olunan kabineyi kendiliğinden teşkil eylemiştir, Efendim.*

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut

1 "Çizgisini", "hangi taraftan olduğunu" anlamında. (Y.N.)
2 *İstiklâl Harbimiz*'de "esamisi" (isimleri) yerine yanlışlıkla "esasen" sözcüğü yer almış. (Y.N.)

KUVAYİ MİLLİYE KUMANDANI EMİN ARSLAN BEY'E*

(9 MART 1920)

Çıkış yeri: Ankara
9 Mart 336 [1920]
Aceledir.

Kuvayi Milliye Kumandanı Emin Arslan Bey'e

Diğer bildirime kadar harekâtınızın ertelenmesi.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Emin Arslan Karakaş, *İçel Kurtuluş Savaşı Tarihî Hatıraları*, Yeni Mersin Matbaası, Mersin, 1943, s.36.

3., 12., 20., 13. KOLORDU KUMANDANLIKLARINA MALUMAT İÇİN 15., 14. KOLORDU, REFET BEY'E*

(9. MART 1920)

Şifre

3., 12., 20., 13. Kolordu Kumandanlıklarına
Malumat için 15., 14. Kolordu, Refet Bey'e

9 Mart

Fransız işgal bölgesinde ortaya çıkan vaziyete göre milli harekât ve teşkilatın aşağıda olduğu gibi idaresi münasip görülmektedir:

1. Şu anda Kozan, Haçin, Feke gibi bölgelerde bilfiil tezahür etmiş olan Ermeni zulümlerinin bir an evvel söndürülmesi lazımdır. Yalnız şu aralık her türlü İslam harekâtını Ermeni kıtali şeklinde göstermek istenildiği anlaşıldığından, harekâtın her halde bu gibi yanlış söylentilere ve isnatlara mahal bırakmayacak şekilde idaresi.

2. Fransız kıtalarıyla Ermeni çetelerinin taarruz ve tecavüzlerine maruz olmayan kısımlarda sebepsiz çarpışmalara meydan verilmemesi ve yalnız bu gibi mahallerde, milli müfrezelerin vücudundan istifade ederek teşkilatın süratle şekillenmesine çalışılması.

3. [...][1]

4. Evvelce Cerablus'a geldiği haber alınan Fransız kuvvetlerinden sınıfı selase'den[2] meydana gelen bir müfrezenin Birecik'e gelerek orada kuşatılmış Fransız müfrezesini kurtarmak için şehri bombardıman ettiği ve geçici hükümet teşkil ederek oraya bir Fransız müfrezesi ikame ettikten sonra Urfa'ya doğru hareket eylediği anlaşılmıştır. Bu gibi ahvale maruz kalacak olan mevkilerde milli emellerin sonuna kadar müdafaasını temin edecek tesirli tedbirler alınması lazımdır.

5. Mersin sancağında Emin Arslan Bey harekâtının daha doğuya doğru uzatılmasına şimdilik lüzum kalmadığından durdurulması ve fakat kuvvetlerin dağıtılmaması ve bu kuvvetlere dayanarak işgal bölgesine doğru teşkilatın takviyesi ve Fransızların batıya doğru genişlemelerine meydan vermeyecek şekilde tertibat alınması münasip olur.

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 23, Dosya 336/ 13-1, Fihrist 40-7'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara Genelkurmay Basımevi, Şubat 1989, sayı 87, Belge No: 2102. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 El yazısı belgede bir satır yer tutan üçüncü maddenin üstü çizilmiştir. (Y.N.)

2 Askerlikte üç sınıf; topçu, süvari, piyade. (Y.N.)

6. İşgal bölgesinin istisnasız bütün kısımlarında milli teşkilatın kuvvetlendirilmesi ve icap eden mahallerin nazarı dikkati çekmeyecek şekilde himayesi lazım ve bugün işgal sahası bölgesinin yeni tecavüzlere karşı kuvvetli bulunduğu hissinin verilmesi pek mühimdir.

7. 3., 12., 13., 20. kolordulara ve malumat için 14. Kolordu, 15. Kolordu ve Refet Bey'e yazılmıştır.

M. Kemal

SİVAS'TA ANADOLU KADINLARI MÜDAFAAİ VATAN CEMİYETİ'NE*

(9 MART 1920)

97 Ankara: 9 Mart 36 [1920]

Sivas'ta Anadolu Kadınları Müdafaai Vatan Cemiyeti'ne

Muhterem Hemşirelerimiz,

Yeni bir vatanperverane yardımlarından bahseden 12 Şubat 36 [1920] tarihli, 66 numaralı yazıyı tam bir ihtiram ile aldık. Anadolu kadınlarının vatani hizmetlere devam isteklerini görmekle pek ziyade mütehassis olduk. Özel takdirlerimizi ve teşekkürlerimizi arz eder ve kıymettarane mesailerinde muvaffak olmanıza dualar ederek hürmetlerimizi takdim eyleriz, Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
M. Kemal

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 37/4167'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.248. Belgenin Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde bulunan örneğinin fotokopisi, Film: 9, s.5 kaydıyla Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. (Y.N.)

BÜTÜN MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETLERİNE*

(11 MART 1920)

Ankara
11.3.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

Bütün Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine

Memleket ve milletimizin İzmir ve Adana havalisinde maruz kaldığı elem verici hadiseler kâfi gelmiyormuş gibi, yine aynı tecavüzlerin feci bir safhasını teşkil eden Maraş'taki vakaları vesile eden Ermeniler ve düşmanlarımız, İslamlar tarafından binlerce Ermenilerin katlolunduğunu cihana ilan ederek Avrupa'da aleyhimizde yeni cereyanlar yaratmaya çalışıyorlar.

Yine aynı maksatla Ermenilerin bir ay matem tutarak bu suretle propagandalarını takviye etmek istedikleri anlaşılmıştır. Bilmukabele her tarafta mevlidi şerif ve hatmi şerif okunarak İzmir, Adana, Maraş, Urfa, Ayıntap, Birecik, Kozan, Haçin ve havalisinde şehit olan dindaşlarımızın ruhlarına ithaf olunmasını ve neticesinin buraya, Dersaadet matbuatına ve Meclisi Mebusan'a bildirilmesini rica eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 4. Defter'deki eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. Ayrıca bkz. Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal, *Millî Mücadele'de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Atatürk ve Atatürkçülük Dizisi: 2, s.15-16.

NAZİLLİ MEVKİ KUMANDANLIĞI'NA*

(11 MART 1920)

Şifre

11.3.36 [1920]

Nazilli Mevki Kumandanlığı'na

Demirci Efe'ye

C. Silah ve cephane ihtiyacınızın mümkün mertebe teminine gayret olunacaktır. Refet Beyefendi ile bu hususu görüştük. Bizzat sizinle görüşmeyi ben de arzu ederim. Fakat sizin bugünkü meşguliyetinizin ehemmiyeti cepheden ayrılmanıza müsait değildir. İnşallah memleketimiz için mesut günler yaklaşsın ve tehlike son bulsun, o zaman görüşürüz, Efendim.

M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Haziran 1955, sayı 12, Vesika No: 325. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

14. KOLORDU KUMANDANI YUSUF İZZET PAŞA'YA*

(11 MART 1920)

14. Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'ne

Dersaadet'ten alınan şifre sureti aşağıda arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Suret:

Fransız kaynağından alınan malumata göre:

1. İngilizlerin birkaç güne kadar Harbiye Nezareti binasını işgal edecekleri.

2. Bütün subayları sivil gezmeye mecbur edecekleri.

3. Dersaadet ve nüfuzları olan mevkilerde de şiddetli davranacakları ve hatta memleket menfaatına çalışanları birer bahane ile hapsetmek üzere liste hazırlamakta oldukları haber alınmıştır, Efendim.

11.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1957, sayı 22, Vesika No: 553. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BANDIRMA'DA 14. KOLORDU KUMANDANI YUSUF İZZET PAŞA'YA*

(11 MART 1920)

Çıkış yeri: Ankara
Çekilmesi: 11.3.36 [1920]
Gelişi: 13.3.36 [1920]

Bandırma'da 14. Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'ne

1. Dersaadet'ten resmi yazıyla yazılarak Mart'ın dokuzunda ulaşan malumat aşağıda aynen arz olunur. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal.

Suret:

Madde 1: İstanbul'a, Yüzbaşı Sili namında bir İngiliz yüzbaşısı gelmiştir. Bu, Mustafa Sabri Efendi'den İslam dininin Bolşevik aleyhinde olduğuna dair bir fetva almıştır. Hoca Vasfi Efendi, Sabahattin Bey vesair muhaliflerin bir kısmı bundan haberdardır. Tevfik Paşa da desteklemektedir. Şeyhülislam'dan da aynı şekilde bir fetva almaya çalışıyorlar. İşbu fetvaya karşılık İngilizler, zatı şahanenin riyaseti altında İslam âleminden gelecek delegelerden teşekkül eden hilafet meclisi yapmayı teklif ediyorlar ve muhaliflerin büyükleri de bu fikri ortaya atıyorlar. İşbu havadis İngiliz istihbaratında bulunan mutemetlerden işitilmiştir. Ve doğrudur.

Madde 2: Gürcü General Kiprapli, Palman Mülazımı[1] Medrah, Avusturya Mülazımı Lipsinki, içlerinde Türk de bulunan on subay, üç yüz kırk beş küçük subaydan ibaret bir heyet, Tiflis'te Avrupa Oteli'nde, Alman Hastanesi Baştabibi Herr Müllon riyaseti altında yapılan kongrede, Gürcistan ve Azerbaycan'ın İtilaf devletlerine karşı hasmane bir vaziyet almasına karar verilmiştir. Bu haber ve karar İngilizleri son derecede düşündürmekte olduğu İtalyan kaynaklarından öğrenilmiş, Kuvayi Milliye'ye hücum etmek üzere İngilizlerin dört yüz tayyare getirecekleri anlaşılmıştır.

Madde 3: Sivastopol'un Bolşevikler tarafından sıkıştırılmakta olduğu, Azerbaycan ve Gürcistan'ın Bolşeviklerce sıkıştırılmasına karar verildiği ve yakında Kuzey Kafkas taraf'ında bulunan Denikin kıtalarına karşı harekât başlayacağı ayrıca haber alınmıştır.

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1957, sayı 22, Vesika No: 554. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Mülazım: Teğmen. (Y.N.)

Madde 4: Eskiden beri İngilizlerle Türkler arasında istihbarat ve espiyonaja[1] memur Hürriyet ve İtilaf'ın faal heyetinden Kalkandelenli Tahsin Kâmil Paşa damadı Doktor Said,[2] Sirkeci'de Bahrisefit Oteli'nde ikamet eden İzmirli Hamamcı Mahmut Beyler ve İstanbul Hereke Mağazası eski terzisi Üsküdar'da ikamet eden Mehmet Kemal, teşkilat ile İngilizler arasında temasa devam etmektedirler.

Madde 5: Dün Gelibolu vapuruyla Karabiga'ya hareket edecekler iken muvaffak olamayanlar, Anzavur'un daireyi genişlettiğinde ahaliye hitaben yayımlayacağı beyanname esaslarını taşıyorlardı. Takip edildiklerini anlamaları üzerine imha eylemişlerdir. Bu beyanname esaslarını Hürriyet ve İtilaf tarafından hükümete verilen birinci, ikinci, üçüncü muhtıralar teşkil eylemektedir.

Madde 6: Üsküdar Devriyeli Mahallesi'nde Tenbih Sokağı'nda ikamet eden Posta Müdürü Fehmi Bey'in Posta Müdüriyeti nezdinde Biga'ya naklinin temine çalışacak, olmadığı takdirde kendisi Karabiga'ya firar edecektir. Orada Anzavur'un nüfuzu altında bulunan havalide Posta ve Telgraf İdaresi'ni ele alacaktır. Şayet Anzavur, Bursa vesair havaliyi ele geçirmeye muvaffak olursa, Fehmi Bey'in Kuvayi Ahmediye Posta ve Telgraf Müdiri Umumisi olacağı vaat olunmuştur.

Madde 7: 27 ve 28.2.36 [1920] tarihlerinde Muhafız Paşa tarafından, asılan Kâzım'ın kardeşi Çerkes Hikmet'in Gönenli Nuri, Kaymakam Fettah Beylerle diğer bazı arkadaşları davet edilmişlerdir. Muhafız, şimdiye kadar teşkilata mensubiyeti tarafımızdan istihbar edilen isimleri ihtiva eden liste kendilerine gösterilerek, bu gibi teşebbüslerden sakınmaları nasihatini vermiş, hareketlerine müsaade etmeyeceğini söylemiştir. Bunlar, hakikaten dün akşam hareket eden Gelibolu vapuruyla Karabiga'ya gitmek arzusunda bulunuyorlarsa da, bunda hiçbir siyasi maksatları olmadığını, seyahatlerinin ticari işlerden kaynaklandığını ileri sürerek Paşa'dan müsaade istemişlerdir. Paşa katiyen müsaade edemeyeceğini, gitmelerinde sakınca tasavvur etmediği zaman geldiğinde kendilerini seyahatte serbest bırakabileceğini beyan eylemişlerdir. Bu sebeple, dün Gelibolu vapuruyla Karabiga'ya gidecekleri etrafında yapılan tertibatta Muhafız Paşa'nın yukarıdaki yanlış ve açık siyaseti karşısında bittabi neticesiz kalmıştır. Fettah Bey ve arkadaşlarının Muhafız tarafından çağırıldığından ve kendilerine ihtarlarda bulunulduğundan haberdar olamayan eski Topçu Mülazımı Bursa Vilayeti Yaveri Mülazım Halit ve Mülazım Yusuf Ken'an Efendi, Gelibolu vapuruna girmeye muvaffak olmuşlarsa da inzibat memurları refakatlerine verilen mutemedimiz tarafından gösterilmiş ve tutuklanmış ve Muhafızlığa gönderilmişlerdir. Üzerlerinde bir şey çıkmamış ve vapura birisini görmek için gittiklerini iddia eylemeleri ve bilhassa Yusuf Ken'an Efendi'nin, Abuk Paşa'dan şüpheli bir adam olmadığına dair tezkere getireceğini iddia etmesi üzerine, Muhafız Paşa tarafından tahliye edilmişlerdir.

8. Gelibolu vapuruyla hareket edemeyenlerin birkaç gün sonra şimendiferle Tekfurdağı'na[3] geçmeleri ve oradaki Alay Kumandanı Mustafa Nuri Bey'in yol göster-

1 Espiyonaj: Casusluk. (Y.N.)
2 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde "Es'at" olarak okunmuş. (Y.N.)
3 Tekirdağ. (Y.N.)

mesiyle karşı sahile sandal ile çıkarak Karabiga'da Anzavur'a iltihakları veyahut buradan Yunan vapurlarıyla doğruca firarları söz konusudur.

9. Emekli Miralay Mirza Bey, Binbaşı *Klhs*[1] Kel Hüseyin Bey, tüccardan Çerkes Hacı Ahmet Bey, bugün öğleden sonra Sadrazam ile görüşerek, Anzavur'a karşı yapılan takibatın araştırılması ve meselenin barış yoluyla halline çalışacaklarını söylemişler ve Sadrazam da İstanbul'dan kuvvet gönderilmeyeceğine dair kendilerine teminat vermiş ve bu müracaattaki maksadın da subayların sevkine kadar vakit kazanmak olduğu anlaşılmıştır.

10. Teşkilatın askeri kısmını Hamdi, Tayyar, Mustafa Paşalarla Binbaşı İsmail Hakkı ve Yüzbaşı Mahmut Celâlettin, Yüzbaşı Şevket, Mülazım Yakub, Yüzbaşı Tahsin, Müşîr Fuat Paşazade Âli ve şu anda tutukevinde tutuklu Binbaşı Hüsnü Beyler idare etmektedirler.

11.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[2]

1 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)
2 Mustafa Kemal'in imzası, telgrafın başında şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

BOLU MUTASARRIFI HAYDAR BEYEFENDİ'YE*

(11 MART 1920)

Şifre

Ankara
11.3.36 [1920]

Bolu Mutasarrıfı Haydar Beyefendi'ye

Muhalif fikirler besleyen bazı şahısların milli teşebbüsleri neticesiz bırakmak için yalan ve hile ile ortalığı karıştırdıkları[1] ve Telgraf Müdürü'nün de itimat edilir olmadığı, Mudurnu Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti İdaresi'nden bildirilmiştir. Haklarında lüzumlu soruşturma icrasıyla, tahakkuk eylediği takdirde, lüzumlu muamelenin yapılması ve haber verilmesi ve milli birliğe aykırı bu gibi hareketlere katiyen müsaade edilmemesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

20. Kolordu Kumandanı

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 25, Dosya 336/14, Fihrist 2-4'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Şubat 1989, sayı 87, s.60-61, Belge No: 2103. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Belgede "tezviratta bulundukları". (Y.N.)

RAUF BEY'E, 15. VE 3. KOLORDULARA*

(11 MART 1920)

11 Mart 1920

Dün akşam, yani 10/11 Mart 1920 Ankara'da Fransız Temsilcisi Yüzbaşı Buvazo'nun[1] tercümanı olup, bize öteden beri gizli ihbarlarda bulunan bir zat, Ankara'da İngiliz Temsilcisi Vitel'in[2] aldığı bir telgrafname üzerine bütün ağır yükleri ve maiyetiyle birlikte bugün Ankara'yı terk ederek İstanbul'a hareket eyleyeceğini ve bu trenden sonra şimendifer ulaşımının İngilizlerce tatil edileceğini ihbar etti. Adı geçen Vitel. hakikaten bugün ihbara uygun olarak hareket etti. Dolayısıyla, tren ulaşımının da kesilmesi kuvvetle beklenmektedir. Keyfiyetin, İtilaf devletlerince İstanbul'da alınan tedbirler ile alakadar bulunduğunda şüphe yoktur.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından. *Nutuk*, c.I. Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.292-293; Kemal Atatürk. *Nutuk*, c.I. Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.409.

1 1961 basımında "Boizeau". (Y.N.)

2 1961 basımında "Withall". (Y.N.)

KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA ESKİŞEHİR'DE FAHRETTİN VE REFET BEYLERE 3. KOLORDU KUMANDANI SALÂHATTİN BEY'E*

(11 MART 1920)

Şifre

Ankara, 11.3.1920

Kâzım Karabekir Paşa'ya, Eskişehir'de Fahrettin ve Refet Beylere, 3. Kolordu Kumandanı Salâhattin Bey'e

İstanbul'dan şimdi gelen telgraf sureti malumat için aynen arz olunur. (Bir suretinin 14. Kolordu'ya verilmesi, Fahrettin Beyefendi'den rica olunur.)

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Suret[1]

Dün akşam sağlam İtalyan kaynaklarından itimat edilir bir zata vaki olan gizli ihbarlarda, temsilcilerin dün öğleden sonra toplanarak, Londra'dan gelen ve Dersaadet'teki Kuvayi Milliye reislerinin tutuklanması emrini ihtiva eden meseleyi görüşerek kabul eyledikleri, dolayısıyla bu gibi zevatın bir an evvel Dersaadet'ten uzaklaşmaları icap eylediği bildirilmiştir. Biz bunu ya İtilafçıların bir blöfü veyahut Milli Meclis'in feshiyle neticelenecek Ferit Paşa'nın iktidar mevkiine getirilmesi gibi iki şıkka yoruyoruz. Birinci şıkla bu gibi zevatın firarı neticesinde bir skandal yaparak emeline nail olmak, ikinci şıkla da itimatsızlık vererek Meclis'i fesih ve geniş bir tutuklama yaparak İtilaf devletlerinin de yardımı ile saltanat ve hükümet ile birlikte milliyetperverlerin aleyhine hareket etmektir. Tabii her iki ihtimale karşı da buradan hiçbir yere gidilmeyecek, işin sonuna kadar namus vazifesi yerine getirilecektir. Salih Paşa bu vaziyeti bilerek, bu hale bilerek sebep olmaktadır. Dolayısıyla, evvelce de arz eylediğimiz gibi, bu renksiz yeni kabinenin düşürülmesi için son derece çalışacağız ve muvaffak olacağımıza da eminiz.

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından. *Nutuk*, c.III. Devlet Matbaası. İstanbul, 1934. Vesika 253, s.298-299; Kemal Atatürk. *Nutuk*, c.III. Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika 253/b, s.1229. Ayrıca bkz. Kâzım Karabekir. *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.518-519.

1 *Nutuk*'un 1927 basımında, "Suret"ten sonraki paragrafın başında "1-" rakamı bulunmaktadır. *İstiklâl Harbimiz*'de "Suret"in sonuna şu 2. madde eklenmiştir: "2. Sağlam olarak istihbar olunduğuna göre, Allenbi [Allenby] mütareke ekinin Yaver ve Reşit Paşalar tarafından hükümet namına Tevfik Paşa kabinesi zamanında imza edilmiştir. Ele geçince sureti takdim kılınacaktır. Rauf" (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(11 MART 1920)

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

Ankara'ya dün akşam üzeri gelerek 12 saat kalan yeni misafirlerle[1] sabaha kadar durmadan devam eden uzun görüşmelerin sonunda misafirlerimiz trene binerek dönerlerken, gözlerinizden öpmeye ve arzı hürmete ittifakla karar verdik. Mustafa Kemal, Ali Fuat, Refet, Fahrettin, Mahmut.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[2]

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.518.

1 Fahrettin (Altay) ve Refet (Bele) Beyler kastediliyor. Bkz. 12 Mart 1920 tarihli, "14. Kolordu ve 61. Fırka Kumandanlığı'na" başlıklı belge. (Y.N.)

2 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(11 MART 1920)

Ankara
11.3.1336 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

İstanbul'dan alınan malumat aynen arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

1. Anzavur'a karşı açılan son taarruz harekâtından ve neticenin muvaffakiyetsizliği mucip olmuştur. Yakılan köylerden dolayı Çerkesler pek üzüntülüdür. Bu harekâta sebebiyet verenlere, Kuvayi Milliye reislerinin tek tek öldürülmelerine karar vermişlerdir. Vasıf, Rauf, Bekir Sami Beylerin öldürülmeleri hakkında, Adapazarlı meshub[1] Kâzım'ın biraderi Hikmet *(v, r, a, h, d, h)* etmiştir.[2]

2. Gümülcineli İsmail, eski Debre Mebusu Basri, eski Çamlık Mebusu Şahin ve Karahisar Mebusu Ömer Fevzi ve eski Bursa Ahzı Asker Şube Reisi Binbaşı Akif[3] dün bir toplantı yaparak, ayrı bir grup halinde[4] karşı ve Kuvayi Milliye'ye muhalif bir teşkilat yapmaya karar vermişlerdir.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 4. Defter'deki eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. Belgenin "15. Kolordu Kumandanlığı'na" başlıklı örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.519.

1 "maslup" (asılan) olmalı. *İstiklâl Harbimiz*'de "Adapazarlı Kâzım". (Y.N.)

2 Çözülmemiş şifre olmalı. *İstiklâl Harbimiz*'de "deruhte etmiştir" (üstlenmiştir). (Y.N.)

3 *İstiklâl Harbimiz*'de, "Gümülcineli İsmail, eski Debre Mebusu Şahin ve Karahisar Binbaşı Akif". (Y.N.)

4 *İstiklâl Harbimiz*'de, "... ayrı bir grup halinde Bursa dahilinde". (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(11/12 MART 1920)[1]

Ankara: 11/12.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

1. Kabineye itimat edilmesi hakkındaki fikriniz bizim de görüşümüze uyuyor. Ancak yeni kabinenin icraatında maksada muhalif noktalar görülüp daha sonra bunun önüne geçilemezse, Meclis'in itimatsızlık hususunda görüşüne katılmamakla ve Meclis'i itimada teşvik eylemekle kabinenin yolsuzluklarına sebebiyet vermiş sayılmamız ihtimali vardır. Dolayısıyla, kabinenin Meclis'çe itimada mazhar olup olmaması hususunda çoğunluk grubuna hiçbir görüş belirtmeyerek serbest bırakmayı tercih eyliyoruz.

2. Bolşeviklerle temas ve haberleşme için buradan ayrı bir heyet gönderilmesine lüzum görmüyor musunuz?[2] Heyeti Temsiliye'nin Doğu'yla temas hususundaki görüşü yüksek malumlarıdır. Dolayısıyla bu işin icabında bizimle de haberleşilerek bizzat zatıâlileri tarafından görülmesini münasip görmekteyiz. Başka bir görüşleri varsa bildirilmesi rica olunur. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[3]

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*. Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.517-518. Ayrıca bkz. *Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.249.

1 *Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri IV*'te, telgraf 12 Mart 1920 tarihlidir. (Y.N.)

2 *İstiklâl Harbimiz*'in 1969 basımında (s.489-490) "görüyor musunuz?", *İstiklâl Harbinin Esasları*'nda (Sinan Matbaası Neşriyat Evi, 1933-1951, s.183) "göryor musunuz?" şeklindedir. (Y.N.)

3 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

RAUF BEY'E*

(12 MART 1920)

İngiliz temsilcisi olarak Ankara'da bulunan "Vitol",[1] dün buradan ağır eşyasını da alarak şimendifere binip gitmiştir. Hükmetmek lazımdır ki, fevkalade hadiselerin arifesinde bulunuyoruz. Daha ziyade İstanbul'da vukuu ve tahakkuku beklenebilecek olan bu hadiselerin doğurabileceği mühim ve vahim vaziyetler üzerine arkadaşların nazarı dikkatlerini çekmekte acele ederim. Her ihtimale karşı bilhassa Anadolu'da bulunmaları faydalı olan arkadaşların gafil avlanmayarak icabında sürat ve emniyetle Anadolu'ya geçmek için şimdiden tertibat almış olmaları lazımdır.

Mustafa Kemal

* Yunus Nadi, *Kurtuluş Savaşı Anıları*, Erdini Basım ve Yayınevi, İstanbul, 1978, s.174-175. Ayrıca bkz. Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, c.II, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1977, s.223. *Tek Adam* adlı eserde, metin eksik ve tarihsiz yayımlanmıştır. Ş. S. Aydemir, telgrafın 12 Mart 1920'de çekildiğini, 13 Mart günü Rauf Bey'e ulaşan bu telgrafın, o gece Sivas Mebusu Kara Vasıf Bey'in Şişli Osmanbey'deki evinde okunduğunu, bu toplantıda Rauf, Kara Vasıf, Bekir Sami ve Yunus Nadi Beylerin bulunduğunu yazmaktadır. (Y.N.)

1 Withall. (Y.N.)

14. KOLORDU VE 61. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(12 MART 1920)

Yarınki kurye ile Bilecik Kumandanı
Yüzbaşı Rifat Efendi vasıtasıyla.

Yazılı olarak.

12 Mart 36 [1920]

14. Kolordu ve 61. Fırka Kumandanlığı'na

16.11.35 [1919] tarihinde gönderilen gizli plan Harbiye Nazırı ve Erkânıharbiyei Umumiye Reisi tarafından incelendikten sonra, taraflarından belirtilen görüşler dahi nazarı dikkatte tutularak, on iki saat için Ankara'ya gelen Fahrettin ve Refet Beylerle beraber Ali Fuat Paşa ve 20. Kolordu Kumandan Vekili hazır bulundukları halde cereyan eden görüşme neticesinde, aşağıdaki hususların tatbiki ahvalin icaplarına uygun görülmüştür:

a) 12. Kolordu'nun 57 ve 23. fırkaları şimdiden seferber edilerek cepheyi takviye edeceklerdir.

b) 61. Fırka da, esasen seferber bir halde hazırlanmış olduğu kabul edilmiştir. Şayet tamamıyla hazırlanmamış ise, bir an evvel eksiklerini tamamlayacaktır.

c) Bursa'daki 56. Fırka, hissettirmeksizin, mümkün mertebe kuvvetlerini lüzumu derece takviye tedbirlerine girişecektir.

d) Esas plan icabınca Bandırma'da bulundurulması lazım gelen kuvvetin daha şimdiden şekillendirilmesine büyük ehemmiyet verilmelidir.

e) 20. Kolordu, silahça 14. Kolordu'ya yardım edecektir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi, Dolap 49, Göz 1, Dosya 5'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1960, sayı 34, Vesika No: 846. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

ÇANAKKALE MEVKİİ MÜSTAHKEM KUMANDANI MİRALAY ŞEVKET BEYEFENDİ'YE*

(12 MART 1920)

Yazılı olarak.

12 Mart 1920

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Şevket Beyefendi'ye

İstanbul'da mevcut teşkilatımızın, maksadı temine kâfi olmadığı anlaşılmaktadır. Muhtelif zamanlarda ve bilhassa bugünlerde Ankara'ya gelen ahvale vâkıf bazı zevatın verdiği malumata göre, bundaki muvaffakiyetsizliğin sebebi, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti teşkilatı namı altında Karakol Nizamnamesi'nin tatbikine çalışılmakta olduğu anlaşılmıştır.

Karakol Nizamnamesi, birçoklarını teşkilata temas etmekten korkutmuştur. Bu sebeple, Müdafaai Hukuk Teşkilatı Nizamnamesi esasına göre teşkilatı şekillendirmek. İstanbul için bilhassa kâfidir. Zira İstanbul'da esas kuvveti, fikir cereyanlarını birleştirmekte aramalıdır. İstanbul'da fiili harekât ve hususi teşebbüsler için dahi yapılacak silahlı teşkilatta Müdafaai Hukuk Nizamnamesi ekinin tatbiki kâfidir. İstanbul Heyeti Merkeziyesi ve bağlı kısımlarındaki heyeti idarelerin meydana çıkmasında sakınca tasavvur ediliyorsa, bu heyetleri teşkil edecek olan zevat, şahıslarını gizli tutabilirler. Bu esas dairesinde yapılmış ve yapılacak olan teşkilatın ve heyeti merkeziye ile heyeti idareleri teşkil eden zevat isimlerinin, emin vasıta ile gönderilmesine yüksek lütuf ve gayretleri bilhassa istirham olunur, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.291-292; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.407-408.

RAUF BEYEFENDİ'YE**

(12 MART 1920)

Şifre
Gayet aceledir.

12.3.1920

Seryaver Salih Bey'e

C: 11.3.1920

1. Rauf Beyefendi'ye: Kabineye itimatsızlık oyu vermek suretiyle taarruzun tarafımızdan yapılması o kadar kuvvetli bir sebebe dayandırılamayacaktır. Kâzım Karabekir, Fuat Paşalarla Ankara'ya gelmiş olan Refet ve Fahrettin Beyler de aynı fikirdedirler. Ancak Grubun dayanışma ve direnme derecesine ve hareket birliğindeki kati azmine dair açık bir fikir ve kanaat hasıl etmek için Salih Paşa'nın Grup Heyeti İdaresi'yle görüşmeksizin hareket etmesini bir meşrutiyet meselesi yapmak hususundaki karar hakkında hiçbir görüş belirtmemiştim.

2. İngilizlerin tutuklama kararına, muhaliflerin yaygaralarına karşı Meclis'in cesurane nihayete kadar vazifesine devamı pek faydalı ve parlaktır. Ancak zatıâlinizle beraber vücutları gelecekteki teşebbüslerimiz ve harekâtımız için elzem olan arkadaşların neticede bize iltihakları vasıtaları mutlaka güvenilir olmak şarttır. Aksi takdirde, Grubun birlik ve azim dairesinde hareketini tanzim edebilecek zevatın şimdiden vazifelendirilmesiyle sizlerin hemen buraya gelmeleri elzemdir. Buraya gelecek zevat arasında memleketi temsil vasıflarına sahip olanlarla icabında hükümet teşkil ve idare liyakatindekilerin bulunması mühimdir. İtilaf devletlerinin zorlayıcı muamele tatbik edeceklerine şüphe yoktur.

3. Maraş meselesi hakkında hakiki belgelere dayanan ayrıca bir rapor takdim edcrim.

4. Büyük özlem ve hürmetle gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 255, s.300-301; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 255a, s.1231.

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(12 MART 1920)

Ankara
12.3.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

1. İnegöl Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nden alınan telgraf sureti aşağıdadır.

Para toplamak vesilesiyle ahaliye cebren baskı yapılması neticesinde vuku bulacak hadiselerin bir misalini Biga meselesinde gördük. Bu ve emsali baskıların katiyen ortadan kaldırılması hususunda yüksek gayretlerini rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Suret

2. Özel talimat hükümlerine göre kasaba ve köylerde teşkilat lüzumu yerine getirilmiş ise de, Bursa Heyeti Merkeziyesi tarafından gönderilen Hacı Fehmi namında bir zat civar kazalardan 60 kişi Kuvayi Milliye efradını elde ederek yedi bin lira para talep ve bu talebi rızaen kabul edilmediği halde cebren alınacağı ihtar ve bu zatın kanuni ve makul olmayan hareketi mahalli sakinlere ağır yük teşkil edeceğinden vaki olan harekâtın önlenmesi vasıtalarının kullanılmasını vatanın selameti namına istirham ederiz.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 4. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

KOLORDULARA*

(13 MART 1920)

Şifre

13 Mart 36 [1920]

Kolordulara

Mukavemet derecesi fikrinin incelenmesi ve tespiti için, mevcut ve istifade edilebilir silah ve cephane hakiki miktarının bilinmesine lüzum görülmektedir. Dolayısıyla, kıtalar ve gönüllü müfrezeler nezdinde ve depolarda mevcut piyade ve topçu silah ve cephanesinin cins ve türüyle sürgü kolları, kapak takımları ve kama adetlerinin dahi ayrıca belirtilmek suretiyle süratle parça parça şifre ile veyahut elden emin bir vasıta ile gönderilmesini hassaten rica ederiz, Efendim. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[1]

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika No: 327. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

DİYARBEKİR'DE 13. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(13 MART 1920)

Şifre

13 Mart 36 [1920]

Diyarbekir 13. Kolordu Kumandanlığı'na

Silahlı teşkilatın genişletilmesi ve artırılması için fazla miktarda silah ve cephaneye ihtiyaç görülmektedir.

İcabında seferber hale getirilecek olan 13. Kolordu'nun hakiki ihtiyaçlarından fazla kalacak piyade ve topçu silah ve cephane miktarının getirtilmek üzere süratle bildirilmesini rica ederiz. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[1]

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika No: 328. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

14. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(13 MART 1920)

Adet

Çıkış yeri: Ankara
Tarihi: 13.3.36 [1920]
Gelişi: 14.3.36 [1920]

14. Kolordu Kumandanlığı'na

Salih Paşa kabinesine Meclisi Mebusan'ın itimat oyu vermesi beklenmektedir. Fakat Ali Rıza Paşa kabinesine yapıldığı gibi, buna da taarruz edilerek düşürülmesi ve düşmana alet olabilecekl erin iktidar mevkiine getirilerek. vatanımıza daha kolaylıkla baskı yapacak ve perişan edecek müsait fırsatlar yaratılması ihtimaline karşı ancak milli birlik. azimkârane bir talep ile karşılık vermek ve mukavemet mümkün olabileceği düşünülerek heyeti merkeziyelerle heyeti idarelerin her zamandan ziyade hassasiyet ve faaliyetinin artırılması ve temini ve vatanımızın yegâne kurtuluş çaresi olan milli teşkilatımızın lazım geldiği gibi şekillendirilmesine ihtimam olunmasını hassaten rica eyleriz. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[1]

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi.* E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1957, sayı 22. Vesika No: 555. Belgenin "Sivas Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi'ne" yazılan 12/13 Mart 1920 tarihli örneği için bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi 10/2741'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV.* Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1964, s.250. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

RAUF BEYEFENDİ'YE*

(14 MART 1920)

Şifre
Acelcdir. 14.3.1920

Seryaver Salih Bey'e

Rauf Beyefendi'ye:

Mütarekc'nin gizli ek maddelerinden Erkânıharbiye Reisi Sanisi[1] Kâzım Paşa'nın malumatı olması muhtemel bulunduğunu, 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa bildiriyor. Yüksek nazarı dikkatinizi çekerim.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 253, s.299; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 253c, s.1230.

1 Bugünkü karşılığı "Genelkurmay İkinci Başkanı". (Y.N.)

İSMET BEYEFENDİ'YE*

(14 MART 1920)

Şifre
Acelcdir. 14.3.1920

İsmet Beyefendi'ye

Reşit ve Yaver Paşalar tarafından imza edildiği Rauf Beyefendi tarafından istihbar kılınan ve bize de bildirilen Mütarekename gizli maddeleri hakkında Erkânıharbiye Reisi Sanisi[1] Kâzım Paşa'nın malumattar oldukları zannedilmektedir. Fevzi Paşa'nın nazarı dikkatinin çekilmesi rica olunur.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, Vesika No: 253, s.299-300; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika No: 253d, s.1230.

1 Bugünkü karşılığı "Genelkurmay İkinci Başkanı". (Y.N.)

14. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(15 MART 1920)

Adet

Çıkış yeri: Ankara
Tarihi: 15.3.36 [1920]

14. Kolordu Kumandanlığı'na

Edirne'den verilen malumat aynen aşağıdadır. Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal.

1. Dünkü 13.3.36 [1920] Bulgar gazeteleri yayınından Londra'daki Meclis'in zihniyeti İstanbul[1] noktasında olup, Fransız gazeteleri bunun on altı bin askerle mümkün olacağını yazıyorlar.

2. Türkiya memnun edilecek ise de Hindistan ve Rusya ile münasebeti olmayacak ve İstanbul ve Konya ve Bursa ve Adana ve Antalya'da İtalyan askeri bulunacaktır.

3. İzmir Yunanistan'a, kaza ve nahiyeleri İtalyanlara verilecektir.

4. Pöti Pariziyen'in[2] gayri resmi yayınına göre, Trakya'nın büyük bir kısmı Rumlara verilecektir. Beş yüz asker Gümülcine'de bekliyor.

5. Bulgar Başvekili, Trakya'nın Yunanlılara verildiği halde vukua gelecek fenalıklardan mesul olmayacağını ve katiyen verilemeyeceğini gazete yazarlarına söylemiştir.

6. Lord Silsıl,[3] Bolşeviklere karşı asker gönderilmesini teklif ediyor. Bundan başka Bolşeviklere karşılık vermek için lordlardan meydana gelen bir cemiyet teşkil olunmuştur.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[4]

* Fotokopisiyle birlikte aktaran *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi. Ankara, Aralık 1957, sayı 22, Vesika No: 556. Belgenin "Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendi'ye" başlıklı örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi. 4. Defter. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen. Bekir Sami Arşivi'ndeki ise Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde "zihniyeti İstanbul" sözcükleri yanlışlıkla "zenti İstanbuli" şeklinde okunmuştur. Bekir Sami Arşivi'nde de "zihniyeti İstanbul" şeklindedir. (Y.N.)

2 Petit Parisienne. (Y.N.)

3 Lord Cecil. (Y.N.)

4 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(15 MART 1920)

Ankara: 15.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

Dersaadet'ten bugün alınan malumat aşağıda arz olunur:

Suret

İngilizler, dün telgrafhaneyi kontrol etmişler. Yarın 16.3.1336 [1920] saat onda teşebbüsler vaki olacağı İtalyan kaynaklarından tekrar bildirilmektedir. Sadrazam'ın temsilcilere, Hariciye Nazırı'nı göndererek bugünlerde İtilaf devletlerine dayanarak bazı mebusların tutuklanacağına dair söylentiler çıktığını söyleyerek ve anlatarak malumat arz eyledi. Heyeti Temsiliye namına M. Kemal.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[1]

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.526.
1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

RAUF BEY'E*

(15 MART 1920)

Osmanlı Bankası'yla bin lira gönderildi. Al da gel.[1]

* "Rauf Orbay'ın Hatıraları", *Yakın Tarihimiz* dergisi, c.3, yıl 1962, sayı 35, s.275.

1 Rauf Orbay, "Gece yarısı, Mustafa Kemal Paşa'dan acele bir telgraf geldi. Gizli haberleşmemize vasıta olan Harbiye Nazırı Fevzi Paşa'nın Seryaveri Salih Bey'in (Omurtak) bana gönderdiği bu telgrafta, Mustafa Kemal Paşa: 'Osmanlı Bankası'yla bin lira gönderildi. Al da gel' diyordu" demektedir. Bkz. *aynı yerde*, s.275. (Y.N.)

1. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(15 MART 1920)

1. Kolordu Kumandanlığı
Erkânıharbiyei Umumiye
Şube

Ankara
15.3.36 [1920]

Şifre çözümü

1. Kolordu Kumandanlığı'na

Ahmet Anzavur'un Biga'daki alçaklığın ardından yayımladığı beyannamenin el yazısıyla yazılmış bir nüshası ele geçti. İmla hatalarıyla aynen aşağıda arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Suret

Kuvayi Milliye teşkilatını icraya memur bundan önceki kasabam olan Biga'ya Hamdi Bey'in bütün ahaliye karşı hatalarının ve işlediği hunharane ve kanunsuz muamelelerin ortadan kaldırılması ve giderilmesi için geldim. Allah'ın inayetiyle anılan muamelelerin tamamıyla ortadan kaldırılmasını ve kendisiyle suç ortağı arkadaşlarını cezay ve sezâlarını[1] tatbik ve icrasına muvaffak olmuştur. Bundan böyle herkes ve her şahsın şeriatı garrayı Muhammedi[2] dairesinde hür bir hukuku temin edilmiş olduğu gibi kendileri de şeriatı Muhammediyeye kavuşmuş ve dayanmış olarak hareket eylemeleri Cenabı Hakk'ın lütuf ve keremîleri ve ruhaniyeti hazreti risâlet-panâhî efendimiz hazretlerinin sığınarak[3] hiçbir ferdin burnu kanamamak aksây-ı âmâlim[4] bulunduğunu Biga sancağı muhterem ahalisine beyan eder ve diğer memleketlerde Biga'nın maruz kaldığı halde Kuvayi Milliyecilerin li-

* Belgenin yalnızca fotokopisini yayımlayan: Cemal Kutay, *Türkiye İstiklâl ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi*, c.19, Ağaoğlu Yayınevi, s.X. Eski yazı belge Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Doğrusu, "cezayi sezalarını" (hak ettikleri cezalarını). (Y.N.)

2 İslam şeriatı anlamında. (Y.N.)

3 "Peygamber Efendimiz Hazretleri'nin ruhaniyetine sığınarak" denilmek isteniyor. (Y.N.)

4 Aksâyı emel: Mefkûre, ülkü, ideal. Belgede, bu sözcüğün yanına, kâğıdın kenarına, parantez içinde "(a'mâlim - aslı böyledir)" notu düşülmüş. (Y.N.)

den anlerin[1] *kurtuluşu dair gönderilmiş oldığı delegelerinin telaşa bulunduklarından iki üç güne kadar Cenabı Hakk'ın ilahi birliğine memleketim bulunan Biga'yı emanet ederek hareket edeceğime ilan olunur.*

Kuvayi Ahmediye Kumandanı
Ahmed Anzavur

Suret Heycti Merkeziye'ye verildi.
Fî 17.3.36 [1920]

1 Okunamadı. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(15 MART 1920)

Ankara
15.3.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

Dersaadet'ten verilen malumat aynen aşağıdadır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

İngilizler tarafından Türkocağı binasının işgali üzerine Milli Talim ve Terbiye binasına nakledilen ocağın bu yeni işgal ettiği bina dün öğleyin İngilizler tarafından tekrar işgal edilmiştir.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmud

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 4. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

İSTANBUL'UN İŞGALİNİ BİLDİREN TELGRAF*

(16 MART 1920)

Deraliye, 16.3.1920

Ankara'da: Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Bu sabah, Şehzadebaşı'ndaki Mızıka Karakolu'nu, İngilizler basıp oradaki askerlerle İngilizler çarpışarak neticede şimdi İstanbul'u işgal altına alıyorlar. Malumat için arz olunur.

Manastırlı Hamdi

Süratle kolordulara, benim imzamla.

M. Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.1, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.294; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.1, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.411.

KOLORDULARA*

(16 MART 1920)

Başmemur Efendi'ye

Şimdi size bir telgraf yazacağız. Bunu, mahallerine makine başında bizzat yazmanızı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri arzu ediyorlar. İstanbul'u daha sonra tekrar bize veriniz.

Hayati

Hamdi Bey'e

Bu telgrafı, hemen bizzat çekmenizi ve bildirmenizi rica ederim.

Heyeti Temsiliye Kâtibi
Hayati

Ankara, 16.3.1920

Diyarbekir'de13. Kolordu Kumandanı Cevdet Beyefendi'ye,
Erzurum'da 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne,
Sivas'ta 3. Kolordu Kumandanı Salâhattin Beyefendi'ye,
Konya'da 12. Kolordu Kumandanı Fahrettin Beyefendi'ye,
Bursa'da 56. Fırka, Bandırma'da 14. Kolordu, Balıkesir'de 61. Fırka Kumandanlıklarına,
Nazilli Mevki Kumandanı Servet Beyefendi'ye,
Edirne'de 1. Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendi'ye,
İzmit'te 1. Fırka Kumandanı Rüştü Beyefendi'ye

Bu sabah 16.3.1920 İngilizler, Şehzadebaşı'ndaki karakolu, askerimiz uykuda iken basarak, altı kişiyi şehit ve on beş kadarını yaraladıktan sonra, karakolu ve bir taraftan da Harbiye Nezareti'ni ve Tophane'yi ve Harbiye Telgrafhanesi'ni işgal ettik-

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Devlet Matbaası, Ankara, 1934, Vesika 255, s.301-302; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.III, Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, Vesika 255b, s.1231-1232. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1957, sayı 22, Vesika 558. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

leri bildirildi. Bu harekâtı yapan, rıhtıma yanaşan İngiliz zırhlıları bahriye efradıdır. İstanbul'da fevkalade bir halin cereyan etmekte olduğu anlaşılıyor. Vaziyet, Heyetimizce takip edilmektedir. İstanbul'la haberleşme ve münasebette teyakkuz halinde bulunulması arz olunur.

Mustafa Kemal

Ek: Beyoğlu Telgrafhanesi'ni işgal etmiş ve memurları oradan kovmuşlardır. Dersaadet Telgrafhanesi'ni de bir saate kadar işgal edecekleri haber alınmıştır.

İSTANBUL'DA TELGRAF MEMURU MANASTIRLI HAMDİ EFENDİ İLE MAKİNE BAŞINDA HABERLEŞME*

(16 MART 1920)

Hamdi Efendi: Yüksek emirleriniz infaz olunuyor, Edirne'ye yazıyorum ve hep merkezleri hazır ettirdik.[1]

[Mustafa Kemal Paşa:] Mebusan için bir haber aldınız mı? Mebusan telgrafhanesi muhabere ediyor mu?

Hamdi Efendi: Evet yapıyor. 14. Kolordu Kumandanı hazır. Paşa istiyordu, verelim mi?[2]

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.1, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.295; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.1, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.412.

1 Manastırlı Hamdi Efendi, İstanbul'un İngilizlerce işgali haberini verdikten sonra, telgraf merkezlerinin de İngilizlerce basıldığını ve tellerin kesildiğini bildirir. Mustafa Kemal Paşa, "Kolordulara" başlığıyla önceki sayfalarda yer alan telgrafın bir an evvel İstanbul üzerinden Edirne'ye (1. Kolordu Kumandanlığı'na) çekilmesini ister. Hamdi Efendi buna cevap verir. (Y.N.)

2 Mustafa Kemal, *Nutuk*'ta, bundan sonra Hamdi Efendi'nin sözünü işitemediklerini, İstanbul merkezinin de işgal edilmiş olduğuna hükmettiklerini belirtir. Bkz. *Nutuk*, c.1, aynı yerde. (Y.N.)

BÜTÜN VALİLERE VE MUTASARRIFLARA*

(16 MART 1920)

Telgraf
Kitâbeti Seferiye[1]

Ankara
16.3.36 [1920]
Saat: 12/1 sonra

Bütün Valilere ve Mutasarrıflara

Bu sabah 16.3.36 [1920] İngilizler, Dersaadet'te Şehzadebaşı Karakolu'nu basarak altı neferimizi şehit ve on beş neferi yaraladıktan sonra belirtilen karakolu ve bir taraftan da Harbiye Nezareti'ni ve Tophane'yi ve bütün telgrafhaneleri işgal ederek payitahtın Anadolu ile bağını kesmişlerdir. İngilizler rıhtıma bahriye efradı çıkarmaya devam etmişlerdir. İzmit'e bir torpido ile gelen bir İngiliz, 1. Fırka'ya ve mahalli mutasarrıfa, Dersaadet'te alınan askeri tedbirlere karşı sükûnetin muhafazasından şahsen mesul olduklarını tebliğ eylemiştir. Heyetimiz, gelişecek vaziyetlere göre tedbirler almak üzere vaziyeti takip etmektedir. Elde edilecek malumatı ve vaziyetin gerektireceği tedbirler hakkındaki görüşümüzü arz edeceğiz. İşbu malumatın bütün Müdafaai Hukuk heyeti merkeziyelerine ve heyeti idarelerine tebliği rica olunur. Hiçbir tarafta tek tek teşebbüs ve harekette bulunmayarak, talihimizi milletin ortak ve azimkârane tedbirleriyle müdafaa hususuna herkesin nazarı dikkatini çekmeyi vatani vazife sayarız.[2]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 26, Dosya 336/20-A, Fihrist 5'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, Şubat 1989, sayı 87, s.67-68, Belge No: 2106. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Seferberlik Kalemi. (Y.N.)

2 El yazısı belgede "vatani vazife eyleriz" yazılı. Doğrusu "... addeyleriz" (sayarız) olmalı. (Y.N.)

BÜTÜN VİLAYET VE KUMANDANLIKLARA VE MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ'NE*

(16 MART 1920)

3366

Telgraf'name
Çıkış yeri: Ankara
Numarası: Bilâ

Bütün Vilayet ve Kumandanlıklara ve Müdafaai Hukuk Cemiyeti'ne

1. İngilizler, Dersaadet'teki hükümet müesseselerini cebren işgal ederek ve telgrafhanelere el koyarak Anadolu ile payitahtın haberleşmesini kesmişlerdir. Bu vaziyet karşısında, milletle birlikte Temsiliye'ce vuku bulacak bütün mesaide şimdiye kadar her vesile ile hamiyetini ispat eylemiş bulunan büyük ve küçük, tekmil telgraf memurlarının yardımlarını bekler;

2. İngilizlerin, milletimizi aldatmak için çekecekleri telgrafnameler hakkında herkesin nazarı dikkatini çekeriz. 16.3.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi 24/3056'dan aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.251.

BÜTÜN VALİ VE KUMANDANLARA VE MÜDAFAAİ HUKUK HEYETLERİNE

(16 MART 1920)

16 Mart 1920

Bütün Vali ve Kumandanlara ve Müdafaai Hukuk Heyetlerine

İstanbul'un, İtilaf devletleri tarafından, çarpışarak cebren işgali tahakkuk etmiştir. Bu suikasttan istifadeyle, birçok hıyanetkârane maksat sahiplerinin milleti aldatmaya teşebbüsleri muhtemeldir. Nitekim, resmi tebligat şeklinde imzasız bazı beyannamelerin yayımlanmak istendiğini öğreniyoruz. Yanlış harekâta mahal kalmamak ve ahvalin hakikatine aykırı heyecanlar doğmasına meydan verilmemek üzere bu gibi duyurulara katiyen ehemmiyet atfedilmemesi lazımdır. Hakiki vaziyeti takip eden Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti, milleti aydınlatacaktır.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, 1934, s.298; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.416. Ünal Türkeş Arşivi, Reşadiye Müdafaai Hukuk Cemiyeti Belgeleri, Belge 39'da yer alan el yazısı belgenin bir örneği Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndedir. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Zübeyir Kars, *Millî Mücadele'de Kayseri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993, s.147. Belgenin "20. Kolordu Kumandanlığı'na" başlıklı ve 17 Mart 1920 tarihli örneği için bkz. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 332; "Umuma" başlıklı ve tarihsiz örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.537.

YUSUF İZZET PAŞA'YA*

(16 MART 1920)

Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'ne

Hürmetle gözlerinizden öperim. İstanbul vaziyeti hakkındaki malumatı aldınız mı? Buna göre, İngilizler başta olmak üzere, İtilaf devletlerinin maskeyi atarak, İstanbul'u işgal ettikleri ve Harbiye Nezareti'ne el koydukları ve ihtimal ki, Meclisi Mebusan ve bütün hükümete el koyacakları anlaşılıyor. Bu insafsızca ve alçakça harekete karşılık, milletimiz ve namuskâr ordumuzun da vatanperverliğin icaplarını en şiddetli ve azimkâr bir surette yapacağına şüphe yoktur. İstanbul Merkez Telgrafhanesi'nin de İngilizler tarafından işgali halinde, seri bir surette haberleşmemiz imkânı ortadan kaldırılacağından, daha açık bir surette gelişecek vaziyete göre, fiili harekâta geçmek üzere Kolordu malum planımız dairesinde süratle hazırlanması lüzumunu hatıra olarak arz ederim. Cafer Tayyar Bey'le dahi haberleşme imkânının teminini ve onun da aynı hareket tarzına geçmesi ve daima zatıâlileriyle irtibatı muhafaza lüzumunu iletmenizi rica eylerim. Müteakip kararları her halde zatı samilerine emin bir surette arz için diğer vasıtalar ve yollardan istifade olunacaktır. Ortak icraatlarımız hakkında bugün için devletlilerinin bir görüşü varsa lütuf buyurmanızı istirham ederim. Efendim.

16.3.36 [1920]
Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.Ü. Basımevi, Ankara, Aralık 1957, sayı 22, Vesika No: 560. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

SİVAS'TA 3. KOLORDU KUMANDANI SALÂHADDİN BEYEFENDİ'YE*
(16 MART 1920)

Sivas'ta 3. Kolordu Kumandanı Salâhaddin Beyefendi'ye

Sureti aşağıda arz olunan maddeler hakkında yüksek görüşleri rica olunur.

Tasvip buyrulduğu veyahut değiştirilmesi münasip olan yönler görüldüğü takdirde bildirilmesini telgraf başında bekliyorum. Yüksek cevapları alındıktan sonra tamim olunacaktır:

Meclisi Mebusan dahi dahil olduğu halde Babıâli bütün hükümet daireleriyle beraber İstanbul İngilizler tarafından cebren ve resmen işgal edilmiştir. Telgrafhaneler dahi işgal altında bulunduğundan dolayı hilafet ve saltanat merkezine vesair resmi makamlara maruzatta bulunmak imkânı kalmamıştır. Bu şartlara göre Anadolu, Dersaadet'le ve resmi makamlar ile haberleşmeden mahrum kalmış oluyor. Haberleşme teşebbüsü, doğrudan doğruya düşmanları karşımıza çıkarmakta olduğundan dolayı uygun değildir. Mevcut vaziyetin icaplarına ve ortaya çıkacak ahval ve vakalara, milletçe birlikte alınması zaruri olan tedbirlerin temini için, bütün Osmanlı vilayetlerinde üst seviyedeki mülki ve askeri memurların Heyeti Temsiliye ile irtibatlarını muhafaza eylemeleri ricasını vatani bir vazife sayarız.

Heyeti merkeziyelerimiz de bittabi mülki ve askeri memurlar ile işbirliği yaparak, milli ve vicdani vazifelerini koşa koşa yerine getirirler. Dersaadet'teki[1] fevkalade hal, Anadolu'da Osmanlı kanunlarının yürürlüğüne halel getiremeyeceğinden ve her ne şekilde olursa olsun alınacak tedbirlere Osmanlı milletinin medeni kabiliyeti bilhassa dikkate değer bulunduğundan, kanun haricinde hiçbir muamele icra olunmaması ve bütün

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1958, sayı 23, Vesika No: 578. Aynı belgenin "Sivas'ta 3. Kolordu Kumandanlığı'na" başlıklı ve 17 Mart 1920 tarihli örneği için bkz. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1957, sayı 23, Vesika No: 580: "14. Kolordu Kumandanlığı'na" başlıklı ve 17 Mart 1920 tarihli örneği için bkz. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1957, sayı 22, Vesika No: 568. Belgenin "Meclisi Mebusan dahi..." sözcüklerinden sonraki kısmı üç madde halinde ve "Umum Vali ve Kumandanlıklara Yazılan Tamim" başlığıyla, 18 Mart 1920 tarihli *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinde de yayımlanmıştır. Aynı kısmın "14. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne" başlıklı ve 17 Mart 1920 tarihli örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki eski yazı belgeler Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen; *Hâkimiyeti Milliye*'deki Kemal Şenoğlu, Bekir Sami Arşivi'ndeki ise Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, Vesika No: 568 ve 580'de "İstanbul'daki". (Y.N.)

mahalli vazifelerde kanuni esaslara her zamandan ziyade itinakâr davranılması, hayati menfaatlarınız icabındandır. İşbu telgrafın ulaştığının bildirilmesi bilhassa rica olunur.

16.3.36 [1920]
Mustafa Kemal

Yüksek görüşleri ile ekli olarak bildirilmesini istirham eylerim.

17.3.36 [1920]
3. Kolordu Kumandanı
Salâhattin

Mademki devletin kanun yapma ve icra kuvvetine cebren el konularak İstanbul'da Osmanlı'nın hâkimiyet hakkına son verilmiştir, şu halde Anadolu'nun yürürlükte olan kanunları ve nizamları dairesinde kamu işlerini kendi başına yapmasından başka çare yoktur. Ancak, bütün memleket ve millete ait fevkalade hususlarda Heyeti Temsiliye ile istişare ederek alınacak karar dairesinde hareket etmek bittabi münasip olur düşüncesiyle, ekli olarak Kolordu Kumandanlığı yüksek katına iade ve takdim olunur.

17 Mart 336 [1920]
Reşit[1]

Dünkü yazıyı teyiden bahisle cevap verilmesi.

Şube I *Ş I Kısım I*
17.3.36 [1920] *2245*

1 Sivas Valisi Reşit Paşa. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(16 MART 1920)

Ankara
16.3.36 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

C:

Heyeti Temsiliye'den şu anda üye olarak vazife yapan bendenizden başka Hakkı Behiç Bey ve Müftü Rifat Efendi, Mustafa Bey ve Hüsrev Bey ve Hacı Bayram ve Şeyh Şemsettin Efendi ve Konya eşrafından Rifat Bey ve Hanefizade Mehmet Efendi, Ankara Dârülhikmetül İslamiye Şubesi üyelerinden Hasan Efendi ile beraber Yahya Galip Beyefendi ve Fuat Paşa Hazretleri ve eski Kastamonu Vali Vekili Ferit Bey'dir. Heyet'in, şimdilik geçici bir tarzda takviyesi için yakın ve civar olması nazarı itibara alınarak bugün gereken yapılmıştır, Efendim. Heyeti Temsiliye namına M. Kemal.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[1]

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1958, sayı 23, Vesika No: 581 mükerrer. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. Ayrıca bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.536.

1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(16 MART 1920)

Ankara
16.3.36 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

İtilaf devletlerinin, İstanbul'da meydana getirdikleri son vaziyet üzerine her kolordu bölgesinde bulunan vilayetler ve bağımsız mutasarrıflıklar ile birlikte aşağıdaki tedbirlerin tatbiki rica olunur:

1. Mühim telgraf merkezlerine birer subay veya memur konulması ile telgrafların kontrole tabi tutulması.

2. Sahil iskelelerinden ve dahilden gelecek şahısların sıkı bir incelemeye tabi tutularak. şüphcli olanlar hakkında hükümet marifetiyle takibat icrası.

3. Mühim postanelerde şüphcli görülecek mektupların açılması. Heyeti Temsiliye namına M. Kemal.

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1958, sayı 23, Vesika No: 582. Aynı belgenin 17 Mart 1920 tarihli ve "20. Kolordu'ya" başlıklı örneği için bkz. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, Mart 1955, sayı 13, Vesika No: 333; 16-17 Mart 1920 tarihli ve "14. Kolordu'ya" başlıklı örneği için bkz. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, Aralık 1957, sayı 22, Vesika No: 564. Eski yazı belgeler Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(16 MART 1920)

Alınan cevaba: Saniye geciktiren vatan hainidir.
Gayet aceledir.

15. Kolordu Kumandanlığı'na

Ankara
16.3.36 [1920]

C: Batum ve havalisinde Bolşeviklik ilanı hususundaki yüksek görüşlerinize tamamen katılırız. Bu fikrin hemen tatbikatına geçilmesi için icap edenlere tebligat icrasını ve oranın girişeceğimiz yeni mücadelelerde bizim için faydalı bir kuvvet halinde idare ve idamesine mesai sarf edilmesini rica eyleriz, Efendim. Heyeti Temsiliye namına M. Kemal.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[1]

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*. E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1958. sayı 26. Vesika No: 665. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(16 MART 1920)

Ankara
16.3.36 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

Doğu'ya taarruz hakkında öteden beri söz konusu olan fikrin tatbik zamanı ve imkânı hakkındaki yüksek görüşlerinin bildirilmesini rica ediyoruz, Efendim. Heyeti Temsiliye namına M. Kemal.

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut[1]

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1958, sayı 26, Vesika No: 667. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Mustafa Kemal'in imzası şifreye dahil edilmiştir. (Y.N.)

PROTESTO*

(16 MART 1920)

16.3.1920

Protesto

İstanbul'da İngiliz, Fransız, İtalya Siyasi Temsilcilerine,
Amerika Siyasi Temsilcisine, Bütün Tarafsız Devletler Hariciye
Nezaretlerine ve Fransa, İngiltere, İtalya Meclisi Mebusanlarına
Verilmek Üzere Antalya'da İtalyan Temsilciliği'ne

İstanbul'da bütün resmi daireler, milli bağımsızlığımızı temsil eden Meclisi Mebusan dahi dahil olmak üzere, İtilaf devletleri askeri kuvvetleri tarafından, resmen ve cebren işgal edilmiş ve milli emeller dairesinde hareket eden birçok vatanperver şahısların tutuklanmasına da teşebbüs olunmuştur. Osmanlı milletinin siyasi hâkimiyet ve hürriyetine havale edilen bu son darbe, hayat ve mevcudiyetini ne pahasına olursa olsun müdafaa etmeye azmetmiş olan biz Osmanlılardan ziyade, yirminci medeniyet ve insaniyet asrının mukaddes saydığı bütün esaslara, hürriyet, milliyet, vatan hissiyatı gibi bugünün insanlık cemiyetlerine esas olan bütün ilkelere ve bu ilkeleri vücuda getiren genel insanlık vicdanına aykırıdır.

Biz, haklarımızı ve bağımsızlığımızı müdafaa için giriştiğimiz mücahedenin kutsiyetine inanmış ve hiçbir kuvvetin bir milleti yaşamak hakkından mahrum edemeyeceğine kaniyiz. Tarihin bugüne kadar kaydetmediği bir suikast teşkil eden ve *Vilson*[1] *prensiplerine* dayanan bir mütarekenin, milleti müdafaa vasıtalarından tecrit etmiş olmasından doğan bir hileye de dayanmak hasebiyle, ait oldukları milletlerin şeref ve haysiyetiyle dahi uyuşması mümkün olmayan bu hareketin mahiyetinin takdirini, resmi Avrupa ve Amerika'nın değil, ilim, irfan ve medeniyet Avrupa ve Amerika'sının[2] vicdanına bırakmakla yetinir ve bu hadiseden doğacak büyük tarihi mesuliyete son defa bir daha herkesin nazarı dikkatini çekeriz. Davamızın meşruiyet ve kutsiyeti, bu müşkül zamanlarda, Cenabı Hak'tan sonra en büyük yardımcımızdır.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.1, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.298; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.1, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.417; *Hâkimiyeti Milliye*, 18 Mart 1920, No: 16, s.1. *Hâkimiyeti Milliye*'de yer alan eski yazı metin Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Wilson. (Y.N.)

2 Amerika'ya, altı çizilen kısım yazılmamıştır. Yalnız "Amerika'nın" yazılmıştır. (*Nutuk*'un notu.)

BEYANNAME*

(16 MART 1920)

Beyanname

Bütün Kumandanlara, Vali ve Mutasarrıflara ve
Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine, Belediye Riyasetlerine, Matbuat Cemiyeti'ne

İtilaf devletlerinin şimdiye kadar memleketimizi taksime yol bulmak için giriştikleri muhtelif tedbirler malumdur. Evvela; Ferit Paşa ile anlaşarak milleti müdafaasız bir halde yabancı idaresine esir etmek ve memleketin muhtelif mühim kısımlarını galip devletlerin sömürgelerine ilave eylemek düşünülmüştü. Kuvayi Milliye'nin genel milli yardım ile bağımsızlığı müdafaa hususunda gösterdiği azim ve metanet, bu tasavvuru altüst etti. İkinci olarak; Kuvayi Milliye'yi aldatmak ve onun müsaadesiyle Doğu'da bir üstünlük siyaseti takip etmek için Heyeti Temsiliye'ye müracaat edildi. Heyet, milletin bağımsızlığını ve memleketin bütünlüğünü temin etmedikçe ve özellikle işgal sahalarının tahliyesine teşebbüs olunmadıkça, hiçbir tür görüşmeye yanaşmadı. Üçüncü olarak; Kuvayi Milliye ile harekât birliği eden hükümetlerin icraatına müdahale etmek suretiyle milli birliği sarsmak ve hainane muhalefetleri teşvik ve cüretini artırmaya sevk eylemek yolu takip olundu. Milli birliğin teşkil ettiği metanet ve dayanışma karşısında, bu saldırılar da eridi. Dördüncü olarak; memleketin mukadderatı hakkında endişe verici kararlar verildiğinden bahsolunmak suretiyle, kamuoyuna baskı yapılmaya başlandı. Namus ve memleket müdafaası uğrunda her fedakârlığı göze almış olan Osmanlı milletinin azim ve iradesi önünde, bu tehditler dahi fayda vermedi. Nihayet bugün, İstanbul'u cebren işgal etmek suretiyle Osmanlı Devleti'nin yedi yüz senelik hayat ve hâkimiyetine son verildi.[1] Yani, bugün Türk milleti, medeni kabiliyetinin, hayat hakkının ve bağımsızlığının ve bütün geleceğinin müdafaasına davet edildi.[2] İnsanlık dünyasının takdir nazarları[3] ve İslam âleminin kur-

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.1, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.299-300; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.1, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.419-420; *Hâkimiyeti Milliye*, 18 Mart 1920, No: 16, s.2. Belgenin "Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na" başlıklı örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Aynı belgenin "Umuma" başlıklı ve 17 Mart 1920 tarihli örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.537-538. *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metin Kemal Şenoğlu, Bekir Sami Arşivi'ndeki ise Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 *Hâkimiyeti Milliye*'de "verildi" sözcüğü yerine "verilmek isteniliyor". (Y.N.)

2 *Hâkimiyeti Milliye*'de "edildi" sözcüğü yerine "ediliyor". (Y.N.)

3 *İstiklâl Harbimiz*'de "enzarı istihsanı" (takdir nazarları) sözcükleri yerine "intizar". (Y.N.)

MİRALAY REFET BEY'E*

(16 MART 1920)

16.3.1920

Şifre

Miralay Refet Bey'e

Son hadise münasebetiyle, her tarafta yapılan mitingler neticesinde çekilecek protesto telgraflarının birer suretlerinin de İtilaf devletlerinin toplantı halinde bulunan meclisi mebusanları riyasetine ve tarafsız devletlerin de hariciye nezaretlerine tebliğ edilmesini faydalı buluyoruz. Antalya'daki İtalyan Temsilcisi'nin bu hususta yardımını temin etmenizi rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.1, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.299; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.1, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.418.

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(16 MART 1920)

Ankara, 16.3.1336 [1920]

Bu telgrafı bir dakika geciktiren
vatan hainidir.

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

İngilizlerin İstanbul'u ve Osmanlı hükümetini işgal eylemeleri üzerine aşağıdaki hususların tatbik ve icrası münasip görülmüştür.

1. Geyve Boğazı'nın tarafımızdan işgali ve şimendifer köprüsünün tahribi,

2. Geyve, Ankara, Pozanti bölgesindeki şimendifer hatlarına ve malzemesine el konulmak için bu hat boyundaki İtilaf kuvvetlerinin silahları alınarak tutuklanmaları,

3. Konya'da Anadolu hat komiser muavininin derhal şimendiferlere el koyarak işletmesinin temini ve emrine itaat etmeyen şimendifer memurlarının cezalandırılması için lazım gelen tedbirlerin alınması,

4. İstanbul ile mevcut telgraf hatlarının büyük kısmı Geyve'den geçtiğinden, Geyve santralının askeriye tarafından derhal işgali.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.530.

TAMİM*

(16 MART 1920)

Bütün Vali ve Mutasarrıflara

Sivas'ta 3. Kolordu, Bandırma'da 14. Kolordu, Ankara'da 20. Kolordu, Erzurum'da 15. Kolordu, Konya'da 12. Kolordu, Diyarbekir'de 13. Kolordu Kumandanlıklarına

İzmir Cephesinde Refet Beyefendi'ye, Balıkesir'de 61. Fırka Kumandanlığı'na,

Bütün Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziye ve Heyeti İdarelerine

Telgraf
Aceledir.

Ankara: 16 Mart 1920

Bugünkü vaziyete göre, milletimiz, medeni cihanın insaniyetkârane hissiyatı ile mütehassis vicdanlarından ve bütün İslam âleminin ruh birliğinden emin olmakla beraber, bir müddet için dost olsun düşman olsun bütün resmi harici âlem ile geçici olarak temas edemeyecektir.

Bugünler zarfında, vatanımızda yaşayan Hıristiyan ahali hakkında göstereceğimiz insaniyetkârane muamelenin kıymeti pek büyük olduğu gibi hiçbir yabancı hükümetin fiili veya görünüşte himayesini görmeyen Hıristiyan ahalinin tam bir huzur ve sükûnetle hayat sürmeleri, ırkımızın yaratılıştan donanmış olduğu medeni kabiliyete en kati bir delil teşkil eyleyecektir. Vatan menfaatlarına aykırı faaliyetleri görü-

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından. *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.296; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.413-414. Ayrıca bkz. *Hâkimiyeti Milliye*, 18 Mart 1920, No:16, s.2. Belgenin "20. Kolordu Kumandanlığı'na" başlıklı ve 16/17 Mart 1920 tarihli örneği için bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 330; Cumhurbaşkanlığı Arşivi 1/105, Dolap 5, Göz 1, Klasör 259, Dosya 24, Fihrist 51'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Cemil Özgül, "Heyeti Temsiliye'nin Ankara'daki Faaliyetleri". Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1987, s.361-363; Belgenin "Bursa'da 14. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne" başlıklı örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter; "Umuma" başlıklı ve 17 Mart 1920 tarihli örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.537. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki, "Heyeti Temsiliye'nin Ankara'daki Faaliyetleri"ndeki ve *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı belgeler Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen; Bekir Sami Arşivi'ndeki ise Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur.(Y.N.)

lenler ve memleketin huzur ve asayişini ihlal eyleyenler hakkında din ve milliyet mensubiyetine bakılmayarak, kanuni hükümlerin eşit olarak ve şiddetle tatbikini ve mahalli hükümete itaat etmekte ve tabiiyet vazifelerini yerine getirmekte kusur etmeyenler hakkında da merhamet ve şefkatle muamele edilmesini, özel ehemmiyet ile arz ve bu hususların tekmil alakadarlara süratle tebliğini ve bütün millet fertlerine münasip vasıtalar ile tamimini rica ederiz, Efendim.

Müdafaai Hukuk Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

20. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(16/17 MART 1920)

16/17.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandanlığı'na

Gizli

İstanbul'un ve resmi makamların, özellikle Meclisi Mebusan'ın, İtilaf devletleri tarafından resmen ve cebren işgal edilmiş olmasından ve bu hareketin Mütareke ile milleti silahından tecrit ettikten sonra vukua getirilmesinden bahisle, İtilaf devletleri temsilcilerine ve bütün tarafsız devletler hariciye nezaretleriyle, İtilaf devletlerinin meclisi mebusan riyasetlerine protesto telgrafları çekilmek üzere mitingler yapılması lüzumlu görülmektedir. Protesto telgraflarında, bilhassa vaki olan tecavüzün Osmanlı hâkimiyetinden ziyade, yirmi asırlık bir medeniyet ve insaniyetin çocuğu olan hürriyet, milliyet ve vatanperverlik esaslarına bir darbe teşkil edeceği ve Osmanlı milletinin ayakta kalması ve bağımsızlığının müdafaası hususundaki azim ve imanına bu hadisenin hiçbir tesir vücuda getiremeyeceği, yalnız medeni milletlerin, bu tecavüzü kabul etmekle, büyük bir tarihi mesuliyet altına girmiş olacakları açıkça belirtilmelidir. Tarafsız devletler hariciye nezaretleriyle meclisi mebusan riyasetlerine çekilecek telgraflar, İstanbul'da ait oldukları makamlara verilmekle beraber, Antalya'da İtalyan temsilcisinin vasıtasıyla da verilmelidir. Protesto telgraflarının birer suretinin de buraya gönderilmesini rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13. Vesika 329. Ayrıca bkz. Cumhurbaşkanlığı Arşivi 1/105, Dolap 5, Göz 1, Klasör 259, Dosya 24, Fihrist 50'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Cemil Özgül, "Heyeti Temsiliye'nin Ankara'daki Faaliyetleri", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1987, s.364-366. Belgenin "Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na" başlıklı örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter, *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki ve "Heyeti Temsiliye'nin Ankara'daki Faaliyetleri"ndeki eski yazı belgeler Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen, Bekir Sami Arşivi'ndeki ise Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

20. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(16/17 MART 1920)

Ankara
16/17.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne

İçinde bulunduğumuz fevkalade ahvalin ne derecelerde basiret ve birliği gerektirdiği aşikârdır. Milli mücahedelerimizde muvaffakiyetin en mühim şartı, bütün milletin yekvücut olarak hayat hakkını ve bağımsızlığını müdafaaya hazır bulunmasıdır. Dolayısıyla, heyeti merkeziyelerimizin bir taraftan milleti fikir ve emel birliğine sevk ederek en aşağı halk tabakalarına kadar giriştiğimiz mücahedenin kutsiyet ve meşruiyetinden haberdar etmeleri, diğer taraftan bulundukları mahallerin üst seviyedeki mülki ve askeri memurlarıyla bütün işlerde harekât birliği eylemeleri katiyen lüzumludur. Muhterem heyetinizin de bu esaslar dairesinde mesai sarf edeceğinden ve hamiyet eserleri göstereceğinden emin olarak, milletin muvaffakiyet ve selametini temenni ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 331. Eski yazı belge Erciment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. Aynı telgrafın "Vilayete. Bütün Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine" başlıklı örneği için bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 24/3057'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.255. (Y.N.)

KASTAMONU VALİLİĞİ'NE VE MINTIKA KUMANDANLIĞI'NA*

(16/17 MART 1920)

Çok acele - Şifreli telgraf

16/17 Mart 920

Kastamonu Valiliği'ne ve Mıntıka Kumandanlığı'na

1. İngilizler, bu sabah cebir suretiyle ve hatta çarpışarak birçok resmi binaları işgal etmişlerdir. İstanbul'da fevkalade ahval[1] cereyan ediyor. Hilafet, hükümet ve Milli Meclis'imize dair henüz bir malumat alınmadı.

İstanbul telgrafhanesi işgal altındadır.

2. Millet ve ordu, hilafet ve vatanı için namus vazifesini yapacaktır. Her zamandan ziyade sükûnetle vazife yapmaya gayret sarf olunması ve daha sonra mühim safhalardan haber verilecektir.

3. Müslüman olmayanların muhafazasına bilhassa itina edilmelidir.

Mustafa Kemal

* Nurettin Peker, *İstiklal Savaşının Vesika ve Resimleri*, Gün Yayınları, İstanbul, 1955, s.153.

1 Yukarda belirtilen kaynakta "ehval" (korkular, dehşetler). Doğrusu "ahval" olmalı; "olağanüstü durumlar" anlamında. (Y.N.)

MARAŞ'TA KILINÇ ALİ BEY'E*

(17 MART 1920)

Maraş'ta Kılınç Ali Bey'e

Şifre
514

Ankara
17.3.36 [1920]

C: 13/14.3.36 [1920] şifreye:

Mülazım[1] Zühdü Efendi vasıtasıyla Halep'te Maraşlı Hacı Fettah Efendi'ye gönderilen şifre iptal edilmiştir. Halep'te Şakir Nimet Bey'e ve Kilis Kaymakamlığı Vekâleti'nden de bu şifre cetveli ile bir şifre alındığından adı geçene de malumat verilmesini rica ederim, Efendim.

Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 334. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Mülazım: Teğmen. (Y.N.)

BANDIRMA'DA 14. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(17 MART 1920)

Çıkış yeri: Ankara
Numarasız

Bandırma'da 14. Kolordu Kumandanlığı'na

Heyeti Temsiliye'nin malumat ve rızası olmadıkça hiçbir makam ve hiçbir memur İstanbul ile haberleşmeyecektir. Bu hususun bütün alakadarlara tebliği ve tebliğ keyfiyetinin haber verilmesi tamimen tebliğ olunur.

17.3.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1957, sayı 22, Vesika No: 566. Belgenin "Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na" başlıklı örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Aynı belgenin "Tamim" başlıklı örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.536. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen, Bekir Sami Arşivi'ndeki ise Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BANDIRMA'DA 14. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(17 MART 1920)

Çıkış yeri: Ankara
Numarasız

Bandırma 14. Kolordu Kumandanlığı'na

1. Madde: İstanbul ile resmi ve özel bütün telgaf haberleşmeleri ve telgraf haberleşme memurlarının kendiliklerinden gizli haberleşmeleri yasaktır ve özellikle İstanbul'dan düşman tebliğleri alıp Anadolu dahiline yayanlar ve Anadolu haberleşmelerini İstanbul'a verenler casus kabul edilerek işbu hareketlerinin tahakkuku halinde hemen ve şiddetle cezalandırılacaklardır. İşbu tebliğin bütün alakadar başmüdürlerce süratle tebliği ve keyfiyetin haber verilmesi temenni olunur.

2. İşbu telgraf, bütün vilayet ve kolordu kumandanlıklarıyla bağımsız livalara ve posta ve telgraf başmüdürlerine çekilmiştir.

17.3.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.Ü. Basımevi, Ankara, Aralık 1957, sayı 22, Vesika No: 567. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. Belgenin "Tamim" başlıklı örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.536. (Y.N.)

BANDIRMA'DA 14. KOLORDU KUMANDANI YUSUF İZZET PAŞA'YA*
(17 MART 1920)

Adet: 115
Geciktirilemez.

Bandırma da 14. Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'ne

Çıkış yeri: Ankara
Alındığı yer: Bursa
Numarasız

Edirne'de bulunan Cafer Tayyar Beyefendi ile telgraf haberleşmesinin emniyet altında bulundurulması için, lazım olan tedbirlerin alınması ve Heyeti Temsiliye tarafından yazılan tamimlerin adı geçen beye de verilmesini rica ederiz.

17.3.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1957, sayı 22, Vesika No: 569. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(17 MART 1920)

Telgraf

Ankara
17.3.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

Bu gece Bursa telgraf merkezinin önüne çıkan Karamürsel merkezi, İstanbul taraf'ından ve derinden top sesleri gelmekte olduğunu bildirmiştir. İstanbul ile hiçbir haberleşmemiz olmadığından araştırma keyfiyeti anlaşılamamıştır.

17 Mart 336 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal[1]

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Bekir Sami Arşivi'ndeki defterde, imza kısmından sonra, "İlave: Hakikaten bugünlerde İstanbul'da fevkalade vakaların ortaya çıkmakta olduğu ve bu arada işgale ve silahlarını teslime karşı mukavemet eden bazı kıtalara karşı İngilizlerin donanma ateşiyle karşılık verdikleri hakkında söylentiler dolaşmakta idi" şeklinde bir not bulunmaktadır. (Y.N.)

SİVAS'TA 3. KOLORDU KUMANDANI SALÂHATTİN BEYEFENDİ'YE*
(17 MART 1920)

Sivas'ta 3. Kolordu Kumandanı Salâhattin Beyefendi'ye

Aşağıda arz olunan suretin gerek esas sureti ve gerek tatbikinin tasvip edildiğini veyahut değiştirilmesi münasip olan noktaların yarın öğle vaktine kadar bildirilmesini rica ederim.

Ve bu yüksek olurları alındıktan sonra tamim edileceği arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

Suret

İstanbul Meclisi Mebusanı ve merkezi hükümete başta İngilizler olduğu halde, İtilaf kuvvetleri tarafından resmen ve cebren el konularak Osmanlı hâkimiyet ve bağımsızlığının haleldar edilmiş olması, devletin genel vaziyetinde esaslı bir değişiklik vücuda getirmiştir. Kanunu Esasi'mizin koruması altında bulunması lazım gelen, kanun yapma, adliye ve icra kuvvetinden ibaret olan devletin üç kuvveti bugün mevcut değildir.

Dolayısıyla, mevcut vaziyetin İstanbul'la irtibatı tamamen kesilmiş bulunan Anadolu'da icap ettireceği idare tarzına ait esasları, her milletin bu gibi zamanlarda müracaat ettiği ahvale uygun olarak bir kurucu meclis[1] teşkiliyle tespit etmek zaruridir.

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1958, sayı 23, Vesika No: 592. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: Cemil Özgül, *Heyeti Temsiliye'nin Ankara'daki Faaliyetleri*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1987, s.375-379; Harp Tarihi Başkanlığı İstiklâl Arşivi, Dolap 5, Göz 4, Klasör 299, Arşiv 5/1774, Dosya 15 (14-A). Fihrist 3'ten aktaran: *Atatürk Haftası Armağanı 10 Kasım 1976*, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmî Yayınları, Ankara, 1976, s.53-54. Eski yazı belgeler Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur.
Belgenin çevrimyazısı ilk kez 1957'de Faik Reşit Unat tarafından, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, No: 10/1659, 2743'ten aktarılarak yayımlanmıştır. Bkz. Faik Reşit Unat, "Atatürk'ün Toplamak İstediği 'Meclisi Müessisan'". *Belleten*, C.XXI, Sayı 83, Temmuz 1957, s.483-487. (Y.N.)

1 Belgedeki aslı "meclisi müessisan". Mustafa Kemal, *Nutuk*'ta bu tamim konusunda şunları ifade etmektedir:

> "Efendiler, bu mesele hakkında iki gün kadar kumandanlarla makine başında fikir alışverişi yaparak görüşlerini aldım. Ben, ilk yazdığım müsveddede 'kurucu meclis' tabirini kullanmıştım. Maksadım da toplanacak meclisin 'rejimi' değiştirmek salahiyetiyle mücehhez bulunmasını temin etmek idi. Fakat bu tabirin kullanılmasındaki maksadı lüzumu gibi izah edemediğim için veyahut izah etmek istemediğim için, halkın alışık olmadığı bir tabirdir, diye, Erzurum ve Sivas'tan ikaz edildim. Bunun üzerine 'fevkalade salahiyete sahip bir meclis' tabirini kullanmakla yetindim." Bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.301; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.421. (Y.N.)

Aynı zamanda hilafet ve saltanat makamının bağımsızlığının dokunulmazlığını ve hilafet ve saltanat merkezi olan İstanbul'un kurtarılmasını hedefleyecek milli mücahedeleri kurucu meclisin denetlemesi elzemdir. Bu meclisin, şu ahvalde, şu usule göre acilen toplanmasındaki ehemmiyet dahi aşikâr olduğundan, milli meclisin iştirakiyle kurucu meclisin davetine maddi imkân dahi mevcut bulunmadığından, aşağıdaki üyelerin nihayet on beş gün zarfında Ankara'da çoğunluk teşkil edecek surette toplanması heyetimizce kararlaştırılmıştır.

1. Kurucu meclis, Ankara'da toplanacaktır.

2. Kurucu meclis üyeleri medeni cesaret, fikri kabiliyet, dini ve milli sağlamlık gibi vasıflara sahip olmakla beraber, yirmi beş yaşından aşağı olmamak ve kötü şöhret sahiplerinden bulunmamak şarttır.

3. Kurucu meclisin seçilmesinde livalar esas alınacaktır.

4. Müslüman olmayan unsurlar, seçimlere iştirak ettirilmeyecektir.

5. Her livadan beş üye seçilecektir.

6. Kurucu meclisin acilen toplanmasındaki zaruret genel milli oylara doğrudan doğruya müracaat suretiyle seçimlerin icrasını engellediğinden, idare ve belediye meclisi seçimlerinde toplanan milli oylara dayandırılmak yolu tercih edilir. Dolayısıyla, seçimler her liva idare ve belediye meclisleriyle Müdafaai Hukuk heyeti merkeziyeleri tarafından aynı günde ve aynı celsede icra edilecektir.

7. Kurucu meclis üyeliğine her parti, zümre, cemiyet tarafından aday gösterilmesi uygun olduğu gibi, her ferdin bu mukaddes mücahedeye fiilen katılması için bağımsız olarak adaylığını istediği mahallere ilana hakkı vardır.

8. Seçimlere her mahallin en büyük mülkiye memuru riyaset edecek ve seçimin selametinden mesul olacaktır.

9. Seçim gizli oy ve mutlak çoğunluk ile icra edilecek ve oyların tasnifi meclisin içlerinden seçeceği iki zat tarafından ve fakat meclis huzurunda yapılacaktır.

10. Seçim neticesinde bütün üyelerin imza ve bizzat mühürlerini ihtiva eden üç nüsha mazbata tanzim olunacak, bir nüshası mahallinde alıkonularak diğer iki nüshasının biri seçilen zata verilecek ve diğeri kurucu meclise gönderilecektir.

11. Kurucu meclis üyeleri, meclisçe aralarında koyacakları usul ve nizama uygun olarak tahsisat alacaktır. Ancak gidiş harcırahları seçim meclislerinin zaruri masraflar hesabıyla takdir edeceği miktarı üzerinden, mahalleri mal sandıklarınca ayrıca bir özel hesap açılarak ödenecektir.

12. Seçimler, işbu telgrafnamenin varmasından itibaren nihayet beş gün zarfında tamamlanarak, üyeler harekete ettirilecek ve netice isimleriyle bildirilecektir.

17.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut

İSLAM ÂLEMİNE BEYANNAME*

(17 MART 1920)

Ankara'dan 94

Sivas Anadolu Kadınları Cemiyeti'ne

İslam Âlemine Beyanname

Mukaddes İslam hilafetinin yüksek merkezi olan İstanbul, Meclisi Mebusan ve bütün resmi hükümet müesseselerine de el konulmak suretiyle, resmen ve cebren işgal edilmiştir. Bu tecavüz, Osmanlı saltanatından ziyade, hilafet makamında hürriyet ve bağımsızlıklarının yegâne dayanağını gören bütün İslam âlemine yapılmıştır. Asya'da ve Afrika'da peygamberin beğeneceği yolda yüksek bir gayretle, hürriyet ve bağımsızlık mücahedesinde devam eden İslam ehlinin manevi kuvvetlerini kırmak için son tedbir olarak İtilaf devletleri tarafından kalkışılan bu hareket, hilafet makamını esaret altına alarak, bin üç yüz seneden beri payidar olan ve müebbeten yok olmaktan korunmuş kalacağına şüphe bulunmayan İslam hürriyetini hedef almaktadır.

Mısır'ın on bine varan aziz şehitlerine, Suriye ve Irak'ın binlerce fedakâr olan muhterem evladına, Azerbaycan'ın, Kuzey Kafkasya'nın, Türkistan'ın, Efganistan'ın, İran'ın, Hind'in, Çin'in, velhasıl bütün Afrika'nın ve bütün Doğu'nun bugün büyük bir birlik heyecanı ve derin bir kurtuluş emeli ile titreyen ortak fikirlerine havale edilmiş olan bu aşağılayıcı darbe ve tecavüzün, düşmanlar tarafından tahmin edildiği gibi maneviyatı haleldar etmek değil, belki bütün şiddetiyle mucizeler gösterecek bir gelişme kabiliyetine mazhar eylemek neticesini doğuracağına şüphemiz yoktur. Osmanlı milli kuvvetleri hilafet ve saltanatın uğradığı zincirleme suikastların başladığı günden beri devam eden samimi birlik ve dayanışma içinde vaziyeti bütün vahametine rağmen azim ve metanetle karşılamakta ve bu son Haçlı hücumlarına karşı, bü-

* Aslı Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde bulunan belgenin fotokopisi için bkz. Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi. Film: 9. s.4-3. Ayrıca bkz. Cumhurbaşkanlığı Arşivi III/3. D: 14, Fihrist 17'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Cemil Özgül, "Heyeti Temsiliye'nin Ankara'daki Faaliyetleri", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara, 1987, s.372-374; *Hâkimiyeti Milliye*, 18 Mart 1920, No: 16, s.1; *İradei Milliye*, 18 Mart 1920; *İzmir'e Doğru*, 21 Mart 1920, No: 45, s.2; *Albayrak*, 25 Mart 1920, No: 79, s.2. Eski yazı belgeler Ercüment Hüsnü Baki, Ahmet Hezarfen ve Kemal Şenoğlu tarafından okunmuştur. Ayrıca bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi 37/40854'ten aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.258-259; *Türk İstiklâl Harbi Batı Cephesi II. cilt, 2. Kısım*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1965, s.359-360. (Y.N)

tün dünya İslamlığının ortak mukavemet hissiyatına emin olmaktan doğan bir yardım hissiyle azim ve imanın etken olduğu mücahedede, ilahi inayet ve muvaffakiyete mazhar olacağına itimat eylemektedir.

Ortaçağın şövalye akınlarından, bugünün ittifak ve itilafına kadar uğursuz bir gaddarlıklar zinciri ile devam eden Haçlı feveranının bu son sefîlane işi, İslamiyetin irfan ve bağımsızlık nuruna ve hilafetin birleştirdiği mukaddes kardeşliğe bağlı olan bütün Müslüman kardeşlerimizin vicdanında da aynı beğenmeme ve mukavemet hissini ve aynı galeyan ve kıyam vazifesini uyandıracağından emin olarak, Cenabı Hakkın mukaddes mücahedelerimizde cümlemize ilahi yardımlarını göndermesini ve ruhaniyeti peygamberiye dayanan birleşik teşkilatımıza yardımcı olmasını niyaz eyleriz.

17 Mart 36 [1920]

Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

BÜTÜN MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETLERİNE*

(18 MART 1920)

Geciktirilemez.

Ankara

Bütün Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine

Zonguldak'tan verilen malumat aşağıda arz olunur.

Pazartesi gecesi büyük memurların evlerinden aldırıldığı ve sabahleyin İngilizler bütün resmi daireleri ve müesseseleri işgal ederek memurlara yol verdikten sonra Türk sancağı dikilen mahallelere İngiliz paçavrası çekildiği, müteakiben yayımladığı beyannamede Dersaadet'in İngiliz sömürgesi olduğunu ilan etmiş olduğu malumat için arz olunur.

18 Mart 336 [1920]
Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Kerim Fırat, *Urfa Kahramanları*, CHP Basımevi, Gaziantep, 1944, s.42.

20. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(18 MART 1920)

Numara
22

Ankara
18.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandanlığı'na

Aşağıdaki maddelerin derhal icrasını ve neticesinin haber verilmesini rica ederiz.

1. Osmanlı memleketleri dahilindeki Osmanlı Bankalarıyla Düyunu Umumiye ve Reji idareleri mevcudundan, mahalleri en büyük mülkiye ve maliye memurlarını haberdar edecek ve herhangi bir tarafa yapacakları irsalat[1] bu iki memur tarafından denetlenerek üst makamlarına malumat vereceklerdir. Ziraat Bankaları dahi aynı suretle mevcudunu bildirmekle beraber, İstanbul merkezinden başka merkezler ile olan muamelelere devam edeceklerdir.

2. İşbu müesseselerin İstanbul'a irsalat yapması yasaklanacaktır.

3. Yukarıda adı geçen maliye müesseseleri ile mal sandıklarında ve evkaf sandıklarında mevcut meblağların cinsleri ve rehin edilenlerin toplam kıymetleri gösterilmek üzere 18 Mart 36 [1920] sonu itibariyle ulaştığı miktar derhal bildirilecektir.

4. Kolordulara, vilayetlere, bağımsız mutasarrıflıklara, Şile, Gekbuze,[2] Kartal kaymakamlıklarına yazılmıştır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika No: 335. Ayrıca bkz. Genelkurmay Askeri Tarih ve Startejik Etüt Başkanlığı (ATASE) Arşivi, 1-105, Klasör 259, Dosya 19, Fihrist 56'dan fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, ATASE Yayınları, Ankara, Şubat 1989, sayı 87, Belge No: 2109, s.76-77. Aynı telgrafın "Bandırma'da 14. Kolordu Kumandanlığı'na" gönderilen örneği için bkz. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1957, sayı 22. Vesika 572. Eski yazı belgeler Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 İrsalat: Gönderme işlemi, gönderilenler. (Y.N.)

2 Gebze. (Y.N.)

14. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA
BÜTÜN MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETLERİNE*

(18 MART 1920)

Çıkış yeri: Ankara
Numarasız

14. Kolordu Kumandanlığı'na
Bütün Müdafaai Hukuk Cemiyetleri'ne

1. Mevcut vaziyetin zorlamasıyla, milletin üzüntülerini dile getirir şekilde çekilecek protesto telgraflarının servis tarzında bedelsiz yazılması tamim olunur.

2. Kolordulara, vilayetlere, bağımsız mutasarrıflıklara, başmüdüriyetlere, Müdafaai Hukuk cemiyetlerine yazılmıştır.

18.3.36 [1920]

Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1957, sayı 22. Vesika 571. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

SİVAS'TA 3. KOLORDU KUMANDANI SALÂHATTİN BEYEFENDİ'YE*
(18 MART 1920)

Ankara'dan
18.3.36 [1920]

Sivas'ta 3. Kolordu Kumandanı Salâhattin Beyefendi'ye

C: Milli Meclis'in kanun yapma mahiyetine sahip olması için âyan ve mebusanın toplu olarak bir mahalde bulunmaları lüzumu yüksek malumlarıdır. Dolayısıyla, mebus arkadaşlarımızdan kaçabileceklerin çoğunluk hasıl etmeleri halinde bile âyan olmadıkça –ki bunların gelmelerine meydan yoktur– yine kanun yapma mahiyetine sahip olamayacaklardır.

İkinci olarak, bir mebusun cebren vazife yapmaktan alıkonulması veya tutuklanması, mebusluk sıfatını düşüremeyeceğinden, mevcut ikinci seçmenlerle yeniden seçim yapılarak tamamlanması da kanunen uygun değildir.

Üçüncü olarak: Genel muameleler, merkezi devletle alakanın kesilmiş olması sebebiyle kanun yapma ve yapılacak icraatı denetleme ve mevcut kanunların muhafaza hükümlerini temin edecek bir meclis, ancak milletin kurucu salahiyetle seçeceği vekillerden meydana gelebilir. Bunların haricinde bir heyet veya bir meclisin kuvvetli bir sıfat ve salahiyeti olamaz. Şu halde mevcut kanunların yürürlüğünü ve eski idare tarzını olduğu gibi muhafaza etmekle beraber, memlekette idare birliğini temin ve icabında alınacak fevkalade tedbirlerin alınması için kanun yapma salahiyetini milletten alan bir heyete lüzum vardır ki, o heyet kurucu meclis olabilir.[1] Milli Meclis'in, hükümetin yokluğu, Kanunu Esasi hükümlerinin tamam tatbikine imkân bırakmadığı gibi, mebusanın Ankara'da toplanabilmesi dahi kurucu meclis, kanuni bir tarzda davet edebilmesi, âyanın tasdik ve iradenin sudûr etmesine[2] bağlıdır.

Kurtulup gelebilecek mebusların ulaşması ve burada toplanma zamanı belirsiz olduğu için ve bugünkü halin devamı, memlekette anarşi doğurabileceği düşüncesiyle,

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1958, sayı 23, Vesika 594. Aynı telgrafın "15. Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa Hazretleri'ne" başlıklı örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.545-546. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Belgede bu cümlenin altı çizilidir. (Y.N.)

2 Padişah'ın izin vermesi kastediliyor. Cümledeki bozukluk metnin kendisinde. (Y.N.)

Heyeti Temsiliye. mebuslardan kurtulup iltihak edebilecekleri dahi dahil olmak üzere böyle bir meclisin toplantıya davetini elzem görüyor. Her tarafta başlaması muhtemel olan tek tek hareketlerin ve görüşlerin ancak böyle bir meclisin hâkimiyetiyle birleştirilebileceğini tasavvur ediyoruz.

Kurucu meclis üyelerini ikinci seçmenler tarafından seçmek, yine arzu buyrulan kanuni vaziyeti temin edemeyecektir. Çünkü, ikinci seçmenler, ancak mebus seçebilirler. Ve seçtikleri mebuslar vefat veya istifa etmedikçe vekâlet sıfatları düşmeyeceğinden. yerlerine diğer bir mebus veya mevcuda ilaveten fazla mebuslar seçmeye salahiyetleri yoktur. Bununla beraber, ikinci seçmenler de livalarda seçim meclisine ithal olunarak o açıdan doğan sakınca bertaraf edilebilir. Evvelce de arz olunduğu üzere zamanın müsaadesizliğinden dolayı kendisinde genel oyların toplanmış olduğuna şüphe olmayan idare ve belediye meclisleriyle Müdafaai Hukuk heyetlerince şu seçimlerin icrasından başka acil çare olmadığı görüşündeyiz. Hıristiyanlar hakkındaki kaydın çıkarılması uygundur. Tekrar yüksek görüşlerini makine başında beklediğimiz arz olunur. Bu konuda seri karar vermek ve hemen icaplarına girişmek lüzumunu hissediyoruz. Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

HASANKALE MÜDAFAAİ HUKUK MERKEZİ'NE*

(18 MART 1920)

Ankara, 18.3.36 [1920]

Hasankale Müdafaai Hukuk Merkezi'ne

C: Mecburi olarak malumatı Kolordu'ya ve vilayete yazıyoruz. Sizi de haberdar edecekler, Efendim.[1]

Mustafa Kemal

* Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 29, Fihrist 17'den aktaran: Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989, s.84.

1 Hasankale'den. 17 Mart 1920'de "Müdafaai Hukuk Heyeti namına Bekir" imzasıyla gelen telgrafta "15 gündür vaziyet hakkındaki hiçbir malumat alınamıyor. Mühim noktada bulunan biz Pasinlilerin mevcut vaziyetten haberdar buyrulmaklığımız istirham olunur" denilmektedir. Mustafa Kemal Paşa bu telgrafa cevap vermektedir. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(18 MART 1920)

Telgraf

Ankara
18.3.1336 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

C: 17.3.36 [1920]

17.3.36 [1920] akşamı istihkâm müfrezesi de dahil olduğu halde 150 kişilik bir müfrezemiz Lefke'ye varıp bugün sabahleyin Geyve Boğazı'na hareket etmiştir. Vazifesi, Geyve Boğazı'ndaki mühim köprüleri[1] tahrip etmek ve Geyve'yi işgal ederek Dersaadet'ten sonra Anadolu telgraf hatlarının santralını teşkil eden adı geçen mevkii işgal ederek, Anadolu haberleşmelerini Geyve üzerinden temin etmek ve tahribat mahallerini müdafaa etmek ve Geyve Boğazı'nın esaslı surette müdafaasını temin edecek olan Kuvayi Milliye'yi toplayıp yığınak yapmaktan ibarettir. Adapazarı'ndan da bir nizamiye kuvvetinin Geyve'ye gönderilmesi 1. Fırka[2] Kumandanlığı'na tebliğ edilmiştir. Geyve Boğazı'nın yarın akşama kadar arzumuz dahilinde işgal edileceğini tahmin etmekteyiz.

2. Eskişehir'de kalmış olan 350 muharip ve 16 otomatik tüfek ve 2 bomba topundan ibaret İngiliz müfrezesinin silahlarını alıp şimendifer istasyonu hattına el koymak ve Eskişehir'e tamamen hâkim olabilmek için icra edilen yığınak bu akşama kadar son bulmak üzeredir. Ve teşebbüslere bu geceden itibaren başlanılacaktır. Şu anda, Eskişehir'de 250 muharip ve 4 makineli tüfekten ibaret bir nizamiye taburu olup, mahallinde de 200 kadar milli kuvvet toplanmıştır. Sivrihisar'daki nizamiye taburu da dün sabah Eskişehir'e hareket ettirilmiştir. Bu sabah[3] Kaymakam[4] Mahmut Bey iki kudretli,[5] iki makineli tüfek ve 211 muharip piyade ile Eskişehir'e hareket etti. Saat 4 sonra'da Sarıköy'e vardığına dair haber alınmıştır. Bu istasyon, Eskişehir'den Ankara'ya doğru üçüncü[6] istasyondur.

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter'deki eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. Belgenin "15. Kolordu Kumandanlığı'na" başlıklı örneği için bkz. Kâzım Karabekir. *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi. İstanbul, 1960, s.550.

1 *İstiklâl Harbimiz*'de "mühim tünel ve köprüleri". (Y.N.)
2 *İstiklâl Harbimiz*'de "7. Fırka". (Y.N.)
3 *İstiklâl Harbimiz*'de "Bu sabahki trenle". (Y.N.)
4 Kaymakam: Yarbay. (Y.N.)
5 Kudretli: Dağ topu. (Y.N.)
6 *İstiklâl Harbimiz*'de "ikinci". (Y.N.)

3. Afyonkarahisarı'ndaki İngiliz kuvvetlerinin de plan icabınca silahlarının alınması aynen[1] yazılmıştır. Bugün, Afyon'dan alınan malumattan, İngilizlerin orada mevcut kuvvetlerini vagonlara bindirdiği anlaşılmıştır. Bunların, Eskişehir'e hareketi halinde Afyon ile Eskişehir arasında tahribat yapılması tebliğ edilmiştir.

4. Çiftehan ile Ulukışla arasında 15 metre uzunluğunda bir şimendifer köprüsü tahrip edildiği gibi, Ulukışla'nın güneydoğusunda şimendifer ve telgraf hatları tahrip edilmiştir. Bu köprülerin de doğusunda 45 metre[2] uzunluğunda bir tünelin tahrip hazırlıkları tamamlanmıştır.

5. Geyve Boğazı, Eskişehir ve Ulukışla'daki icraat ve teşebbüsler plan icabınca icra edilmekte olup, şimdiye kadar müsait olmayan bir ahval ortaya çıkmamıştır, Efendim.

Mustafa Kemal

1 *İstiklâl Harbimiz*'de "yeniden". (Y.N.)
2 *İstiklâl Harbimiz*'de "Çiftehan ile Ulukışla arasında 15 metre uzunluğunda bir şimendifer köprüsü tahrip edildiği gibi, Ulukışla güneyinde de 125 metre". (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(18 MART 1920)

Ankara
18.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

C: Sorulan sorular[1] gayet uygundur. Alınacak cevaplara göre icap ederse neticenin bildirilmesini rica ederiz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.542.

1 Mustafa Kemal'in bu telgrafı, Kâzım Karabekir'in, Erkânıharp Yüzbaşı Mustafa Bey'in Rize'de üç Bolşevik'le görüşmesi üzerine yazdığı raporla ilgilidir. Karabekir, Trabzon'daki 3. Fırka Kumandanı Rüştü'ye bu temasla ilgili çeşitli sorular sormuş ve Mustafa Kemal'e bu konuyla ilgili bilgi vermiştir. Bkz. *aynı eser*, s.539 vd. (Y.N.)

3. KOLORDU KUMANDANI SALÂHADDİN BEYEFENDİ'YE
(18/19 MART 1920)

Ankara'dan
İstanbul

3. Kolordu Kumandanı Salâhaddin Beyefendi'ye

Bölgenizdeki İngiliz temsilcisi ve maiyetindeki efrat tutuklattırıldı mı? Bildirilmesi rica olunur.

18.3.36 [1920]
19.3.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

20. Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut

Ankara'da 20. Kolordu Kumandanlığı'na

Şifre
C. 18.3.36 [1920] şifre

Heyeti Temsiliye'ye
Amasya'da seyahat esnasında Forbes tutuklattırıldı. 5. Fırka nezdindedir. Samsun'daki telsiz makinesinin motorunun alınması ve subayla maiyetinin hükümetçe nezaret altına alınarak hariçle temastan alıkonması mahalline emredildi. Henüz cevap alınmadı. Limanda bir gambot bulunduğu ve telsiz telgrafla haberleşmesi olduğu beyanıyla geçenlerde vaki olan soru üzerine keyfiyet açıkça tekrarlanmıştır. Netice bildirilecektir.

Salâhaddin

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1958, sayı 25, Vesika 643. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(19 MART 1920)

Telgraf
Şifre

Ankara
19.3.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

Anadolu'da bulunan bütün İtilaf devletlerinin temsilci, subay ve efradı tutuklanacaktır. Erzurum'da İngiliz Temsilcisi Ravlinson[1] bütün maiyetiyle, üçüncü ve diğer bütün kolordular mıntıkalarındaki tekmil temsilciler ve subayları tutuklanmışlardır. Bursa'da bulunanlar hakkında da derhal aynı muamele tatbik olunacaktır. Bilhassa İstanbul'la haberleşmek istediği anlaşılan Fransız Temsilcisi'nin hemen tutuklanması ile neticenin bildirilmesi rica olunur. (İşbu telgraf vali ve kumandan beyefendilere tebliğ olunmuştur.)

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal[2]

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi. 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Alfred Rawlinson (Yarbay). (Y.N.)

2 Bekir Sami Arşivi'ndeki defterde, imza kısmından sonra, "İlave: Bursa Fransız Temsilcisi öteden beri Türkler için hayırhah bir siyaset takip etmiş olduğunu Fırka Kumandanı tarafından anlaşılmış olduğundan, bu emre rağmen tutuklamaktan vazgeçmiştir. Hakikaten bu hareket şeklinin faydası aşağıda ortaya çıkacak vakalar ile teyit olunmuştur. İngilizler Mudanya'yı ve (Mudanya-Bursa) şimendifer hattını evvelce işgale teşebbüs ettikleri halde Bursa vilayetinde asayişin hüküm sürdüğünü ve Hıristiyan unsurlara tecavüz edilmediğini beyan eden Fransızların iddiasıyla İngilizler bu işgalden vazgeçmeye mecbur olmuşlardır" şeklinde bir not bulunmaktadır. (Y.N.)

URFA EŞRAFINA*

(19 MART 1920)

Heyeti Temsiliyesi'ne ve bilhassa Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Gayet mühim, acele dir.
Çıkış yeri: Karaköprü

Burada, beş günden beri dertlerine acil şifa beklentisiyle, sizden ümitli haberler bekleyen Urfa ahalisini temsil etmekteyiz. Kırk iki gündür harp sahnesi olan Urfa, Fransızlardan ziyade mahsur bir haldedir. Bu uzun müddette verdiğimiz şehitlerin ve yaralıların toplamı, bize yardım için gelen aşiretlerin hepsinin verdikleri zayiattan fazladır. Muntazam kuvvet yardımımıza yetişmedikçe hiçbir iş görülemeyeceğine kani olan Urfa ahalisinin size karşı istirhamlarını tebliğe memur bulunuyorduk. Talebimizin kabul edileceğine ve Kolordu'ya talimat verildiğine dair üç gün evvel aldığımız müjdeli emirlerinin neticesini sabırsızlıkla beklediğimiz halde, henüz Kolordu'dan hiçbir ümit verici emir alamadık. Bittabi, iki günden beri alınan İstanbul havadisleri ile Urfa daha ehemmiyet kazanmış bulunuyor. Memleketimiz, Doğu Vilayetleri ile alâkadardır. Doğu Vilayetleri ile Kilikya'yı ayıran hat, hiç olmazsa Fırat olmalıdır. Fırat terk olursa, Doğu Vilayetlerinin kapıları da düşmana açılmış oluyor. Genel menfaatları temin etmek için yegâne çareyi Karacurun'daki taburun bizim ile beraber Urfa'ya hareketi emrini beklemekte bulunuyoruz. Bu tabur, mevcudu ne kadar noksan olursa, Kuvayi Milliye'den tamamlanır ve Kuvayi Milliye bu bir tabur ile beraber yine memleketimizde mühim etken olur. Bu maruzatımıza bugün iki saate kadar kâfi cevap alamaz isek, ümitsiz olarak Urfa'ya dönmeye ve Urfalılara başlarının çaresini düşünmelerini tebliğ etmeye mecbur olacaklarını arz eyleriz. 19.3.36 [1920]

Urfa eşrafından:
Hacı Esat *diğeri Hacı Yusuf* *diğeri Şeyh Müslim* *diğeri Şakir*

Adet 52

C: 13. Kolordu ciddi olarak Urfa meselesini halledecektir. Talimat verildi. Haberleşiniz.

Heyet namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 336. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(19 MART 1920)

Ankara:
19.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa Hazretleri'ne

Aceledir.

C: 18.3.1336 [1920] Yüksek görüşleri tamamıyla isabetli görülmüş ve nazarı dikkate alınmıştır. Yalnız, adet meselesi hakkında aşağıdaki görüşleri taşıyoruz. Meclisi Mebusan'ın çoğunluk meselesi hakkında vaki olan şikâyetler ve itirazlar yüksek malumlarıdır. Toplanacak meclisin, hiç olmazsa Meclisi Mebusan ve âyan üyeleri toplamına tekabül etmesi salahiyet ve mahiyet itibariyle lüzumlu kabul edildiği gibi, bazı yerlerden gelmemesi ihtimalinden dolayı, çoğunluğun da ehemmiyete sahip bir yekûnda bulunması düşüncesiyle her livadan beşer üyenin seçilmesi düşünüldü. Talimat temize çekilerek tamim edilmek üzeredir, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.547. Ayrıca bkz. Harp Tarihi Başkanlığı Atatürk Arşivi, Dolap 1, Klasör 30, Dosya 1336/27, Fihrist 2'den aktaran: *Atatürk Haftası Armağanı 10 Kasım 1976*, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmî Yayınları, Ankara, 1976, s.39.

VİLAYETLERE, BAĞIMSIZ LİVALARA, KOLORDU KUMANDANLARINA*

(19 MART 1920)

Merkeze tamim

Ankara
19.3.36 [21920]

20. Kolordu Kumandanlığı'na

İslam hilafetinin merkezi ve Osmanlı saltanatı payitahtının İtilaf devletleri tarafından resmen işgali, kanun yapma, adliye ve icra kuvvetinden ibaret olan devletin üç kuvvetini[1] ihlal etmiş ve bu vaziyet karşısında vazife yapmaya imkân göremediğini hükümete resmen tebliğ ederek, Meclisi Mebusan dağılmıştır. Şu halde, hilafet ve saltanat makamının bağımsızlığının dokunulmazlığını ve Osmanlı Devleti'nin kurtarılmasını[2] temin edecek tedbirleri düşünmek ve tatbik etmek üzere millet tarafından fevkalade salahiyete sahip bir meclisin Ankara'da toplantıya daveti ve dağılmış olan mebuslardan Ankara'ya gelebileceklerin dahi bu meclise iştirak ettirilmesi zaruri görülmüştür. Dolayısıyla, aşağıda yer verilen talimat icabınca seçimlerin icrası, vatanperverane hamiyet ve anlayışınızdan beklenmektedir.

1. Ankara'da fevkalade salahiyete sahip bir meclis, milletin işlerini döndürmek ve denetlemek üzere toplanacaktır.

2. Bu meclise üye olarak seçilecek zevat, mebuslar hakkındaki kanuni şartlara tabidir.

* El yazısı belgeyi fotokopisiyle birlikte yayımlayanlar: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika No: 337 ve *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Şubat 1989, sayı 87, Belge No: 2110. "Vilayetlere ve Bağımsız Livalara ve Kolordu Kumandanlarına" başlıklı örneği için bkz. Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.301-302; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.421-422. Belgenin "Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na" başlıklı örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter; "Tamim" başlıklı örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.547-548. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi* ve *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*'ndeki eski yazı belgeler Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen, Bekir Sami Arşivi'ndeki ise Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 El yazısı belgedeki aslı, "Makarr-ı Hilâfet-i İslâmiye ve Payitaht-ı Saltanat-ı Osmaniyenin Düvel-i İtilâfiye tarafından resmen işgali kuvvei teşriiye ve adliyye ve icraiyyeden ibaret olan kuvayı selâsei devleti..." şeklindedir. *Nutuk*'ta, "Merkezi devletin dahi, Düveli İtilâfiye tarafından resmen işgali, kuvvei teşriiye ve adliye ve icraiyeden ibaret olan kuvayi milliyei devleti..." şeklinde yer almıştır. (Y.N.)

2 El yazısı belgedeki aslı, "Şu halde, makam-ı hilâfet ve saltanatın mâsuniyet-i istiklâlini ve Devlet-i Osmaniyenin tahlisini..." şeklindedir. *Nutuk*'ta "Şu halde, makarrı devletin masuniyetini, milletin istiklâlini ve devletin tahlisini..." şeklinde yer almıştır. (Y.N.)

3. Seçimlerde livalar esas alınacaktır.

4. Her livadan beş üye seçilecektir.

5. Her liva, kazalarından getirteceği ikinci seçmenlerinden ve liva merkezi ikinci seçmenlerinden ve liva idare ve belediye meclisleri ile liva Müdafaai Hukuk heyeti idarelerinden[1] ve vilayetlerde vilayet merkezi heyeti merkeziyelerinden ve vilayet idare meclisiyle vilayet merkezi belediye meclisinden ve vilayet merkezi ile merkez kazası ve merkeze bağlı kazaların ikinci seçmenlerinden meydana gelen bir meclis tarafından, aynı günde ve aynı celsede icra edilecektir.

6. Bu meclis üyeliğine her parti, zümre ve cemiyet tarafından aday gösterilmesi uygun olduğu gibi, her ferdin de bu mukaddes mücahedeye fiilen katılması için bağımsız olarak adaylığını istediği mahalde ilana hakkı vardır.

7. Seçimlere her mahallin en büyük mülkiye memuru riyaset edecek ve seçimin selametinden mesul olacaktır.

8. Seçim gizli oy ve mutlak çoğunluk ile icra edilecek ve oyların tasnifi meclisin içlerinden seçeceği iki zat tarafından, fakat meclis huzurunda yapılacaktır.

9. Seçim neticesinde bütün üyelerin imza ve[2] zat mühürlerini ihtiva eden üç nüsha mazbata tanzim olunacak, bir nüshası mahallinde alıkonularak, diğer iki nüshasının biri seçilen zata verilecek ve diğeri meclise gönderilecektir.

10. Üyelerin alacakları tahsisat, daha sonra meclisçe kararlaştırılacaktır. Ancak, gidiş harcırahları seçim meclislerinin zaruri masraflar hesabıyla takdir edeceği miktar üzerinden mahalleri hükümetlerince temin olunacaktır.

11. Seçimler, nihayet on beş gün zarfında çoğunlukla Ankara'da toplanmayı temin edebilmek üzere tamamlanarak, üyeler hareket ettirilecek ve netice, üyelerin isimleriyle birlikte derhal bildirilecektir.

12. İşbu telgrafın varış saati bildirilecektir.

Haşiye: Kolordu kumandanlarına, vilayetlere, bağımsız livalara tebliğ olunmuştur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

1 *Nutuk*'ta "heyeti idarelerinin". (Y.N.)
2 *Nutuk*'ta ve Bekir Sami Arşivi'nde "veya". (Y.N.)

SİVAS ANADOLU KADINLARI CEMİYETİ'NE*

(19 MART 1920)

95 Ankara

Sivas Anadolu Kadınları Cemiyeti'ne

18.3.36 [1920] tarihine kadar İstanbul hakkında alınabilen malumat aşağıda tamim olunur:

1. İngilizler, Sivas mebuslarından Rauf ve Vasıf Beyleri, Meclisi Mebusan içinde cebren alarak götürmüşlerdir. Mebuslar, Meclis'i terk edip dağılmışlar ve mevcut vaziyet karşısında vazife yapmanın mümkün olamayacağını hükümete bildirmişlerdir. Eski Harbiye Nazırı Isparta Mebusu Cemal ve Âyandan Çürüksulu Mahmut, eski Erkânıharbiyei Umumiye Reisi Cevat, İstanbul'daki Milli Kongre Reisi Esat Paşalarla Edirne mebuslarından Şerif[1] ve Faik Beyler ve İstanbul Mebusu Numan Efendi ve Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Şevket Bey tutuklular arasında bulunmaktadırlar.[2] İstanbul'dan Anadolu'ya seyahate ancak İngiliz pasaportuyla müsaade olunmaktadır.

2. İngilizlerin, İstanbul'u işgali, gerek İstanbul ve gerek ona bağlı yerler ahalisi tarafından hafifçe alınarak karşılanmıştır. İngilizlerin göstermiş oldukları telaş ve büyük caddelerin ağzında, köprünün iki tarafında, yüksek binaların üzerlerinde top, mitralyöz, silahlı efrat yerleştirmesi ve harp gemilerinin toplarını İstanbul'a çevirmek suretiyle aldıkları tertibat pek gülünç görülmüştür. Müslüman ahaliden vatan haini olanlardan gayrısının manevi kuvvetleri pek yüksektir. Anadolu'ya kalpten bağlanarak geleceği beklemektedirler.

3. 17.3.36'da [1920'de] Hürriyet ve İtilâf Fırkası, Sadık Bey'in riyasetinde toplanarak aylık altmış İngiliz lirası maaşla bazı kimseleri Anadolu'da fesat çıkarmaya memur etmek kararını vermişlerdir.

* Aslı Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde olan belgenin fotokopisi için bkz. Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi, Film 9, s.3. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. Aynı belgenin "Erzurum Vilayeti'ne" başlıklı örneği için bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 24/3028'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.263-264; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.551-552; "Kastamonu Valiliği'ne ve Mıntıka Kumandanlığı'na" başlıklı ve "18 Mart 1920" tarihli örneği için bkz. Nurettin Peker, *(1918-1923) İstiklâl Savaşının Vesika ve Resimleri (İnebolu ve Kastamonu Deniz ve Kara Harekâtı, Hatıralar)*, Gün Basımevi, İstanbul, 1955, s.154-155. (Y.N.)

1 "Şeref" (Mehmet Şerafettin Aykut) olmalı. (Y.N.)

2 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te, burada, ayrıca "Tevkifata devam olunmaktadır" cümlesi yer almaktadır. (Y.N.)

4. Başta İngilizler olmak üzere, İtilaf devletlerinin bütün mukaddes medeniyet ve insaniyet esaslarını yıkan vaki olan harekâtından dolayı çok geçmeden pişmanlık göstereceklerine şüphe edilmemelidir. Tevfik Allah'tandır.

5. Bu tamim, bütün kolordulara, vilayetlere, bağımsız livalara ve bütün Müdafaai Hukuk ve Anadolu Kadınları Müdafaai Vatan cemiyetlerine, belediye riyasetlerine yazılmıştır. Köylere kadar tamimine gayret buyurulması rica olunur. 19 Mart 36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

1. KOLORDU KUMANDANI CAFER TAYYAR BEYEFENDİ'YE*
(19/20 MART 1920)

Şifre çözümü
Dakika geciktirilmesi uygun değildir.

Ankara
19/20.3.36 [1920]

1. Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendi'ye

19/20.3.36 [1920] akşamına kadar açık tamim muhteviyatından başka sağlam malumat aşağıda arz olunur.

1. On yedi lokomotif, Rumeli'den Haydarpaşa'ya çıkarılmış.

2. İki Sırp, iki Rum fırkası, Anadolu harekâtına tahsis edilmiş.

3. İzmir Yunan kuvvetleri, kırk bin kişi ile takviye edilmiştir.

4. Hükümeti düşürerek muhalif bir hükümetle tutuklamaları ve icraatı şiddetlendirmek İngilizlerin emelidir.

5. Buradaki Fransızlar, İngilizlerin nümayişkârane hareketinden müteessirdir.

6. Posta Telgraf hâlâ işgal ve denetim altındadır.

7. Mümkünse İngilizler'den birkaç rehin subay almanız lazımdır.

8. Bir İngiliz heyetinin o tarafa gelmesi muhtemeldir.

9. Bandırma ile irtibat vardır.

10. Yirmi dört mebusla Halide Edib Hanım yoldadır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* "Cafer Tayyar'dan Hâtıralar", *Millet*, 24 Haziran 1948, sayı 124, s.11. Belgenin "14. Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'ne" başlıklı örneği için bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1957, sayı 22, Vesika 577. Aynı belgenin "15. Kolordu Kumandanlığı'na" başlıklı ve "19 Mart 1920" tarihli örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.553. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

SİVAS'TA ANADOLU KADINLARI MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ'NE*

(19/20 MART 1920)

96 Ankara

Sivas'ta Anadolu Kadınları Müdafaai Hukuk Cemiyeti'ne

19/20.3.36 [1920] akşama kadar İstanbul'dan alınan yeni malumat aşağıda arz olunur.

1. Âyandan[1] Çürüksulu Mahmut Paşa ile Milli Kongre Reisi Esad Paşa ve eşi darp edilerek alındıkları ve Cevat Paşa ile Mahmut Paşa'nın kelepçelerle sevk edildikleri. İzmir Mebusu Tahsin Bey'in ve Isparta Mebusu Cemal Paşa'nın yatak odalarından ve eşleri yanından cebren alındıkları, Meclisi Mebusan Reisi Celâlettin Arif Bey'i tutuklamak istemişlerse de adı geçenin gizlendiği bildirilmiştir.

2. İstanbul'da cebren kapılar kırılarak evlere giriyorlar. Âyandan Abdülkadir Efendi'nin İngilizler tarafından bu hafta zarfında Kürdistan'a gönderileceği anlaşılmıştır. Alakadarların nazarı dikkati çekilir.

3. İngiliz polislerine şahıslar göstermek için Nigehbancılar refakat ediyor.

4. Yakında İstanbul'daki bütün kıtaların silahları alınacak, efrat şehir harici bir mahalde harp esiri olarak, subaylar da aynı vaziyette bulundurulacaktır.

5. 19.3.36'da [1920'de] eski Samsun ve Havalisi Kumandanı emekli Mirliva Refet Paşa da Dersaadet'te İngiliz tarafından tutuklanmıştır.

6. Almanya'da askeri bir ihtilal neticesinde Tirpiç ve Kap[2] vesaire hükümeti ele aldı.

* Aslı Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde bulunan belgenin fotokopisi için bkz. Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi. Film 9. s.4-5. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. Ayrıca bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 37/27634'ten aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara. 1964. s.266-267. Belgenin "15. Kolordu Kumandanlığı'na" başlıklı örneği için bkz. Kâzım Karabekir. *İstiklâl Harbimiz*. Türkiye Yayınevi, İstanbul. 1960, s.552. (Y.N.)

1 *İstiklâl Harbimiz*'de yanlışlıkla "Aydın'dan" şeklinde yer almıştır. (Y.N.)

2 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te "Tirpitz ve Kap", *İstiklâl Harbimiz*'de "Petrih ve Kap" şeklindedir. (Y.N.)

7. Bulgar Nazırlar Reisi, Batı Trakya'nın Yunanistan'a terkinden dolayı sefirlere bir ültimatom verdi. Ve fena akıbetlerin beklenmesini söyledi.

8. Batum'da. Cemiyeti Hayriyei İslâmiye ile Bolşevik Kulübü birlikte çalışıyor. İşbu malumatın köylere kadar ulaştırılması bütün cemiyetten rica olunur. 19/20.3.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(20 MART 1920)

Ankara
20.3.36 [1920]

Kolordu'ya yazılan telgrafnamenin bir sureti malumat için:

56. Fırka Kumandanlığı'na

17.3.36'da [1920'de] tebliğ edilen ve posta ve telgrafların sansüre tabi tutulması ve İstanbul ile resmi veya özel hiçbir haberleşme yapılmaması hususlarından bahis olunan telgrafname üzerine alınan tedbirlerin bildirilmesi.

20 Mart 36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

KILIÇ ALİ PAŞA'YA*

(20 MART 1920)

Osmanlı Kuvayi Milliye Başkumandanı Mustafa Kemal Paşa'dan
Muhterem Mücahit Kılıç Ali Paşa'ya

Zatıâlinize Elbistan yoluyla gönderilen çete[1] mensuplarının gayretleriyle, Maraş ve Ayıntap çevresinde tamamladığınız milli vazife tüm Osmanlıları sevindirmiştir.

Fransızların Suriye'ye sevk ettiği kuvvetler ehemmiyetsizdir. Bu kuvvetlerin sizi ürkütmeyeceğini ve şevkinizi kırmayacağını temenni ediyorum.

Almanlar tarafından sıkıştırılan Fransızlar, artık, bölgelerinize başka seferi kuvvet gönderemeyeceklerdir. Sadece, Beyrut'tan İskenderun'a sizi telaşlandırmayacak ehemmiyetsiz birlikler gönderebilirler.

Bugün size düşen vatanperverlik vazifesi, mahalli reislerle iyi münasebetleri sürdürmek ve alçak ve korkak Fransızların yapmakta oldukları haksızlık ve tecavüzleri teferruatıyla ve ikna edici bir şekilde onlara anlatmak, Fransız birliklerini taciz etmek ve harekâtlarını engellemek ve en nihayetinde vatanı istila etmelerine izin vermemektir.

Size peyderpey göndereceğimiz birliklerden iyi istifade etmeye bakınız.

Mısır'daki mücahitlerimiz tarafından size gönderilecek meblağı aşiret ve çete reislerine ve aynı zamanda mücahitlere dağıtınız. Öte yandan, bahsedilen meblağın bir kısmıyla, kendinize imkân nispetinde silah, erzak ve mühimmat tedarik etmeye bakınız.

Her dakika, bölgelerinizden düşmanlarımız Fransızları temizlemenizi ve zaferi bildiren güzel haberler vermenizi bekliyorum.

Şam, Lübnan, Hama, Humus, Antakya, Seyhan, Islahiye, Cuni, Urfa ve civarlarındaki reislerle irtibat halindeyiz. Bu reislerin tamamının sizden maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyeceklerinden eminim. Size iyi şanslar dilerim.

20 Mart 1920

Osmanlı Kuvayi Milliye Başkumandanı
Birinci Ferik
Mustafa Kemal[2]

* FO (Foreign Office-İngiliz Dışişleri Bakanlığı Arşivleri), 371/5048/E. 5162'den aktaran: *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*, c.II, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1975, s.90-91. Fransızca metin Ercüment Hüsnü Baki, E. Tnk. Kd. Alb. Ercan Güner ve Emre Ateş tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

İngiliz Dışişleri Bakanlığı Arşivlerinde yer alan bu belge ile ilgili başka bir arşiv kaydına rastlanmamıştır. Gerek Yüzbaşı Kılıç Ali'ye paşa rütbesiyle hitap edilmesi, gerekse Mustafa Kemal Paşa'nın "Birinci Ferik" rütbesi ve Osmanlı Kuvayi Milliye Başkumandanı imzasını kullanması belgenin doğruluğu konusunda kuşku yaratıyor.

Kılıç Ali, "Paşa" değil, yüzbaşı idi. Azerbaycan'daki Kafkas İslam Ordusu Kumandanı Nuri Paşa'nın yaveri iken, Mondros Mütarekesi sonucu bu ordunun terhis edilmesi üzerine İstanbul'a döndü. Erzurum Kongresi'nden sonra Mustafa Kemal'e katıldı ve Pazarcık'ta Kuvayi Milliye'yi kurdu. Asıl adı, Yüzbaşı Asaf'tır. Bkz. İsmet Görgülü, *10 Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.128 ve 233. Ayrıca bkz. *Kılıç Ali Hatıralarını Anlatıyor*, Sel Yayınları, İstanbul, 1955. (Y.N.)

1 Fransızca metinde "'Tchétés' (bandes)" şeklindedir. (Y.N.)

2 Mustafa Kemal Paşa Temmuz 1919'da askerlikten istifa ettiğinde rütbesi "Birinci Ferik" değil, "Mirliva" idi. Ayrıca, Mustafa Kemal'in, askerlikten istifa ettikten sonra bu unvanı ve "Osmanlı Kuvayi Milliye Başkumandanı" diye bir unvanı kullanmadığı bilinmektedir. (Y.N.)

BÜTÜN MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETLERİNE*

(21 MART 1920)

Ankara

Bütün Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine

İstanbul hakkında 21 Mart 336 tarihine kadar alınabilen malumat aşağıda arz olunur.

Bu malumatın vilayet ve bağımsız livalar tarafından bağlı yerlere ve belediyelerle kumandanlıklardan alt makamlara ve Müdafaai Hukuk merkezlerinden nahiyelere kadar seri vasıtalar ile tebliği ve mahalli gazetelerle de yayımlattırılması ve böyle verilecek havadis özetlerinin de art arda yayımlanmasına devam buyurulması rica olunur.[1]

1. İstanbul tutuklamaları hakkında alınan en son[2] malumata göre tutuklular arasında birçok tüccarların da bulunduğu ve şehzadelerden Abdülhalim ve Ömer Efendilerin de tutuklandığı bildirilmiştir.

2. İstanbul'a en son gelen yabancı matbuatı arasında başta Tan[3] gazetesi olduğu halde birçok gazeteler İstanbul'un işgalinden dolayı İngilizlere hücum ettikleri anlaşılmıştır.

3. İngilizler İstanbul'da kıtalarımızdan muhafızlık kıtalarıyla itfaiye alayının ve Babıâli'nin muhafazasına memur nizamiye kıtasının silahlarının sürgü kollarını almış ve depolardaki silahlar ve cephane de İngilizler tarafından alınmıştır. Hürriyet ve İtilâf üyelerinden namuslu zevat partiden[4] alakalarını kesiyorlar.

4. Geceleri Harbiye Nezareti'ndeki İngiliz efradı öteye beriye silah atmakta ve bunu güya civardaki Türk kıtaları tarafından kendilerine atılan silaha karşılık vermek için yaptıklarını söylemektedirler.

* Kerim Fırat, *Urfa Kahramanları*, CHP Basımevi, Gaziantep, 1944, s.40-41. Ayrıca bkz. *İradei Milliye*, 22 Mart 1920, No: 32, s.2; *Hâkimiyeti Milliye*, 23 Mart 1920, No: 17, s.4. *İradei Milliye* ve *Hâkimiyeti Milliye*'deki eski yazı metinler Ahmet Hezarfen ve Kemal Şenoğlu tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 *İradei Milliye* ve *Hâkimiyeti Milliye*'de belgenin buradan sonraki kısmı yer almaktadır. (Y.N.)

2 *İradei Milliye*'de "en sarih" (en açık). (Y.N.)

3 Le Temps. (Y.N.)

4 *İradei Milliye* ve *Hâkimiyeti Milliye*'deki "fırkadan" (partiden) sözcüğü yerine, *Urfa Kahramanları*'nda yanlışlıkla "tarafından" sözcüğü yer almıştır. (Y.N.)

5. İstanbul'da hariçle telgraf ve posta haberleşmeleri yasaklanmıştır.[1]

6. Alman ihtilali devam ediyor.

21 Mart 336 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

1 "... yasaklanmıştır" sözcüğünün *İradei Milliye* ve *Hâkimiyeti Milliye*'deki karşılığı olan "... men edilmiştir" yerine, *Urfa Kahramanları*'nda "... munkati olmuştur" (kesilmiştir) sözcükleri vardır. (Y.N.)

SEÇİMLER HAKKINDA*

(21 MART 1920)[1]

Fevkalade meclis seçimleri hakkında telgrafla icra edilen tebligatın beşinci maddesi kâfi açıklığa sahip olduğu halde bazı mahallerden sorular sorulmaktadır. Seçimleri icra için yalnız ikinci seçmenler değil, sözü geçenler ile beraber meclisi idare,[2] belediye meclisi ve Müdafaai Hukuk üyeleri dahi birlikte oy vereceklerdir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Aslına uygundur.
21'de.

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 338. Ayrıca bkz. Harp Tarihi Başkanlığı Atatürk Arşivi, Dolap 1, Klasör 30, Dosya 1336/27, Fihrist 2-48'den aktaran: *Atatürk Haftası Armağanı 10 Kasım 1976*, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmî Yayınları, Ankara, 1976, s.43. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde yayımlanan eski yazı belgede başlık ve tarih yoktur. Aynı dergideki çevrimyazıda ise "Ankara'da 20. Kolordu Kumandanlığı'na" başlığı ve "Ankara, 21.3.36" kaydı yer almıştır. *Atatürk Haftası Armağanı 10 Kasım 1976*'da yalnızca sadeleştirilmiş biçimi yer alan belgede ise "İllere, Bağımsız Livalara, Kolordulara" başlığı ve "Ankara, 21.3.1336 [1920]/ Aceledir" kaydı bulunmaktadır. (Y.N.)

2 İdare meclisi. (Y.N.)

20. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(21 MART 1920)

Ankara
21.3.36 [1920]

20. Kolordu Kumandanlığı'na

Seçimler hakkında icra edilen 19.3.36 [1920] tarihli tebligata ektir:

İkinci seçmenlerin liva merkezine getirtilmesi gecikmelere ve müşkülata sebep olacağından bahisle, seçimlerin kaza merkezlerinde icrası hakkında bazı makamlardan teklifler vuku bulmaktadır. Meclisin mümkün olan süratle toplanması icap ettiğinden bu teklif nazarı dikkate alınmış ve ikinci seçmenlerin getirtilmesi gecikmeye sebep olacak livalardaki seçimlerin kazalarda icrasında bir beis görülmemiştir. Bu takdirde aşağıdaki hususlar nazarı dikkate alınmalıdır.

1. Bir livanın muhtelif kazalarında aynı günde ve kaza heyeti idaresi, belediye meclisi, Müdafaai Hukuk üyeleri ve ikinci seçmenlerden meydana gelen heyet tarafından seçim icra olunması.

2. Bütün liva namına beş üye seçileceğinden, kazalarca seçilecek zevatın listeleri telgrafla liva merkezine verilerek, oyların tasnifinin liva merkezlerinde meclisi idare,[1] belediye meclisi, Müdafaai Hukuk üyeleri ve liva merkezinde mevcut ikinci seçmenlerden meydana gelen heyet huzurunda ve seçimler hakkındaki talimatın sekizinci maddesi son fıkrası icabınca icrası.

3. Seçimleri kazalarda yapılacak livalardan seçilecek zevata ait mazbataların dahi dokuzuncu madde icabınca hazırlanması.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.Ü. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 339. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)
1 İdare meclisi. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(21 MART 1920)

Şube
45

Ankara
21.3.36 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na[1]

Trabzon Valisi Hamit Bey'in genel ahvalinde dikkat çekici noktalar vardır. Bilhassa 18 Mart'ta bir İngiliz torpidosu ile ve Trabzon'daki İngiliz Temsilcisi refakatına memur bir subayla teftiş için Giresun'a gidip dönmesi pek ziyade dikkate değerdir. Bu seyahat hakkındaki malumatın ve Hamit Bey hakkındaki devletlilerinin görüşlerinin bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1958, sayı 26, Vesika 672. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Eski yazı belgedeki başlık "5. Kolordu Kumandanlığı'na" şeklindedir. Aynı belgenin altında bulunan "Kâzım Karabekir" imzalı cevaptan, bu başlığın yanlış yazıldığı, doğrusunun "15. Kolordu Kumandanlığı'na" olması gerektiği anlaşılmaktadır. (Y.N.)

BAĞDAT'TA NASUHİ BEY'E*

(21 MART 1920)

Osmanlı Kuvayi Milliye Başkumandanı
Mustafa Kemal Paşa'dan Bağdat'taki Osmanlı
Milli Harekât ve Bolşevikler Reisi Nasuhi Bey'e

Muhterem Bey!

Alçak İngilizlerin Mezopotamya'da yapmakta oldukları canavarlıkları ve haksızlıkları öğrenmiş bulunuyoruz. Kendi kuvvetlerimiz ve teşebbüsümüzle sizinle birleşmeyi ve en nihayet bölgenizi bu insanlık mikroplarından temizlemeyi düşünüyoruz; ancak, içinde bulunduğumuz çok ağır şartlar bunu yapmamıza elvermiyor. Neticede bu mühim İslami vazifenin tamamlanmasını bizzat üstlenmeniz lazımdır.

Zaten mukaddes mücahedenin sevk ve idaresinde vazife alışınızdan itibaren göstermiş olduğunuz gayretler her Müslümanın kalbinde büyük sevinç hisleri uyandırmış bulunmaktadır.

Mısır'daki kardeşlerimiz kendi taraflarından bu yönde hiçbir fedakârlıktan kaçınmıyorlar. Aralarında toplamakta oldukları mühim bir miktar parayı birkaç gün içinde size göndereceklerdir.

Bu parayı sizlere getirecek heyet üyeleriyle görüştükten sonra bölgenizdeki aşiret reislerine kâfi miktarlarda para dağıtınız. Aynı şekilde bu paranın bir kısmı ile silah, mühimmat ve erzak gibi şeyler temin ediniz. Ben gelene kadar bu alçak İngilizleri geri püskürtüp bölgenizden uzaklaştırınız ve onların hareket ve harekâtını zorlaştırmak bakımından Bolşevik programını bırakıp, şimdilik "çete" sistemini tatbik ediniz.

Silahlarınızla İngiliz harekâtını her taraftan durdurunuz ve elde ettikleri kişileri tehdit yolu ve para kuvvetiyle büyük bir itina ve gayretle kendi tarafınıza çekiniz. İstanbul hadiselerinin moralinizi zayıflatmayacağına inanmak istiyorum. Bu, ehemmiyetsiz bir meseledir. Süleymaniye'de bulunan muhterem Şeyh Mahmut'un mücahitlerine katılınız. Vatan için yapılan mukaddes cihadı herkes tasvip ettiği için, hareketlerinizi onaylayacaktır.

* FO (Foreign Office–İngiliz Dışişleri Bakanlığı Arşivleri), 371/5048/E. 5162'den aktaran: *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*, c.II, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1975, s.89-90. Fransızca metin Ercüment Hüsnü Baki, E. Tnk. Kd. Alb. Ercan Güner ve Kiraz Perinçek tarafından Türkçeye çevrilmiştir.
İngiliz Dışişleri Bakanlığı Arşivlerinde yer alan bu belge ile ilgili başka bir arşiv kaydına rastlanmamıştır. (Y.N.)

Bu, bizim için, hiçbir milletin ve hiçbir hükümetin karşı çıkamayacağı aşikâr bir haktır. Atalarımız Osmanlıların asil evlatları olduğumuzu göstermelisiniz.

Cenabı Hak yardımcınız olsun kardeşim.

21 Mart 1920

Osmanlı Kuvayi Milliye Başkumandanı
Birinci Ferik
Mustafa Kemal[1]

1 Mustafa Kemal Paşa Temmuz 1919'da askerlikten istifa ettiğinde rütbesi "Birinci Ferik" değil, "Mirliva" idi. Ayrıca, Mustafa Kemal'in, askerlikten istifa ettikten sonra bu unvanı ve "Osmanlı Kuvayi Milliye Başkumandanı" diye bir unvan kullanmadığı bilinmektedir. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(21/22 MART 1920)

Ankara
21/22.3.36 [1920]

Gayet acildir.

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

1. Tahrip olunan Lefke köprüsünün düşman tarafından tamirine çalışılmaktadır. Eskişehir'dc kuzeye çekilen 700 kadar Hintli er adı geçen köprüde inmişlerdir. 24. Fırka Kumandanı Kaymakam Mahmud Bey bir kısım kuvvetle trenle Eskişehir'den 21.3.36 [1920] günü akşamüzeri Lefke istikametinden hareket etti. Geyve güneyinde Umur Bey Köyü'nde bulunan Rıfat Efendi müfrezesine Lefke istikametine hareket için 20. Kolordu tarafından emir verildi.

Yenişehir'dc bulunan taburumuzun Lefke'deki düşmana karşı Mahmud Bey'i takviye etmesini pek mühim görüyorum. Dolayısıyla taburun Köprü Hisar istikametine hemen harcket ile oraya vardığında Bilecik vasıtasıyla Mahmud Bey'in bulunduğu mahalli araştırması ve ona göre Mahmud Bey kuvvetine iltihak etmek üzere hareket eylemesi hakkında emir ve talimat verilmesi rica olunur.

2. İşbu telgrafın alındığının bildirilmesi beklenmektedir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDANLIĞI VEKÂLETİ'NE*

(22 MART 1920)

Ankara
22.3.36 [1920]

Bursa'da 14. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne

Harbiye Nezareti'nin eski şifresi İngilizlerin eline geçmiş bulunduğundan, bundan sonra yeni verilen şifrelerin kullanılması ve nezaret şifresinin asla kullanılmaması rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANI BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(22 MART 1920)

Ankara
22.3.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendi'ye

1. Şeyh Sunusi Hazretleri'nin milli mücahedelere yardım hususunda gösterdikleri hissiyata şükran arz eyleriz. Hilafet makamının fiilen işgali faciası karşısında Şeyh Hazretleri'nin duydukları infial hissinin İslam âlemine tebliği pek ziyade lazım ve faydalı olacaktır. Bu konuda icap eden görüşümüzü ayrıca arz edeceğiz.

2. Şeyh Hazretleri'nin Ankara'da bulunmalarını arzu ederiz. Ancak adı geçenin maiyeti kaç kişi ve kimlerden ibarettir? Orada maiyetleriyle beraber kaç lira ile idare olunuyorlar? Buraya nakilleri için masraf yapılması icap edecektir. Bu konuda etraflı ve teferruatlı malumat verilmesini rica ederiz.

3. Şeyh Hazretleri'ne hepimizin özel ihtiramlarını tebliğ ediniz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ BEKİR SAMİ BEY'E*

(22 MART 1920)

Ankara
22.3.36 [1920]

Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Bey'e

Kolordu karargâhının nezdi âlinize getirilip getirilmediğinin ve henüz getirilmemiş ise ilerde yapılması muhtemel harekâtta ihtiyacınız olup olmadığını mümkün sürat ile getirilmesi ve keyfiyetin bildirilmesini rica ederim, Efendim.

22.3.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

20. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(22 MART 1920)

Anadolu ve Rumeli
Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi

Ankara
22.3.36 [1920]

Zata mahsustur.

20. Kolordu Kumandanlığı'na

İstanbul faciasını müteakip, Anadolu'da çalışmak üzere kendilerini kurtarmaya muvaffak olan mebuslardan bir kısmıyla temas hasıl olmuştur. 21/22 Mart gecesi doğuya doğru yürüyüşe devam eden işbu zevat, Yozgat Mebusu İsmail Fazıl Paşa, Meclisi Mebusan Reisi Celâlettin Arif, Kırşehir Mebusu Rıza, Saruhan Mebusu Reşit Beylerdir. Fevkalade bir meclisin toplantıya davet olunduğu hakkında verdiğimiz malumata karşı aşağıdaki cevabı vermişlerdir.

"Tertibatınız gayet isabetlidir. Cenabı Hak milletimizin selameti namına muvaffakiyet ihsan buyursun; bununla beraber zaten bizim oraya gelişimiz, ancak böyle bir meclisi kübrayı millete[1] katılmakla son vazifemizi yapmaktan ibarettir. Muvaffakiyeti Cenabı Hak'tan temenni eyleriz."

Arkadaşların emin bir bölgeye varışına kadar işbu malumatın gizli tutulmasını temenni eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 340. Belgenin "Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na" başlıklı ve 23 Mart 1920 tarihli örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen, Bekir Sami Arşivi'ndeki ise Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 "...büyük millet meclisine". (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(22 MART 1920)

Ankara
22.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

1. Anadolu harekâtı için iki Sırp, iki Romen fırkasının tahsis olunacağı hakkındaki havadis kaynağı, bize İstanbul hakkında Kartal telgrafhanesi vasıtası ile malumat veren ve İstanbul teşkilatımızca itimat edilir olan zevattır. Bunlar, bu havadisi diğer haberler arasında ve İstanbul muhitinden almışlardır. Mahiyeti gayri resmi olduğu gibi, bizce de kati itimada layık sayılmamıştır.

2. Bir İngiliz heyetinin buraya geleceği hakkındaki haberin kaynağı ve mahiyeti aynıdır. Ancak zatıâlilerince de malum olmak üzere aynen arz edilmişti.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.554.

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDANLIĞI VEKÂLETİ'NE*

(22 MART 1920)

Zata mahsustur.
Tel
Şifre

Ankara
22.3.36 [1920]

Bursa'da 14. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne

1. Bursa Düyunu Umumiye Başmüdürü'nün 18.3.36 [1920] tarihli tebligatımıza muhalif olarak Balıkesir Düyunu Umumiye Müdüriyeti'ne icra eylediği tebligatta mevcut parayı Dersaadet'e gönderilmesi lüzumunu bildirdiği Balıkesir'den bildiriliyor. Eğer adı geçen, hakikaten bu tarzda tebligat icra eylemiş ise, Bursa Düyunu Umumiye Başmüdürü'nün tutuklanarak yerine münasip ve itimat edilir bir zatın tayini lazımdır.

2. Bursa Valisi'nin de bankadaki para hakkında icra edilen tebligatı iyi karşılamadığı ve esasen kendisinin itimat edilir olmadığı Bursa Heyeti Merkeziyesi tarafından bildiriliyor. Bu hususta zatıâlilerinin kanaati nedir? Vali Keşfi Bey'in milli emeller dairesinde hizmet edeceğine sizin de itimadınız yoksa icabına bakılmak üzere süratle bildirilmesini rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

NAZİLLİ MEVKİ KUMANDANLIĞI'NA
61. FIRKA KUMANDANI MİRALAY KÂZIM BEY'E
MİRALAY REFET BEY'E *

(22 MART 1920)

Refet Bey, 23. ve 57. Tümenlere kesinlikle hâkim olarak Fahrettin Bey'i işten uzaklaştırmalı ve Kolordu'ya el koymalıdır. Yusuf İzzet Paşa da Albay Kâzım tarafından işten uzaklaştırılacaktır.[1]

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Arşivi, Klasör No: 25, Dosya No: 1336-15, Fihrist No: 5-3'ten aktaran Cihat Akçakayalıoğlu. *Atatürk/ Komutan, İnkılâpçı ve Devlet Adamı Yönleriyle*. Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1998, s.266.

1 Belge, yukarda belirtilen kaynakta, burada yer verilen biçimiyle yayımlanmış ve şu açıklama yapılmıştır: "22 Mart tarihli şifreyle, Fahrettin Bey ve Yusuf İzzet Paşa'nın telefon görüşmelerini Nazilli Mevki Komutanlığı'na ve 61. Tümen Komutanı Albay Kâzım'a, ayrıca Albay Refet'e (General Bele) bildiren Mustafa Kemal, şu direktifi vermişti:" (Y.N.)

14. KOLORDU KUMANDANI YUSUF İZZET PAŞA'YA*

(23 MART 1920)

14. Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'ne

Çıkış yeri: Ankara
Numarasız

Düşman lehinde propaganda yapanlar, herhangi suretle düşmanla haberleşenler ve milli icraat ve kararlara fiilen engel olmak[1] suretiyle düşmanların maksadının husulüne yardım ve herhangi şekilde casusluk icra edenler, derhal mahalli hükümetlerince tutuklanacak ve o konudaki kanun maddelerine göre süratle cezalandırılacaklardır. Vilayet ve bağımsız livalarla, kolordulara arz edilmiştir. Varışının bildirilmesi istirham olunur.

23 Mart 36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Fotokoposiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1958, sayı 23, Vesika 601. Aynı belgenin Sivas Vilayeti'ne gönderilen örneği için bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi 10/2882'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.269. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi'ndeki* eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 "... engel olmak" sözcüklerinin aslı olan "mümanaat" yerine, *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te "muhalefet" sözcüğü vardır. (Y.N.)

YUSUF İZZET PAŞA'YA*

(23 MART 1920)

Adet
61

Çıkış yeri: Ankara
23.3.36 [1920]

Zata mahsustur.

Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'ne

22.3.36 [1920] ve 431 numaralı yüksek telgrafnameleri maddelerine aşağıda madde madde cevap arz olunur.

1. Payitahtın bütün manasıyla düşman işgali altında matbuatın, telgraf ve postanelerin düşman emri altında kaldığı, devletlilerinin malumudur. Buna göre, Dersaadet gazeteleri ve matbuatının verecekleri malumata itimat etmek[1] uygun değildir. Gerçi Salih Paşa kabinesi resmen istifasını vermemiştir. Fakat bunun sebebi vaziyetin fevkalade olmadığına atfetmemelidir. Salih Paşa kabinesi, Ferit Paşa ve hempasının iktidar mevkiine gelerek düşmanlarla tam iştirak halinde vatan ve millete suikast tatbikatını erteleyerek, milletin tedbirler alması için zaman kazandırmak maksadıyla, ismen İstanbul'daki hükümet mevkiini boş bırakmamak suretiyle, millete en son vazifesini yerine getiriyor. Halin hakikatini anlatacak hiçbir tebligatın hiçbir *(nk.rtdn)*[2] vaki olabileceğine ihtimal vermemelidir. *(Hr)*[3] ağzından İngilizlerin icra ve teşebbüs ettikleri iki tamim devletlilerince görülmemişse mealleri bildirilmek üzere haber verilmesi, İstanbul'daki nezaretlerle bu şartlar dahilinde haberleşmek, İngilizlerle haberleşmekten başka bir şey değildir. Meclisi Mebusan'ımızın toplanması hakkındaki malumatın dahi ne kadar hakikate aykırı olduğunu araştırdıktan sonra diğer malumatın temyizi[4] için dayanacak bir esas bulunmuş olacaktır. Mebusan dairei mahsusasında değil Meclisi Mebusan Reisi Celâlettin Ârif Bey başta olmak üzere namus ve mebuslarımızın[5] tamamı sefil ve perişan bir surette Kartal ile Adapazarı arasında İngilizlerin [...][6] maruz olarak Ankara'ya firar halindedirler. Celâlettin Ârif Bey, Câ-

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1958, sayı 23, Vesika 602. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 El yazısı belgede "rabt-ı kalb etmek". (Y.N.)

2 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)

3 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)

4 Temyiz: Ayırma, seçme, iyiyi kötüden ayırt etme. (Y.N.)

5 "... namuslu mebuslarımızın" olmalı. (Y.N.)

6 El yazısı belgede burada bir ya da birkaç kelimelik boşluk var. (Y.N.)

mi Bey, Adnan Bey, Husrev Bey, İsmail Fâzıl Paşa, Reşit Bey, Süreyya Bey, Rıza Bey vesaire Adapazarı hizasına varmışlardır. Diğer bir kısım mebuslarımız dahi İstanbul'da henüz gizlendikleri yerlerdedirler. Meclisi Mebusan dairesinde şubelerde görünüşte çalışan birkaç mebus, firarı gizlemek içindir.

Gencl toplantı[1] tatil edilmiştir. Bundan dolayı Âyan'daki yâran telaşa düşmüştür. İstanbul'da tutuklamalar ve baskılar devam ediyor. *(Padz.k)*[2] Muhafız kıtalarının silahlı olarak alışılmış olduğu gibi Selâmlık Resm-i Âlisine[3] çıkması İngilizler tarafından yasaklanmıştır. Veliaht Hazretleri'nin sarayları basılarak arama icra edilmiş ve etrafı silahlı kuvvetler tarafından gözetim altına alınmıştır. Şehzadelerden tutuklananlar vardır. İngilizler, İstanbul'da yerleşmekle meşguldürler.

2. Bu vaziyete göre, İstanbul'da salahiyet ve hâkimiyetini kullanmaya muktedir bir kudret mevcudiyeti elbette kabul edilemez. Bu halin fevkaladeliği *(m h l k)*[4] olmasından dolayı millet ve memleketin mukadderatını göz önünde tutmak ve *(a s s h)*[5] esaret altına düşen hilafet ve saltanat makamının ve payitahtın kurtarılması çaresini bulmak üzere fevkalade bir milli meclisin toplanması zarureti idrak olunarak, âcizane heyetimizce buna derhal yol göstermek bir namus ve vatan vazifesi sayılmış ve devletlilerinin görmüş olması lazım gelen 19.3.36 [1920] tarih ve 500 numaralı tebligat icra edilmiştir. Heyeti Temsiliye'nin bugün yerine getirmekte bulunduğu vazife, sadece salahiyettar fevkalade milli *(v c l m)*in[6] toplanmasına kadar genel milli birlik ve ahengi muhafaza gayesine yöneliktir.

3. Yeniden harp halinin ortaya çıkarılmasından sakınmak pek ziyade münasiptir. Ancak şimendifer hattında, düşman kuvvetlerinin bırakılmasına müsamaha etmek, muhakkak olan idam kararının icrasına kendi elimizle imkân bahşetmek demek olacağından, bunu her türlü görüşün üstünde [...][7] icap eder. *(v. h d a m l v l a y l f l v)*[8] soyluluğu, ahlak ve *(c m y n)*lerin[9] teslim edilmiş olan zatı samii biraderilerinin vatan ve milletin selametine yönelik olan ortak mesaide cümlenizin kıymetli öncü olacağınızdan bir an bile tereddüt etmek istemeyiz. Bu ümitle[10] arz ederiz ki, payitah-

1 Belgede "İçtimaı umumi". (Y.N.)
2 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)
3 Padişahların cuma namazına gitme töreni. (Y.N.)
4 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)
5 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)
6 "... meclisin" olmalı. (Y.N.)
7 El yazısı belgede buradaki sözcük okunamamıştır. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi* (HTVD), yanlış olarak "etmemek" sözcüğünü kullanmıştır. Ayrıca, *HTVD*'de yer alan el yazısı belge fotokopilerinde, her sayfanın üzerinde, Romen rakamıyla I, II, III ve V işaretleri bulunmakta, IV. sayfa ise yer almamaktadır. "V" No.lu sayfa, buradan sonraki "icap eder" sözcükleriyle başlamaktadır. Metinde üçüncü maddeden beşinci maddeye atlanmış olması, muhtemelen, IV. sayfanın bulunmayışından kaynaklanmaktadır. (Y.N.)
8 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)
9 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)
10 El yazısı belgedeki "ümniye" sözcüğü, *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde yanlış olarak "emniye" şeklinde okunmuş. Ümniye sözcüğü, ümit, emel, maksat, niyet, arzu anlamlarına geliyor. (Y.N.)

tın bağımsızlığa mazhar olduğunu fiilen görmedikçe, İstanbul ile temas ve irtibat aramak ve genel vaziyetimiz için pek büyük zaaf ve genel azmin ve emin *(ardvchkndn)*[1] emin olduğumuz netice *(de)*[2] için *(h l z)*[3] teşkil *(a l d r)*[4] mahalli olan nezaket ve zaruret icaplarından uzakgörüşlülük ile *(t d k l l)*[5] ve icaplarına müsamaha etmek tabiidir.

5. 12. Kolordu Kumandanı Fahrettin Bey'in zatı devletlerini makine başına davet ederek yaptığı konuşma, muhtelif merkezlerden alınmış ve yayılmış olmak *(a.z.a.y.l.h.)*[6] itibariyle âcizane heyetimizce aynen malum bulunmuştur. Teati edilmiş bulunan bazı görüşlerin ve özel kararların yüksek telgrafnamelerinin gelişiyle aydınlatılmasına kadar düşünmeye değer görüldüğünü arz etmeyi dahi kardeşlik icaplarından sayarız. Arz olunan görüşler üzerine yüksek bir görüşleri varsa büyük bir ehemmiyetle nazarı dikkate alınmak üzere derhal bildirilmesini istirham ederiz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

1 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)
2 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)
3 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)
4 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)
5 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)
6 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)

SİVAS MÜDAFAAİ HUKUKU VATAN KADINLAR CEMİYETİ RİYASETİ'NE*

(23 MART 1920)

Ankara'dan, 23.3.36 [1920]

Sivas Müdafaai Hukuku Vatan Kadınlar Cemiyeti Riyasetı Âliyesi'ne

Malumat edinilmesi için ekiyle beraber takdim kılındı, Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Heyeti Temsiliye Riyaseti Âliyesi'ne

Numara 3

19 Şubat 336 [1920] tarihinde toplanan Türk hanımları kongresince gizli oy ile aşağıdaki hanımlar faal üyeliğe seçilmişlerdir.

İsimler	*Oy adedi*
4. Kolordu Alızı Asker Heyeti Reisi Erkânıharp Miralayı İsmail Hakkı Bey'in eşi Madam Marten	*110*
Tedrisatı İptidaiye Müfettişi[1] *Bekir Sıtkı Bey'in eşi Fıtnat Hanım*	*108*
Bahaettin Bey'in kızı Zekiye Hanım	*105*
Şehit Asım Bey İnas[2] *Mektebi Başöğretmeni Fatma Hanım*	*103*
Burdur Mutasarrıfı Ali Ulvi Bey'in eşi Safiye Hanım	*101*
Bahaettin Beyzade Cemal Bey'in eşi Esma Hanım	*97*
Miralay Bey'in kızı Zehra Hanım	*97*
Demirzade Mustafa Efendi'nin kızı Hayati Hanım	*87*
Hükümet Tabibi Hidayet Bey'in ailesi Rana Hanım	*86*
Çil zade Fahrettin Bey'in ailesi Naile Hanım	*82*

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 37/2763'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.270-271.

1 İlköğretim Müfettişi. (Y.N.)

2 İnas: Kızlar. (Y.N.)

Şehit Asım Bey Mektebi öğretmenlerinden Sururiye Hanım	*79*
Çekirgezade Hüseyin Efendi ailesi Zehra Hanım	*72*
Reşadiye Ana Mektebi Başmürebbiyesi Fıtnat Hanım	*70*
Selimiye İnas Mektebi Öğretmeni Azime Hanım	*70*
Haci Ali Beyzade Nazif Bey ailesi Totu Hanım	*69*
Çil zade İzzet Ağa ailesi Ayşe Hanım	*67*

7 Mart 336 [1920]

Burdur Müdafaai Hukuk Kadınlar Cemiyeti Reisi
Fıtnat

Kâtibe
Fatma

KOLORDULARA, REFET BEYEFENDİ'YE*

(23 MART 1920)

Şifre

Kolordulara
Refet Beyefendi'ye

Ankara, 23.3.36 [1920]

Bütün vilayetlere ve bağımsız livalara. Milli mukadderatımızın katiyet kazanacağı bu zamanda memleketteki fikir ahenginin kuvvetlenerek muhafazasını temin için, milli emeller aleyhinde propaganda yapan Peyam Sabah, Serbesti, Alemdar, Bosfor,[1] Entanet[2] gazeteleriyle, aynı mahiyette olan bütün Rumca ve Ermenice gazetelerin Anadolu'ya sokulmaması münasip görülmüştür. Postahanelerde sansür vazifesine memur edilenler tarafından bu hususun temin ettirilmesini arz eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Kolordulara ve Refet Bey'e
Şifre
Bütün vilayetlere ve bağımsız mutasarrıflıklara yazılmıştır.

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Arşivi, Klasör 26, Dosya 1336/20-A, Fihrist 47-2'den aktaran: Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989, s.30.

1 Bosphore. (Y.N.)

2 L'Entente. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANI BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(23 MART 1920)[1]

Acelcdir.

Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendi'ye

C. 21.3.36 [1920] şifreye.

1. Tabur hakkındaki yüksek görüşleri pek isabetlidir.

2. Yenişehir'deki ve civarındaki toplanacak Kuvayi Milliye'nin subaylar kumandasında Mahmud Bey'e iltihakları hususundaki tedbirlere teşekkür ederiz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Eski yazı belgede telgrafın tarihi yoktur. Bekir Sami Arşivi'ndeki defterin Selâhattin Yurdoğlu (Yüzbaşı Selâhattin) tarafından yapılan çevrimyazısında 23 Mart 1920 tarihiyle yer almaktadır. (Y.N.)

13., 3., 20. KOLORDU KUMANDANLIKLARINA*

(24 MART 1920)

Şifre
Harekât

24 Mart 36 [1920]

I

1. Adana Valisi'nden alınan malumatta, vilayet dahilinde her taraftan başlamış olan milli harekâtın, Fransız işgal memurlarına tamamıyla itidallerini kaybettirdiği ve harekât daha ziyade hızlandırıldığı takdirde, Adana İslam ahalisinin ahvalinin düzeleceği ve Fransızlara Adana'yı tahliye ettirmek de mümkün olabileceği bildirilmektedir.

2. Mevcut ahval ve vaziyete göre 11.2.36 [1920] tarihli Adana milli harekâtı planlarının hızlandırılmasına gayret edilmesi rica olunur.

3. 13. Kolordu, 3. Kolordu, 20. Kolordu kumandanlıklarına arz edilmiştir.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 341. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

14. KOLORDU KUMANDANI YUSUF İZZET PAŞA HAZRETLERİ'NE*

(24 MART 1920)

Zata mahsustur.
Gayet aceledir.

Çıkış yeri: Ankara
24.3.36 [1920]

14. Kolordu Kumandanı Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'ne

1. İngilizler, mebusların İzmit üzerinden Anadolu'ya firar etmekte olduklarını haber almışlardır.

23 Mart 36'da [1920'de] İzmit Mutasarrıfı'na bir İngiliz miralayı gelerek en ileri kafilede bulunanların isimlerini ve her gece kaldıkları köyleri söylemişler, aynı zamanda iki yüz kişilik bir İngiliz bölüğü, İzmit'in kuzeydoğusuna yolları tutmak üzere ve Geğbuze[1] ve Derince üzerine de ayrıca takip müfrezeleri sevk olunmuştur. Verilen malumata göre bundan böyle İzmit üzerinden firar imkânsız gösterilmektedir.

2. Meclisi Mebusan Reisi Celâleddin Arif Bey, Mebusan'dan İsmail Fâzıl Paşa, Süreyya, Reşit, Rıza Beyler ile kıymetli kumandanlarımızdan Miralay İsmet Bey, Erkânıharbiye Miralayı Kâzım, Erkânıharbiye Kaymakamı Seyfi, Erkânıharbiye Binbaşı Saf'vet, Erkânıharbiye kolağalığından emekli Nevres, Üsküdar'ın Özbekiye Tekkesi Şeyhi ve polis memurlarından Manastırlı Nuri Beyler, 23/24 Mart 336 [1920] gecesi, İzmit'in yirmi iki kilometre kuzeydoğusunda Tekkenişîn nam köyde geçirmişlerdir.[2] İngiliz takip müfrezeleri, adı geçen köyün on iki kilometre mesafesinde geceyi geçirmişlerdir.

3. Mebuslarımızdan Câmi, Adnan Beylerle, Halide Edib Hanımefendi ve isimleri tamamen anlaşılamayan bazı zevat, Geğbuze'de 23/24 Mart 336 [1920] gecesini tehlikeye maruz geçirmişlerdir. İngiliz müfrezelerinin baskısı, mahalli jandarmaların güvenilir görülememesi bu tehlikeyi doğurmaktadır. Tedbirler alınmıştır.

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1958, sayı 23, Vesika 603. Aynı belgenin "Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendi'ye" başlıklı örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter; "15. Kolordu Kumandanlığı'na" başlıklı örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.576. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen, Bekir Sami Arşivi'ndeki ise Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Gebze. (Y.N.)

2 *İstiklâl Harbimiz*'de "gecelemişlerdir". (Y.N.)

4. Diğer bazı zevatın dahi[1] Geğbuze ile İzmit arasında tehlikede oldukları tahmin edilmektedir.

Bunlar arasında Trabzon Mebusu Husrev ve biraderi, kıymetli subaylardan Binbaşı Besâlet Bey bulunmaktadır.

5. Firar eden diğer mebuslar, henüz Kartal bölgesini geçememektedir.[2] Vasıtasızlık dahi hareketlerini geciktiriyor.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

1 Bekir Sami Arşivi'nde ve *İstiklâl Harbimiz*'de "Diğer bazı mebuslarımızla bazı zevatın dahi". (Y.N.)
2 *İstiklâl Harbimiz*'de "geçmemiştir". (Y.N.)

KARTAL MÜDAFAAİ MİLLİYE GRUBU'NA*

(24 MART 1920)

Maksadınız nedir? Esaret altında milleti bari temsil etmek ise ve bundan siyasi bir fayda ümit ediyorsanız, bunda isabet olmadığını arz ederim. Bu hareketinizle bağımsızlığı yok edici tecavüzü[1] kabul etmiş olduğunuzu ilan etmekten başka bir şey yapmıyorsunuz. Derhal dağılmanız ve Anadolu'ya geçmeniz lazımdır. Geçmeye iman[2] bulamazsanız bile meclise devam etmek icap eder. Millet, her livadan fevkalade salahiyete sahip yeniden temsilciler[3] seçmekle meşguldur. Bu temsilciler, kaçıp gelen mebusları dahi ihtiva etmek üzere Ankara'da beş on güne kadar bir fevkalade milli meclis halinde toplanacaklardır.

* Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Arşivi, Klasör 26, Dosya 1336/20-A, Fihrist 39/1'den aktaran: Prof. Dr. Yücel Özkaya, "İstanbul'un İşgali Üzerine Aydınların İstanbul'dan Ankara'ya Kaçışı Olayı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.5, Kasım 1988, sayı 13, s.134. Yukarda belirtilen kaynakta belgenin başlığı ve tarihi bulunmamaktadır. Yücel Özkaya, 24 Mart 1920'de Kartal Müdafaai Milliye grubuyla haberleşmelerinden söz ettikten sonra bu metne yer vermekte, ardından 25 Mart'taki haberleşmelere geçmektedir. (Y.N.)

1 Kaynakta yanlışlıkla "tecavüzü istiklâl şikenâimeyi" yazılmış. Doğrusu "tecavüz-ü istiklâl-şikenâneyi" olacak. (Y.N.)

2 "imkân" olmalı. (Y.N.)

3 Aslı "murahhas". Tam karşılığı delege, fakat burada temsilci anlamına geliyor. (Y.N.)

13. KOLORDU'DA ERKÂNIHARP YÜZBAŞISI SABRİ BEY'E*

(24 MART 1920)[1]

Erkânıharp Yüzbaşısı Sabri Bey'e

1. Bir miktar muntazam kuvvetin, milli kuvvet şekil ve mahiyetinde Urfa'ya süratle gönderilmesi meseleyi bir an evvel halleder. Bu vazife, vatan menfaatı icabıdır. Bu meselenin Kolordu'ca layık olduğu derecede ele alınmamasındaki sebepler bir türlü anlaşılamıyor. Bu hususta rica ederim, izahat veriniz.

2. Milli Meclis için yapılan bildiri gereğince bir an önce seçimin yapılmasına Kolordu'nun dahi yardım etmesi lazımdır. Bu hususta Kolordu tarafsız durumda gibi görünüyor. Düşmanlar, millet ve memleket menfaatlarını ve bağımsızlığımızı merhametsizce yok etmekle meşgul oldukları bu sırada, hepimizin en büyük hassasiyet ve faaliyet göstermemiz için bilmem ki söz söylemeye lüzum var mıdır?

3. Üç mebusu da bir an evvel hareket ettiriniz.

* Hulki Saral, Tosun Saral, *Vatan Nasıl Kurtarıldı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1970, s.239-240. Ayrıca bkz. *Türk İstiklâl Harbi IV ncü Cilt Güney Cephesi*, Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Resmî Yayınları, Ankara, 1966, s.112.

1 Yukarda belirtilen kaynaklarda belgenin üzerinde tarih bulunmamaktadır. İki kaynak da, emrin, 24 Mart 1920'de makine başında verildiğini kaydetmektedir. *Vatan Nasıl Kurtarıldı*'da Kolordu Kurmay Başkanı'nın rahatsızlığı dolayısıyla, makine başına, Kolordu'da bir kurmay subayı olan Sabri Bey'in geldiği belirtilmektedir. *Türk İstiklâl Harbi IV ncü Cilt Güney Cephesi*'nde, "Heyet-i Temsiliye Başkanı Mustafa Kemal 13. Kolordu'yu bu bakımdan harekete geçirmek ihtiyacını duyarak 24 Mart 1920'de makine başında şu emri verdi:" açıklaması vardır. (Y.N.)

SİVAS'TA 3. KOLORDU KUMANDANI SALÂHADDİN BEYEFENDİ'YE*

(24 MART 1920)[1]

Makine başında

Salâhaddin Beyefendi'ye

1. Bendenizce buna verilecek cevapta şöyle denilebilir. Forbes'i tutuklayan ben değilim. Payitahtları, Mütarcke'ye, insaniyete aykırı işgal olunan millettir. Dolayısıyla tahliyesini de ancak millet yapabilir. Ben, ancak buna aracılık edebilirim. Fakat katiyen söz veremem.

2. Her halde böyle emir üzerine tahliye etmek katiyen uygun değildir.

3. Yüksek malumunuz Kâzım Paşa, Kaymakam Ravlinson'u bütün maiyetiyle tutuklamıştır. Harp ilanı kabul ediyorsa bu kâfidir. Mahmut Bey, Eskişehir'den dışarı attığı İngilizlerle Bilecik'te tekrar çatışarak ateşle ricata devam ettiriyor. Dolayısıyla Yüzbaşı Forbes'in tutuklanması bunlar yanında pek zayıf kalır, Efendim.

Mustafa Kemal

İsmail Bey'in vaziyeti muhakemedeki acziyle beraber tereddüdü tamamen hissidir. Payitaht resmen düşman tarafından işgal olunmuşken, orada hükümet vardır demesi ne kadar gülünçtür. Evet hükümet vardır, fakat ancak İngilizlerin emirlerini yerine getirir zannediyorum. Kendisine hakiki malumat henüz tebliğ olunmamıştır. Mebusların, Anadolu'ya firar halinde ve İngilizler tarafından Eskişehir ile Kartal arasında tenkil edilmekte[2] olduğunu bu zat bilmiyor mu? Meclisi Mebusan Reisi'nin sefil, perişan buraya kaçmakta olduğunu bilmiyor mu? Bu nasıl adamdır? Yarın doğrudan doğruya İngilizler bizim tebaamızsınız derse, bu zat onu da tabii mi

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*. E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1960, sayı 25, Vesika 653. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde belgenin tarihi verilmemiştir. Ancak bu belgenin, 3. Kolordu Kumandanı'nın 24 Mart 1920 tarihli şifresine, Mustafa Kemal'in makine başında verdiği cevap olduğu belirtilmektedir. (Y.N.)

2 Belgede "tenkil etmekte" şeklindedir. Tenkil: Bastırma, cezalandırma, tepeleme. (Y.N.)

görecektir? Kendisi diyor ki, İstanbul'da İngilizler pasaport veriyor. Rica ederim, kendisini uyarınız. Oradaki mutasarrıfın da zaten zayıf olan manevi kuvvetini büsbütün mahvediyor.

Mustafa Kemal

Yüksek heyetlerinin maksadı anlaşılmıştır. Cevap şifre ile bildirilecektir. Efendim.

Salâhaddin

HALEP'TE ŞİMŞEK'E*

(25 MART 1920)

Telgraf

Ankara
25.3.36 [1920]

Halep'te Şimşek'e

C. 24 Mart 36 [1920] tele.[1]

1. Kilikya'dan feragat hakkındaki malumattan haberdar değiliz.

2. İslam âlemine hitaben gönderilmiş olan beyannamenin teksiriyle her tarafa ulaştırılmasının teminini rica ederiz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 343. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 "Şimşek" imzalı telgraf için bkz. *aynı eser*, Vesika 342. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(25 MART 1920)

Tel
Şifre

Ankara
25.3.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

C: 23.3.36 [1920]

Şeyh Hazretleri'nin Ankara'ya nakilleri için lüzumlu paramız henüz yoktur. Şimdilik Bursa'da muazzezen[1] ikametlerinin hükümetçe teminine devam buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 "... izzet ve ikram ile ağırlanarak" anlamında. (Y.N.)

SALÂHADDİN BEYEFENDİ'YE*

(25 MART 1920)

Salâhaddin Beyefendi'ye

Bu konuda yüksek taraflarından münasip görülecek hareket tarzının tatbiki, Heyetimizce tercih edilmektedir.

Dolayısıyla yüksek görüşleri doğrultusunda muamele yapılmak üzere icap edenlere emir buyurulur. Yalnız şunu arz ederim ki, İngilizler fiilen her türlü harekâttan çekinmektedirler. Blöflerle elde edebilecekleri neticeler, onlara daha ileri gitmek için büyük ümitler verebilir, Efendim.

25.3.36 [1920]

Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*. E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1958, sayı 25. Vesika 657. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

3. KOLORDU KUMANDANI SALÂHADDİN BEYEFENDİ'YE

(25 MART 1920)

S
İstanbul

3. Kolordu Kumandanı Salâhaddin Beyefendi'ye

C. 24.3.36 [1920]

1. İstanbul'dan gelen arkadaşlar hakkında ayrıca malumat arz eyledik.

2. Refet Bey, şu anda Nazilli'dedir. Konya'da karışıklık yoktur. Yalnız daha fazla üye seçimi ve Teâlii İslâm Cemiyeti'nin de seçimlere katılması hakkında Vali'nin müracaatı vardı. Münasip cevap verilmiştir.

3. İstanbul'dan mümkün olan vasıtalar ile azami derecede havadis almaya çalışıyoruz. Efendim.

25.3.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1958, sayı 25, Vesika 661. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(25 MART 1920)

Ankara
25.3.36 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

C: 24.3.36 [1920] şifreye:

Sahildeki maddelerin dahile nakli ve her ihtimale karşı tedbirler alınması hususundaki görüşleriniz ve icraatınız tam isabettir. Aynen tatbikini Selâhattin Bey'den de rica ettik, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1958, sayı 26, Vesika 676. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

EMİN ARSLAN BEY'E*

(25 MART 1920)

25 Mart 336 [1920]

Emin Arslan Bey'e

Silifke Mutasarrıflığı'ndan alınan şifre sureti aşağıdadır. Hükümetin nüfuzunu halelden korumak için tedbirler alınarak neticesinin süratle haber verilmesi emrimdir. 25.3.336 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

(Suret)

Silifke'de Heyeti Merkeziye'den dört beş genç hükümet muamelelerine müdahaleye ve livadan kara ve deniz yoluyla ihracatın yasaklanması ve şunun bunun tutuklanması gibi memleketin iktisadiyatını ve asayişini tehdit edecek kararlar vererek ve bu kararlarını Emin Arslan Bey'in cephede bulunmasından istifade ederek Silifke'de kendi emellerine hizmet eden bazı küçük subay ve erlere kendi başlarına infaz ettirmeye ve dairelerin reislerine resmen evrak havalesine başladılar. Bu halin devamı pek vahim neticeler verebileceğinden, şimdiden yüksek nazarı dikkatlerine arz ve bu gibi ahvale meydan verilmemesi hususunun vatani hamiyetine emin olduğum Emin Arslan Bey'e emir ve tebliğ buyurulmasını arz eylerim, Efendim.

Silifke Mutasarrıfı
Esat Rauf

* Emin Arslan Karakaş, *İçel Kurtuluş Savaşı Tarihî Hatıraları*, Yeni Mersin Matbaası, Mersin, 1943, s.46.

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(25 MART 1920)

Şifre

25.3.36 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

C: 23 Mart şifreye:

Batum ve Olti'ye karşı alınan tedbirlerde isabet buyrulmuştur, Efendim.

M. Kemal

* Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Arşivi, Dolap 49, Göz 1, Dosya 5'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.Ü. Basımevi, Ankara, Aralık 1960, sayı 34, Vesika 854. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BANDIRMA'DA YUSUF İZZET PAŞA'YA*

(25 MART 1920)[1]

Bandırma'da Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'ne,

Bugün, İstanbul'daki kabinenin, vereceği kararlarda, yapacağı bildiride hür ve bağımsız olduğunu nasıl kabul edebiliriz? Yine nasıl kabul edebiliriz ki, önemli resmi daireleri zorla yabancı işgaline geçmiş, haberleşmesi yabancı kontrolü altına alınmış bir hükümet, hatta bu hükümetin erkânı, şahsen sayın kişilerden ibaret olsa da, nasıl serbestçe iş görebilsin? Harbiye Nezareti'nin Kolordu'ya verdiğini bildirdiğiniz emrin, bir Osmanlı Harbiye Nazırı tarafından ve o Nazır'ın vicdani dileğini yansıtarak verilebileceğini kabul buyurur musunuz?

Şu halde, İstanbul'dan alacağımız her emir, İngiliz isteğini yerine getirecek özellikte bir propaganda etkisi yapmaktan başka yarar sağlayamaz. Bu mantık gereğince varacağımız sonucu açıkça tekrar edersek, İstanbul bildirisi, isterse bir Osmanlı Nazırı'nın imzasını taşımış olsun, bir İngiliz bildirisinden başka bir şey değildir. İngilizler Anadolu'ya bizim için yararlı olacak şeyler yazdırmazlar.

İstanbul'un Anadolu ile temastan beklediği şey, hilafet merkezimizin zorla ve nefret uyandırarak işgalinden hasıl olan durumu, bize tabii bir hal olarak kabul ettirmek ve milletin ruhunda coşan sert tepkiyi uyutucu bir morfin şırıngasıyla söndürmek ve en sonunda merkezi hükümet ve yöresini Mısır gibi bir İngiliz sömürgesi haline koymaktır.

Hepimiz kanuna itaatli, hükümet üyelerine saygılı insanlarız; fakat İstanbul ile görüşmelerin sürdürülmesi, Anadolu'daki mertçe birliği bozmak ve zehirli oyunlar ve propagandalarla halkımızı oyalayarak ülkenin çöküntüsünü sonuçlandıracağı için, bundan şiddetle çekiniyor ve bütün arkadaşlarımızın bu esas üzerinde hareketlerini rica ediyoruz.

Anadolu'nun gösterdiği birlik görünümünün bozulmasını asla kabul buyurmayacağınıza inanarak, İstanbul'la temasın kesilmesi hususundaki istirhamımızı bir kere daha özel saygılarımızla yenileriz, Efendim.

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE). Atatürk Arşivi, Klasör 25, Dosya 1336/15, Fihrist 8/11'den aktaran: Cihat Akçakayalıoğlu, *Atatürk/ Komutan, İnkılâpçı ve Devlet Adamı Yönleriyle*, ATASE Yayınları, Ankara, 1998, s.263-264.

1 Metin, kaynakta yukarıdaki şekliyle yayımlanmış ve tarihi verilmemiştir. Kitapta, bu belgenin, İzzet Paşa'nın 25 Mart 1920 tarihli telgrafına Mustafa Kemal'in verdiği cevap olduğu belirtilmektedir. (Y.N.)

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(25 MART 1920)

Telgraf
Şifre

Ankara
25.3.36 [1920]

Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Beyefendi'ye

1. Hiçbir zatın ve hiçbir makamın İstanbul ile haberleşmemesine dair 17.3.36 [1920] tarihli ve 3 numaralı tebligat alınıp alınmadığının hemen bildirilmesini ehemmiyetle rica ederiz.

2. Yusuf İzzet Paşa'nın Bursa üzerinden İstanbul ile haberleştiği bildiriliyor. Bu konudaki malumatları rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter'deki eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

CEMİL CAHİT BEYEFENDİ'YE*

(26 MART 1920)

Ankara
26.3.36 [1920]

Cemil Cahit Beyefendi'ye

Evvela hasretle gözlerinizden öperim. Yüksek görüş ve teklifleri ehemmiyete sahiptir. Bu mesele, payitahtın düşman tarafından işgal edilmiş olmasına bakarak ancak Ankara'da toplanmasına teşebbüs ettirilen fevkalade milli meclis seçimlerinin mümkün olan sürat ile tamamlanabilmesi ve üyelerinin bir an evvel toplanarak milletin kudret ve salahiyetinin kullanılabilmesiyle halledilecektir. Halbuki, her tarafta seçimler başlamış olduğu halde, Maraş'ta, Urfa'da başlandığına dair bir haber yoktur. Harput ve Diyarıbekir'de ise Kürtlük cereyanı mevcuttur diye birtakım zayıf kalpli insanlar adeta işi erteliyorlar. Seçim keyfiyetinin gerek muhitinizde ve gerek isimlerini saydığım havalide teminine doğrudan doğruya ve dolaylı olarak yol göstermeniz pek mühimdir. Askeri vaziyeti Heyeti Temsiliye'ce inceledikten sonra başkaca kararlarımızı arz edeceğim. Şevket Bey'le eski bildirim doğrultusunda münasebet tesis buyrulmasını rica ederim. Mutasarrıf Vekili İrfan Bey'e ve orada bulunan diğer arkadaşlara mahsus selam ederim. İstanbul hakkında elde edip bildirdiğimiz malumatı alıyor musunuz?

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 345. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(26 MART 1920)

Ankara
26.3.36 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

Seçimler hakkında Trabzon Valisi'nden alınan 25.3.36 [1920] tarihli şifre sureti aynen aşağıda arz olunmuştur.[1]

Bizim kanaatimizce .....[2] olduğuna şüphe yoktur. Trabzon, bütün bağlı yerleriyle milli emellerin pek hararetli taraftarlarını teşkil ettiği halde, Hamit Bey, özel maksatla seçimlerin icra edilmemesini lüzumlu görüyor.[3] Bu mühim işin temin buyurulmasını hassaten rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

Suret

Ankara, Mustafa Kemal Paşa'ya:

Pek heyecanlı olan sahillerde vaziyet seçime müsait değildir. Bilhassa mukavemete ve belki de tehlikeye sebep olacağından her işin sükûn bulmasının beklenilmesi zaruridir.

Vali
Hamit

M.A.

27/ Rifat Kâzım 27 (K)

Rüştü Bey'e yazalım: Ahval nasıldır. Vali'nin görüşü kendi düşüncesi midir? Niçin millet fertlerinden ayrılıyor?

Şube I
27/3

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1958, sayı 26, Vesika 680. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 El yazısı belgede, bu paragraftan önce, farklı bir kalemden çıktığı anlaşılan "Trabzon Valisi'nin seçimleri geciktirdiği anlaşılıyordu:" cümlesi vardır. (Y.N.)

2 Belgede bu şekildedir. (Y.N.)

3 Belgede "... intihabatın ademi icrasını ademi iltizam eyliyor" şeklindedir. Belgenin altında yer alan "Vali Hamit" imzalı belgeden de anlaşılacağı gibi, Trabzon Valisi seçimlerin yapılmamasını lüzumlu görmektedir. (Y.N.)

SİLİFKE MUTASARRIFI VASITASIYLA EMİN ARSLAN BEY'E*

(26 MART 1920)

26 Mart 36 [1920]

Harekât
Şifre

Silifke Mutasarrıfı Vasıtasıyla Emin Arslan Bey'e

Ahval ve vaziyet, Kilikya'daki Kuvayi Milliye'nin faaliyetini artırmasını lüzumlu kılmaktadır. Dolayısıyla, evvelce durdurulması münasip bulunmuş ve tebliğ edilmiş olan ileri harekâta tekrar başlanılması ve bu defa azimkârane hareket olunması ve bir taraftan da milli teşkilatın şekillenmesine çalışılması ve icraatınız neticelerinden ara sıra bize de malumat verilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 344. Ayrıca bkz. Emin Arslan Karakaş, *İçel Kurtuluş Savaşı Tarihî Hatıraları*, Yeni Mersin Matbaası, Mersin, 1943, s.61. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*
(26 MART 1920)[1]

Ankara, 26 Mart 1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

İstanbul'un işgali hadisesinin Diyarıbekir havalisinde Kürtçüleri canlandırdığı, Cevdet Bey'den bildiriliyor. Seçimlere başlamaktan korkuyorlar. Cevdet Bey'in malum zaafı, Diyarbekir'de pek zararlı bir şekilde ortaya çıkıyor. Kendisine Heyet'çe yazıldı. Yüksek taraflarından cesaretlendirilmesi münasip olur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.567.
1 Aynı belge, Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimizin Esasları*, Sinan Matbaası Neşriyat Evi, 1933-1951, s.190'da "25 Mart 1920" tarihiyle yayımlanmıştır. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(26 MART 1920)

Şifre
Aceledir.

Ankara
26.3.36 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri

C: 24.3.36 [1920] Şifreye

Rawlinson'un hizmet maksadına inanmak istiyoruz. Ancak, adı geçenin bu hizmet için ne Ankara'ya gelmesine ve ne de Batum üzerinden Londra'ya gitmesine lüzum yoktur. Tutuklanan arkadaşlarımız iade edilmedikçe, elimizdeki İngiliz subaylarını bırakmak tabii uygun değildir. İstanbul'daki birtakım kıymetsiz şahısların aldatmasıyla millctimizin zayıf ve azimsiz olduğu zehabına düşerek hata işleyen İngilizlerin siyasetlerini düzeltmeleri lüzumunu ve İstanbul, İzmir, Kilikya ve havalisinin derhal tahliyesiyle iyi münasebetlere girişebileceğimizi mensup olduğu hükümetin ricaline anlatmak, Erzurum'dan yazmak suretiyle de mümkündür. Yüksek taraflarından kontrol cdilecek bir mektubu, Trabzon üzerinden İstanbul'a veya Londra'ya göndermeye müsaadc olunabilir. İngilizler cidden bizimle anlaşmak isterlerse, bu münasebete Rauf Bey'i memur edebileceklerine de mektubunda yer verebilir. Münasip buyurulursa.

Bu esas dairesinde kendisine cevap verilmesini ve iyi muhafazasına devam buyurulmasını rica eyleriz, Efendim.

M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk'ün Milli Dış Politikası (Milli Mücadele Dönemine Ait 100 Belge)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, c.1, s.150-151. Eski yazı belge Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(26 MART 1920)

Ankara, 26.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

Bugün, Gebze'nin Kuşçu[1] mevkiinden hareket eden Trabzon Mebusu Hüsrev Bey'den şifre ile malumat özetine göre, İstanbul'dan birçok aydınlar ve subaylar Anadolu'ya hareket ediyor. Ahmet Emin, Yunus Nadi, Celâl Nuri, Ahmet Ferit, Rıza, Nuri Beylerin firarları .....[2] edilmiştir. Veliaht Hazretleri'nin de Anadolu'ya geçmek istediği anlaşılmıştır. İstanbul'dan Gebze'ye kadar menzil yolu ..... tanzim edilmiştir.[3] Daha doğu kısımlarında köylü vesaitinden istifade için mühimce bir paraya ihtiyaç vardır. Parasızlık, bu konuda müşkülat çıkarıyor. Bu malumat gizli surette arz edilmiştir.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.577. Ayrıca bkz. Genelkurmay Harp Dairesi, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Arşivi, Klasör 26, Dosya 1336/20-A, Fihrist 48'den kısmen aktaran: Yücel Özkaya, "İstanbul'un İşgali Üzerine Aydınların İstanbul'dan Ankara'ya Kaçışı Olayı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.V, Kasım 1988, sayı 13, s.137.

1 "Kuşçalı" olmalı. (Y.N.)

2 *İstiklâl Harbimiz*'de bu şekildedir. Yücel Özkaya, makalesinde, yukarda adı geçen kişilerle birlikte pek çok aydın ve subayın Anadolu'ya geçmeyi başardığını, bu belgeye dayanarak belirtmektedir. (Y.N.)

3 *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*'nde "... menzil yolu bir dereceye kadar tanzim edilmiştir". (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(26 MART 1920)

Ankara, 26.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

Balıkesir'den alınan malumat aşağıda arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

Suret

Anzavur ile Gâvur İmam ve avenesinin Biga'ya tekrar baskın yapacakları haber alınmış olduğundan, Gönen'de toplanan takip kuvvetlerinden 100 süvari, 13.3.1336'da [1920'de] Biga'ya hareket ettirilmiştir. Süvariler her ne kadar kasabaya çarpışmasız girmeye muvaffak olurlarsa da, daha sonra Biga kazasındaki ahalinin büyük kısmı silaha sarılarak hücum etmiş olduklarından, şiddetli bir çarpışmadan sonra çekilmeye mecbur olmuşlardır. Piyademiz de çarpışmanın nihayetine yetişerek eşkıyayı Biga'nın batısında durdurmuşlarsa da, Biga kazası ahalisinin eşkıyaya iltihakları sebebiyle çarpışma iki gün ve pek şiddetli olarak devam ve Gönen ile Biga arasındaki Çerkes köylüleri de müfreze ve cephane ve iaşe maddelerinin sevkini silahlı olarak engellemelerinden, süvari ve piyadelerimiz Gönen'e dönmeye mecbur olmuşlardır. İsyan şimdilik Biga kazasıyla sınırlı ise de, yayılmaya müsaittir. Lüzumlu tedbirlere girişilmiştir. Çarpışma esnasında asiler bir top dahi kullanmışlardır. Müfrezeden iki subay ile altı nefer şehit ve üç subay ile yirmi yedi nefer yaralı döndüğü ve asilerin de pek ziyade telefat verdikleri ve şimdiki halde Anzavur ve avenesinin Biga'ya hâkim bulundukları arz olunur.

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.581.

BALIKESİR'DE KUZEY CEPHESİ KUMANDANI KÂZIM BEYEFENDİ'YE*
(26 MART 1920)

26.3.36 [1920]

Balıkesir'de Kuzey Cephesi Kumandanı Kâzım Beyefendi'ye

Cümleten selam ve ihtiram arz ederiz. Aşağıda sırayla cevap arz eyleriz:

1. Merkezi hükümet ile irtibat ve münasebetler tamamen kesilmiştir. Çünkü, merkezi hükümetin tamamen ve katiyen İngilizlerin emirlerini icraya razı oldukları tahakkuk etmiştir. Deliller vardır.

2. Heyeti Temsiliye, fevkalade milli meclisin toplanmasına kadar, Anadolu ve Rumeli'de ahenk ve birliği temin ve kaçınılmaz tedbirleri almak mesuliyetini üstlenmiştir. Hükümet, genel muamelelerdeki teferruatı mahallerine terki mecburi görmüştür.

3. Salih Paşa kabinesinin mevkiini muhafaza etmesinde hiçbir vatani ve milli fayda görülmüyor. Çünkü bu kabine, zihniyet itibariyle, devletin bağımsızlığına vurulan darbeyi hissetmiyor. İngilizlere hizmet ediyor. Diğer taraftan da, milletçe namuslu tanındığı için, milleti aldatıyor ve fakat Ferit Paşa ve İngiliz icraatını kolaylaştırıyor. Salih Paşa kabinesi, hiçbir kuvvete dayanmıyor ve dayanamayacaktır.

4. Toplanacak olan meclis, kongre halinde değildir. Milletten fevkalade salahiyet elde etmiş olduğuna göre, kurucu meclis mahiyetindedir. Yalnız şimdiden o ismin telaffuzu salahiyeti görülmediğinden, buna karar verilmesi ve ilanı, meclisin kendine terk edilmiştir.

5. Kuvayi Milliye'nin Bilecik havalisindeki faaliyeti, sırf İngilizlere karşıdır ve Geyve Boğazı'nı elde etmeyi hedefler. İngilizler, vuku bulan baskı üzerine bütün Anadolu'daki kuvvetlerini İstanbul'a çekmeye razı olmuşlardır. Kendi kamuoylarına karşı, kan dökmekten korkuyorlar. Zaten, İstanbul'u işgale karar veren Londra, kan dökülmeyeceğine dair İstanbul'daki temsilcilerinden rapor aldıktan sonra cesaret edebilmiştir. İngilizler, Kuvayi Milliye'yi sükûnet halinde bulundurmakla çok faydalar temin edeceği kanaatindedirler ve buna çalışıyorlar. Hatta doğrudan doğruya İstanbul'daki İngiliz Erkânıharp Reisi Vilson, Heyeti Temsiliye'ye Müslüman bir özel

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Özel Arşivi, Klasör 25, Dosya 1336/15, Fihrist 10-1'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Cihat Akçakayalıoğlu, *Atatürk/ Komutan, İnkılâpçı ve Devlet Adamı Yönleriyle*, T.C. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1998, s.697-698. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

memur göndermiştir. Bu zat, bizce de malum olan biridir. Bugün ulaştı. Sabahtan beri malumat ve tafsilat veriyordu. Bunun teferruatını ayrıca malumat olarak arz edeceğim. Özeti, taarruz etmemek için ricadır.

6. İstanbul işgali, İtilaf devletlerince ortaklaşa olmuştur. İlk günü Fransız askerleri ve İtalyan polisleri icraat sahnesinde görülmüştür. Fakat bunu müteakiben Fransızlar ve İtalyanlar çekilmişlerdir ve gayri resmi surette bu hareketten memnun olduklarını bildirmişlerdir. Zonguldak'ta Fransızlarla, Nazilli taraflarında İtalyanlarla, onlar tarafından müracaatla yapılan temaslarda dahi aynı suret belirmiştir. Herhalde İngilizleri yalnız bırakmak için, diğerleri münasip bir siyaset takibi makuldür. Yalnız, Fransızların buna karşılık Kilikya'da muvaffak olan harekâtımızı felce uğratmak maksadında olduklarını nazarı dikkatte tutmak lazımdır. Amerikalıların siyasi görüşleri anlaşılamamıştır. Amerikalılarla en derin teması Halide Edip Hanım yapıyordu. Adı geçen, Ankara'ya gelmek üzere İzmit hizasını geçmek üzeredir. Kurtulabilirse, ilk telgraf merkezinde kendilerinden mühim malumat alınacağını tahmin ediyoruz.

Anadolu'nun her tarafında vaziyet iyidir. Birlik mevcuttur. Yalnız bazı valilerin kuruntuları, işi bulandırıyor. Bursa ve bütün Marmara sahilinde vaziyete hâkim olmak ve muhalif cereyan ve kuvvetleri imha etmek, bütün Anadolu için hayat meselesidir.

İngilizleri, İstanbul'u işgal etmekle Anadolu'nun derhal tabi olacağına, İtilaf ve Hürriyet ve Ferit Paşa vesaire ikna etmişlerdir. Şu anda Anadolu'nun, vaziyetini ve azimkârane harekâta karar verdiğini gösteren vakur sessizliği, İngilizleri fevkalade meşgul ediyor. Millet arasında anarşi çıkarmakla maksatlarına nail olmaktan başka tedbire giriştikleri yoktur. İstanbul'dan buna dair sağlam malumat vardır.

Haşiye: Yusuf İzzet Paşa, Harbiye Nazırı ile haberleşiyor. Aldıkları emri talep edip incelerseniz, tamamen İngilizler tarafından yazılmış olduğunda zerre kadar şüphe etmezsiniz. Buna mani olmak lazımdır. Fahrettin Bey'le birlikte aldıkları karar hakkındaki yazımız ulaştı mı? En büyük vasıflara sahip kabul ettiğimiz arkadaşların böyle zayıf ve şahsiyetsiz hareketleri bizi çok üzmüştür. Hamit Bey'e de, daha kahramanca hareket lüzumunu, eski arkadaşlığınıza dayanarak tavsiye buyurunuz. Bizi sık sık aydınlatınız. Hürmet ve muhabbetle gözlerinizden öperiz, Efendim.

Mustafa Kemal

13. KOLORDU KUMANDANI MİRALAY AHMET CEVDET'E*

(26 MART 1920)

Halkı disiplinli bir duruma getirmek ve Fransızları ise şimdiki hallerinde bulundurmak esastır. Halka söz verildiği gibi muktedir kişilerden Urfa'ya adam gönderilmesini ve Urfa ile yakından ilgilenilmesini rica ederim.

Seçimlere Diyarbakır katılmazsa kendi kendimize bir Kürdistan meselesini çıkarmış olacağız. Böyle ayırıcı bir meselenin ortaya çıkmasına meydan verilmemesi için yeni vali ile birlikte seçimlerin kesin olarak yapılmasının sağlanmasını vatanseverliğinden bekleriz. Efendim.[1]

* Harp Tarihi Dairesi Arşiv 4/7406. Harp Ceridesi 6'dan aktaran: *Türk İstiklâl Harbi IV ncü Cilt Güney Cephesi*. Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Resmî Yayınları, Ankara, 1966, s.113.

1 Metin kaynakta yukardaki şekliyle yayımlanırken "... 26 Mart 1920'de Heyeti Temsiliye Başkanı Mustafa Kemal, 13 ncü Kolordu Komutanı Kurmay Albay Ahmet Cevdet'e aşağıdaki tamamlayıcı emri verdi" açıklaması yapılmış. Bkz. *aynı yerde*. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANI BEKİR SAMİ BEY'E*

(26 MART 1920)

Telgraf
Şifre

Ankara
26.3.36 [1920]

İstanbul vaziyeti ve diğer mühim vesilelere ait havadisler, bundan sonra Heyeti Temsiliye tarafından ve Heyeti Temsiliye istihbaratı namı altında vilayetlere, bağımsız livalara, kolordulara, vilayetler ve bağımsız livalardaki Müdafaai Hukuk heyeti merkeziyelerine, Posta ve Telgraf başmüdürlüklerine telgraf verilecektir. İşbu telgraf vilayet ve bağımsız livalara ve bütün mülki memurlar ile bağlı yerlere ve belediyelere, kolordu icap edenlere, Müdafaai Hukuk merkezlerine, bütün Müdafaai Hukuk teşkilatına telgrafla bildirilecektir. Bütün telgraf merkezleri işbu istihbaratı süratle mahallerine çekecektir. Ve telgrafnamelerin münasip mahallerine birer suret asılacaktır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)
Bekir Sami Arşivi'ndeki defterde bu telgrafın başlığı yoktur. Defterin Selâhattin Yurdoğlu (Yüzbaşı Selâhattin) tarafından yapılan çevrimyazısında "Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Miralay Bekir Sami Bey'e" başlığı konmuştur. (Y.N.)

KOLORDULARA (15. KOLORDU'DAN BAŞKA) REFET BEY'E SAHİLDEKİ VALİ VE MUTASARRIFLARA*

(27 MART 1920)

Ankara. 27.3.36 [1920]

Kolordulara (15. Kolordu'dan başka)
Refet Bey'e
Sahildeki Vali ve Mutasarrıflara

Milli emeller aleyhinde propaganda yapan Peyam Sabah, Serbesti, Alemdar, Bosfor,[1] Entanet[2] ve emsali gazetelerin Anadolu'ya sokulmaması hakkındaki 23.3.36 [1920] tarihli şifreli telgrafnamenin ulaşıp ulaşmadığının ve bu konuda alınan tedbirlerin bildirilmesini rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 26, Dosya 1336/20-A, Fihrist 47/3'ten aktaran: Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1989, s.31.

1 Bosphore. (Y.N.)

2 L'Entente. (Y.N.)

3. KOLORDU KUMANDANI SALÂHATTİN BEYEFENDİ'YE*

(27 MART 1920)

Harekât
(Şifre)

27 Mart 36 [1920]

3. Kolordu Kumandanı Salâhattin Beyefendi'ye

Kilis ve Ayıntap taraflarından alınan son malumata göre, Fransızların bir taraftan Ayıntap'taki kuvvetlerini takviye eyledikleri ve diğer taraftan Ayıntap Tealii İslâm Cemiyeti'nin Fransız emellerine çalıştıkları ve Suriye'deki bazı fesatçı Arapların Islahiye ve Cebelibereket havalisinde milli emellere muhalif propagandalar yaptıkları anlaşılmıştır.

Her ihtimale karşı Maraş'ta 9. Alay'ın noksansız toplanmasını münasip görmekteyiz. Zatıâlilerince de tasvip buyrulduğu takdirde, gereğinin emir ve ifasıyla neticesinden malumat verilmesini rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.Ü. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 346. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

KOLORDULARA, (14. KOLORDU VEKÂLETİ'NDEN) REFET BEYEFENDİ'YE, VİLAYETLERE, BAĞIMSIZ LİVALARA, MÜDAFAAİ HUKUK MERKEZLERİNE BÜTÜN TELGRAF BAŞMÜDÜRLERİNE*

(27 MART 1920)

Telgraf
27/5 İstihbarat

Ankara
27.3.36 [1920]

Kolordulara, (14. Kolordu Vekâleti'nden) Refet Beyefendi'ye
Vilayetlere, Bağımsız Livalara, Müdafaai Hukuk Merkezlerine
Bütün Telgraf Başmüdürlerine

27.3.36[1] [1920] Heyeti Temsiliye istihbaratıdır:

1. Peyamı Sabah ve Alemdar gazeteleri neşriyatını İstanbul ahalisi öfke ve nefretle karşılıyorlar. İçindekileri, diğer matbuat dahi tekzip etmektedirler.[2]

2. İstanbul piyasasında karışıklık ve gayri tabiilik, gıda maddeleri üzerinde mühim bir yükselme vardır.

3. Fransa Âyanı Hariciye Encümeni Pazartesi günü toplanarak hükümetin, Almanya meselesi ve barış antlaşması ve Amerika ile olan münasebetler ve aynı zamanda İstanbul ile Küçük Asya ve Rusya meseleleri hakkında bir an evvel dinlenilmesi[3] talebini ihtiva eden bir önergeyi kabul etmiştir.

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 26, Dosya 336/20-A, Fihrist 55'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Şubat 1989, sayı 87, s.88-91, Belge: 2113. Ayrıca bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi: 10/2887-2888'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.275-276; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.585-586. *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Belgede yanlışlıkla "27.7.36"yazılmış. (Y.N.)

2 El yazısı belgedeki aslı olan "matbuatı saire dahi tekzip etmektedirler" sözcükleri, *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*'nde yanlışlıkla "matbuat sansürü tekzip etmektedir" şeklinde okunmuş. (Y.N.)

3 Belgede "istima edilmesi". (Y.N.)

4. 13 Mart tarihli Tan[1] gazetesinden: Lord Gürzon,[2] Avam Kamarası'nda söylediği bir nutukta, Ermeniler aleyhinde demiştir ki: Bana öyle geliyor ki, siz Ermenileri sekiz yaşında pek temiz ve masum bir kız gibi zannediyorsunuz. Bunda pek yanılıyorsunuz. Zira Ermeniler, bilhassa son vahşiyane hareketleri ile ne derecelere kadar hunhar bir millet olduklarını bizzat kendileri ispat eylemişlerdir.

5. Mısır'da Zağlul[3] Paşa'nın evinde elli altı delegeden meydana gelen ve adı geçenin riyaseti altında toplanan bir kongre heyeti, Mısır'ın bağımsızlığını ilan eylemiştir.

6. Elâlemülislam gazetesi, Müşir Hüseyin el Keydava'nın[4] zatı şahaneye çektiği bir telgrafı yayımlıyor. Bunda, İslam âlemi ve bilhassa yetmiş beş milyon[5] Hint İslamları namına rica ediyoruz, katiyen hilafet hukukunu azıcık ihlal eden bir antlaşma metnine imza koymayınız, teselli veren[6] bir cevabı bekliyoruz, deniliyor.

7. Kalküta'dan 29 Şubat'ta[7] Taymis'e[8] çekilen telgraf: İslam âleminde mevcut hilafet hukuku cemiyetleri delegelerinden meydana gelen Kalküta Konferansı aşağıdaki kararı almıştır: Saltanat ve hilafet hukukunu ihlal eden[9] bir kararı Büyük Britanya hükümeti tasdik ettiği takdirde, Müslümanlar, bilhassa Hindistan'daki yetmiş milyon[10] Müslüman, İngiliz mallarına boykotaj ilan edecektir.

8. Aynı gazeteye 2 Mart'ta Kalküta'dan telgraf: Mademki konferansın kararları İtilaf devletlerince yok hükmündedir. O halde toplantılara ve uğraşmaya devama hacet kalmamıştır. Dolayısıyla konferans, 19 Mart'ta toplantılarını tatil edecektir. Konferans, saltanat ve hilafet aleyhinde[11] kararlar alınmış ve alınmakta bulunmuş olduğunu istihbar etmekte olduğundan, bu kararlardan birinin tatbikine teşebbüs edildiği andan itibaren, Hint Müslümanları Büyük Britanya hükümetiyle irtibatlarını keseceklerdir.[12] Bu karara aykırı hareket edecek her Müslüman, İslam cemaatinden ihraç olunacaktır.

9. Beyrut'tan 380 kadar[13] ulema ve eşraf ve muteber kimselerin imzalarıyla Meclisi Mebusan riyaset makamına çekilen ve aslı Sulh Konferansı'na göndcrilen bir

1 Le Temps. (Y.N.)
2 Curzon. (Y.N.)
3 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te ve *İstiklâl Harbimiz*'de "Zâlül". (Y.N.)
4 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te "Hasan Elkidavi", *İstiklâl Harbimiz*'de "Hüseyin Elkübdavi". (Y.N.)
5 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te ve *İstiklâl Harbimiz*'de "yetmiş milyon". (Y.N.)
6 Belgede "tesliyetbahş". *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te yanlışlıkla "Teslimiyetbahş" şeklinde okunmuş. (Y.N.)
7 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te "21 Şubat". (Y.N.)
8 Times. (Y.N.)
9 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te "Hukuku hilafeti muhil", *İstiklâl Harbimiz*'de "Hukuku hilafet ve hilafeti muhil". (Y.N.)
10 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te ve *İstiklâl Harbimiz*'de "75 milyon". (Y.N.)
11 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te ve *İstiklâl Harbimiz*'de "saltanat ve hilafet aleyhinde" sözcükleri yerine "hilafeti âliyemize". (Y.N.)
12 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te ve *İstiklâl Harbimiz*'de "keseceklerinden". (Y.N.)
13 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te "38 kadar". (Y.N.)

telgrafta, Osmanlı hilafetine olan irtibatımız ezeli ve ebedidir. Aykırı bir karar alınmaması rica olunur.

10. Celâl Nuri Bey tutuklanmış ve Rauf Ahmet Bey'in[1] evi aranmıştır. Kendisinden malumat alınamamıştır.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

1 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te "Rauf Bey'in". (Y.N.)

SİVAS VİLAYETİ'NE VE HEYETİ MERKEZİYE'YE GÖNDERİLEN TELGRAF*

(27 MART 1920)

Sivas Vilayeti
Mektubi Kalemi

Suret

26.3.36 [1920] Heyeti Temsiliye istihbaratıdır.

1. Londra'dan bildirildiğine göre, bir İngiliz rahibi Yunanlıların Anadolu'daki harekâtı hakkında Avam Kamarası'na bir rapor vermiştir.

2. Üsküdar'daki bazı İngiliz erleri Anadolu'ya sevk olunmayı kabul etmemişlerdir.

3. Şubat'ta Mısır'dan yazılan bir mektubun mühim parçaları aşağıdadır: Bütün ahali ruhen ve cismen birleşmişlerdir. Tamamı, memleketi elbirliği ile düşmandan kurtarmak için yemin etmişlerdir. Bu maksatla birçok ihtilaller vuku bulmaktadır. Anadolu'daki milli harekât takdirkârane takip olunmaktadır. İngilizler bu harekâttan korkmaktadırlar. Eğer bu harekâtta devam edilirse İngiltere milli talepleri kabul etmek zorunda kalacaktır.

Diğer Suret

[...][1]

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 10/2887-2888'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.274-276: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 26, Dosya 336/20-A, Fihrist 55'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Şubat 1989, sayı 87, s.88-91. Ayrıca bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.585-586.

1 Burada, s.214'te yer alan, 27 Mart 1920 tarihli ve "1. Peyamı Sabah ve Alemdar gazeteleri..." diye başlayan 10 maddelik metin yer almaktadır. (Y.N.)

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(27 MART 1920)

Ankara
27.3.36 [1920]

Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Beyefendi'ye

C. 25.3.36 [1920] şifreye:

Mevkiinin şerefini ve mensup olduğu milletin şiar ve vakarını takdir eden ve bu esasları korumakla vazifeli bulunan bir Harbiye Nazırı'nın böyle bir emir verebileceğini tasavvur buyurur musunuz? Bizim takdir ve kanaatimize göre, bu emir tamamen bir İngiliz kaleminden çıkmıştır. Dersaadet'le haberleşilmesi elbette böyle bir emrin alınmasıyla neticelenecektir. Hâlâ İstanbul'da meşru bir muhatap, kanuni bir merciin vücudunu tasavvur etmek hayret vericidir, saflık eseridir. İstanbul haberleşmesinin kesilmesi hususundaki söz konusu ricalarımıza rağmen, Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'nin aksi hareketini lüzumlu görmekte ısrarı gariptir. Bursa telgraf merkezine ve bölgenizdeki bütün telgraf merkezlerine kati emirler vererek İstanbul ile haberleşmenin şiddetle önlenmesini ve milli emellerin açık bir muhalifi olan Bursa Başmüdürü'nün eski bildirimlerimiz dairesinde süratle değiştirilmesini ehemmiyetle rica ederiz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter'deki belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. Telgrafın, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 25, Dosya 1336/15, Fihrist 8/8'den sadeleştirilerek aktarılan tarihsiz örneği için bkz. Cihat Akçakayalıoğlu, *Atatürk/ Komutan, İnkılâpçı ve Devlet Adamı Yönleriyle*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1998, s.272-273.
Atatürk/ Komutan, İnkılâpçı ve Devlet Adamı Yönleriyle adlı kitapta, 56. Fırka Kumandanı Miralay Bekir Sami'nin, 25 Mart 1920'de Harbiye Nazırı Fevzi Paşa'nın genelgesini Mustafa Kemal'e gönderdiği ve Mustafa Kemal'in bu telgrafın altına "emir İngilizler tarafından not ettirilmiştir, Namuslu bir Osmanlı Harbiye Nazırı böyle bir emir vermez. İstanbul ile haberleşmek, işte böyle İngilizlerden emir almayı ve fikirleri karıştırmayı gerektirir. Hiçbir makamı ve kişinin İstanbul ile haberleşmemesi lüzumu arz edilmişti. Buna rağmen Yusuf İzzet Paşa'nın böyle Fevzi Paşa imzalı İngiliz duyuruları alması gariptir" notunu yazarak yukarıdaki telgrafı gönderdiği belirtilmektedir. (Y.N.)

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(27 MART 1920)

Ankara
27.3.36 [1920]

Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Beyefendi'ye

C. 26.3.36 [1920] şifreye:

Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'nin dahi Dersaadet'le haberleşmesine müsaade olunmaması kati vatani menfaatlar iktizasındandır. Adı geçene, vazifesini tekrar izaha çalıştık. Ümit ederiz ki, kendileri de bu noktanın nezaket ve ehemmiyetini takdir buyuracaklardır. Meselenin sahip olduğu ehemmiyetle ele alınmasını rica ederiz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

YUNUS NADİ İLE MAKİNE BAŞINDA GÖRÜŞME*

(27 MART 1920)[1]

Kuşçalı'da Yunus Nadi Beyefendi'ye

Telgrafınızı büyük bir sevinçle okudum ve İstanbul berzahından[2] muvaffakiyetle kurtuluşunuzdan hassaten memnun oldum. Büyük bir özlemle gözlerinizden öperim. Yalnız mısınız, yoksa yanınızda başka arkadaşlar da var mıdır? Varsa kimlerdir? Bizce icabına bakılacak herhangi bir ihtiyacınız varsa bildirilmesini rica ederim.

Mustafa Kemal

[Yunus Nadi:]

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Teyidi tazimat eylemekle müftehirim. Yalnız değilim. Buraya kadar İzmit Mebusu Sırrı Bey'le beraber geldik. Burada Erzurum mebusları Necati, Zihni ve Hüseyin Avni Bey'i bulduk. Zatı devletlerinden ilk ve asıl ricamız, yolun bundan sonrasında takip edeceğimiz hareket hattıdır. Ankara'ya doğru en salim olarak hangi istikamette yürümekliğimiz lazım geldiğini lütfen emir ve işaret buyurursanız bize azami yardımı yapmış olursunuz.

Mustafa Kemal Paşa: Beraberinizde bulunan arkadaşların hepsine selam eder ve her birinin ayrı ayrı gözlerinden öperim. Necip Bey kimdir, mebus mudur, nerenin mebusudur?

[Yunus Nadi]: Arkadaşlar bilmukabele ihtiram arz ederek mübarek ellerinizden öpüyorlar. Necip Bey, mebus değildir. Erzurum Mebusu Necati Bey'in biraderidir. Biraderi ile Ankara'ya geliyor. Yol hakkında devletlilerinin aydınlatmasını bekliyoruz.

* Yunus Nadi, *Ankara'nın İlk Günleri*, Sel Yayınları, İstanbul 1955, s. 43-45.

1 Yunus Nadi, Mustafa Kemal ile makine başında görüşmesine yer vermeden önce şunları kaydetmektedir: "336 [1920] Mart'ının son haftasındayız. Sabah erkenden Kocaeli yarımadası içinde Kuşçalı köyü eşrafından Süleyman Ağa'nın evinde, Telgrafçı Ali Efendi'nin odasındayız. [...] Ali, Paşa'nın sözlerini yazmaya başladı:" Bkz. *aynı eser*, s.41-43. Prof. Dr. Yücel Özkaya, bu haberleşmenin 27 Mart 1920'de gerçekleştiğini saptıyor. Bkz. Prof. Dr. Yücel Özkaya, "İstanbul'un İşgali Üzerine Aydınların İstanbul'dan Ankara'ya Kaçışı Olayı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.V, Kasım 1988, sayı 13, s.138.(Y.N.)

2 Berzah: İnce, uzun kara parçası. Can sıkıcı yer anlamına da geliyor. (Y.N.)

[Mustafa Kemal] Paşa: İngilizler hâlâ bugün İzmit bölgesinde bulunuyorlar. Dolayısıyla, yol bahsinde belli bir hareket hattı çizmektense prensip olarak mümkün olduğu kadar İzmit'ten uzak geçmek ve dolayısıyla mümkün olduğu kadar bu mevkiin kuzeyinden dolaşmak yolunu ihtiyar etmelidir. Celâleddin Bey ve arkadaşları dün akşamı Hendek'te geçirdiler. Büyük ihtimal, siz de bu yolda yürüyeceksiniz. Hendek'e geldiğinizde tekrar görüşürüz.

[Yunus Nadi]: Bendeniz ve arkadaşlarım devletlilerinin aydınlatmasına teşekkürler ediyoruz. Hayvanlar hazırlanmıştır. Hemen yola çıkacağız. Fakat beş altı gün sonra Ankara'da yüz yüze konuşacak olmaklığımıza rağmen, haklarında o zamana kadar sabredemeyeceğim bir iki meseleye dair şimdiden tahsili emniyet etmek ihtiyacındayım. Müsaade buyurursanız onları arz edeyim.

[Mustafa Kemal] Paşa: Buyurun.

[Yunus Nadi]: 1. Girişti̇ğimiz cidalin azametini izah ve tafsile lüzum yoktur. Bütün cihan bize hasımdır. Dört taraftan kuşatılmışız. Bir telsiz telgrafa şiddetle ihtiyacımız vardır. Bu ihtiyaç Ankara'da şimdiye kadar göz önüne alınmış mıdır?

2. Önünde sonunda meselemiz Yunan cephesinde özetlenecektir ve fiili hasım olarak karşımızda bugün Yunanlılar vardır, yarın yine onlar olacağı gibi. Dolayısıyla, bu cepheye karşı lüzumlu tedbirler alınmış mıdır, alınıyor mu?

3. Yunan cephesini nazarı dikkate almanın belli başlı etkeni, silah ve mühimmat tedariki şeklinde tecelli edebilir. Bunun için ne yaptık, ne yapıyoruz ve ne yapmayı düşünüyoruz? Bu noktalar hakkında aydınlatılmamı istirham ederim.

[Mustafa Kemal] Paşa: Muhtelif meselelere temas eden yüksek endişelerinin pek vatanperverane olduğunu takdir ile yâd ederim.

1. Erzurum'daki telsizimiz üç günden beri Alman telsizi tebligatını almaya başlamıştır.

2. Yunan cephesi daima nazarı dikkat önünde bulundurulmaktadır.

3. Silah ve mühimmatı ihmal etmiyoruz. Vakti geldiğinde kâfi silah ve mühimmatımız olacaktır.

[Yunus Nadi]: Devletlilerinin teminatı huzur ve selamettir. Bendeniz ve arkadaşlarım tekrar teşekkürler ederiz. Ve başkaca bir emri devletleri yoksa hemen yola çıkmak üzere arzı veda etmek istiyoruz.

[Mustafa Kemal] Paşa: Yakında ellerinizi sıkmak üzere tekrar cümlenizin gözlerinden öper ve hepinize selametli bir seyahat temenni ederim...

BOLU MUTASARRIFI HAYDAR BEYEFENDİ'YE,
BOLU MÜDAFAAİ HUKUK HEYETİ MERKEZİYESİ'NE,*

(27/28 MART 1920)

Şifre

27/28.3.36 [1920]

Bolu Mutasarrıfı Haydar Beyefendi'ye,
Bolu Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesi'ne,

Dersaadet'ten sinei millete sığınmak üzere çıkan ve Meclisi Mebusan Reisi Celâleddin Arif Bey'in de bulunduğu ilk kafile, yarınki 28.3.36 [1920] Pazar günü Bolu'ya varacaklardır.

Muazzez misafirlerimizin, milletin şanına layık bir surette karşılanmaları ile istirahat işlerinin temin buyurulmasını rica eyleriz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Arşivi, Klasör 26, Dosya 1336/20-A, Fihrist 59/1'den aktaran: Yücel Özkaya, "İstanbul'un İşgali Üzerine Aydınların İstanbul'dan Ankara'ya Kaçışı Olayı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.5, Kasım 1988, sayı 13, s.139.

DÜZCE'DE MECLİSİ MEBUSAN REİSİ CELÂLETTİN ARİF BEYEFENDİ'YE*

(27/28 MART 1920)

Ankara
27/28.3.1920[1]

Düzce'de Meclisi Mebusan Reisi Muhteremi
Celâlettin Arif Beyefendi'ye

İstanbul'un resmen ve fiilen İngilizler tarafından işgaliyle, devlet kuvvetlerinin baskı ve esaret altına alınması ve Meclisi Mebusan'a taarruz olunarak milletin bağımsızlığına ve milli namusa tecavüz edilmiş olması ve bu yüzden millet vekillerinin, memleketin mukadderatı hakkındaki vazifelerini yapmaya muvaffak olamayacaklarına kanaatle, sinei millete sığınmaya mecbur olmaları, devlet ve milletin bütün kuvvetlerini hüküm ve denetimi altında bulunduracak fevkalade bir meclise şiddetle ihtiyaç doğurmuş olduğundan, fevkalade salahiyetle Ankara'da bir meclis toplanmasına Heyeti Temsiliye'nin karar verdiği ve icabının icrasının tamimen tebliğ edildiği yüksek malumlarıdır. Bu konudaki 19.3.1920 tarihli tebliğnameyi inceledikten sonra, içindeki hükümlerin teyit edilmesi ve seçimlerin hızlandırılması ile toplantının bir an evvel temini için bu görüşümüzün yüksek taraflarından dahi, kısa bir beyanname şeklinde kamuoyuna şimdiden tebliğ ve ilanını faydalı sayıyoruz. Yüksek cevaplarını bekliyorum, Efendim.

Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.1, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.303; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.1, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.424.

1 Belge 1961 basımı *Nutuk*'ta yanlışlıkla 27 Mart 1920 tarihiyle yayımlanmıştır. (Y.N.)

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDANLIĞI VEKÂLETİ BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(27/28 MART 1920)

Ankara
27/28.3.36 [1920]

Bursa'da 14. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti
Bekir Sami Beyefendi'ye

Anadolu ahalisine nasihat etmek üzere İstanbul'da hükümetin ve İtilaf devletlerinin rızaları ile bir heyet yola çıkmış ve Lefke'ye ulaşmıştır. Bu heyet tarafından vuku bulacak nasihatlerin Anadolu kamuoyunu tereddüt ve karışıklığa uğratacağı tabiidir. Bu heyetin seyahat maksatlarının hakiki mahiyeti incelenmek üzere Geyve'de tutuklanması 20. Kolordu'dan 24. Fırka'ya emredilmiştir. Harbiye Nezareti Seryaveri daha önce Lefke'ye vardığından Ankara'ya çağrılıyor. 14., 13., 15. kolordular bölgesindeki sahil iskelelerine de böyle heyetlerin varması ihtimaline karşı teyakkuz halinde davranılmasını ve aynı maksatla gelecek zevat hakkında aynı muamelenin tatbik edilmesini ve haber verilmesini rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(28 MART 1920)

Ankara, 28.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

Gayet aceledir.

13. Kolordu'ya[1] dahil bulunan bölgelerde, kamuoyunun huzurunu bozan bazı tahrikler icra edilmekte olduğu yüksek malumlarıdır. .....[2] Cevabı kolordunun lazım gelen faaliyeti ortaya koyamayacağına nazarı dikkati çekmekte idi. Halit Bey'den[3] istenen ve alınan bir telgrafta, kolordunun kumandanı Cevdet Bey'in esasen faaliyetten mahrum olması ve kendisinin Arap kavmine mensubiyeti neticesi birtakım zararlı cereyanlara tabi bulunması ve vatan ve memlekete ait meselelerde tamamen kayıtsız davranması neticesi, buralarda bazı esef verici vakaların ortaya çıkmasının hızlanmasına sebebiyet vereceği söylenmiş ve Cevdet Bey kumandan mevkiinden kaldırılmadığı takdirde, kendisinin affını talep eylemiştir. Hakikaten, Cevdet Bey, milliyet cereyanı tesirinde bulunduğundan, Osmanlı vatanı için faydalı bir faaliyet unsuru olamayacağını, Urfa meseleleri ile de ispat etmiş ve bu hususdaki atalet ve kayıtsızlığı kendi hakkındaki şüphelerimizi teyit eylemiştir. Adı geçen kolordunun, bir arkadaşın faaliyet alanına ve iktidarına verilmesini etraflıca düşünmekteyiz. Kenan Bey'in de kolordu vekaletinde bulunmasını, Halit Bey uygun görmüyor. Erzurum'un, Diyarbekir'e, buradan daha yakın olması ve buradan gönderilecek üst subaylardan kimse de mevcut olmaması dolayısıyla, Kâzım Bey'in[4] adı geçen kolordunun emir ve kumandasını üzerine almak üzere hemen hareketi hususunda, devletlilerinin görüşünün süratle bildirilmesini bekliyoruz. Tensip buyurulduğu takdirde, gerek yüksek taraflarından ve gerek Heyeti Temsiliye tarafından, Cevdet Bey'e, açık ve kati olarak kumandayı Kâzım Bey'e terk etmesini bildirmek münasip olacağı görüşündeyiz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.568-569.

1 *İstiklâl Harbimiz*'in 1960 basımında "15. Kolordu" iken, 1969 basımında "13. Kolordu" olarak düzeltilmiştir. Doğrusu, Diyarbakır'daki "13. Kolordu"dur. (Y.N.)

2 *İstiklâl Harbimiz*'de burada 15 nokta vardır. (Y.N.)

3 13. Kolordu Kumandanlığı Erkânıharbiye Reisi. (Y.N.)

4 Erzurum Müstahkem Mevki Kumandanı Kâzım Bey (Kâzım Dirik) olmalı. Kâzım (Dirik) Bey, Eylül 1919-Ekim 1920 tarihleri arasında bu görevi yürütmüştür. Kâzım (Orbay) ise 2 Mayıs 1920'de 15. Kolordu Erkânıharbiye Reisi olmuştur. (Y.N.)

MARAŞ'TA KILINÇ ALİ BEY'E*

(28 MART 1920)

Şifre
Harekât

28 Mart 36 [1920]

Maraş'ta Kılınç Ali Bey'e

C. 26 Mart şifreye.

Çok teşekkür ederim. Kuvvetinizi, mümkün olduğu kadar güzide ve seçme efrattan vücuda getiriniz. İhtimal, çağrılmanız icap edecektir. Şimdilik orada bulunmanız daha uygundur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi, Kol: İstanbul, Klasör 258, Dosya 16, Fihrist 39'dan fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ocak 1997, sayı 103, Belge: 2889, s.108-109. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

MÜDAFAAİ VATAN KADINLAR CEMİYETİ'NE*

(28 MART 1920)

Ankara 107[1]
Tel

Müdafaai Vatan Kadınlar Cemiyeti'ne

1. İtalya gazetelerinin almış oldukları acele telgrafnamelere göre, Sulh Konferansı, Türkiya antlaşmasını tamamlayarak Yazı Heyeti'ne[2] havale eylemiştir. Yazılması işinin bu hafta içinde tamamlanması beklenmektedir.

2. Maten[3] gazetesinin Londra'dan istihbaratına göre, siyasi ve askeri işler meclisleri arasında, Boğazlar'ın her iki sahilinde tarafsız bir hale getirilecek bölgelerin genişliği hakkında henüz tam bir anlaşma hasıl olmamıştır.

3. İsviçre Müdafaai Hukuk Cemiyeti, son zamanlarda Anadolu'da ortaya çıkan vakalar münasebetiyle, Ermeniler tarafından Avrupa mahfillerinde icra edilen propagandaların tamamen uydurma olacağı hakkında yeni bir beyanname yayımlayarak anılan vakaların hakikatini izah etmiştir. İngilizler, Lefke Köprüsü ve istasyonunu tahrip ederek Geyve kuzeyine çekilmişlerdir. İstanbul'a doğru çekilmeye devam ediyorlar. 28 Mart 36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Aslı Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde bulunan belgenin fotokopisi için bkz. Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. Ayrıca bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 37/27632'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.279-280; Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi, Kutu 2-3, Dosya 1, Fihrist 22'den aktaran: Bekir Sıtkı Baykal, *Millî Mücadele'de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986, s.16. (Y.N.)

1 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te "106" numaralıdır. (Y.N.)

2 Belgede "Heyet-i Tahririye". (Y.N.)

3 Fransızcası "Matin". (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(28 MART 1920)

Ankara, 28.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na[1]

C. 27.3.1336 [1920] şifreye: Yusuf İzzet Paşa ve Fahrettin Bey'le bu mesele üzerine görüşlerimizi teati ettik. Kendileri, İstanbul ile haberleşmenin ve hatta temasın kesilmesini icap ettirecek bir vaziyetin ortaya çıkmadığını, İngilizlerin Eskişehir'den çekilmeleri münasip olduğu kanaatini beyan eylediler .....[2] hükümetin İngiliz .....[3] muhalif ve milli menfaatlarımıza uygun icraat ve tebligatta .....[4] mümkün olamayacağını ve dolayısıyla payitahtın resmi işgalinden itibaren İstanbul tebligatının milli birliğimizi baltalayacak İngiliz tebligatından başka bir şey olamayacağını ve payitahtla haberleşmeye devam edersek sayısız vasıtalarla halkımızı küçük düşürmeye ve aldatmaya çalışan İngiliz propagandasının .....[5] revacından başka bir şeye hizmet etmiş olamayacağımızı mükerreren ve tafsilatlı olarak kendilerine arz ederek, Anadolu'daki ahenk ve birliği ihlalden sakınmak için genel milli kararlarımız dairesinde hareketi tekrar rica eyledik. Yusuf İzzet Paşa ile Fahrettin Bey'in vaziyetlerini milli esaslarımız açısından hoş göremediğimizi arz eyleriz. Fuat Paşa ve Refet Bey, Kâzım Bey, Bekir Sami Beyler de aynı suretle mütehassis oldular, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1969, s.531.

1 Aynı belge, *İstiklâl Harbimiz*'in 1960 basımında (s.563) "20. Kolordu Kumandanlığı'na" başlığıyla yayımlanmıştır. (Y.N.)

2 Kaynakta, burada altı nokta vardır. (Y.N.)

3 Kaynakta, burada altı nokta vardır. (Y.N.)

4 Kaynakta, burada altı nokta vardır. (Y.N.)

5 Kaynakta, burada altı nokta vardır. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(28 MART 1920)

Ankara
28.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

28.3.1336 [1920] tarihli Heyeti Temsiliye istihbaratının gizli kısmıdır.

1. Taymis[1] gazetesi Pontus bağımsızlığının kabul edildiğini yazıyor.

2. Hariciye Komisyonu'nda Mösyö Milran[2] "Fransız hükümeti hayati kabiliyeti olan bir Türk'ü arzu eder. Zatı şahane İstanbul'da kalmalıdır. Boğazlar'da seyrüsefer serbestisi olmalıdır. Küçük Asya'da .....[3] tabi olarak Fransa özel menfaatlara sahip olmalıdır" demiştir.

3. Tevfik Paşa. Âyan Meclisi namına zatı şahaneye mevcut vaziyeti izah ederek, sadaretin Ferit Paşa'ya verilmesinden doğacak tehlikelere dikkat nazarlarını çekmiştir. Zatı şahane, böyle bir tasavvurda bulunmadığını bildirmiş ise de. İngilizlerle olan münasebetlerine göre ciddi .....[4] işbu beyanata itimat edilmemektedir.

4. İstanbul işgal kumandanı, örfî idare bölgesinin Rumeli'de Makriköy[5] sınırına kadar genişletilmesini ve yayılmasını Fransız kumandanına tebliğ eylemiş ise de kabul ettirememiştir. Fransız ve İtalyanların fikirlerinde, İngilizlere karşı pek mühim değişiklik hissedilmektedir.

5. Meclisi Mebusan Reisi Celâlettin Arif Beyefendi ile 27/28 Mart 1336 [1920] gecesi Düzce'den görüştük. Adı geçen, toplanacak fevkalade milli meclisin Fransa'da tarihi misalini kaydetmiş ve böyle bir meclisin kararlarının geçerli olacağını ve Ankara'ya geldiğinde bir beyanname yayımlamak fikrinde bulunduğunu bildirmiştir. Adı geçen ve arkadaşları birkaç güne kadar ulaşacaklardır.

6. Refet Beyefendi'nin Kuşada'dan aldığı bir rapor, Osmanlı hükümetine tebliğ edilmek üzere Sulh Konferansı'nın barış antlaşması metni İstanbul'daki temsilcileri-

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.587-588.
1 Times. (Y.N.)
2 Millerand. (Y.N.)
3 Kaynakta, burada altı nokta vardır. (Y.N.)
4 Kaynakta, burada altı nokta vardır. (Y.N.)
5 Bakırköy. (Y.N.)

ne gönderildi. Resmi İtalyan kaynaklarına atfen bildiriliyor. Aynı kaynağa göre, Amerika, Almanya ayrı ayrı barış antlaşmasını imza etmişlerdir.

7. Rodos'taki İtalyan Askeri Kuvvetleri Umum Kumandanı General Pokar, İstanbul hadisesi üzerine telgrafla Antalya'ya aşağıdaki görüşü bildirmişlerdir: İtalya'nın maksadı, Türkiye dahilinde iktisadi hayatın tekrar başlamasındadır. Milletin serbestçe gelişmesi hususunda İtalya hükümetinin samimi arzusu değişmeden kalmıştır. İhtimal ki, ...[1] kuvvetini teyit edecektir. Fakat Yunanlılar bunu bir tehlike saymamaları, bu ihtimal daha ziyade genel emniyetin muhafazası ve şahsi hürriyetin müdafaası maksadını akla getirebilir. Zira İtalya bütün kuvvetiyle Osmanlı hükümranlık hukukunun müdafaası, Osmanlı ülkesinin tamamiyeti hususundaki azminde sabittir.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

1 Kaynakta, burada altı nokta vardır. (Y.N.)

MEDENİ DEVLETLERE PROTESTO*

(28 MART 1920)[1]

Antalya'da İtalya Devleti Siyasi Temsilciliği'ne

Telgraf

Aşağıdaki telgraf suretinin Sulh Konferansı'na, Dersaadet, İtilaf devletleri ve Amerika siyasi temsilcilerine ve tarafsız hükümetlerin sefaretlerine süratle ulaştırılması ricasıyla ihtiramlar takdim eyleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Tohumluk istemek, vergi tarh etmek, silah toplamak gibi bahanelerle öteden beri Ermeni zulüm ve işkencesine maruz kalan doğu sınırımız haricindeki İslam ahalisi, son Şubat ayı zarfında Ermeni fırka kumandanları tarafından sevk ve idare edilen muhtelif sınıflardan meydana gelen çeşitli müfrezelerin taarruzları karşısında birçok kurban vermiş ve Kars vilayetine tabi Çıldır, Zarşad, Şuragel, Akbaba kazalarında isimleri kayıtlı kırk İslam köyü tamamen tahrip ve imha olunmuştur. Bu köylerin biçare halkından iki binden ziyade İslam nüfusu pek feci bir surette öldürülmüştür. Ve katliama uğrayan İslamların eşyası Kars pazarlarında alenen satılmıştır.

* Fotokopisiyle birlikte yayımlayan: *Atatürk'ün Milli Dış Politikası,* c.I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s.152-154; *Hâkimiyeti Milliye*, 3 Nisan 1920, No: 19; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.556. Ayrıca bkz. *Hâkimiyeti Milliye*, 3 Nisan 1920'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.268-269.
Hâkimiyeti Milliye'de "Ermeni Mezalimi" başlıklı yazıda yer verilen bu telgrafın, "düveli mütemeddineye" (medeni devletlere) çekildiği belirtilmektedir. *İstiklâl Harbimiz*'de, telgraf, "Düveli Mütemeddineye Protesto" (Medeni Devletlere Protesto) başlığıyla yayımlanmıştır. (Y.N.)

1 Kaynaklarda belgenin tarihi belirtilmemiştir. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te 22 Mart 1920 tarihiyle yayımlanmıştır. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz* adlı kitabında, bu telgrafa, 22 Mart 1920 tarihli bir telgrafından sonra yer vermiştir. Tarihle ilgili tek kayıt, *Atatürk'ün Milli Dış Politikası* adlı kitapta yer alan el yazısı belgenin altındaki "Kapadım/28'de" yazısıdır. Belge, bu kitapta 28 Mart 1920 tarihiyle yayımlanmıştır. (Y.N.)

Hemen her gün büyük bir üzüntüyle haber almakta olduğumuz Ermeni zulüm ve kıtaline yeni bir ilave olmak üzere Arduâbad, Âhura, Civa, Civi, Vedi[1] bölgelerindeki İslam ahalisine karşı Ermeniler 19 Mart'tan itibaren taarruza başlamışlardır.

Ayrıca, Oltu havalisine karşı da yeni bir taarruza hazırlandıkları sağlam olarak haber alınmıştır. Bu harekâtı büyük bir şiddetle protesto ettiğimizin ve bu tecavüzlerin önü alınmazsa cihanın pek büyük facialarının ortaya çıkışına şahit olacağının, mensup olduğunuz hükümetlere süratle iletilmesini rica ve ihtiramlar takdim eyleriz.

Kapadım.
28'de.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

1 *Hâkimiyeti Milliye*'de "Orduâbad, Ahur, Civa, Civi, Vedi"; *İstiklâl Harbimiz*'de "Ardubad, Ahur, Civa, Vedi". (Y.N.)

YUSUF KEMAL, RIZA NUR BEYLER VE VEHBİ VE ABDULLAH AZMİ EFENDİLERE CEVAP*

(28/29 MART 1920)

Gayet aceledir.
Zata mahsustur.

Geyve 24. Fırka Kumandanlığı'na

Ankara
28/29.3.36 [1920]

Yusuf Kemal[1], Rıza Nur[2] Beyler ve Vehbi[3] ve Abdullah Azmi[4] Efendilere cevap:[5]

1. Zatıâlileri hangi makamın verdiği salahiyet ve memuriyetle görüşmek istiyorsunuz?

2. Bahsettiğiniz, hangi Meclis'tir? Bizce malum olan Meclis, hakarete ve tecavüze uğramış ve mebuslarından pek çoğu İstanbul'dan ya firar etmiş veya orada saklanmışlardır. Başta Meclisi Mebusan Reisi olmak üzere bir kısmı bu gece buraya ulaşmıştır. Diğer birçokları dahi İngilizlerin takibi altında yollardadır. Siz, İngilizlerin himayesi ve kolaylığı altında olarak, Anadolu'ya geçmeye nasıl muvaffak olabildiniz? Yorumlanmaya muhtaçtır.

3. Evvela yukarıdaki iki madde hakkında bizi aydınlatmanızı rica ederiz. Fırka Kumandanı Mahmut Bey'e her şeyi söyleyebilirsiniz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Yusuf Kemal Tengirşenk, *Vatan Hizmetinde*, Bahar Matbaası, İstanbul, 1967, s.141.

1 Meclisi Mebusan'da Kastamonu Mebusu. (Y.N.)

2 Meclisi Mebusan'da Sinop Mebusu. (Y.N.)

3 Meclisi Mebusan'da Konya Mebusu Vehbi Hoca. (Y.N.)

4 Meclisi Mebusan'da Eskişehir Mebusu. (Y.N.)

5 Yusuf Kemal, Rıza Nur, Vehbi ve Abdullah Azmi Beyler 27 Mart 1920 günü Haydarpaşa'dan trene binip İzmit'e giderler. Geceyi orada geçirdikten sonra, ertesi günü yine trenle Arifiye'ye, oradan da drezinle Doğançay istasyonuna varırlar. Kendilerini karşılayan Geyve Kaymakamı Hamdi Bey'le birlikte Geyve'ye giderler. Bu sırada, İzmit Mutasarrıfı, Geyve Kaymakamı'na, "Bir Heyeti Nasıha [Nasihat Heyeti] geliyor" diye telgraf çeker. Haber Mustafa Kemal Paşa'ya ulaştırılır. Geyve'deki 24. Fırka Kumandanı Mahmut Bey heyetle görüşür. Yusuf Kemal ve arkadaşları, gözaltına alınmış olduklarını fark ederler. Bunun üzerine, 28 Mart'ta Ankara'ya şu telgrafı çekerler:

> *"Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne*
> *Sırf zatıâlinizle ve heyetinizle görüşmek, Salih Paşa kabinesinin, meclisimizin ve İstanbul'un fikirlerinden ve ahvalinden ve icap eden diğer mühim hususlardan lüzumlu malumatı vermek üzere görüşmek istiyoruz."* Bkz. Yusuf Kemal Tengirşenk, *aym eser*, s.140.

Yukardaki telgraf, buna verilen cevaptır. (Y.N.)

3. KOLORDU KUMANDANI SALÂHATTİN BEYEFENDİ'YE*

(29 MART 1920)

Harekât
Şifre

29 Mart 36 [1920]

3. Kolordu Kumandanı Salâhattin Beyefendi'ye

27.3.36 [1920] tarihli iki şifreli telgrafnameleri ve 28.3.36 [1920] tarih ve 1002 numaralı Maraş'tan alındığı bildirilen malumat incelendi.

Yüksek taraflarından Cemil Cahit Bey'e verilen emir ve talimat pek münasiptir.

Biz vaziyeti aşağıdaki gibi düşünüyoruz:

Fransızların, Doğu'da esasen dört fırkası mevcut olup, bunlardan ikisi halen Dersaadet'te, birisi Suriye'de ve diğeri de Kilikya'da dağınık bir haldedir.

Son Alman İhtilali Batı cephesinde yalnız kalmış olan Fransızları endişeye düşürmüştür.

Dersaadet'teki Fransız kıtalarının sevk olunduğuna ve Kilikya'nın takviye edildiğine dair hiçbir malumat gelmemiştir.

Dolayısıyla, Fransızların şu sıralarda istila fikriyle genel bir taarruzuna pek ihtimal verilemez. Ancak, Arapların bir kısmıyla harekât birliği ve bazı cins teşebbüsler icra eylemeleri muhtemel ise de, bu teşebbüslerin pek tesirli ve tehlikeli olacağını zannetmiyoruz.

Dolayısıyla, 27.3.36 [1920] şifre ile arz olunduğu üzere, şimdilik Maraş'ın kâfi miktarda kuvvetle takviyesi ve muktedir bir alay kumandanının gönderilmesi ile yetinilmesini ve yüksek taraflarından Cemil Cahit Bey'e verilen 4. maddedeki talimat dairesinde mesai sarf edilmesini münasip görmekteyiz. Bununla beraber, Ayıntap ve Maraş istikametlerinde düşmanın serbestçe harekât icra etmesine kısmen mani olmak üzere 20. ve 12. kolorduların Haçin, Sis ve Mersin taraflarında bulunan Kuvayi Milliye müfrezelerinin daha ziyade faaliyet göstermeleri lüzumu tekrar tebliğ edilmiştir, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 347. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(29 MART 1920)

Bizzat hallolunacaktır.[1]

Ankara
29.3.36 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

28.3.36 [1920] şifreye.

15. Kolordu'nun Bolşevik orduları karşısında Kafkaslar'da hâkim bir vaziyette mevcudiyet göstermesi ve bunun için hareket imkânı doğduğunda faaliyete geçmesi hakkındaki görüşlerinize tamamen katılıyorum. Hareket gününe kadar bu görüşün gizli tutularak ve fakat bütün manasıyla hazırlıklara ehemmiyet verilmesi[2] ve daha şimdiden Kafkasya dahilinde vazifelendirdiğiniz mutemetlerinizle fırsat anının kaçırılmaması için vaziyeti takip ettirmek hususundaki devletlilerinin tedbirlerinin yenilenmesi pek uygundur. Tasavvur buyrulan hareket, devlet ve milletimizin kurtarılması ve bağımsızlığının yegâne etkenleri olarak değerlendirilmekte olduğunu ihtiramlarımla beraber arz eylerim.

Mustafa Kemal

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) Arşivi, Kutu 96, Belge 36. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1958, sayı 26, Vesika 685. TİTE Arşivi'ndeki eski yazı belge Sadık Perinçek, *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki ise Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde, ayrıca "zata mahsus aceledir" kaydı vardır. (Y.N.)

2 TİTE Arşivi'nde "istihzarata ehemmiyet verilmesi", *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde "istihzarata germiyyet verilmesi" (hazırlıklara hız verilmesi) şeklindedir. (Y.N.)

12. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(29 MART 1920)

Şifre

Ankara
29.3.36 [1920]

12. Kolordu Kumandanlığı'na

C. 27/28.3.36 [1920] şifreye.

Milli mesaimizin muvaffakiyetinin temini için gösterilen gayret pek kıymettardır. Milli esaslar dairesinde gayret göstermelerini bekliyoruz, Efendim.

M. Kemal

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 25, Dosya 336/15, Fihrist 9-9'dan fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Şubat 1989, sayı 87, s.92-93, Belge: 2114. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

YUSUF KEMAL, RIZA NUR, VEHBİ, ABDULLAH AZMİ BEYEFENDİLERE*

(29/30 MART 1920)

Gayet aceledir.

Geyve'de 24. Fırka Kumandanı Mahmut Beyefendi'ye

Ankara
29/30.3.36 [1920]

C: 29.3.36 şifreye.

1. Yusuf Kemal, Rıza Nur, Vehbi, Abdullah Azmi Beyefendilere.

2. Şifrenizi[1] okuduk. Seyahat maksatları anlaşıldı. Ankara'ya teşrifinizi bekleriz. Seyahatı âlilerinin kolaylaştırılması ve yolculuk esnasında icap eden yardımın temini, Fırka Kumandanı Mahmut Bey'e yazılmıştır, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Yusuf Kemal Tengirşenk, *Vatan Hizmetinde*, Bahar Matbaası, İstanbul, 1967, s.142-143.

1 Şifre şudur:

"Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne
Cevap

1. Biz Salih Paşa kabinesinin ve Meclisi Mebusan'da toplanmış olan 60 kadar mebusun tensibi ile geldik.
2. Meclis'imiz hakikaten taarruza ve hakarete uğramış ve bundan dolayı lazım gelen protesto yapılarak, Meclis'in genel toplantıları, vicdanımızın hürriyet ve bağımsızlığının teminine kadar ittifakla ertelenmiştir. Bazılarımız tarafından, Anadolu'da bir yere çekilmek de düşünülmüş ve hatta arzu da olunmuş ise de, buna maddi imkân olmadığı için şimdilik bu kararla yetinilmiştir.
Mebuslardan tutuklu olan sekiz, on kadarı ile, firar halinde bulunan bir hu kadarın ve saklanmakta olan yine bu miktarın dışındakiler, böyle mühim bir anda her gün Mebusan dairesinde toplanmakta ve özel fikir teatisi etmekte ve çareler düşünmektedir.
Arkadaşlarımızdan bazıları İngilizlerin takibi altında yollarda zahmet çekmekte iken bizim İngilizlerin elinde bulunan vesait ile gelebilmekliğimiz bahsine gelince, bu, Salih Paşa kabinesinin uzunca bir zaman sarf ettiği gayrete karşı İngilizlerin gösterdiği müşkülatı Fransızların bertaraf edebilmesi suretiyle hükümetin elde ettiği müsaade ile vaki olmuştur.
Sorunuzun taşıdığı kötü zan altına düşmekliğimiz, bizi fevkalade üzdü. Şunu izah edelim ki, biz katiyen Heyeti Nasiha [Nasihat Heyeti – Y.N] değiliz. Bunu ilk günden beri gerek Meclis arkadaşlarımızın içinde, gerek hükümet nezdinde bağırarak söyledik. Zaten doğrudan doğruya yalnız sizinle görüşmek istemekliğimiz, bunu teyit etmektedir.
3. Dolayısıyla biz ne nasihat vermek ve ne de bir teklifte bulunmak üzere gelmiyoruz. Vazife ve maksadımız, İstanbul'un ahvalini size anlatmak, sizinle hasbıhal etmek ve dertleşmektir.

29 Mart 1336 [1920]

Abdullah Azmi Vehbi Rıza Nur Yusuf Kemal"

Bkz. Yusuf Kemal Tengirşenk, *aynı eser*, s.141-142. (Y.N.)

BURSA'DA BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(29/30 MART 1920)

Tel
Şifre

Ankara, 29/30.3.36 [1920]

Bursa'da Bekir Sami Beyefendi'ye

29.3.36 [1920] Heyeti Temsiliye istihbaratının gizli kısmı:

1. 30 Mart Salı günü külliyetli bombalar yüklü 40-50 kadar tayyarelerin Anadolu'ya geçerek toplu gördükleri Kuvayi Milliye kıtalarına taarruz edecekleri haber alınmıştır. Bir İngiliz tayyare gemisi İzmit'e gelmiştir.

2. Karadeniz Boğazı'nın her iki sahilinin İtalyan idaresine ve Çanakkale Boğazı'nın Rumeli sahilinin İngiliz ve Anadolu sahilinin Fransız kıtalarının muhafazası ve idaresi altına verileceğini İtalyan ajansı bildiriyor. Cevat Paşa ile tutuklanan yaverinin[1] firar ettiği ve mühim raporlarla birlikte Ankara'ya hareket eylediği bildirilmiştir.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Türk Tarih Kurumu'nda bulunan Bekir Sami Arşivi, 5. Defter'deki eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. Belgenin "15. Kolordu Kumandanlığı'na" başlıklı ve 29 Mart 1920 tarihli örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.591-592.

1 *İstiklâl Harbimiz*'de "Cevat Paşa ile beraber tutuklanan yaveri Tahir Bey'in". (Y.N.)

3. KOLORDU KUMANDANI SALÂHATTİN BEYEFENDİ'YE*

(30 MART 1920)

Harekât
Şifre

30 Mart

Ayıntap
3. Kolordu Kumandanı Salâhattin Beyefendi'ye

C: 29.3.36 [1920] ve 1017 numaralı şifreye.

Kâfi derecede Kuvayi Milliye toplamaktaki müşkülat düşünülerek, 9. Alay'ın tamamen Maraş'ta toplanması münasip görülmüş idi. Yüksek bildirimleri doğrultusunda icabında Maraş ahalisinden kıtaları takviye etmeye ve tamamlamaya kâfi efrad bulunabildiği takdirde maksadın teminine kâfidir. Bununla beraber, bazı kolorduların icrasına teşebbüs ettikleri 314 [1898-1899] doğumlu efradın daha şimdiden celpleriyle, kıtaların mevcutlarının takviyesi yüksek görüşlerine bağlıdır, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 348. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

13. KOLORDU KUMANDANI CEVDET BEYEFENDİ'YE*

(30 MART 1920)

Harekât
Şifre
Zata mahsustur.

30 Mart

Ayıntap
13. Kolordu Kumandanı Cevdet Beyefendi'ye

1. Urfa'da mahsur bulunan Fransızların bitap bir hale geldikleri ve erzak hususunda fevkalade müşkülata maruz bulundukları, dolayısıyla ciddi ve kati bir teşebbüs üzerine teslim olmalarının veya çekilmelerinin muhakkak bulunduğu 28 Mart 36 [1920] tarihli şifre ile Urfa'dan bildirilmektedir.

2. Ahali ve aşiretlerin cesaretlendirilmesi ve teşviki maksadıyla en yakın askeri kıtalardan kâfi miktarda kuvvetin Kuvayi Milliye'ye iltihak şeklinde Urfa'ya gönderilmesini ve iki aydan beri sürüncemede kalan bu meselenin hallini tekrar ve ehemmiyetle rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 349. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(30 MART 1920)

Aceledir.

Ankara
30.3.36 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

Trabzon Valisi Hamit Bey'in seçimler hakkında gösterdiği tereddüt ve takip ettiği hareket hattı, Canik ve emsali gibilere de kötü tesir etmekten geri kalmamaktadır. Adı geçenin bu hususta hızlı ve kati hareket etmesi lüzumunun devletlileri tarafından bir defa daha tekrarlanması rica olunur.

Heyeti Temsiliye Reisi
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.Ü. Basımevi, Ankara, Aralık 1958, sayı 26, Vesika 686. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

SİVAS VİLAYETİ'NE VE HEYETİ MERKEZİYE'YE*

(30 MART 1920)

Ankara: 30.3.1336 [1920]

Suret

30 Mart 1336 [1920] Heyeti Temsiliye istihbaratı:

1. Amerika Cumhuriyetleri, Trakya'nın Yunanistan'a, Besarabaya'nın[1] Romanya'ya verilmesini katiyen arzu etmiyorlar.

2. Romanya Başvekili Avarescu[2] ilk işin yakın zamanda Bulgaristan'la barış yapmak olduğunu söylemiştir. Bütün Bükreş işçileri iş bırakmışlardır.[3]

3. Arnavutlar, Görice kasabasında Yunanlılara karşı boykotaj yapmışlardır.[4]

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

Sivas Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi'ne

Heyeti Temsiliye'den alınan 30 Mart 36 [1920] telgrafname sureti yukarıda naklen tebliğ olunur. Efendim. 31 Mart 336 [1920]

Vali
Reşit

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 10/2893'ten aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.282-283. Telgrafın "15. Kolordu Kumandanlığı'na" başlıklı ve "Her tarafa tamim" kaydı bulunan örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.592.

1 Besarabya. *İstiklâl Harbimiz*'de "Basarabayya". (Y.N.)

2 *İstiklâl Harbimiz*'de "Şehrisku". (Y.N.)

3 Belgede "tatili işgal etmişlerdir". *İstiklâl Harbimiz*'de "tatili işgal etmiştir". Doğrusu "tatil-i eşgal"dir. (Y.N.)

4 *İstiklâl Harbimiz*'de "boykotaj etmektedirler". (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(30 MART 1920)

Ankara: 30.3.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

30 Mart 1336 [1920] Heyeti Temsiliye istihbaratının gizli kısımları:

1. Mebus Bekir Sami ve Veli Beyler, Dersaadet'ten Anadolu'ya hareket etmişlerdir.

2. İtalyan kaynaklarından sızan malumata göre, ayın 25'inde barış antlaşmamızın hükümete tebliğ edildiği ve henüz resmen ilan olunmadığı haber alınmış ve İstanbul'dan araştırılmasına girişilmiştir.

3. Tan[1] gazetesinin beyanatına göre, Franşe Despere,[2] Osmanlı Avrupası'ndaki ve İngiliz Generali Milen[3] de Anadolu'daki İtilaf Kuvvetleri Başkumandanlığı'na tayin kılınmıştır.

4. İtalyanların İstanbul'da hiçbir işgal bölgesi kabul etmeyip, işgal şeklini konferans nezdinde protesto ettikleri haber alınmıştır.

5. 160 bin kişilik Bolşevik orduları, Dinyeper Nehri'ni geçerek Besarabya'ya yaklaşmışlardır.

6. Taymis'in[4] verdiği malumata göre, General Kropatkin Bolşevik hükümetini idare etmekte ve Brosilof da orduya kumanda etmektedir.

7. 3, 4, 5, 6. maddelerdeki malumat son Bulgar gazetelerine atfen ve Kırkkilise'den[5] verilmiştir.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.592.
1 Le Temps. (Y.N.)
2 Franchet d'Esperey. (Y.N.)
3 Milne. (Y.N.)
4 Times. (Y.N.)
5 Kırklareli. (Y.N.)

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(30 MART 1920)

Tel
Şifre

Ankara
30.3.36 [1920]

Bursa'da 14. Kolordu Kumandanlığı'na

Yozgat livasında Müftü Mehmed Hulusi Efendi, Belediye Reisi Ahmed, eski Darende Kaymakamı Süleyman, eski Evkaf Memuru Ali Bey, Madelli Rüstem Ağazade Rıza, Tokat livasından eski Harput Valisi Nazım, Gençağazadc İzzet, Müstevlizade Hamdi. Keskinzade Şeyh Şükrü, Belediye Reisi Rıfat Efendiler, Ertuğrul livasında Bursa Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Salih, Bilecik Belediye Reisi Mustafa Kemal, Yenişehir'de eski Urfa Kaymakamı Necib, İncgöllü Boşnak Ahmed, Söğütlü mülazımlıktan emekli Halil Bey ve Efendiler, Maraş livasından ulemadan Hacı Mehmed Efendi. İlyas Efendizade Refik, Çardaklı Hacı Arslan Ağazadc Zeki, Yağcızade İbrahim Ağa, Pazarcıklı Paşa. Kır livasında Hocazade Rasim Bey, ulemadan Mustafa Murtaza Efendi, Bolu'dan Ziya Efendi, tüccardan Sığırcızade Hayri Efendi, Denizli livasından Tavaslızade Mustafa, Başağazade Yusuf Beyler, Çukurlu Hacı Hasan, Mazlum Baba. Batı Karaağaç Müftüsü Hasan Efendi, Buldanlı Necip Efendiler, Ankara merkez livasından Ali Fuat Paşa, Kayacızade Şakir Efendi, Hacı Mustafa Efendi. Şemseddin Efendi, fevkalade meclis üyeliğine seçilmiştir.

Heyeti Temsiliye Reisi
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi. 5. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

RE'FET BEYEFENDİ'YE*

(31 MART 1920)

Telgraf

Ankara
31.3.36 [1920]

Re'fet Beyefendi'ye

Aşağıdaki tebliğin İtalyan Ajansı vasıtasıyla yayımlanmasına yol gösterilmesi rica olunur.

Suret

Adana'nın genel ahvali günden güne fenalaşıyor. Fransızlar, Maraş ve Urfa'da yaptıklarını aynen Adana'da da tatbik ederek, Ermenileri silahlandırıyorlar. Bunlar, İslam ahalisine saldırıyor. Kozan civarında İslam ahaliden toplanan silahlar ve hatta hayvanlar, mütecaviz Ermenilere veriliyor. Kozan civarında Hamam, Kurdoğlu çiftliği, Toklunlu çiftliği, Çolakhasan, Yassı, Canı, Mehmedağa ve Kabasakal köyleri, Ermeni jandarma ve gönüllüleri tarafından tamamen yakılmıştır. Bu köylerden firar ederek kurtulabilen ahaliden bin yedi yüz elli nüfus Ceyhan ve bin beş yüz nüfusu Karsındı taraflarına göç etmişlerdir. Bucak civarında diğer birkaç köyün yakıldığı da haber alınmıştır.

Yaşları müsait Ermeniler peyderpey silahlandırılmakta iken, bir tek İslam, jandarma bile kaydedilmiyor. Bilhassa Kozan taraflarında bulunan Fransız Binbaşısı Tyarden'in yaptığı veya vukuunu hoş gördüğü facialar tasvir edilemez. Adana'daki Türk memurları bu feci vaziyet içinde vazifelerine devama imkân görmediklerinden, peyderpey istifa ederek çekiliyorlar. İstanbul işgal altında bulunduğundan, yeni memurlar tayin olunamayacak veya tayin olunsa bile vazifelerine devama imkân bulamayacaklardır. Bunun neticesinde, Kilikya işgal kuvvetleri zaten tamamen baskıları altında ve nüfuzlarında bulunan Osmanlı memurlarının bulunmamasından istifade etmek fırsatını kaçırmayacaklardır.

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.Ü. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 350. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

Kilikya'da ve civarındaki işgal bölgelerinde Fransızların meydana getirdiği vaziyet, Türkler ve Ermeniler arasında karşılıklı bir intikam hissi beslemek ve bunun neticesinde de işgalin kaldırılması halinde mahalli ahalinin birbirini boğazlayacağını âleme ilan ederek, amacına ulaşmış olmaktır.

Gayri meşru ve cebir ve baskıya varan işgalin doğurduğu faciaları ve bile bile ortaya çıkarılan vakaların hedeflediği gayeyi bütün millet büyük bir üzüntüyle protesto eyler.[1]

1 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki el yazısı belgede imza bulunmuyor. Aynı dergide, belge sunulurken "Heyeti Temsiliye Riyaseti tarafından Albay Refet Bey'e gönderilen bir telgrafın aslını göstermektedir" açıklaması yapılmış. Ayrıca, belgenin çevrimyazısının sonuna "M. Kemal" imzası eklenmiş. (Y.N.)

1. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(31 MART 1920)

Ankara, 31.3.36 [1920]

Şifre Çözümü
Adet

1. Kolordu Kumandanlığı'na

12. Kolordu'dan bildirilen 27.3.36 [1920] tarih ve seksen iki numaralı rapora cevaptır.

Ankara'ya gönderilen Harbiye Nezareti Seryaveri Binbaşı Salih Bey'in 29.3.36 [1920] tarihli maruzatı devletlilerince görülmüştür. Dolayısıyla, Dersaadet'le resmi ve özel her tür yazışmaların kesilmesi ve Harbiye Nezareti'nden ve diğer hükümet dairelerinden herhangi bir suretle gönderilecek yazıların zarfları açılmadan iadesini uygun görmekteyiz.

Rumeli'nin özel vaziyetinin müsaadesi derecesinde bu esasların tatbik buyurulmasını rica ederiz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Atatürk ile İlgili Arşiv Belgeleri (1911-1921 Tarihleri Arasına Ait 106 Belge)*, T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın No:1-Gn. No: 060, Ankara, 1982, s.84, 198, Belge 88. Eski yazı belge Ergüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

KONYA HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(1 NİSAN 1920)

Konya Heyeti Merkeziyesi'ne

Jandarma şifresiyle verilen 1 Nisan tarihli telgrafnameniz[1] okundu. Konya'daki tahrikleri vücuda getirenler cezasını görecek ve buna müsamaha eden reisler de lazım gelen muameleye maruz kalacaklardır. Metin ve müsterin olunuz. Refet Bey'in oraya hareketi müşkülatın halline vesile olacaktır. Kati icraat, her halde meclisin toplanmasına bağlıdır, Efendim. 1.4.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 25, Dosya 336/15, Fihrist 11'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, Şubat 1989, sayı 87, s.94-95, Belge: 2115. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 "Konya Heyeti Merkeziye Reisi Ali Kemal" imzasıyla Heyeti Temsiliye Riyaseti'ne çekilen 1 Nisan 36 [1920] tarihli telgrafta, özetle, mahallelerin muhtelif mevkilerinde, Mustafa Kemal Paşa ve Kuvayi Milliye aleyhinde yazılar yazıldığı bildirilmekte, Konya'nın önemine dikkat çekilmekte ve faal iki zatın gönderilmesi istenmektedir. Bkz. *aynı eser*, s.95. (Y.N.)

LÜLEBURGAZ KONGRESİ RİYASETİ'NE*

(3 NİSAN 1920)

Ankara, 3 Nisan 1920

Kongre Riyaseti'ne

31 Mart 1336 [1920] tarihli telgrafa cevaptır. Kongre'nin toplanmasını tebrik ve vatanın maruz kaldığı felakete çare bulmak üzere Edirne vilayetinin gösterdiği vatanperverane gayreti takdir eyleriz. Kongre görüşmeleri safhalarından malumat verilmesini rica ederiz. Anadolu ve Rumeli'deki vatan kısımlarının ortak ıstıraplarına ortak bir çare bulmak üzere Ankara'da toplanmaya davet edilen fevkalade milli meclis için Edirne vilayetinden seçilecek üyelerin süratle gönderilmelerini temenni eder ve Lüleburgaz Kongresi'nin vatanperverane hizmetlerinde muvaffakiyete nail olmasına dua eyleriz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* General Cafer Tayyar Eğilmez'in Trakya notlarından aktaran: Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Millî Mücadele*, c.1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s.220. Ayrıca bkz. "Cafer Tayyar'dan Hâtıralar", *Millet*, 3 Haziran 1948, sayı 121, s.12.

ZAFER BEY'E*

(3 NİSAN 1920)

Zafer Bey'e

Meclisi Mebusan Reisi tarafından bütün yüce mebuslara acele duyurulmak üzere yazılan bildiri aşağıdadır. Çok güvenilir şekilde mebusların hepsine duyurulacak bir tarzda yerine ulaştırılması, İstanbul'da yayılmasına çalışılması ve sonucun bildirilmesi rica olunur.

Nuh[1]

Ankara
3.4.1336 [1920]

Suret

Milletin Mebuslarına,

İtilaf devletleri tarafından Anayasa'ya ve milletin mebuslarına yapılan tecavüzler üzerine, İstanbul Meclisi Mebusan'ının serbest ve kanuni bir şekilde görev yaparak milletin haklarını müdafaa edebilmesini imkânsız gördüğümden, hemen Anadolu'ya sığınmaya mecbur kaldım. Ankara'ya kadar muhterem ve fedakâr vatandaşlarımın değerli yardımlarıyla geldim. Milli hukuk ve menfaatları bu tehlikeli anda müdafaa edebilmek vazifesinde olan yüce mebusların, bu dakikaların nezaket ve ehemmiyetini tam olarak anlayacaklarına inandığımdan, kendilerini, reisleri olarak Ankara'da vazife yapmaya davet eyliyorum.

Meclisi Mebusan bir tecavüze uğradığı zaman, mebusların başka bir yerde ve yasal ilkeler içinde seçilen üyelerle birlikte fevkalade olarak toplanmaları ve karar alabilmeleri Hukuku Esasiye prensiplerindendir.

Gelişimden önce genel vaziyetin gösterdiği ivedilik ve zaruret üzerine, Ankara'daki Heyeti Temsiliye tarafından adı geçen esas kurallar içinde millet seçimlere

* Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Atatürk Arşivi, Dolap 1, Klasör 30, Dosya 1336/27, Fihrist 174'ten yukardaki şekliyle aktaran: *Atatürk Haftası Armağanı 10 Kasım 1976*, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmî Yayınları, Ankara, 1976, s.55-56.

1 *Atatürk Haftası Armağanı*'nda, "Nuh" imzasının Mustafa Kemal Paşa'nın takma adı olduğu belirtilmektedir. (Y.N.)

çağrılmış olduğundan, böylece yeniden seçilecek üyelerle birlikte ve fevkalade milli meclis halinde toplanmak üzere, bir an önce Ankara'ya şeref vermelerini, böylece vatanın selametini sağlayacak tedbirleri almaya girişmelerini vatanperverliklerinden beklerim.

Celalettin Ârif[1]

1 *Atatürk Hafızası Armağanı*'nda belirtildiğine göre, Meclisi Mebusan Reisi Celalettin Ârif Bey'in bildirisini ve onun sunuş yazısını Mustafa Kemal Paşa kendi eliyle yazmış, Celalettin Ârif Bey tarafından imza edilmiştir. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(4 NİSAN 1920)

Tel
Şifre

Ankara
4.4.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

1. Yusuf İzzet Paşa'nın Ankara'ya gelmesini yazmıştık. Aldığımız cevapta 61. Fırka ve 56. Fırka'yı bağımsız olarak harekete serbest bıraktıklarını ve kendileri birkaç gün Bursa banyolarında tedaviye muhtaç olduklarını bildiriyorlar. Paşa'nın Ankara'ya çağrılması hususu birkaç gün sonra tekrar kendilerine yazılacaktır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(5 NİSAN 1920)

Ankara: 5.4.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na

26 Mart'ta bildirilen vaziyetten sonra Kırmızı ordunun[1] müteakip harekâtı hakkında malumat alamadık. Batum'dan Artvin ve Ardanuş'a[2] İngiliz müfrezeleri sevk edilmiş olmasına ve Ermeni resmi tebliğlerinde Bolşevik tehlikesinden bahsedilmesine ve on günden beri Tiflis ve Bakû istikametinde hiçbir hareket mevcut olmamasına göre, Doğu'nun genel vaziyeti mühim bir mahiyet kazanıyor. Mümkün olduğu kadar bu belirsizliğin giderilmesine çalışılmasını rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*. Türkiye Basımevi, İstanbul, 1960, s.603.
1 Kızılordu kastediliyor. (Y.N.)
2 Artvin'in ilçesi Ardanuç. (Y.N.)

tiğini takdir eden milletimiz, meşru menfaatlarıyla mevcudiyet hakkını müdafaa etmek mecburiyetinde bulunuyor. Bütün Anadolu ve Rumeli Müslümanları, İslamın ebedi merkezi olan hilafet merkezine havale edilmiş olan bu uğursuz darbe neticesinde muhterem halife ve hakanlarını İtilaf devletleri elinde esir ve milli hâkimiyetlerinin de ayakları altında aşağılanmış ve hakarete uğramış olduğuna kani bulunduklarından, bu haksız hareketi protesto hususunda benimle tamamen ortak ve birlikte oldukları gibi vaziyetin lüzumlu kıldığı tedbirleri almaya ve yerine getirmeye de kararlı bulunuyorlar. İşbu protestonamenin, temsilcisi bulunduğunuz hükümete ulaştırılmasının temini ricasına özel ihtiramlarımı eklerim, Efendim.

Osmanlı Meclisi Mebusan Reisi
Celâleddin Arif

YUSUF İZZET PAŞA'YA*

(6 NİSAN 1920)[1]

Son günlerde Meclisi Mebusan Reisi ile diğer mühim birçok mebusların buraya teşrifleri üzerine işlerimizin vaziyeti yakın ve genel olarak incelenmiş ve görüşülmüş ve buna uygun olarak buraya gelen Miralay Refet ve [...][2] Beylerle bu konuda zatı samileriyle de her halde fikir alışverişi lüzumuna kani bulunduğumuzdan, seri vesaitle Ankara'ya teşriflerini rica ederiz. Hakikaten mıntıkai âlilerinde Anzavur'a karşı ciddi harekât icra kılınacaksa da, bu konuda 61. Fırka'ya vasıtalar salahiyeti buyrulduğuna göre, kolordu kumandanlığını fırka kumandanlarından münasip görülecek birine bırakarak devletlilerinin ayrılmasına bir beis göremiyoruz. Yüksek seri cevaplarına, hareketlerimizin kabulüne bir diğer rica eyleriz.[3]

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi, Klasör 321, Dosya 10, Fihrist 15-1'den yukarıdaki şekliyle aktaran: Adnan Sofuoğlu, *Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu 1919-1921*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994, s.318.

1 Kaynakta, tarih ve başlık bulunmamakla birlikte, "Bu sırada Bursa'ya gelmiş bulunan Yusuf izzet Paşa, 5 Nisan'da Salih Paşa hükümetinin düşmesinden sonra 6 Nisan'da Mustafa Kemal Paşa tarafından '...' diyen bir şifre ile tekrar Ankara'ya davet edildi" açıklaması yapılmaktadır. (Y.N.)

2 Yukarda belirtilen kaynakta, burada, "yırtık okunamadı" notu bulunmaktadır. (Y.N.)

3 Cümle düşüklükleri, yukarda belirtilen kitaptan kaynaklanmaktadır. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(6 NİSAN 1920)

Zata mahsustur.
Gizlidir.
Aceledir.

Ankara
6.4.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

Anzavur'un Gönan'ı[1] işgal ve Bandırma'ya ilerlemeye nisbet etmesi üzerine 61. Fırka Kumandanı Kâzım Beyefendi vaziyetin ciddiyetini nazarı dikkate alarak Anzavur'a karşı kati bir harekete gelmek üzere kâfi kuvvetler hazırladığını Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'ne yazmış ve Bandırma'nın müdafaasını temin için orada kalması veya Kirmasti'ye gelerek bunun idaresine nezaret eylemesi teklif ve rica edilmiş iken Yusuf İzzet Paşa Hazretleri Bandırma'daki subayların mukavemet etmeksizin teslim olmasını emrederek ve Bursa'ya hareket eylemesi üzerine adı geçenin irtibatı kestiğini Kâzım Bey bildirmiştir. Yusuf İzzet Paşa'dan bu konudaki fikirler ve görüşler alınmamıştır. Yalnız halihazırda genel birliğin temini farizası malum ve dolayısıyla Anzavur'un bu hareketinin süratle imhası lüzumu kati iken, adı geçenin bu hareket tarzı bittabi muhitine fena bir tesir yapacağı gibi, kendisini sevenleri bile şüpheye düşürecek bir şekilde görülüyor. Bunun için hem kendisiyle görüşmek ve bu zaman zarfında sizleri harekâtınızda serbestiyete mazhar kılmak için Yusuf İzzet Paşa buraya davet olunmuştur. Her halde buraya gelmeleri lüzumlu olduğundan, Bursa'dan hareketlerinin bildirilmesi rica olunur. 61. Fırka'nın kati harekâta geçeceği zaman zatıâlilerinin de yardımcı olmayı temin ve bu hareketin muvaffakiyetine sekte verecek herhangi bir hususu ve hatta icabında emirleri ve talimatı reddedeceğinize ve kaldıracağınıza tamamen eminiz ve içimiz rahat. Anzavur'a karşı kati ve esaslı bir darbe vurmak, bugünün en hayati bir meselesi olduğundan, Ali Fuat Paşa Hazretleri bu konuda azami kuvvetle yardıma hazırlanmaktadır. Salihli cephesinde bir mitralyöz, 160 süvari, 250 piyade ile 6.4.36 [1920] günü hareket etmiştir. Akhisar'dan şimendiferden istifade etmeleri temin edilmiştir. Bundan başka Bursa'nın elde bulunması pek mühim olduğundan, bu konuda dahi tedbirler alınması tabiidir. Mevcut malumatınızın ve fikir ve görüşlerinizin süratle bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Gönen. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANI BEKİR SAMİ BEY'E*

(6 NİSAN 1920)

Pek aceledir.
Gizlidir.
Zata mahsustur.

Ankara
6.4.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Bekir Sami Bey'e

Yusuf İzzet Paşa'nın hemen Ankara'ya gelmesini dün kendisine yazmış ve bir suretini size bildirmiş idim. İşleri karıştırdığı hususundaki yazınızla, adı geçenin buraya getirtilmesi hususundaki aciliyet ve ehemmiyet katiyet kazanmıştır. Adı geçen, hastalığı dolayısıyla kolordunun vekâletini zatıâlilerine bırakmış idi. Dolayısıyla resmen ve Heyeti Temsiliye'ce kolordu kumandanı zatıâlii biraderaneleri tanındıkları için dünkü hareket telgrafımıza karşı da teellüm[1] göstermek isterse cebren ve muhafaza altında buraya gönderilmesi. Bu hususta zatıâlii kumandanilerine rica etmek niyetindeyim. Dolayısıyla bu konuda icap eden tertibatın alınmasını ve hareketleri takip olunarak vaziyetten mümkün olan süratle haberdar edilmekliğimizi ihtiramlarıma [...][2] temenni ederim, Efendim.

Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 İfade bozukluğu defterden kaynaklanıyor. Teellüm (elemlenme, kederlenme) yerine, Selâhattin Yurdoğlu 'nun (Yüzbaşı Selâhattin) çevrimyazısında "taayün" (meydana çıkma) sözcüğü kullanılmış. (Y.N.)

2 Bir sözcük okunamadı. Selâhattin Yurdoğlu'nun çevrimyazısında "terdifen" (katarak). (Y.N.)

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(7 NİSAN 1920)[1]

Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Beyefendi'ye

Sahillerimizde dolaşan İtilaf devletlerine mensup gemilerin süvarileri veya subayları şehir ve kasabalarda karaya çıkarak memleket memurları ve eşrafıyla görüşüyorlar. Ve belki de propagandalar yapıyorlar. İhtimal ki, sohbet esnasında kendileri için mühim ve kıymetli sayılacak şeyleri sorarak kararlar ve harekâtımız hakkında malumat tedarikine de çalışıyorlar. Bunun için lüzumlu tedbirlerin icap edenlere emir buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Bekir Sami Arşivi'ndeki defterde tarih yoktur. Defterin Selâhattin Yurdoğlu (Yüzbaşı Selâhattin) tarafından yapılan çevrimyazısında 7 Nisan 1920 tarihiyle yer almaktadır. (Y.N.)

TEKMİL KOLORDULARA
61. VE 56. FIRKALARA
REFET BEY'E*

(8 NİSAN 1920)

Şifre

8 Nisan 336 [1920]

Vaziyetin lüzumlu kıldığı idare birliğini temin için, aşağıdaki hususların her hafta cumartesi günü, muntazaman ve fevkalade ahvalde istemeye mahal kalmaksızın bildirilmesi rica olunur.

1. Kıtaların (piyade taburu veya müfrez[1] kıta, makineli tüfek bölüğü veya müfrez tüfek süvari bölüğü veya kıtası, batarya veya müfrez top ve diğer yardımcı ve fenni sınıflar) konuşlanması.

2. Bunların, yalnız genel kuvvetleri ve cinsleriyle birlikte gösterilmek üzere, silah, cephane, mühimmat ve malzemesi.

3. Kıtalarda bulunanlardan gayrı, depolarda mevcut silah, cephane, mühimmat ve malzeme miktarı.

4. Kolordu kıtalarından başka, Kuvayi Milliye teşkilatının da, yukarıdaki maddelere göre konuşlandırılması, muharip, silah ve cephane ve mühimmat kuvvetlerinin ayrı bir madde halinde olarak gösterilmesi.

Tekmil kolordulara, 61. ve 56. fırkalara, Miralay Refet Bey'e yazılmıştır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13. Vesika 351. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Müfrez: Ayrılmış; bir askeri birlikten ayrılan kol. (Y.N.)

BÜTÜN KOLORDULARA, 56. VE 61. FIRKALARA MİRALAY REFET BEYE*

(8 NİSAN 1920)

8.4.36 [1920]

Bütün Kolordulara ve 56. Fırka, 61. Fırka, Miralay Refet Bey'e

Yakında toplanacak olan meclisi kebîri millînin[1] kararları her ne olursa olsun, düşmanlarımız cinayetkârane emellerinde devam ettikleri müddetçe, bütün Anadolu'nun silahlı mukavemet göstermesi ve bu mukavemette ordunun esas teşkil etmesi tabiidir. Hem başından itibaren kuvvetli bulunmak, hem de her türlü ahvale karşı bu mukavemeti devam ettirebilmek için, kolordu'ların ikmal mevcudunda iki fırkalı bir kolordunun. harp etmeyen kısımlarıyla birlikte 15 000'e ve dört fırkalının da 30 000'e çıkarılması münasip görülmektedir.

Toplandığı zaman, ilk görüşme celsesinde söz konusu olacak ordu meselesi hakkında. meclise esaslı ve teferruatlı malumat verilmesiyle lüzumlu kararını derhal alabilmek için aşağıdaki malumat ve görüşlerin bildirilmesi rica olunur.

1. Mevcudun tamamlanması hususunda hangi sınıfların ne gibi şartlarla, ne zamanlar silah altına çağrılması milletin hoşnutluğunu okşar ve ziraat, ticaret gibi hayati kuvvetine en az zarar verir? Subay eksiğinin giderilmesi için en müsait hangi tedbirler düşünülüyor?

2. Silah ve cephane noksanının telafisi hakkında ne düşünülüyor, malum noksanların imal ve ikmali ne derece mümkündür? Silah ve cephane ve hayvanıyla gelecek olanlara. silahsız geleceklerden farklı bir muamele tatbik olunursa, silah ve cephane ve nakliye vasıtaları elde edilmesi ümit olunur mu?

3. Ne gibi şartlarla nakliye vasıtaları tedarikine teşebbüs olunursa, ahaliye en az yük olur; bunların cinsi ve kolordularca kıymeti hakkındaki malumat nedir?

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 352. Ayrıca bkz. Cemil Özgül, "Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'daki Faaliyetleri", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1987, s.385-387. Belgenin "56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e" başlıklı ve 9 Nisan 1920 tarihli örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki ve "Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'daki Faaliyetleri"ndeki eski yazı belgeler Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen, Bekir Sami Arşivi'ndeki ise Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 "Büyük Millet Meclisi". (Y.N.)

4. İaşe ve giyim, teçhizat imal ve ikmali hususunda kolorduların bölgelerinin kabiliyetleri nedir? Ve bu kabiliyet nasıl genişletilir ve tamamlanır?

5. En mühim para meselesi olduğu malumdur. Anadolu kendi yağıyla kavrulacağı için her kolordu bölgesinin mali kabiliyeti nedir? Sivil memurlar dahi terfih edilmek[1] şartıyla, ordu bu mali kabiliyetten azami ne derece istifade temin edebilir? Buna karşı kıtaların tamamlanmış mevcutlarına göre maaş, iaşe, giyim, teçhiz, nakliye... ilh, aylık genel masrafları ne kadar olacaktır? Bu hesaba, bittabi lazım geldiğinde teşkili ve genişletilmesi muhtemel milli kıtaların da ayrıca ilavesi lazımdır. Aylık masrafları azaltmak için, subaylara maaş karşılığında verilebilecek birikmiş veya biriktirilmekte olan erzak var mıdır? Genel gelirlerin tamamen kabzı[2] için kolordular bölgesinde ne gibi tedbirlere ve icraata ihtiyaç görülüyor?

6. Yukarıdaki maddelerin mümkün olan süratle bildirilmesi ehemmiyet beklemektedir.

Mustafa Kemal

1 Terfih: Rahat yaşamasını sağlama. (Y.N.)
2 Gelirlerin elde tutulması, alınması, toplanması. (Y.N.)

TAMİM*

(8 NİSAN 1920)

Tamim
Telgraf
Aceledir.

Ankara
8.4.36 [1920]

Kolordulara
Vilayetlere, Bağımsız Livalara
Vilayetler ve Bağımsız Livalar Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyelerine
Müdafaai Milliye Heyeti İdarelerine

İslamın can evi olan, Osmanlı saltanat merkezinin düşman işgaline geçmesi ve bütün vatan ve milletimizin en büyük tehlikeye maruz kalması neticesi olarak bütün Rumeli ve Anadolu'nun giriştiği milli ve mukaddes mücahede esnasında ümmet[1] fertlerinin dahili ve harici en doğru havadis ile aydınlatılması kaçınılmaz ihtiyacı nazarı dikkat ve ehemmiyete alınmış ve netice olarak burada en salahiyetli zevattan meydana gelen bir özel heyet idaresinde ve "Anadolu Ajansı" unvanı altında bir müessese vücuda gelmiştir. "Anadolu Ajansı"nın en seri vasıtalar ile vereceği havadis ve malumat, esasen Heyeti Temsiliye'mizin asli ve sağlam kaynaklarından çıkmış olacağı için, bu Ajans tebligatının oraca ve bilhassa Müdafaai Hukuk teşkilatımızca dahi sokaklara ve toplu bulunulan yerlere asılması, basılması ve çoğaltılması ile dağıtılması ve hatta nahiye ve köylere kadar ulaştırılması yolunda mümkün olduğu kadar fazla yayılabilmesi için, acele tertibat alınması ve neticeden malumat verilmesi ehemmiyetle rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

20. Kolordu'ya, Ankara Vilayeti'ne,
Heyeti Merkeziye'ye ve Mebusan Heyeti'ne de
yazılı olarak tebliğ olunacaktır.

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi'nden fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi,* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, Şubat 1989, sayı 87, Belge 2119. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi,* E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 470; *Hâkimiyeti Milliye,* 10 Nisan 1920; Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi 37/4165'ten aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* Hazırlayan: Nimet Arsan. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.286-287. Eski yazı belgeler Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen, *Hâkimiyeti Milliye* ise Kemal Şenoğlu tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde yanlışlıkla "millet" olarak değiştirilmiş. El yazısı belgelerde ve *Hâkimiyeti Milliye*'de "ümmet". (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(8 NİSAN 1920)[1]

Konya'da 12. Kolordu Kumandanı Fahrettin Bey'in İstanbul'a sadık kalmak hususundaki ısrarlı fikri ve Konya muhitinin öteden beri malum olan fikirleri Fahrettin Bey'le aynı fikirde olan Erkânıharbiye Reisi yerine İsmet Bey ile Salih Bey gönderildi. Refet Bey ehemmiyet kazanan Anzavur meselesini hallettikten sonra, kolordu ve cepheye bakmak üzere Konya veya Afyonkarahisar'da bulundurarak İsmet Bey'i celp edeceğiz. Miralay Kâzım Bey, Kaymakam Seyfi Bey, Binbaşı Naim Cevat Beyler Perşembe günü Erzurum'a hareket edeceklerdir. Saffet Bey'in şimdilik Heyeti Temsiliye'de çalıştırılmasına müsaade buyurulmasını rica ederim. Diyarıbekir'e kimseyi göndermedik, ihtiramlar takdim eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.607.

1 *İstiklâl Harbimiz*'de belgenin tarihi ve başlığı bulunmamakla birlikte, "8 tarihiyle Heyeti Temsiliye'den bildiriliyor:" açıklaması yapılmaktadır. (Y.N.)

DAMAT FERİT PAŞA HÜKÜMETİNİN TANINMAYACAĞI HAKKINDA TAMİM*

(8 NİSAN 1920)

Telgrafname
Çıkış yeri: Ankara

Tarih: 8.4

Erzurum Vilayeti'ne

Esaret altında bulunan Salih Paşa hükümeti, milletin hayati menfaatları aleyhinde kararlar alınması için İtilaf devletleri tarafından vuku bulan devamlı baskılara daha ziyade göz yumamayarak istifaya mecbur kalmış ve yerine Damat Ferit Paşa tayin edilmiştir. Barış kararları arifesinde düşmanlarımızın en çok muvaffakiyet ümit ettikleri taraf, milletimizin hayati menfaatlarını idrak edemeyerek münafıklara kapılacağı hakkındaki zandır. Payitahtın işgalinden beri Anadolu'da milletimizin hiçbir parti ve cemiyet farkı gözetmeksizin ittifak halinde milli bağımsızlık için gösterdiği birlik aşkı ile bütün vatan unsurlarını eşit olarak kapsayan asayişi,[1] nifak yolunda milletin aldatılamayacağını göstermiştir. Bununla beraber, Ferit Paşa'nın[2] tayin ettirilmesi gösteriyor ki, nifak telkin etmekle maksada ulaşmanın mümkün olduğunu İtilaf devletlerine zannettirenler henüz mevcuttur.

Hatırlanır ki: Damat Ferit Paşa'nın evvelki memuriyeti zamanında Aydın vilayeti Yunanistan'a teslim olunmuş, kasten ve emirle katliama maruz bırakılan Müslüman ahali nefsi müdafaa hakkından mahrum ve en mühim müdafaa vasıtalarından tecrit edilmişti. Ve Damat Ferit Paşa hükümeti Mütarekename hükümlerinden yabancılar gibi istifade ederek Doğu vilayetlerimizde bulunan en mükemmel asayişi inkâr ile İtilaf devletlerini askeri işgale davet eylemiş idi. Millet, bunun gibi[3] kati emareler karşısında Damat Ferit Paşa'ya itimadını kesmekle beraber, milli kahramanlığın bütün safhalarını göstermeye kararlı olduğunu ortaya koyarak Damat Ferit Paşa ile arkadaşlarını düşürmüş idi. Damat Ferit Paşa'nın yeni vazifesi Müslümanları birbirine düşürerek memleketi dahilen parçalamak ve bu suretle kolayca ve yeniden Yunanlı-

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 24/3032'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.285-286. Ayrıca bkz. *İradei Milliye*, 12 Nisan 1920. *İradei Milliye*'deki eski yazı belge Ahmet Hezarfen, Kemal Şenoğlu ve Servet Bayoğlu tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 *İradei Milliye*'de "asayişi" sözcüğü yoktur. (Y.N.)

2 *İradei Milliye*'de "Damat Ferit Paşa'nın". (Y.N.)

3 *İradei Milliye*'de "bugünkü". (Y.N.)

lara ve Ermenilere çiğnetmek olacaktır. Fakat milletimiz bu sefer daha büyük azim ve kahramanlık ve bilhassa esaslı tecrübe ile donanmış bulunuyor. Bu hususta kamuoyunu tatmin ile beraber milli bağımsızlığı temin için bilhassa dahili nifak sokucu teşebbüslere karşı kati karar ve kati tedbirler alınmış olduğu ve vatani hıyaneti sabit olan ve düşman süngüsü ile vazifelendirilen Damat Ferit Paşa ve heyetinin hiçbir suretle tanınmayacağını tamim eyleriz.

8.4.36 [1920]

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal[1]

1 *İradei Milliye*'de imza "Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal" şeklindedir. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANI BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(8/9 NİSAN 1920)

Tel
Şifre

Ankara
8/9.4.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendi'ye

Bursa Müdafaai Hukuk Merkezi'nden aldığımız bir şifrede, oradaki Kuvayi Milliye için yirmi beş bin lira talep olunuyor. Anzavur'un tecavüz dairesini genişlettiği bir sırada vücudundan haberdar olmadığımız böyle bir kuvvetin atıl kalması uygun değildir. Derhal bu kuvveti emrinize alarak istihdam ve fırkaca iaşelerini temin buyurmanızı ve miktarının bildirilmesini rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

ERZURUM VİLAYETİ'NE*

(9 NİSAN 1920)

Çıkış yeri: Ankara
Numarasız

Erzurum Vilayeti'ne

8.4.36 [1920] tarihli Dersaadet matbuatı özetidir.

1. 5 Nisan 36'da [1920'de] İstanbul'a bir İngiliz torpidosu ile gelen General Denikin ve Erkânıharbiye Reisi Romanovski Rus Sefarethanesi'ne inmişlerse de, iki meçhul şahıs[1] tarafından Erkânıharbiye Reisi'nin katli üzerine General Denikin tekrar vapura dönmüştür.

2. Almanya vaziyetinin[2] pek büyük bir teyakkuzu lüzumlu kıldığı, Berlin Müttefik Kuvvetler Kontrol Heyeti Reisi General Nollet[3] tarafından bildirilmiştir.

3. Batı Almanya'daki Ruhr[4] havzasında amele[5] hareketleri dolayısıyla vaziyet hâlâ karışıktır.[6]

9 Nisan 36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 24/3035'ten aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.288. Aslı Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde bulunan "Sivas Kadınlar Cemiyeti'ne" başlıklı örneğin fotokopisi için bkz. Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi: "15. Kolordu Kumandanlığı'na" başlıklı ve 11 Nisan 1920 tarihli örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.607. "Sivas Kadınlar Cemiyeti'ne" başlıklı eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 *İstiklâl Harbimiz*'de "iki meçhul şahıs" yerine "meçhul şahıs". (Y.N.)

2 "Sivas Kadınlar Cemiyeti'ne" başlıklı belgede "vakasının". (Y.N.)

3 "Sivas Kadınlar Cemiyeti'ne" başlıklı belgede "Berlin Kuvvetleri Heyeti Reisi General Kolli"; *İstiklâl Harbimiz*'de "Berlin Müttefik Kuvvetlerinin Heyeti Reisi General Tulle". (Y.N.)

4 "Sivas Kadınlar Cemiyeti'ne" başlıklı belgede "Ren"; *İstiklâl Harbimiz*'de "Rur". (Y.N.)

5 "Sivas Kadınlar Cemiyeti'ne" başlıklı belgede "mahalli". (Y.N.)

6 El yazısı belgelerde "mütşevveştir" (karışıktır) olan sözcük *İstiklâl Harbimiz*'de "fevttir" şeklindedir. (Y.N.)

SİVAS ANADOLU KADINLARI MÜDAFAAİ VATAN CEMİYETİ'NE*

(9 NİSAN 1920)

Tel

111 Ankara

Sivas Anadolu Kadınları Müdafaai Vatan Cemiyeti'ne

Sivas Mebusu Bekir Sami ve Antalya Mebusu Hamdullah Suphi Beyefendiler dahi İstanbul'dan kendilerini kurtararak 8 Nisan 36'da [1920'de] Ankara'ya ulaşmışlardır. 9 Nisan 36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Aslı Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nde bulunan belgenin fotokopisi için bkz. Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi. Aynı telgrafın Erzurum Vilayeti'ne gönderilen örneği için bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 24/3059'dan aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.290. Atatürk'ün Bütün Eserleri Arşivi'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA FIRKA KUMANDANI BEKİR SAMİ BEY'E*

(9 NİSAN 1920)

Tel
Şifre

Ankara
9.4.36 [1920]

Bursa'da Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e

Manisa Mebusu Celal Bey'i heyeti merkeziye mesaisine [...] buyurmanızı[1] rica ederim. Kendisinin on beş güne kadar hareketini ertelemesinde beis yoktur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Bir kelime okunamadı. Bekir Sami Arşivi'ndeki defterin Selâhattin Yurdoğlu (Yüzbaşı Selâhattin) tarafından yapılan çevrimyazısında "teşrik buyurmanızı" (ortak etmenizi). (Y.N.)

56. FIRKA YAVERİ YÜZBAŞI SELÂHATTİN BEY'LE MAKİNE BAŞINDA HABERLEŞME*

(9 NİSAN 1920)

[Yüzbaşı Selâhattin Bey]: Paşa Hazretleri, 56. Fırka Yaveri Yüzbaşı Selâhattin karşınızdadır.

Mustafa Kemal Paşa: Ben Mustafa Kemal Paşa'yım.

[...][1]

Mustafa Kemal Paşa: Ali Fuat Paşa yanımdadır. Yazdıklarınızı beraber okuduk ve beraber karar veriyoruz. Şimdi bazı emirler yazdıracağım. Bundan sonra seninle telgraf başında görüşmeye mecbur olursak, sana diğer adını soracağım, "Gök" diyeceksin. Sen zannı ile başkasıyla görüşmek gafletine düşmeyelim.[2]

Bursa'da Yusuf İzzet Paşa Hazretleri'ne

Teftiş için Bursa'ya teşrif buyurdukları haber alındı. Siyasi ve askeri en mühim kararların verilmesi günlerindeyiz. Zatıâlilerinin de bu görüşmelerde hazır bulunmanız faydalı olacaktır. Ankara'ya teşriflerini rica ve hürmetler ederim.

Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi'nin Selâhattin Yurdoğlu (Yüzbaşı Selâhattin) tarafından yapılan çevrimyazısı, c.12, s.1077-1080.
Ayrıca bkz. Selâhattin (Yurdoğlu)'nun "Aile Tarihi" adıyla yazıp çocuklarına bıraktığı basılmamış hatıralarından aktaran: Sabahattin Selek, *Millî Mücadele Ulusal Kurtuluş Savaşı*, c.2, Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul, 1971, s.38-40; Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hâtıraları*, Vatan Neşriyatı, İstanbul, 1953, s.346-348; İlhan Selçuk, *Yüzbaşı Selâhattin'in Romanı*, 2. Kitap, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1975, s.180-182.

1 Yüzbaşı Selâhattin, Bekir Sami Arşivi'nde, burada anlattıklarını şu şekilde kayda geçirmiş:

> "Ben, Yusuf İzzet Paşa'nın Bursa'ya nasıl geldiğini, yolda Osman Bey'i nasıl tutukladığını, Rahmi Bey'in [174. Piyade Alayı Kumandanı Kaymakam Rahmi Bey–Y.N.] Anzavur grubuna nasıl parçalattırıldığını ve alayın mahvedildiğini ve Osman Bey'in bu vaziyete getirilmesi ile Anzavur harekâtının nasıl kolaylaştırıldığını, Yusuf İzzet Paşa'nın Bekir Sami'yi adeta çalışmaktan alıkoyduğunu ve bu sabah Bursa Heyeti Merkeziye üyelerinden Mahmud Celal Bey'le [Celal Bayar–Y.N.] Muhittin Bey'in verdikleri malumatı bütün teferruatı ile izah ettim."
>
> Bkz. Bekir Sami Arşivi, Selâhattin Yurdoğlu çevrimyazısı, c.12, s.1077. (Y.N.)

2 Mustafa Kemal Paşa, haberleşmenin bu noktasında, yanında bulunan Ali Fuat Paşa'ya dönerek, "Yusuf İzzet Paşa meselesini şimdi ve kati olarak halletmek istiyorum. Ne dersin?" diye sorar. Ali Fuat Paşa'dan "Tamamen aynı fikirdeyim" cevabını aldıktan sonra "Öyleyse yazdıralım" der. Bkz. Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hâtıraları*, Vatan Neşriyatı, İstanbul, 1953, s.347. Yüzbaşı Selâhattin (Yurdoğlu) da, "Ve bana verdiği bu 'Gök' ismini anlayıp anlamadığımı kontrol ettikten sonra bana şu emirleri yazdırdı:" açıklamasını yapıyor. Bkz. Bekir Sami Arşivi, Selâhattin Yurdoğlu çevrimyazısı, c.12, aynı yerde. (Y.N.)

Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Miralay Bekir Sami Beyefendi'ye

Yusuf İzzet Paşa'ya yazdığımız şifreyi okuyunuz. Kendisine bir şey hissettirmeden ve kırmadan Ankara'ya gelmesini söyleyiniz. Gelmemekte ısrar ederse kendisini tutuklu olarak Ankara'ya göndermenizi rica ederim.

Mustafa Kemal

Bursa'da 56. Fırka Yaveri Yüzbaşı Selâhattin Bey'e

Bekir Sami Bey'e gösterdikten sonra, Yusuf İzzet Paşa'nın şifresini kendisine veriniz. Onun süratle Ankara'ya hareketini temin için Bekir Sami Bey nezdinde kudretinizin son haddini kullanınız. Yusuf İzzet Paşa Ankara'ya gelmemekte ısrar ederse, tutuklu olarak Ankara'ya gönderiniz. Bu hareketinize Bekir Sami Bey mani olmaya kalkarsa, onu da tutuklu olarak Ankara'ya gönderiniz. Bunları dağdağasız ve süratle halletmenizi rica ve emrederek, gözlerinizden öperim. Neticeyi bana telgraf başında bildiriniz.

Mustafa Kemal

[Yüzbaşı Selâhattin Bey:] Paşam, eğer vaziyet beni emirlerinizi yapmaya mecbur ederse, yani Bekir Sami'yi de tutuklayarak göndermek mecburiyetinde kalırsam, Bursa'nın emir ve kumandasını kim üstlenecektir?

[Mustafa Kemal Paşa:] Sen.

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANI BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(9/10 NİSAN 1920)

Ankara
9/10.4.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendi'ye

C. 7.4.36 [1920] şifreye:

Bugün memleketin alakadar olduğu para meselesinin esaslı bir surette halli için birkaç güne kadar toplanması kararlaştırılmış olan fevkalade meclisin kararlarına bırakıldığı arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(9/10 NİSAN 1920)

Tel
Şifre

Ankara
9/10.4.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

C. 7/8.4.36 [1920] şifreye.

Heyeti Temsiliye'nin bugün mesaisi, davet edilen fevkalade meclisin bir an evvel toplanmalarının teminine yöneliktir. Doğru olan görüşlerinizin tatbiki, birkaç güne kadar toplanması kararlaştırılmış olan meclisin ilk işini teşkil edecektir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANI BEKİR SAMİ BEY'E*

(9/10 NİSAN 1920)[1]

Tel
Şifre

Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e

C. Milli Meclis teşekkül ederek genel mali tedbirleri ele almadıkça bu konuda bir şey yapmak mümkün değildir. Kısa bir müddet daha idarei hal olunması.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Bekir Sami Arşivi'ndeki defterde tarih yoktur. Defterin Selâhattin Yurdoğlu (Yüzbaşı Selâhattin) tarafından yapılan çevrimyazısında 9/10 Nisan 1920 tarihlidir. (Y.N.)

KONYA'DA 12. KOLORDU KUMANDANI MİRALAY FAHRETTİN BEYEFENDİ'YE*

(10 NİSAN 1920)

Konya'da 12. Kolordu Kumandanı Miralay Fahrettin Beyefendi'ye,

Fevkalade Meclis üyeleri arasında kumandanlarımızın da bulunmasını faydalı ve lazım sayıyoruz. Ve zatıâlilerinin de henüz seçimi tamamlanmayan Konya'dan seçtirilmesi münasip olacaktır. Bu suretle seçilmekle beraber kolordu kumandanlığı mevkiinden ayrılmanız tabiatı ile icap etmeyecektir. Cevabınızı bekliyoruz, Efendim.

10 Nisan 1920

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Emekli Orgeneral Fahrettin Altay, "Millî Mücadele Hâtıralarım", *Hayat*, Haftalık Mecmua, c.1, sayı 11, yıl 1959, s.28-29.

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(10 NİSAN 1920)

Zata mahsustur. Ankara: 10 Nisan 1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa Hazretleri'ne

1. Anzavur ve adamları muharebeyle Günen'i[1] işgal etmişler ve Karacabey'e de girmişlerdir. 56. Fırka ile 24. Fırka'dan bir alay ve İzmir kuzey cephesiyle .....[2] cephesinden iktisat edilen kuvvetler, Anzavur'u tepelemek üzere toplanmaktadırlar.

2. Yusuf İzzet Paşa, Bandırma'dan Bursa'ya gelmiş ve 56. ve 61. fırkaları, harekâtında bağımsız olarak bırakmıştır. Kolordu bölgesinde faydalı bir unsur olmayan ve malum olduğu üzere son zamana kadar Harbiye Nezareti'yle haberleşmeye devam eden adı geçenin Ankara'ya çağrılması icap etmiş ve kendisine de yazılmış ise de, romatizma tedavisi için birkaç gün Bursa'da banyolara devam edeceğini bildirmiştir. 61. ve 56. fırkalar bağımsız olarak idare olunmaktadır.

3. Fahrettin Bey Konya'da malum olan kavrayışsızlığı ile milli maksatlarımıza aykırı bir muhit yapmış ve iş Refet Bey'in Konya ahvalini tanzim için bilfiil müdahaleye memur edilmiş idi. Neticede Konya Valisi ile Fahrettin Bey ve Konya eşraf ve ileri gelenleri[3] Ankara'ya getirilmiş ve burada genel vaziyetimizin icapları hakkında tamamen aydınlatılmışlardır. Fahrettin Bey bu izahat üzerine tuttuğumuz yolun isabetine tamamen kanaat getirdiğini bildirmiş ve kolordusunun kumandasına devam etmekte bulunmuştur.

4. 3. Kolordu Kumandanlığı'na ve 15. Kolordu Kumandanlığı'na yazılmıştır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.566.

1 Gönen. (Y.N.)

2 Kaynakta, burada altı nokta vardır. (Y.N.)

3 Metinde "mütehayyiratı" (hayrette kalanlar, şaşırmışlar) sözcüğü yer alıyor. "Mütehayyizanı" (seçkinleri, ileri gelenleri) sözcüğünün yanlışlıkla "mütehayyiratı" diye yazıldığı anlaşılıyor. (Y.N.)

56. FIRKA YAVERİ YÜZBAŞI SELÂHATTİN BEY'LE MAKİNE BAŞINDA HABERLEŞME*

(10 NİSAN 1920)

[Selâhattin Bey:]

Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Dün telgrafhanede emirlerinizi aldıktan sonra Yusuf İzzet Paşa'nın telgrafını Bekir Sami Bey'e gösterdim. Daha sonra Yusuf İzzet Paşa'nın kendisine bizzat verdim. Paşa dikkatle okudu, bir şey demedi. Sonra Bekir Sami Bey'e ait telgrafı verdiğim zaman, Bekir Sami Bey, Yusuf İzzet Paşa hakkındaki tertip ve karara tamamıyla iştirak ettiğini bildirdi. Beni karıştırmaksızın ve bir gürültüye sebebiyet vermeksizin bu işi halletdiniz, dedi. Her şeyleri, 9-10 Nisan gecesi sabahı Yusuf İzzet Paşa'yı götürecek olan vasıtanın ve bir tören kıtasının Paşa'nın yattığı binanın önünde bulundurulmasını temin ettirmiştim. Hazırlıklar sürat ve dikkatle yapılmıştı. Paşa en küçük bir mukavemeti halinde derhal tutuklanacak ve tutuklu olarak Ankara'ya götürülecekti. Bunlara hacet kalmadı. Paşa, vasıtanın hazır olduğunu haber alınca hiçbir şey söylemeden hazırlanarak, yaveri ile beraber vasıtaya binerek Ankara istikametinde hareket etmiştir. Doğruca Ankara'ya gitmesi hususunun temini için de icap edenlere bildirilmiştir. Arz ederim, Efendim. Başka bir emriniz var mı Paşa Hazretleri?

[Mustafa Kemal Paşa:] Size ve arkadaşlarınıza teşekkür ederim. Milletimiz sizin gibi dirayetli, cesur ve feragatli subaylara sahip oldukça gelecekten emin olabilir. Yakında Ali Fuat Paşa oraya gelecektir. Sizleri taltif ve takdir edecektir. Gözlerinizden öperim.

* Ali Fuat Cebesoy, *Milli Mücadele Hâtıraları*, Vatan Neşriyatı, İstanbul, 1953, s.349.

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(10 NİSAN 1920)

Tel

Ankara
10.4.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

31 Mart tarihli ve Kirmasti'deki 172. Alay Kumandanlığı'na bahis şifre cevabının etraflı olarak süratle verilmesi.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(11 NİSAN 1920)

Ankara: 11.4.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

Bolşeviklerle bir an evvel fiilen münasebet tesisi lüzumu malumdur. Bu hususta zatı devletlerinin tedbirler alınmasını buyurmuş olduğunuz eski yazıları da malumdur. Şimdiye kadar teşebbüslerin maddi bir temas ve neticeye kavuşup kavuşmadığının bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.620.

1. KOLORDU KUMANDANI MİRALAY CAFER TAYYAR BEYEFENDİ'YE*

(11 NİSAN 1920)[1]

1. Kolordu Kumandanı Miralay Cafer Tayyar Beyefendi'ye:

Edirne vilayetini, toplanması kararlaştırılmış olan fevkalade milli mecliste temsil etmek üzere. 15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'yle zatıâlileri ve Miralay İsmet Beyefendi'nin seçilmesini münasip görüyoruz. İsmet Bey buradadır. Zatıâlilerinin fevkalade meclis üyesi olarak Trakya'da mühim vazifelerine devam buyurmalarını uygun görüyoruz. Büyük ihtimal, meclis, zatıâlileri gibi kıymetli kumandanları heyeti icraiye arasında bulunduracaktır, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* "Cafer Tayyar'dan Hâtıralar", *Millet*, 10 Haziran 1948, sayı 122, s.11.

1 *Millet* gazetesinde, bu kararın, 11 Nisan 336 [1920] tarihinde yukardaki şifre ile bildirildiği belirtilmektedir. (Y.N.)

56. FIRKA KUMANDANI MİRALAY BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE 61. FIRKA KUMANDANI MİRALAY KÂZIM BEYEFENDİ'YE 20. KOLORDU VE MİRALAY REFET BEY'E*

(12 NİSAN 1920)

Gayet acceledir.
Şifre

12 Nisan 36 [1920]

56. Fırka Kumandanı Miralay Bekir Sami Beyefendi'ye
61. Fırka Kumandanı Miralay Kâzım Beyefendi'ye
20. Kolordu ve Miralay Refet Bey'e

1. Karesi[1] ve Bursa havalisinde millet tarafından kumandanlara verilen fevkalade salahiyet, açık beyannameyle ilan edilmiştir.

2. Yapılacak harekâtta 20. Kolordu Bekir Sami Bey'e ve Miralay Refet Bey, Kâzım Bey'e azami yardımı yapacaklardır. Anzavur aleyhinde icra edilecek genel harekât süratle hazırlanmakla beraber, sahip olduğunuz son fevkalade salahiyet ile bulunduğunuz bölgede her şeye hâkim olmak ve Anzavur, Gâvur İmam gibi, milletimizi birbirine kırdırmaya vasıta olan fesat başlarını her vasıtayla imhaya teşebbüs eylemek ve İstanbul ile her tür haberleşmeyi derhal kesmek lazımdır. Anzavur'un mühim bir taarruz kuvveti hissolunmamakta ve bilakis bugün bizim tarafımızdan yapılacak taarruzlara karşı müdafaaya hazırlandığı anlaşılmaktadır. Ancak İstanbul ve yabancı mahfillerin yardımıyla faal şekilde propaganda yaparak muvaffakiyet kazanmıştır. Dolayısıyla ilk iş, manen istilasını durdurmak, inzibatın ve maneviyatın muhafazası için son derece şiddet ve katiyetle maddi ve manevi karşı faaliyete geçmektir.

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Özel Arşivi, Klasör 11, Dosya 335/26, Fihrist 48'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, Ekim 1982, sayı 82, s.117-121, Belge 1798. Belgenin "20. Kolordu Kumandanlığı'na" gönderilen örneği için bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 353: "Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e" gönderilen 12/13 Nisan 1920 tarihli örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*'ndeki ve *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki eski yazı belgeler Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen, Bekir Sami Arşivi'ndeki ise Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Balıkesir. (Y.N.)

3. 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretleri, kâfi miktarda süvari kuvvetiyle ve ilk trenle mahalli ahval ve ihtiyaçları incelemek için Bilecik'e hareket edeceklerdir. Adı geçenle irtibat tesis buyurulması rica olunur.

Miralay Refet Bey şimdilik Afyonkarahisar'dadır.[1]

Heyeti Temsiliyle namına
Mustafa Kemal

1 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde son cümle 4. madde olarak yazılmıştır. (Y.N.)

BURSA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(12 NİSAN 1920)

Şifre Telgraf

12.4.36 [1920]

Bursa 56. Fırka Kumandanlığı'na

İstanbul matbuatının gerek posta ile ve gerek dağıtımcılar ve bayiler için elden Bursa'ya gelenlerinin askeri bir kontrol tesisi ile, sakınca yönünden salim olmayanlarının sokulmalarının ve dağıtılmalarının yasaklanmasının temini rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.Ü. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 472. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(12 NİSAN 1920)

Şifre

12.4.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

Orada ele geçirilebilecek İstanbul ve yabancı matbuatından birer nüshasının Heyetimize gönderilmesi. Bır de, Bursa yoluyla İstanbul'a Heyeti Temsiliye'ce gönderilecek evrakın hiçbir suretle ele geçmeyecek şekilde sevki ve ulaştırılması mümkün müdür? Bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 473. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(12 NİSAN 1920)

Telgraf

12.4.36 [1920]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

İstanbul'daki ahval ve vaziyet hakkında alınabilen sağlam malumatın Anadolu Ajansı'na esas olmak üzere muntazaman bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 474. Ayrıca bkz. Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 19, Fihrist 78'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Yücel Özkaya, "Milli Mücadele'de Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.1, Mart 1985, sayı 2, s.593. Eski yazı belgeler Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(12 NİSAN 1920)

Ankara
12.4.36 [1920]

Dakika geciktirilemez.

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

C.12.4.36 [1920]:

1. Aşağıdaki şifre suretinin Vali Keşfi Bey'e tebliğ edilerek vali vekâletinin şimdilik tarafı âlilerince üstlenilmesini ve vekâletin başka bir zata verilmesine lüzum görüyorsanız bildirilmesini ve Keşfi Bey'in nezaretiniz altında Ankara'ya gönderilmesinin temin buyurulmasını rica ederiz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Suret

Hüdavendigâr Valisi Keşfi Beyefendi'ye

Mahalli ahval hakkında fikir alışverişi yapmak üzere Ankara'ya teşrifiniz *(r,c,v,a,v,y,d,h)*[1] görüldüğünden, vekâletin Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e bırakılması ve ilk vesaitle Ankara'ya doğru hareket buyurulması ve bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Dervis Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Çözülmemiş şifre olmalı. (Y.N.)

TAMİM*

(12 NİSAN 1920)

Telgraf

Tamim
(Malumat için) Bütün Kolordularla Vilayetlere ve Bağımsız Livalara, 61. ve 56. Fırka Kumandanlıklarına, Miralay Refet Bey'e

Hilafet makamımızın,[1] her türlü adil ve haklı kaidelere muhalif[2] olarak, İtilaf hükümetleri tarafından işgal ve milletimiz hakkında hiçbir tarihin kaydetmediği hakaretlere ve tecavüzlere cüret edilmesi üzerine, tekmil Anadolu ve Rumeli'de bir iman ve vicdan birliği ile feveran eden ve hilafet hukukunu ve milletin bağımsızlığını kurtarmak gayesinden ibaret olan milli azmi ihlal için düşmanlarımızın en evvel girişmek istedikleri çare. dahili nifak idi.[3] İşte sırf bu hainane maksadın tatbikatı cümlesinden olmak üzere, gerek İstanbul'da düşmanlarımızın emellerini tatmin için teşkil eyledikleri Ferit Paşa hükümetini ve gerekse bizzat Anzavur'u teşvik etmişler ve bunun neticesi olarak Gönen, Biga havalisinde fesat çıkarmaya teşebbüs eylemişlerdir. Aydın cephesinde Yunanlıların taarruzları püskürtülerek bu cephe vaziyeti emin bir şekle girdiği ve Kilikya havalisindeki işgal kuvvetleri de Urfa'yı tahliye ettikleri, Mersin, Tarsus, Adana, Haçin, Bilemedik[4] mevkilerindeki işgal kuvvetlerinin de tamamen kuşatıldıkları bir zamanda Anzavur'un Gönen havalisindeki teşebbüsleri doğrudan doğruya Yunanlıların menfaatına hizmet ve yüksek milli menfaatlara açık ve fiili bir hıyanettir.[5]

* Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Özel Arşivi, Klasör 11, Dosya 1335/26, Fihrist 48-3, 48-4'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, Ekim 1982, sayı 82, s.123-128, Belge 1799; *İzmir'e Doğru*, 21 Nisan 1920. Telgrafın Erzurum Vilayeti'ne gönderilen örneği için bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 24/3034'ten aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*, Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.292-293; "Tamim" başlıklı ve 14 Nisan 1920 tarihli örneği için bkz. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.625-626; "Beyanname" başlıklı ve tarih belirtilmeyen örneği için bkz. *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Eylül 1978, sayı 77, s.56-59, Belge 1699. *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki, *İzmir'e Doğru*'daki ise Kemal Şenoğlu tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri*'nde "Makamı-ı hilafet ve saltanatın". (Y.N.)

2 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te yanlışlıkla "mugayir" (aykırı) diye okunmuş. (Y.N.)

3 *İzmir'e Doğru*'da "nifaktır". (Y.N.)

4 *İstiklâl Harbimiz*'de "Bilnemedik" diye yazılmış. *İzmir'e Doğru*'da ise "Bilemedik" sözcüğü yer almamaktadır. (Y.N.)

5 *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Belge 1699'da cümle şu şekildedir: "Aydın cephesinde Yunanlıların taarruzları püskürtülerek bu cephe vaziyeti emin bir şekle girdiği ve Kilikya havalisindeki teşebbüsleri doğrudan doğruya Yunanlıların menfaatına hizmet ve yüksek milli menfaatlara açık ve faal bir hıyanettir." (Y.N.)

Bu caniyane teşebbüs, düşmanlarımızın hedefledikleri gayeyi teminden pek uzak olup, hiçbir kuvvetle sarsıntıya uğratılamayacak derecede kuvvetli olan milli azim karşısında pek yakında imha edilecek ve caniler müstahak oldukları adil cezaya çarptırılacaklardır.

Bundan dolayı, fevkalade milli meclis üyelerinden Ankara'da toplanmış olan delegelerin ve mebusların da oyu ve kararı alınarak, 61. Fırka Kumandanı Miralay Kâzım Bey'e Karesi livası ve 56. Fırka Kumandanı Miralay[1] Bekir Sami Bey'e de Hüdavendigâr vilayeti dahilinde[2] tekmil mülki ve askeri ve milli kuvvetleri üstlenerek memleket dahilinde düşmanların[3] ortaya çıkarmak istedikleri ayrılıkçılığa mani olmak için her tedbire teşebbüs edebilmeleri ve milli birlik[4] ve bağımsızlığı ihlale[5] teşebbüs edecek veya birliğin devam ettirilmesi için mesai yapmayacak ve yapamayacak olan bütün mülki ve askeri memurlar hakkında suçun derecesine göre azil ve hapis ve idam gibi her tür cezaları tatbik için fevkalade salahiyet verilmiştir.

Milli bağımsızlık uğrundaki kati mücahedemizde her zaman olduğu gibi bundan sonra da tevfikatı subhaniyeye[6] mazhar olacağımızdan eminiz. Cenabı Hak bizimle beraberdir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Bu tebligat her tarafa tamim olunacaktır.

1 *İzmir'e Doğru*'da "Miralay" sözcüğü yer almamaktadır. (Y.N.)
2 *İzmir'e Doğru*'da "dahilindeki". (Y.N.)
3 *İzmir'e Doğru*'da "düşmanların" sözcüğü yer almamaktadır. *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri*'nde ise "düşmanlarımızın". (Y.N.)
4 *İzmir'e Doğru*'da "birlik" sözcüğü yer almamaktadır. (Y.N.)
5 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri*'nde, "teşebbüs edebilmeleri ve milli birlik ve bağımsızlığı ihlale" sözcükleri atlanmıştır. (Y.N.)
6 Tevfikatı subhaniye: Allah'ın yardımları. (Y.N.)

TAMİM*

(13 NİSAN 1920)

Tamim

Tamim/ Şifre

Kolordulara
56. ve 61. Fırka Kumandanlıklarına
Miralay Refet Beyefendi'ye

Gerek düşmanlar ve gerekse düşmanlarla birlikte aleyhimize ayaklanan diğer unsurlar ile vuku bulacak çarpışmalarda elimize geçecek esirlerin hayatının muhafazasına son derecede itina edilmesi, milletimizin donanmış bulunduğu merdane ve âlicenabane hissiyat icabından olup, bunun ihlaline hiçbir surette meydan verilmemesi ve girdiğimiz hayat ve memat mücadelesinde, Hakk'ın yardımıyla elde edilmesinden kuvvetle ümitvar bulunduğumuz milli haklarımızın hakiki medeniyet âlemine karşı müdafaasında bizi müşkülata düşürebilecek harekâttan kati surette sakınılması, vatanın selameti namına tamimen rica olunur.

13 Nisan 336 [1920]

Heyeti Temsiliye namına

Gerek askeri kıtalar ve gerek Kuvayi Milliye tarafından esir edilen düşman efradının hayatlarının muhafazasına fevkalade itina edilmesi talep olunur. Daha evvel milletimizin fertlerine en ağır tecavüzler yapan katiller bile esir edildiği vakit, intikam hissine kapılmayarak hayatlarının muhafazasını mutlaka temin etmelerini bütün amirlerden rica ederiz. Esirlerin hastalık sebebiyle elimizde vefat etmeleri, dini ve milli şiarımıza uygun düşmedikten başka, vatanımızın menfaatlarını esaslı surette yaralar. Bütün kıtalara ve bütün Kuvayi Milliye teşkilatına bu tavsiyelerimizin hakkıyla anlatılmasını rica ederiz.

M. Kemal

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 23, Dosya 336/11, Fihrist 7'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, Şubat 1989, sayı 87, s.108-109, Belge 2121. Telgrafın ikinci kısmının "Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na" başlıklı ve 13/14 Nisan 1920 tarihli örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen, Bekir Sami Arşivi'ndeki ise Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

KARTAL'DA ZAFER BEY'E, YAKUP ŞEVKİ VE NURETTİN PAŞA'YA*

(13 NİSAN 1920)

Vatanın kurtarılması mukaddes vazifesi namına İstanbul'da yapılacak bir şey kalmamış olduğunu belirtmeyi lüzumsuz sayarım.[1] [...][2] Hatta, Anadolu'ya geçmelerinde fayda düşünülebilecek erkân, ümera ve zabitanın[3] bir an evvel ve tereddütsüz İstanbul'dan çıkarak milli mücadeleye katılmaları yegâne uygun hareket hattı[4] olacağının haberleşme[5] vasıtaları ile anlatılması ve tamimi de yüksek oylarına bağlıdır.[6]

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 26, Dosya 1336/10-B, Fihrist 114'ten özetleyerek aktaran: Yücel Özkaya, "İstanbul'un İşgali Üzerine Aydınların İstanbul'dan Ankara'ya Kaçışı Olayı". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.5, Kasım 1988, sayı 13, s.142.

1 Kaynakta yanlışlıkla "arz ederim" yazılmış. Doğrusu "addederim" (sayarım) olacak. (Y.N.)

2 Yukardaki kaynakta, ilk cümleye yer verildikten sonra metin bölünmekte, ardından sonraki kısma yer verilmektedir. (Y.N.)

3 Kaynakta yanlışlıkla "erkân-ı ümera ve zabitanın" denmiş. Doğrusu "erkân, ümera ve zabitanın" olmalıdır. "Erkân", paşa rütbesindeki askerlere; "ümera" ise miralay (albay), kaymakam (yarbay), binbaşı grubuna; "zabitan" ise, genel olarak "subaylar" anlamına gelmekle beraber, özelde, kolağası, yüzbaşı, mülazım gibi subaylara denmektedir. (Y.N.)

4 Kaynakta, hatalı olarak "... muvaffak-ı hatt-ı hareket" şeklinde okunmuş. Doğrusu "... muvafık-ı hatt-ı hareket" (uygun hareket hattı) olmalıdır. (Y.N.)

5 Kaynakta, hatalı olarak "muhasebe" şeklinde okunmuş. Doğrusu "muhabere" (haberleşme) olmalıdır. (Y.N.)

6 Kaynakta, başlıksız, tarihsiz ve imzasız olarak, özet şeklinde yer almıştır. Mustafa Kemal Paşa tarafından 13 Nisan 1920'de Kartal'da Zafer Bey'e, Yakup Şevki ve Nurettin Paşa'ya yazıldığı belirtilmektedir. (Y.N.)

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(13/14 NİSAN 1920)

Tel
Şifre

Ankara
13/14.4.36 [1920]

Bursa'da .14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Beyefendi'ye

Şeyh Sunusi'nin Ankara'ya gelmesine ehemmiyet atfediyoruz. Ve kendisinin ikametgâh ve refahı vasıtalarını hazırlıyoruz. Nakli tebliğ edilinceye kadar özel olarak iyi muamele ve refahının temin olunması ve bir surette İstanbul'a gitmesine mahal bırakılmamasını rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

TAMİM*

(13/15 NİSAN 1920)

İngiliz Genelkurmay "İstihbaratı" tarafından çıkarılan 65 sayılı Haftalık Rapora Ek-A

Gizli
Kimden: Ankara
Kime: Bütün Müdafaai Hukuk Heyetlerine

Hükümet Tarafından Yayımlanan Fetvalara İlişkin Milliyetçi Tamim[1]

İngilizleri zararlı hareketleri konusunda yüreklendiren bir görüşle, sanki Anadolu'nun Müslüman ahalisi Halifei Şeriflerine karşı ayaklanmış gibi Ferit Paşa kabinesi tarafından bizi ihanetle suçlayan bir "fetvai şerif" çıkarılmasına sebep olunması hayret ve şaşkınlık vericidir.

Muhterem halkımızın ve mallarının İngiliz eline düşmüş olduğu ve halifelerinin İstanbul'da esir bulunduğu açıktır.

Sizlerden sadık tebaamıza uygun bir tarzda, gazetelerde yayımlanan fetvaya en küçük bir ehemmiyet vermemelerini telkin etmenizi rica ederim.

Mustafa Kemal
Mirliva
Heyeti Temsiliye namına

* FO (Foreign Office – İngiliz Dışişleri Bakanlığı Arşivleri), 371/5167'den aktaran: *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)*, c.II, Hazırlayan: Bilâl N. Şimşir, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1975, s.42. İngilizce metin E. Tnk. Kd. Alb. Ercan Güner tarafından Türkçeye çevrilmiştir.
İngiliz Dışişleri Bakanlığı Arşivlerinde yer alan bu belge ile ilgili başka bir arşiv kaydına rastlanmamıştır. (Y.N.)

1 Bu başlığın İngilizler tarafından eklendiği anlaşılıyor. (Y.N.)

DİYARBEKİR'DE 13. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(14 NİSAN 1920)

14.4.36 [1920]

Diyarıbekir'de 13. Kolordu Kumandanlığı'na - Şifre

Ayıntap havalisindeki Kuvayi Milliye Kumandanı Kılınç Ali Bey'den alınan telgrafnamede, düşmanın Akçakoyunlu istasyonunda kuvvetlerini toplamakta olduğu ve bu kuvvetin her zaman Ayıntap havalisini tehdit edebileceği için, Urfa Kuvayi Milliyesi'nin de kendisiyle hareket birliği ederek Akçakoyunlu'daki düşmanın püskürtülmesi teklif ediliyor.

Urfa Kuvayi Milliyesi'nin, Kılınç Ali Bey'le irtibat tesis ve hareket birliği etmesinin tebliği ve Urfa Kuvayi Milliyesi'nin son vaziyetinin bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

Ayıntap (Köçki) Kılınç Ali Bey'e

C. 12. Urfa Kuvayi Milliyesi'nin sizinle irtibat tesis ve hareket birliği eylemesi 13. Kolordu'ya yazıldı.

Vaziyetiniz ve düşman vaziyeti hakkında acilen malumat verilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1955, sayı 14, Vesika 358/359. Eski yazı belge Erdiment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

DIYARBEKİR'DE 13. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(14 NİSAN 1920)

14.4.36 [1920]

Diyarıbekir'de 13. Kolordu Kumandanlığı'na - Şifre

Urfa Mutasarrıflığı'ndan 13 Nisan 336 [1920] tarihiyle alınan telgrafnamede, Urfa'nın tekrar işgali için üç tabur Fransız kuvvetinin Cerablus'a geldiği ve 13 Nisan'da Suruç'a hareket eylediği bildiriliyor. Urfa'nın tekrar kaybedilmesi kötü tesire yol açacağından, emniyetle muhafazası vasıtalarının teminini ve bildirilmesini rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.Ü. Basımevi, Ankara, Aralık 1955, sayı 14, Vesika 360. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

AFYONKARAHİSARI'NDA MİRALAY REFET BEYEFENDİ'YE*

(14 NİSAN 1920)

Telgraf

14.4.36 [1920]

Afyonkarahisarı'nda Miralay Refet Beyefendi'ye

Bölgeniz dairesinde İtalyan Ajansı tebligatı ile harici havadisleri öğrenmenin mümkün olduğunu farz ediyoruz. Adı geçen ajans tebligatının muntazaman buraya da ulaştırılmasını rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 475. Ayrıca bkz. Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 19, Fihrist 80'den fotokopisiyle birlikte aktaran: Yücel Özkaya, "Millî Mücadele'de Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.1, Mart 1985, sayı 2, s.593. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ BEKİR SAMİ BEY'E*
(14 NİSAN 1920)

Ankara, 14.4.1336 [1920]

Şifre

Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Beyefendi'ye,

Hâkimiyeti Milliye gazetesi için Dersaadet'te kâğıt hazırlattırılmıştır. Dersaadet'e özel bir memur gönderilerek, adı geçenin, Kartal Telgraf Müdürü Baha Bey vasıtasıyla Zafer Bey'e müracaatla teslim edeceği söz konusu kâğıtların, Bursa'ya getirtilmesinin temin buyurulmasını ve neticesinin bildirilmesini rica ederim, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 26, Fihrist 117/1-2'den aktaran: Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919 - 1921)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989, s.64.

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANI BEKİR SAMİ BEY'E*

(14 NİSAN 1920)[1]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey'e

C.12.4.36 [1920]

Tarafımızdan daha evvel söz verilmiş olduğu için, Fransızları bırakmak arzusundayız. Fakat bunlara karşılık İngilizlerle beraber tutuklamış oldukları arkadaşlarımızdan hiç olmazsa birini, mesela Rauf Bey'in tahliyesini temin etmelerini talep buyurmanızı rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Bekir Sami Arşivi'ndeki defterde tarih yoktur. Defterin Selâhattin Yurdoğlu (Yüzbaşı Selâhattin) tarafından yapılan çevrimyazısında 14 Nisan 1920 tarihlidir. (Y.N.)

EMİN ARSLAN BEY'E*

(15 NİSAN 1920)

15.4.36 [1920]

Silifke Mutasarrıflığı vasıtasıyla
Kuvayi Milliye Kumandanı Emin Arslan Bey'e - Şifre

C 10 Nisan 336 [1920]

Kuvvetiniz halihazırda kâfî derecede tesirlidir. Gelecekte lüzum görülürse silah ve top gönderilecektir. Şimdilik mevcutla idare buyurunuz. Allah muvaffakiyet versin.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1955, sayı 14, Vesika 361. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(15 NİSAN 1920)

15.4.36 [1920]

15. Kolordu Kumandanlığı'na - Şifre

Anzavur vaziyeti hakkında 61. Fırka Kumandanı Kâzım Bey'den alınan 12 Nisan 336 [1920] tarihli malumat özeti aşağıdadır:

Anzavur, Kirmastı, Karacabey, Bandırma, Erdek, Gönen, Biga kasabalarına nüfuzunu sirayet ettirmiştir. Kendisine padişah tarafından paşalık rütbesi, Karesi[1] mutasarrıflığı ve Umum Kuvayi Takibiye Kumandanlığı[2] verilmiştir. Anzavur, Biga'daki kuvveti ile Balya üzerine ve Gönen ve Karacabey'deki kuvvetleriyle de Balıkesir üzerine ilerlemek tasavvurundadır. 61. Fırka Balıkesir'de toplanmasının[3] tamamlanmasına kadar Balıkesir'in 25 kilometre[4] kuzeyinde, doğudan batıya doğru bir setr hattı[5] tesis etmiştir. 61. Fırka 12 Nisan'da Balıkesir'de toplanmasını tamamlayacak ve 13 Nisan'da[6] ileri harekete başlayacaktır. Bursa'da toplanan kuvvetlerde 13 Nisan'da harekete başlayacaktır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi Arşivi I/4282, Dolap 46, Göz 4, Klasör 2483, Dosya 6-92, Fihrist 6'dan fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, Mart 1975, sayı 72, Belge 1557. Aynı belge Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.635'te 16 Nisan 1920 tarihli olarak yer almaktadır. *Harp Tarihi Belgeleri Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Balıkesir. (Y.N.)

2 Takip Kuvvetleri Genel Kumandanlığı. (Y.N.)

3 Belgede "tecemmuunun" şeklindeki sözcük *İstiklâl Harbimiz*'de "tahaşşüdün" (yığınağın) şeklindedir. (Y.N.)

4 *İstiklâl Harbimiz*'de "20 kilometre". (Y.N.)

5 Setr hattı: Örtme hattı, kamuflaj çizgisi. (Y.N.)

6 *İstiklâl Harbimiz*'de "12 Nisan'da". (Y.N.)

BURSA VALİLİĞİ'NE FATİN BEYEFENDİ'NİN TAYİNİ*

(15 NİSAN 1920)

Ankara
15.4.36 [1920]

Bursa Valisi Keşfi Bey'in mevcut milli vazifeyi yerine getirmekte âcizlik göstererek ayrılması hasebiyle, Bursa Vilayeti'ne vekâleten Ankara'da toplanmış olan Milli Meclis üyelerinin de oyu alınarak Eskişehir Mutasarrıfı Fatin Beyefendi'nin tayin edildiği ve gönderildiği tamim olunur. Adı geçenin, milletin azim ve iradesinden aldığı kuvvetle yeni vazifelerinde dahi iyi hizmetler yaparak tevfikatı sübhaniyeye[1] mazhariyetleri niyaz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu'nda bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter'deki eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. Belgenin "Erzurum Vilayeti'ne" başlıklı örneği için bkz. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 24/3061'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,* Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.293-294.

1 Allah'ın yardımlarına. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA
(15 NİSAN 1920)

Zata mahsus.
Fevkalade acceledir.

Ankara: 15.4.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

C.12.36 [1920] şifreye.

Baha Sait Bey'in bahseylediği mukavelename daha önce arz eylediğim gibi tarafımızdan imza olunmamıştır. Sureti aşağıda arz olunur.

M. Kemal

Suret

Rusya Müttehit Sovyetler Cumhuriyeti namına hareket eden Ahali Komiserleri Sovyeti'nin Kafkasya'daki İştirakiyun Fırkası Kafkas Mahalli Merkez Komitesi delegesi ile Türkiye ihtilal hareketini temsil eyleyen Karakol Cemiyeti ve Uşak Kongresi Heyeti İcraiyesi namına hareket eden Kafkasya'daki delege Baha Sait arasında aşağıdaki antlaşma yapılır.

1. Antlaşmanın iki tarafı, gerek memleketleri dahilindeki muhalif ihtilallerde ve gerek hariçteki Batı Avrupa fütuhatçı hükümetlere karşı bütün vasıtaları ve kuvvetleriyle yekdiğerine yardım esası dahilinde bir savunma ve saldırı ittifaknamesi yaparlar.

2. Antlaşmanın iki tarafının işbu ittifak antlaşmasını yapmaktaki başlıca gayeleri:

a) Bütün İslam memleketlerinin Batı Avrupa emperyalistlerinin boyunduruğundan kurtarılması.

b) İran, Arabistan, Mısır, Hindistan ilh. gibi İslam memleketlerinde Batı Avrupa'nın emperyalist burjuva hükümetlerine ve bilhassa Asya ve Afrika'da İngiliz emperyalistine karşı mücadele.

c) Bugün teşekkül etmiş bulunan ve Avrupa emperyalistlerine karşı açılan mücadele neticesinde teşekkül edecek olan Sovyet idare tarzının kabul ve teyidini temin-den ibarettir.

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.628-630.

3. İşbu gayeye ulaşmak için Rusya Sovyetleri Cumhuriyeti, yukarda belirtilen Türkiye ihtilalci teşkilatına silah, mühimmat ve para ve sair tedarik ve temini hususunda tam olarak ortaya koyacağını[1] taahhüt eyler. Türkiye ihtilalci teşkilatı, işbu antlaşmanın imzasından sonra silah, mühimmat ve para ihtiyacını Rusya Sovyetleri'ne bildirecek ve anılan Sovyetler işbu talebi ihmal etmeden kabul ve icra edecektir.

4. Adı geçen Türkiye teşkilatı, Rusya Cumhuriyeti'nden talep eyleyeceği miktarda silahlı askeri kuvvetleri, Denikin, Kolçak ve Rusya Sovyetleri Cumhuriyeti diğer düşmanlarına karşı harp etmek için hazırlamayı taahhüt ederler.

5. Türkiye geçici ihtilal hükümetini temsil eyleyen ihtilalci Karakol Cemiyeti ve Uşak Kongresi Heyeti İcraiyesi, Batum, İran, Afganistan ve Hindistan'da, İngiltere aleyhine bir kıyam meydana getirilmesi için lüzumlu teşebbüslere hemen başlayacakları ve Rusya Sovyetleri Cumhuriyeti dahi icap eyleyen para, silah ve mühimmatı tamamen tedarik etmeyi taahhüt etmektedirler.

6. Batı Avrupa emperyalistleri aleyhine İslam memleketlerinde yapılacak işbu milli ihtilalleri himaye edecek olan Rusya Sovyetleri Cumhuriyeti, bu Müslüman memleketlerinden birinin[2] tam bağımsızlığını tanıyacağını ve dahili meselelerine katiyen müdahale etmeyeceğini ve mahalli ahalinin arzusuna muhalif toplumsal ve siyasi teşkilat kurulmasını talep etmeyeceğini taahhüt eder.

7. Rusya Sovyet Cumhuriyeti, Batı emperyalistlerine karşı kıyam eyleyen bütün Müslüman memleketlerini ve bu hareketlerin başında her hükümeti işbu saldırı ve savunma antlaşmasını kendisi imza eylemişçesine müttefik saydığını ve kabul ettiğini taahhüt etmektedir.

8. İşbu memleketteki siyasi ve toplumsal idare tarzının tesis ve teşkili, ahalisinin serbest ve arzu ve görüşüne tabi olup, antlaşmanın iki tarafı, adı geçen milletlerin arzularına cebir ve baskı uygulamamayı taahhüt ederler.

9. Türkistan'da teşekkül etmiş olan Sovyetler idaresinin kuvvetlendirilmesi ve sağlamlaştırılması için icap eden tedbirlerin alınmasını, Türkiye geçici ihtilal hükümeti kabul ve taahhüt eyler.

10. Denikin ve Kazaklara karşı Dağıstan'da yapılan mücadelelerde, Dağıstanlılar Sovyetler idare tarzı lehine eğilim gösterdiğinden, işbu memleketteki amele ve köylü ve ahalinin serbest arzusuna tabi olarak teşekkül eyleyen Sovyetler'e yardım etmeyi, Türkiye geçici ihtilal hükümeti taahhüt eyler. Dağıstan hükümetinin terki tarzına[3] gelince, bunu tayin Dağıstan amele ve köylü kongresinin hakkı olup, antlaşmanın iki tarafı bu meseleye katiyen müdahalede bulunmayacaklarını taahhüt ederler.

11. Rusya Sovyetleri Cumhuriyeti ve Türkiye ihtilal hükümetinin İngiltere ve Rusya emperyalistlerine karşı Kafkasya'da açacağı ortak hareket, Avrupa emperyalistlerinin emir ve nüfuzu altında işbu mukavelenin hedeflediği gayelere muhalif ha-

1 *İstiklâl Harbimiz*'de "... hususunda kemâlile ibrazını". Bu cümlede bir eksiklik ya da yanlışlık olduğu anlaşılıyor. (Y.N.)
2 "... her birinin" olmalı. (Y.N.)
3 "... terkip tarzına" olmalı. (Y.N.)

reket ve şu anda antlaşmanın iki tarafını yekdiğerlerinden ayıran Gürcistan ve Ermenistan ve Azerbaycan mevcut hükümetleri tarafından ihlal edildiğine göre, Türkiye geçici ihtilal hükümetini temsil eyleyen Uşak Kongresi Heyeti İcraiyesi ve ihtilalci Karakol Cemiyeti. yukarıdaki üç hükümeti, gerek Rus emperyalistleri gerek İngiltere ve gerek Batı Avrupa'nın diğer istilacı devletlerine karşı antlaşmanın iki tarafı ile birlikte hareket edecek hükümetlerle bu hususta Kafkas Mahalli Teşkilatı'na yardımı ve desteği taahhüt eyler. İşbu hükümet darbesini Azerbaycan'da tatbik için Türkiye geçici ihtilal hükümeti, Azerbaycan Türk ahalisinin ırki eğilimlerinden ve Azerbaycanlılarca tanınan Türk milliyetçilerinin nüfuz ve şahsiyetlerinden istifade etmeyi taahhüt eyler. Azerbaycan ihtilal hükümetinin teşekkül tarzı, Azerbaycan amele ve köylü kongresinin serbestçe vereceği karar dairesinde olacağından, antlaşmanın iki tarafı kongre kararlarına muhalefet etmemeyi taahhüt eyler.

12. Gürcistan. Ermenistan, Azerbaycan, Kuzey Kafkas gibi bütün Kafkas hükümetlerinin tam bağımsızlıkları antlaşmanın iki tarafınca kabul edilmiş olduğundan. bunların yekdiğerinden ayrı bir surette bağımsız olarak veyahut Kafkas Birliği'ne iltihak suretiyle veyahut federasyon şeklinde büyük devletlerden birine iltihak şeklinde hükümet tesis eylemeleri hususunda alakadarların tamamen serbest bırakılacaklarını ve bu meseleye hiçbir şekilde müdahale etmeyeceklerini antlaşmanın iki tarafı kabul ve taahhüt eyler.

13. İşbu antlaşmanın iki nüshası evvelemirde bir taraftan Rusya Sovyetleri Cumhuriyeti Hükümeti'nin Kafkasya'daki delegeleri, yani Rusya Komünist Partisi'nin mahalli komitesi ve diğer taraftan da ihtilalci Karakol Cemiyeti'nin ve Uşak Kongresi Heyeti İcraiyesi'nin delegesi tarafından imza edilecektir. Bu suretle imzalanmış nüshalardan bir adedi ihtilalci Karakol Cemiyeti ve Uşak Kongresi genel merkezleri tarafından tasdik edilecek, diğer adedi, Umuru Hariciye Ahali Komiserleri Sovyet Reisi ve Rusya Sosyalist Federatif Sovyetler Cumhuriyeti'nin İcra Heyeti Merkezi Reisi tarafından tasdik edildikten sonra karşılıklı olarak imza edilen antlaşma teati edilecektir.

14. İşbu antlaşma 13. maddede belirtilen şekilde imza edildikten sonra katiyet kazanacaktır. Antlaşmanın iki tarafının Kafkasya'daki delegeleri kendi imzalarını müteakip ittifaknameyi tatbik mevkiine koyacak ve tabi oldukları hükümetlerin tasdikini beklemeyerek ortak harekete başlayacaktır.

15. İşbu antlaşma Baha Sait Bey tarafından 1920 senesi Kânunusani'nin 11. günü [11 Ocak] Bakû şehrinde yapılmış ve imza edilmiştir.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*
(16 NİSAN 1920)

Ankara: 16.4.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlcri'ne

C. 13.4.1336 [1920] şifreye.

İmza edilmek üzere Kara Vasıf Bey tarafından gönderilen anlaşma suretini arz etmiştim. Buna verdiğim cevabı ve bu münasebetle Rauf Bey'e yazdığım telgrafı aynen aşağıda arz ediyorum. Katiyen imza etmedim ve Rauf Bey de hiçbir muamelede bulunmadı. Baha Sait Bey yalan yayıyor. Kara Vasıf Bey, Karakol Cemiyeti namına malumatımız dışında imza etmiş ise, bundan da malumatımız ve buna rızamız yoktur. Bu hususta. malumatınız haricinde hiçbir muamele yapılmadığına tam itimat buyurarak, arzu buyurulduğu gibi ret ve tekzip ve Bolşevik ve Kafkas işlerinde vuku bulacak tasavvurlarımızı ve teşebbüslerimizi aynen zatıâlinize arz etmedikçe bundan sonra da hiçbir şey yapılmayacağını arz ederim.

Birinci Suret
(Rauf Bey'e yazılan mektubun suretidir)

Vasıf Bey'in, yüksek tarafınızdan dahi okunduğu beyan edilen 20 Şubat 1336 [1920] tarihli mektubu ve iki kıta eki alındı. Esas meseleler hakkında görüş ortaya koymadan evvel, hakkında şunu yüksek dikkatinize sunarız. Vasıf Bey'in dahil ve haricc karşı Karakol Cemiyeti namı altında bağımsız bir komitenin heyeti merkeziyesi olarak hareket ettiği ve Baha Sait Bey'in Karakol Cemiyeti'nin ve Uşak Kongresi'nin salahiyetli ve bağımsız delegesi olarak, Bolşeviklerle bütün memleketin mukadderatına ait antlaşmalar yaptığı sabit oluyor. Vasıf Bey'e cevaben yazdığımız mektupta, Karakol Cemiyeti ve bilhassa bu cemiyetin dahilen ve haricen bağımsız harekete mezun bir heyeti merkeziyesini ve Baha Sait Bey'in sıfat ve salahiyetini tanımakta ve dolayısıyla Baha Sait Bey tarafından hakikate uygun olmayan sıfat ve salahiyette başlanmış olan görüşmeye ve yapılmış olan antlaşmaya temasa mazur olduğumuzu bildirmek. Vasıf Bey ve arkadaşlarını sadece Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti İstanbul Heyeti Merkeziyesi olarak tanıdığımızdan, böyle olduğu temin ve

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.630-632.

teyit edilmedikçe ve mühim kararların, eski heyeti merkeziye üyelerinden olup, İstanbul'da bulunan arkadaşların görüşme ve münakaşasından geçtiği anlaşılmadıkça nazarı itibara alınmayacağı yazılmıştır. Vasıf Bey'in mektubunda, İstanbul'a Bolşevik delegesi olarak Miralay İlyacef geldiği ve yapılacak ittifaknameyi adı geçenin alıp götüreceği yazılıdır. Zatıâliniz bu zatla görüştünüz mü? Hakikaten salahiyete sahip midir? Ve bugün imzamız altında eline bir belge vermek hususundaki fikriniz nedir? Bundan başka, Baha Sait Bey'in yaptığı 15 maddelik antlaşma metnini gördünüz mü? Bizce bu antlaşma maddelerinde bir defa sahtekârlık vardır. Çünkü, Türkiye geçici ihtilalci hükümetini temsil eyleyen Uşak Kongresi Heyeti İcraiyesi ve ihtilalci Karakol Cemiyeti gibi ifadeler hakikate aykırıdır. Antlaşma maddeleri genel olarak bugünden yerine getirilmesini üstlenemeyeceğimiz hususları ihtiva eyliyor. Zatıâliniz, bizzat İlyacef ile görüşüp salahiyetini anladıktan sonra bugün için üstlenebileceğimiz noktalarını ihtiva etmek üzere kısa bir ittifakname esası hazırlar ve onu şifre ile bize bildirirsiniz. Biz de bir taraftan kolordu kumandanları arkadaşlarımızın bu hususa dair görüşlerini öğreniriz. Ancak ondan sonra taahhütlerde bulunabiliriz. Ve taahhütlerimizin, Karakol Cemiyeti, Uşak Kongresi Heyeti İcraiyesi gibi heyetler tarafından teyidine ve bu suretle harice karşı tam birliğe sahip olmadığımızı göstermeye ve yaymaya meydan vermeye de bittabi razı olmayız. Vasıf Bey ve arkadaşları ile, Karakol meselesi hakkında pek ciddi olarak görüşmenizi rica ederim. Eğer bu arkadaşlar, bizim evvelce Karakol'un yayılmaması hakkında verdiğimiz, kararını yaptığımız tebligatı nazarı itibara almamışlar ise, bize karşı doğru hareket etmemiş olurlar. Ve bundan sonra aynı hareket tarzına devamları takdirde kendilerine muamele ve irtibatı kesmek mecburiyetinde kalacağımızı kendilerine anlatınız. Halil ve Nuri Paşalara Erzurum üzerinden yeni talimat gönderilmiştir. İcap ederse yüksek aracılığınızla da göndeririz. Kafkasya'ya bir delege göndermek lazımsa, Bekir Sami Bey'in gitmesi lüzumunda ısrarlıyım. İşte Baha Sait Bey'in maksada ve gösterilen itimada karşı ne yolda muamele ettiği meydandadır. Edip Bey ne maksatla ve ne vakit İtalya'ya gönderilmiştir? Adı geçen bey için Vasıf Bey'in talep ettiği vesika ve talimatı verebilmek için evvela bunun sıfat ve salahiyeti ve seyahat sebebini bilmek lazımdır.

İkinci Suret (Vasıf Bey Biraderimize)

26 Şubat 1336 [1920] tarihli mektupları ve ekleri buradaki arkadaşlar ile beraber tam bir ehemmiyetle okuduk. Mektubunuz, iki mühim görüş hakkında izahat ve değerlendirmeleri ihtiva ediyor. Ekler de, Türkiye ahval ve hareketini temsil eden Karakol Cemiyeti ve Uşak Kongresi İcra Heyeti namına hareket eyleyen Kafkasya'daki delege Baha Sait Bey'in Bolşeviklerle yaptığı bir antlaşma metni müsveddesi ile bunun maddeleri hakkında değişiklikleri ve izahatı ihtiva eden bir değerlendirme yazısıdır. Bolşeviklerle irtibat ve uygunluk, Anadolu'nun gelecekteki vaziyeti, başlı başına mühim ve bütün milletin hayatıyla alakalı meselelerdendir. Mektubu âlilerinin ve eklerinin muhteviyatında, Türkiye geçici ihtilalci hükümetini temsil eyleyen Uşak Kongresi Heyeti İcraiyesi ve ihtilalci Karakol Cemiyeti gibi ifadelere tesadüf edilmiştir. Bir de, antlaşmanın tarafımızdan temize çekilmesi ve imzasından sonra, Ka-

rakol tarafından da mühürlettirileceği belirtiliyor. Karakol Cemiyeti Nizamnamesi tarafınızdan tanzim edilip basıldıktan sonra kıtalara gönderilmesini müteakip, bunun tatbikatında zararlar gördüğümüz ve Kongreler kararlarıyla tespit edilen esaslara uygun olmadıktan başka, genel ve milli birliğimizi ihlal edeceği düşüncesiyle, hiçbir tarafta tatbik edilmemesini tamim etmiştik. Ve zatıâlinizle Sivas'ta görüştüğümüzde, bu cemiyeti izah ve Karakol Nizamnamesi'nde söz edilen büyük erkânıharbiyeden maksat ne olduğu izah edilmişti. Zatıâliniz, Anadolu'daki teşebbüsler hakkında malumat sahibi olmadığınız bir sırada, böyle bir nizamname kaleme aldığınızı ve bu cemiyet teşekkül ettiği ve şekillendiği takdirde, büyük erkânıharbiyenin Heyeti Temsiliye olacağını ifade buyurmuştunuz. Biz bütün arkadaşların, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin esasları dahilinde çalıştığı, dahili ve harici, siyasi ve icrai tedbirlerden, millete karşı, dünyaya karşı ve tarihe karşı Heyeti Temsiliye'nin mesul bulunduğu kanaatindeyiz. Baha Sait Bey'in kullandığı sıfat ve salahiyetten haberdar olmadığımızdan ve İstanbul'da harice karşı bağımsız bir mevcudiyet gösterdiğinden ve harekâtında bağımsız olan bir heyeti merkeziyenin vücudunu bilmediğimizden, Baha Sait Bey'in, icra kabiliyeti incelenmeye muhtaç görülen taahhütleri üzerine Karakol Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi'yle beraber imza koymakta mazur olduğumuz gibi, arkadaşlarımızın bu hareket tarzını da her bakımdan memleket menfaatlarına aykırı görürüz. Gerek zatıâlinizi ve gerek zatıâlinizle beraber çalışan arkadaşımızı, Heyeti Temsiliye, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin İstanbul Heyeti Merkeziyesi olarak tanımaktadır. Yoksa dahili ve harici siyasette, ayrı ayrı komitenin anlaşmış şekline işaret edecek her türlü muameleleri ve tezahürleri katiyen reddederiz. Eğer memleket ve milletin yüksek menfaatları ortak ve birlikte çalışmamızı lüzumlu kılıyorsa, işbirliğimiz, ancak milli emellere uygunluğu fiilen sabit olmuş bulunan malum esaslar dairesinde cereyan edebilir. Ahval ve hadiseler, mevcut şeklin ve ortaya konmuş olan esasların tadilini ve değiştirilmesini lüzumlu kılarsa, yine bütün alakadarların malumat ve görüşleri alınarak ve orduyu netice olarak anarşiye düşürmekten sakınılarak olabilir. Dolayısıyla, gerek Bolşeviklerle irtibat ve ittifak meselesinde ve gerek gelecekteki tedbirlerin alınmasında, Müdafaai Hukuk İstanbul Heyeti Merkeziyesi'yle haberleşmede ve muamelede bulunduğumuzun teyit ve temin edildiği ve bu gibi mühim kararların, orada bulunan Heyeti Temsiliye üyelerinin görüşmelerinden çıkan neticeye uygun düştüğüne dair izahat bekleriz. Bitti.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

EDİRNE'DE 1. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(16 NİSAN 1920)

Şifre Telgraf

16.4.36 [1920]

Edirne'de 1. Kolordu Kumandanlığı'na

Bulgar gazeteleri yayınlarından olduğu Trakya Müdafaai Hukuk Riyaseti'nden bildirilen malumat arasında, Rauf Bey serbest bırakılmadığı ve İstanbul tahliye edilmediği takdirde Anadolu'daki bütün Hıristiyanların katliam edileceği havadisi yalandır. Adapazarı yakınında tarafımızdan tahrip edilmiş köprü yoktur. Lefke Köprüsü, Eskişehir'den çekilen İngilizler tarafından havaya uçurulmuş ve istasyon dahilindeki bütün binalar da İngilizler tarafından yakılmıştır. Hastalığım hakkındaki haber de yalandır. Bu ayın yirmi birinci Çarşamba günü, yeniden seçimleri icra kılınan bütün Anadolu mebuslarından teşekkül etmek üzere Ankara'da Meclisi Âlii Milli[1] toplanacaktır. Biga dahilinde, İngilizlerin tesiri ile faaliyet icra eden bir tek Anzavur çetesi vardır ki, Kuvayi Milliye'ce takip ediliyor. Hâfız Hüseyin haberi vaki değildir. Anadolu'nun bütün diğer kısımlarında tam bir birlik hüküm sürmektedir. Arz olunan hakikatlerin münasip vasıtalar ile hem oralarda yayımlanması, hem de Bulgar matbuatına ulaştırılması ve haberleşmemizin tehlikeden korunması için, bunun telgraf havadisi olduğundan bahsedilmemesi istirham olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 476. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Yüce Milli Meclis. (Y.N.)

EDİRNE'DE 1. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(16 NİSAN 1920)

Tel/ Şifre

Anadolu ve Rumeli
Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi

Edirne'de 1. Kolordu Kumandanlığı'na

Bulgar gazetelerinde, Anadolu'daki milli harekâta aykırı yayılan malumat ve istihbaratın münasip bir tarzda tekzip ettirilmesi ve sorulacak hususlar hakkında, meselenin buraca aydınlatılmasına da çalışılacağı ve Bulgar matbuatı vasıtasıyla, milli emellere yaklaşan son harekâtın gayet doğru olarak yayımlanmasının temini vasıtalarının tamamlanması ve bu yön temin edilmediği takdirde, sözü geçen matbuat için her gün özel olarak Anadolu ahvali hakkında aracılığınızla malumat verileceği arz olunur.

16.4.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.Ü. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 477. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

NAZİLLİ'DE MİRALAY REFET BEY'E*

(16 NİSAN 1920)[1]

Nazilli'de Miralay Refet Beyefendi'ye

Antalya'da ikameti ihtiyar eylemek ve vatani vazifesine orada devam etmek üzere İstanbul'dan uzaklaşan ve buraya ulaşan İzmir muteber tüccarlarından Antalya tüccarı ve Antalya Rodos arasında işleyen vapurların sahipleri ile eski münasebeti bulunan Moralızade Halid Bey'in Antalya, Rodos ve Avrupa'da bulunan dostlarının yol göstermesiyle ve istihbarat hususunda denenmiş olan ihtisasından dolayı Antalya'da daimi ve muntazam bir istihbari şebeke esasını kurabileceğini ve önümüzdeki Salı treniyle Karahisar yoluyla hareket ettirilmesini düşünüyoruz. Bu konudaki yüksek görüşlerinin süratle bildirilmesini rica ederiz.

M. Kemal

Konya'da Zeki Efendi'ye. 16'da.
Rahim

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19. Vesika 478. Eski yazı belge Erciment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Aynı belge, aynı kaynaktan aktarılarak, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*'nde de (Ekim 1986, sayı 20, s.9) yayımlanmıştır. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, metnin üzerine "Şifre - Tel/ Çok acele/ 16 Nisan 1920" kaydını da eklemiştir. (Y.N.)

KILINÇ ALİ BEY'E*

(16 NİSAN 1920)

16.4.36 [1920]

Maraş/ Arslan Bey'e

Aşağıdaki telgrafnameyi acele olarak Kılınç Ali Bey'e ulaştırınız.

Kılınç Ali Bey'e: Ayıntap'a ilerleyen düşmanı durdurmak hususunda gösterdiğiniz kahramanlık, takdire ve şükrana değerdir. Süratle size yardım edilmesi için Maraş'a emir verdirilmiştir. Bununla beraber, bu yardımı beklemeksizin mevcut kuvvetlerinizle olumlu bir netice elde etmeye çalışınız.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

Sivas/ 3. Kolordu Kumandanlığı'na - Şifre

Kılınç Ali Bey'den alınan raporda, Fransızların Ayıntap'a Nizip'ten ve Kilis yönünden yeni kuvvetler sevk etmekte olduğunu ve kendisinin Nizip'ten gelen kuvvetlerle Ayıntap ilerisinde çatıştığını, Ayıntap kuvvetlerinin muharebe etmeyerek firar etmekte olduklarını bildiriyor. Ve top ve mühimmatla kendisine yardım edilmesini rica ediyor. Kılınç Ali Bey'in süratle ve azami nispette takviye edilmesi ve bildirilmesi rica olunur.

M. Kemal

Köçeki/ Ayıntap Heyeti Merkeziyesi'ne

C. 15 Nisan 336 [1920] Kılınç Ali Bey'in telgrafnamesi alınmış ve icap edenlere lazım gelen emirler yazılmıştır.

M. Kemal

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi, Koleksiyon: İstiklâl, Klasör 594, Dosya 140, Fihrist 6'dan fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, Ocak 1997, sayı 103, Belge 2892. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(16 NİSAN 1920)

Ankara:
16.4.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

1. Ankara müftü ve ulemasının verdiği fetvayı şerife,[1] imza sahipleri tarafından bugün müftülere[2] tebliğ edildi. Vilayet ve bağımsız livalar ile kazalar müftü efendilerinin dahi imza koymak suretiyle katılmalarının temini münasip olur.

2. Mıntıkai âlileri dahilindeki müftü efendilerin fetvaları asılları posta ile gönderilmekle beraber şimdiden telgrafla isimlerinin bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.635. Ayrıca bkz. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi, Klasör 299, D: 13, Fihrist 20'den aktaran Doç. Dr. Ali Sarıkoyuncu, *Millî Mücadelede Din Adamları II*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1997, s.40.

1 Şerefli, mübarek fetva. (Y.N.)

2 *Millî Mücadelede Din Adamları*'nda "müftülere" yerine "müftülüklere". (Y.N.)

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(16 NİSAN 1920)

Ankara
16.4.36 [1920]

Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Beyefendi'ye

14 Nisan'a ait olarak İstanbul'dan alınan malumat aşağıda arz olunur.

Suret

Anzavur'un Bandırma'da teşkil ettiği serseri kuvvetlere kumanda etmek üzere muhtekil rütbede[1] on beş ile yirmi Nigehbancı subayın bugün Harbiye Nezareti'nden harcırahlarını alarak Bandırma'ya doğru harekete hazır bulundukları haber alınmıştır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Defterde bu şekilde. Doğrusu "muhtelif rütbede" olmalı. Bkz. s.315'te yer alan "Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Beyefendi'ye" başlıklı ve 17 Nisan 1920 tarihli telgraf. (Y.N.)

DENİZLİ MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ'NE*

(16 NİSAN 1920)

Ankara: Tel

Denizli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'ne

İdrak ettiğimiz Yüce Miraç Gecesi'nin uğur ve saadet getirmesi duasına tebriklerimi ekleriz, Efendim.

16 Nisan 336 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Ahmet Akif Tütenk, *Milli Mücadelede Denizli*, Denizli Öğretmenler Yardımlaşma Derneği Yayınları, İzmir, 1949, s.77.

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(17 NİSAN 1920)

Ankara
17.4.36 [1920]

Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Beyefendi'ye

Ferid Paşa hükümetinin muhtelif rütbelerle elliye yakın Nigehbancı subayları İzmit'e sevk edeceği ve bunların buradan kendilerine hükümetin cebren sevk ettiği surcti vererek Anadolu'ya geçip Kuvayi Milliye'ye iltihak edecekleri ve geçtikleri mahallerdeki ahaliyi taşıdıkları beyannameler ve para ile aldatarak Kuvayi Milliye aleyhinc tahriklerde bulunacakları haber alınmıştır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ BEKİR SAMİ BEYEFENDİ'YE*

(17 NİSAN 1920)

Ankara
17.4.36 [1920]

Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Beyefendi'ye

1. 16 Nisan'da İstanbul'dan alınan malumata göre, Ferid Paşa hükümetinin İzmir cephesinde tahriklerde bulunmak ve Kuvayi Milliye arasına nifak sokmak ve ahaliyi teşkilat aleyhinde kıyam ettirmek üzere Aydın mebuslarından Şükrü ve İlhami Beyleri İzmir'e göndereceği anlaşılıyor.

2. Bu malumatın İzmir'de Murtaza Bey'e verilmesi ve adı geçen mebusların vardığının bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

3. KOLORDU KUMANDANI SALÂHADDİN BEYEFENDİ'YE*

(17 NİSAN 1920)

3. Kolordu Kumandanı Salâhaddin Beyefendi'ye

Ankara[1]
17.4.36 [1920]

Şifre

Ferid Paşa hükümeti İstanbul'da Kuvayi Milliye ile alakadar subayları alaka derecelerine göre değiştirme ve açığa ihraç ve emekliye sevk muamelesine başlamıştır. Bazı ulema dahi dahil olduğu Üsküdar'da on iki zat tutuklanmış ve gayet geniş tutuklamalara başlanmıştır. Nigehbancı sabaylara tutuklamalarla alakadar memuriyetler verilmektedir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stretejik Etüt Başkanlığı Arşivi, Kol: İstiklâl Harbi, Kutu 317, Gömlek 39, Belge 39-1'den fotokopisiyle birlikte aktaran *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, Ocak 2002, sayı 113, Belge 4189, s.132-134. Eski yazı belge Musa Sarıkaya tarafından okunmuştur. "Bursa'da 14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Beyefendi'ye" başlıklı örneği için bkz. Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur.

1 Bekir Sami Arşivi 6. Defterde "Bursa" yazıyor.

AYINTAP MUṬASARRIFLIĞI'NA*

(17 NİSAN 1920)

Propaganda heyetince
görülüp iade buyurulması
ricasıyla takdim./ 17'de.

Köçki
Ayıntap Mutasarrıflığı'na - Şifre

C. 14 Nisan 336 [1920]

Ayıntap hadisesinin Fransızların teşviki ve tertibi eseri olduğunda şüphe yoktur. Vakanın bütün facialarıyla Ayıntap'taki Fransız Kuvveti Kumandanı'na protesto edilmesi lazımdır. Bilhassa, vakanın bizim bunca halisane tedbirlerimize rağmen, Fransızlar tarafından ortaya çıkarıldığına ve devam ettirildiğine dair, Ayıntap'taki Amerikalılar tarafından imzalı bir belge alınmasının teminini ve acilen bize gönderilmesini rica ederiz. Bununla beraber, meşru müdafaa halinde bulunan İslam ahalinin imhası teşebbüslerine karşı bütün kuvvet sarf edilerek ve kullanılarak mukavemet edilmesi ve ahaliye bu konuda her şekilde yardım edilmesi ve yol gösterilmesi lüzumludur. Vakanın cereyanı hakkında sık sık malumat verilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

Yazılmıştır.
17 Nisan 336 [1920]

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 354. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

GEYVE'DE 24. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(17 NİSAN 1920)

17.4

Geyve 24. Fırka Kumandanlığı'na - Şifre

C. 16 Nisan 336 [1920]

1. Ortaköy hadisesinin hallindeki muvaffakiyetlerini tebrik ederim.

2. Dün geceki telgrafla da bildirildiği gibi, Adapazarı havalisinde vaziyete hâkim olmak kati zaruretindeyiz. Bahis buyurulan tahrikler oralarda da fiiliyata dönüşmeden evvel, gayet şiddetli ve kahredici bir mevcudiyet göstermeliyiz. Geyve'den azami kuvvetle ve topla en başta Adapazarı'nı elde etmek lazımdır.

3. Kaymakam Arif Bey müfrezesi Afyonkarahisarı'nda toplanmakta olduğu gibi, Konya'dan Eskişehir'e bir alay gönderilmesi 12. Kolordu'ya iki gün evvel yazılmış idi. Bu alayın hareketi hızlandırılıyor.

4. 70. Alay'ın bizzat eliniz altında bulundurulmasını ve sarsılmış olan ruhi ahvallerinin takviyesini de mühim görürüz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi Arşivi 9/701, Dolap 46, Göz 5, Klasör 2487, Dosya 37-106, Fihrist 12'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, Mart 1975, sayı 72, Belge 1558. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

NAZİLLİ'DE MİRALAY REFET BEYEFENDİ'YE*

(18 NİSAN 1920)

Tel
Şifre

18.4.36 [1920]

Nazilli'de Miralay Refet Beyefendi'ye

C. 16.4.36 [1920]

Antalya'dan Roma'ya gidecek kuryelerin bir hafta daha ertelenmesi zaruridir. Nihayet bu ayın yirmi dördüncü günü Meclisi Âlii Milli[1] toplanacağından, son vaziyeti de Avrupa'ya bildirmek için bu ertelenmeye lüzum vardır. Avrupa'ya gidecek evrakın birinci kısmı yarınki posta ile doğruca zatıâlinize takdim edilecektir.

18.4.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi,* E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19. Vesika 479. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Yüce Milli Meclis. (Y.N.)

ANADOLU TELGRAF MERKEZLERİNE TAMİM*

(18 NİSAN 1920)

Tel 18.4.36 [1920]

Anadolu Telgraf Merkezlerine Tamim

Anadolu Ajansı'nın bazı yerlere sevk edilmediği ve yayımlanmadığı yolunda şikâyetler alıyoruz. Anadolu'nun hariç ile alakası kesilmiş bulunduğu şu sıralarda, millet fertlerinin bütün bütün havadissiz kalmaması maksadıyla üstlenilen bu hizmetin, bütün telgrafçılarımızca da destekleneceğini ve hızlandırılacağını şüphesiz sayar ve bununla beraber, bu konuda vuku bulabilecek kusurların ihmal edilemez bir vatani suç teşkil edeceğini beyan eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 480. Ayrıca bkz. Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 19, Fihrist 86'dan aktaran: Yücel Özkaya, "Millî Mücadele'de Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.1, Mart 1985, sayı 2, s.596. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

KONYA POSTA VE TELGRAF BAŞMÜDÜRİYETİ'NE*

(18 NİSAN 1920)

Konya Posta ve Telgraf Başmüdüriyeti'ne

Anadolu Ajanslarının günü gününe icap eden merkezlere yazılması son derecede ehemmiyetli bir mesele olduğu halde, idareniz dahilindeki merkezlerde bu konuda bazı gecikmeler vaki olduğu haber alınmıştır. Tekrarının önlenmesi vasıtalarının teminiyle, neticesinin bildirilmesi ve bu konuda müsamaha eden memurların isimlerinin bildirilmesi rica olunur. 18.4.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 481. Ayrıca bkz. Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 19, Fihrist 87'den aktaran: Yücel Özkaya, "Millî Mücadele'de Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. I, Mart 1985, sayı 2, s.595. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(18 NİSAN 1920)[1]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

C. 16/17 şifreye:

Şeyh Hazretleri'nin Ankara'da iskânı için yer hazırlatıyoruz. Çağıracağız. ancak harcketinde adı geçen ile maiyetinin Bursa Vilayeti'ne verilmiş olan idare ve iaşe havalisinde Ankara Vilayeti'ne devrine bu havaliden harcırahlarının temin edilmesi rica olunur.[2]

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Bekir Sami Arşivi'ndeki defterde tarih yoktur. Defterin Selâhattin Yurdoğlu (Yüzbaşı Selâhattin) tarafından yapılan çevrimyazısında "Ankara. 18 Nisan 1920" yer ve tarih kaydı vardır. (Y.N.)

2 Cümle düştüklüğü defterden kaynaklanıyor. (Y.N.)

GEYVE'DE 24. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(18 NİSAN 1920)

Düzce

18.4

Geyve'de 24. Fırka Kumandanlığı'na - Şifre

Bolu da Düzce asileri tarafından işgal edildi. Bolu Mutasarrıfı, Düzce'de asiler elinde esirdir. Asiler tarafından cebren kendisine yazdırılan telgraflarda bize meseleyi ehemmiyetsiz göstererek, daha mühim bir teşebbüsleri için vakit kazanmak istiyorlar. Vaziyet pek ciddidir. Vakit kaybetmeden ve her türlü tali görüşlere bakmadan.[1] fakat azami kuvvetle Hendek üzerinden Düzce'ye hareket buyurmanız lazımdır. Makine başında cevap bekliyoruz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi Arşivi 9/701, Dolap 46, Göz 5, Klasör 2487, Dosya 106, Fihrist 14-1'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Belgeleri Dergisi*, Gnkur. Basımevi, Ankara, Mart 1976, sayı 74, Belge 1597. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Belgede "... her türlü mülahazatı taliyeden kat'ı nazarla". (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(18 NİSAN 1920)

Ankara: 18.4.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

1. Anzavur aleyhine dünden itibaren ciddi harekât başladı. 61. Fırka Susurluk kuzeyinde Anzavur kuvvetleriyle çarpışmaya başlamıştır. Anzavur ihtiyat kuvvetleri Kırmastı'dadır. Bursa yönünden de Kırmastı'ya doğru Bekir Sami Bey fırkasından kuvvet gönderiliyor.

2. Üç gün evvel Düzce'de yeni bir hadise baş gösterdi. Çerkes reisleri, ahaliyi isyan ettirerek hükümet memurlarını ve subayları hapis ettiler. Orada, müfrezemizin silahlarını ve üç makineli tüfeğimizi aldılar. Bir subayımız şehit, bir neferle ahaliden dört kişi yaralı vardır. Bolu Mutasarrıfı ile Düzce-Darende arasında asilerin reisleri ile görüştü. İstanbul'a bir heyet göndererek zatı şahanenin[1] Kuvayi Milliye'ye taraftar olup olmadıklarını anlamak ve alacakları cevaba göre kati hareket etmek istediklerini söylemişler. Zonguldak havalisinde bulunan 32. Piyade Alayı Bolu'ya gelebilecektir. Geyve yönünden de bir müfreze Adapazarı yönüne sevk ediliyor. İngilizlerin ve İstanbul'un, hilafet kuvvetini kullanarak, bol para sarf ederek dahili harp[2] teşebbüslerine tam bir ciddiyetle sarıldıkları anlaşılmaktadır. Peyderpey malumat arz edilecektir.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir. *İstiklâl Harbimiz*. Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.644.
1 Padişah. (Y.N.)
2 İç savaş. (Y.N.)

BURSA'DA 56. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(18 NİSAN 1920)[1]

Bursa'da 56. Fırka Kumandanlığı'na

C.16 şifreye:

Anadolu'da nezaret altında bulunan Fransız subaylarının ihtilatı[2] meselesinin orada bulunan Fuat Paşa Hazretleri'yle konuşulması ve neticesinin haber verilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Bekir Sami Arşivi'ndeki defterde tarih yoktur. Defterin Selâhattin Yurdoğlu (Yüzbaşı Selâhattin) tarafından yapılan çevrimyazısında "Ankara, 18 Nisan 1920" yer ve tarih kaydı vardır. (Y.N.)

2 Defterdeki "İhtilat" sözcüğü "karışma, katışma; karşılaşıp görüşme" anlamlarına geliyor. (Y.N.)

14. KOLORDU KUMANDAN VEKİLİ BEKİR SAMİ BEY'E*
(18 NİSAN 1920)

Ankara
18.4.36 [1920]

14. Kolordu Kumandan Vekili Bekir Sami Bey'e

Söke'ye gelen ve işgal esnasında İstanbul'da bulunmuş olan ve siyasi işler ile çalışmakta olan Binbaşı Lida isminde bir İtalyan subayı, Söke Jandarma Tabur Kumandanı Yüzbaşı Tahir Bey'le vuku bulan görüşmesinde aşağıdaki ifadelerde bulunmuştur: Pek yakında milletin arzusuna uymayan barış şartlarını Ferid Paşa hükümeti kabul edecek ve padişahımız da tasdik edecektir. Halbuki millet pek ağır olan bu şartları kabul etmeyecektir. O zaman İngilizler cephedeki Kuvayi Milliye kumandanı ve Mustafa Kemal Paşa'yı asi ilan ettirerek Bursa yönünden askeri yığınak yapacaklar. Ve İslam âlemine de Müslüman Hint askerlerine halifenin emellerini yerine getirmek için yardım ediyoruz diyerek aldatmalarda bulunacaklardır. Halihazırda halis İngilizler yedi neferin bile Anadolu'ya sefer yapmasına İngiltere kamuoyunun müsait olmadığını temin ediyorum. Bursa havalisinde şimdiden hazırlıklar yapılmasını, bilhassa Müslüman Hint askerini şimdiden isyan ettirecek vasıtaların hazırlanmasını subaylara arz ederim. Yukarıdaki ifadelerim sıhhati aşikârdır. Bilhassa İngilizlerin Hint kıtalarını sevk etmesi ihtimaline karşı bunların isyan ettirilmesi için şimdiden hazırlıklar yapılması imkânının aranmasını yüksek nazarı dikkatinize arz ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter. Eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(18/19 NİSAN 1920)

Ankara: 18/19.4.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

Düşmanlarımızın memleketimizde dahili harp[1] çıkarmak teşebbüsü muvaffak olmak üzeredir. Anzavur, Düzce hadiseleri, İstanbul'un ve İngilizlerin pek ciddi ve kapsamlı bir tarzda bu işe sarıldıklarını göstermekte ve İzmit ve Adapazarı taraflarında da el altından mühim teşebbüslerde bulundukları anlaşılmaktadır. İstanbul'a civar Türk ve Çerkes bölgeleri, teşvik ve aldatmalara pek müsaittir. Bu cereyanın önüne geçilemezse, bu fenalığın Sivas Çerkes bölgesine sirayeti de düşünülmek lazım gelir. İngilizler, hilafet makamı kuvvetini de pek tesirli bir şekilde kullanmakta, nakden küllîyetli fedakârlıklar ihtiyar eylemektedir. Dahili harpte muvaffakiyetin birinci şartı, sürat ile emin taarruzun muvaffakiyetidir. Muvazzaf kıtaların mevcut hali maalesef itimat veren bir şekil arz etmiyor. Genellikle yerlerinden oynatılan kıtalar efradından çokça firar eden görülüyor. Dolayısıyla: Disiplinine ve azim ve imanına tamamen itimat edebilecek ve herhangi bir yerde patlayacak bir kıyamı anında tepeleyebilmek üzere kuvvetli bir yumruk gibi güvenilebilecek seyyar ihtiyatlara ihtiyaç görülmektedir. Bu maksadı temin etmek ve milli ihtiyat kıtasını teşkil etmek üzere yüksek emrinizdeki fırkalardan seçilecek beş yüz ila bin mevcutlu güzide bir kıtanın veyahut kıtaların, düzeni bozulmadan, ayrıca gönüllü olarak bu tarzda teşkil edilecek bir müfrezenin Ankara'ya gönderilmesini lüzumlu görmekteyiz. Bu müfreze fertlerine nakden fedakârlıklar yapmayı kabul edeceğiz. Bu konuda yüksek görüşlerinin ve ne suretle tertibat alınması ve fedakârlık yapılması münasip görüldüğünün bildirilmesini rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.645.
1 İç savaş. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(18/19 NİSAN 1920)[1]

9. Kafkas Fırkası Kumandanı Halit Bey'den Miraç tebrikini ihtiva eden bir telgraf alındı. Adı geçen kumandanın Oltu'ya gittiğini biliyorduk. Fakat döndüklerinden haberdar değiliz. Ne vakit gelmiştir, ne iş görmüştür, bildirilmesi rica olunur.

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.682.

1 Kaynakta imza belirtilmemiştir. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*'de "... 18/19 Nisan 1336'da Kemal Paşa bana şu şifreyi yazmıştı:" demektedir. (Y.N.)

ERZURUM MÜDAFAAİ HUKUK HEYETİ MERKEZİYESİ'NE*

(19 NİSAN 1920)

Erzurum Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesi'ne

16.4.36 [1920] tarihli Susurluk'tan Umum Kuvayi Takibiye Kumandanı[1] Ethem Bey'den alınan telgrafname sureti aynen aşağıya çıkarılmıştır. 19 Nisan 36 [1920] Heyeti Temsiliyc namına Mustafa Kemal.

15.4.36 [1920] öğleden sonra bizzat Anzavur'un idaresindeki asilerle Susurluk civarında Kuvayi Milliye arasında başlayan çarpışma gece fasıla ile geçerek şafakla beraber taarruzi harekâtımızla yedi saat devam eden şiddetli bir çarpışmadan sonra asiler perişan bir surette dağıtılmış ve alınmış esir ile mevcut iki adet top, mücahitlerin fedakârane gayretleriyle ganimet alınmış ve süvarilerimiz hezimete uğrayan asileri şiddetle takip etmektedir. Asilerin yaralı ve maktulü pek çoktur.

* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, 38/27668'den aktaran: *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV.* Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.300.

1 Takip Kuvvetleri Genel Kumandanı. (Y.N.)

NAZİLLİ'DE MİRALAY REFET BEY'E*

(20 NİSAN 1920)

Tel
Şifre

Nazilli'de Miralay Refet Bey'e

C. 17.4.36 [1920]

Halide Hanım tarafından Hindli Şeyh Müşîr Kedva'ya yazılan mektup ile diğer evrak, Moralızade Halit Bey'e teslim edilerek Antalya'ya gönderildi. Bu evrakın Antalya'da kime teslim edileceğinin mahalline bildirilmesi ve Meclis'in açılışına ve teşekkül edecek hükümete vesaireye dair tafsilatı ihtiva eden gazetelerle beyannameler gelecek hafta gönderileceğinden, eğer iki kurye mevcut ise birisinin hareket ettirilmesi ve aksi halde beklettirilmesi rica olunur. 20.4.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.Ü. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 482. Eski yazı belge Erciment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

SAMSUN MUTASARRIFLIĞI'NA VE KASTAMONİ'DE MINTIKA KUMANDANI OSMAN BEY'E*

(20 NİSAN 1920)

Şifre Tel
20.4.36 [1920]

Samsun Mutasarrıflığı'na

Vatanın şu hayat ve memat mücadelesinde İstanbul'da düşman elinde ve emrinde olan payitaht matbuatına karşı pek ciddi bir kontrol tatbiki son derece lüzumludur. Samsun Rumlarının Rumca gazeteleri alıp okuduklarından bahsediliyor. Bilhassa buna asla izin verilemez. Dolayısıyla posta ile veya diğer yollarla gelebilecek İstanbul matbuatına karşı pek ciddi ve kati tedbirler alınması lüzumunu tekrar beyan ederiz, Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

Tel
20.4.36 [1920]

Kastamoni'de Mıntıka Kumandanı Osman Bey'e

C. 17.4.36 [1920]
Samsun'a yazıldı.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 483. Ayrıca bkz. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 19, Fihrist 89'dan aktaran: Yücel Özkaya, "Millî Mücadele'de Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.1, Mart 1985, sayı 2, s.590. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

ESKİŞEHİR MUTASARRIFLIĞI'NA*

(20 NİSAN 1920)

Tel

20.4.36 [1920]

Eskişehir Mutasarrıflığı'na

Gönderildiği bildirilen dört yüz kırk iki kıyye[1] kâğıda karşılık iki yüz yetmiş kıyye kâğıt gelmiştir. Geri kalanının da gönderilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 484. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Kıyye: Yaklaşık 1 300 gramlık ağırlık ölçüsü birimi, okka. (Y.N.)

İNEBOLU'DA GENÇLER MAHFİLİNE*

(20 NİSAN 1920)

Tel 20.4.36 [1920]

İnebolu'da Gençler Mahfiline

4 Nisan tarihli yazınızın cevabıdır. Anadolu'nun muhtaç olduğu havadis ihtiyacını Anadolu Ajansı tatmin ediyor. Ajans tebligatını muntazaman ve ücretsiz alırsınız. Vazifenin sizlerce de takdir edildiği memnuniyetle görülen ehemmiyetinden dolayı, yapılan tebligatın mümkün olduğu kadar geniş bir sahada, hatta köylere varıncaya kadar yayılmasına ve tamimine gayret edeceğinizi ve bunu rica eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 485. Ayrıca bkz. *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, Şubat 1989, sayı 87, s.110-111; Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 19'dan aktaran: Yücel Özkaya, "Millî Mücadele'de Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.1, Mart 1985, sayı 2, s.595. *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'ndeki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

MİRALAY REFET BEYEFENDİ'YE*

(20 NİSAN 1920)[1]

20

Afyon Karahisar
Miralay Refet Beyefendi'ye

Hilâliahmer[2] Nazilli Heyeti Reisi Lûtfi Bey, Hilâliahmer işleri için Rodos'a gideceğini bilmünasebe Adnan Bey'e bildirilmiştir. Paris'e gönderilmek üzere bazı evrakın kendisiyle Rodos'a gönderilmesi ve bu evrakın varışına kadar adı geçenin gidişinin ertelenmesi uygun mudur? Bildirilmesini rica ederim.

M. Kemal

20 Ruhi

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 486. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Üst kısmındaki "20", altındaki "20 Ruhi" kayıtları dışında, belgede tarih bulunmamaktadır. Refet Bey'e yazılan 18 Nisan 1920 tarihli telgraf da göz önüne alındığında, yukardaki belge 20 Nisan 1920 tarihli olmalıdır. (Y.N.)

2 Kızılay'ın eski adı. (Y.N.)

FEVZİ PAŞA'YA*

(20 NİSAN 1920)[1]

Anadolu ve Rumeli
Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi

Paşa Hazretleri'ne

C) Bizi sizinle görüşmek şerefine, milleti güzide hizmetlerinize mazhar edeceğinizden dolayı cümleten pek mesuduz.

Özel ihtiramlarımızı arz eyleriz. Devletlilerinin refakatinde bulunan bütün arkadaşların gözlerinden öperiz.

Mümkün olan sürat ile Adapazarı-Geyve üzerinden Ankara'ya teşriflerini bekleriz. Genel vaziyetimiz elhamdülillah iyidir. Anzavur her tarafta mağlup ve perişan edildikten sonra, bugün Bandırma'ya giren kuvvetlerimizin ateşi altında 3-5 kişiyle büyük bir ihtimal vapura atlayarak firar eylemiştir, Efendim.

Mustafa Kemal

Kuşca'da Ali Efendi'ye yazılmıştır.

20'de
Hamdi

* Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Özel Arşivi, Göz 2, Klasör 26, Dosya 1336-20, Fihrist 125-2'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Belgeleri Dergisi*, Eylül 1976, sayı 75, s.5, Belge 1616. Ayrıca bkz. Hayrullah Gök, *Mareşal Fevzi Çakmak'ın Askerî ve Siyasî Faaliyetleri (1876-1950)*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1997, s.36. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Belgenin üzerinde, "20'de/ Hamdi" notu dışında tarihle ilgili bir kayıt yoktur. İki kaynakta da, telgrafın 20 Nisan 1920 tarihli olduğu belirtilmektedir. (Y.N.)

FEVZİ PAŞA'YA*

(20 NİSAN 1920)[1]

Anadolu ve Rumeli
Müdafaayı Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi

Devletlilerinin refakatindeki arkadaşlar dahi tamamen Ankara'ya gelmelidirler. Oraca bir hizmet ve yardım lazımsa emir buyurulmasını rica ederim.

Mustafa Kemal

Devletlilerinin iltifatına teşekkür ederim. İstanbul'da vatanıma edemediğim hizmeti Anadolu'da telafi edebilirsem, benim için en büyük saadettir. Yakında kendileriyle görüşmek şerefiyle müşerref olacağımı Hakkın lütfundan ümit ederim. Anzavur hakkındaki müjdelerinize pek memnun oldum. Fakat hainin ortadan kaldırılması lazımdır. Başka bir maruzatım yoktur.

Fevzi

* Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi Arşivi, Göz 2, Klasör 26, Dosya 1336-20, Fihrist 125-3'ten fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Belgeleri Dergisi*, Gnkur. Basımevi, Ankara, Eylül 1976, sayı 75, Belge 1617. Ayrıca bkz. Hayrullah Gök, *Mareşal Fevzi Çakmak'ın Askerî ve Siyasî Faaliyetleri (1876-1950)*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1997, s.36-37. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Eski yazı belgenin üzerinde tarihle ilgili bir kayıt yoktur. İki kaynakta da, telgrafın 20 Nisan 1920 tarihli olduğu belirtilmektedir. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*
(20 NİSAN 1920)

Ankara: 20.4.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

Eski Harbiye Nazırı Fevzi Paşa, davetimiz üzerine, maiyetinde bazı kıymetli subaylar ile birlikte kendini kurtararak İstanbul'dan çıkmıştır. Ankara'ya ulaşma vasıtaları temin edilmiştir. Adı geçenden manen ve maddeten azami istifade için Büyük Milli Meclis'in kararı ile teşekkül edecek Heyeti İcraiye'de, Müdafaai Milliye Vekâleti'ni yapmasını münasip zannediyoruz. Kendisinin bir mahalden seçilmesine girişilmiştir. Fevzi Paşa'dan istifade şekli için özel bir görüşünüz varsa acilen bildirilmesini rica ederiz. Adı geçen, İstanbul'da milletin vekili olarak Harbiye Nazırlığı'nı yapıyordu. İşgal ile cebren nezaretten yabancılar eliyle uzaklaştırıldıktan sonra, milletine sığınarak vekâleti iadeten temin etmiş olacaktır.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.650.

KASTAMONU VİLAYETİ'NE*

(20 NİSAN 1920)

Kastamonu Vilayeti'ne

Verilen emrin sureti aşağıdadır. Derhal adı geçen kazalara lüzumlu tebligat yapılmasını ve neticenin haber verilmesini rica ederim.

M. Kemal

20.4.36 [1920]

Vilayet'ten Hayati Bey'e telefonla söyledim.
Kendisi Kastamonu'ya yazdırdı.

Devrek, Ereğli, Mudurnu, Bartın, Göynük,
Zonguldak Kaymakamlıklarına, Kastamonu Vilayeti'ne

Bu telgrafı aldığınız dakikadan itibaren Kastamonu Vilayeti'ne bağlısınız. Adı geçen vilayetten verilecek her türlü emirleri ve tebligatı harfiyen ve katiyen icra eylemeniz talep olunur.

Herhangi bir sebep ve bahane ile işten kaçma vukuunda icap edecek mesuliyetin şiddetli olacağını beyan ederim.

M. Kemal

* Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi Arşivi, Dolap 54, Göz 16, Dosya 8'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Haziran 1964, sayı 48, Vesika 1122. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

OĞUZ BEY'E*

(20 NİSAN 1920)

Telgraf

Ankara
20.4.1336 [1920]

Oğuz Bey'e (Kastamonu'da)

Eski Harbiye Nazırı Fevzi Paşa Hazretleri'nin işgal edilmiş olan Üsküdar livası namına Gekboza[1] kazasından, fevkalade meclis üyeliğine seçilmesinin temini ve keyfiyetin bildirilmesi ehemmiyetle rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Atatürk Arşivi, Klasör 21, Dosya 136/3-87, Fihrist 1-62'den aktaran: *Atatürk Haftası Armağanı 10 Kasım 1977*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, Kasım 1977, s.141.
1 Gebze. (Y.N.)

FEKE KAYMAKAMI ŞERAFETTİN BEY'E*

(21 NİSAN 1920)

21.4.36 [1920][1]

Develi Vasıtasıyla Rum Nahiyesinde
Feke Kaymakamı Şerafettin Bey'e - Tel

Milli harekâtı fırsat bilerek çapulculuğa cüret edecek kötüler[2] aleyhine, Kuvayi Milliye kumandanları ve Niğde'de 11. Fırka Kumandanı Kaymakam Arif Bey ile irtibat tesis ederek en şiddetli tedbirler tatbik buyurunuz.

Geri alınan memleketlerde hükümetin vazifesi, intizam ve asayişi tesis etmektir. O havali halkının cephelerde fedakârane vuruşmakta olduğunu ve bedenen hizmete muktedir olmayanların, mâlen harikulade fedakârlıklar gösterdiklerini beyan buyuruyorsunuz. Şu halde Kuvayi Milliye'nin iaşesi için bu âlicenabane yardımdan istifade edilebilir. Esasen hükümet, bütün kuvvet ve vasıtalarıyla Kuvayi Milliye'yi iaşe vasıtalarını temin eylemelidir. Diğer teferruat hakkında, Tufan Bey'le ve Niğde'de Fırka Kumandanı Arif Bey'le irtibatta bulunularak fikir alışverişi yapılması ve tedbirler alınması rica olunur. 11. Fırka Kumandanlığı'na da lüzumlu tebligat yapılmıştır.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi,* E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 355. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Aynı belge, *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*'te (Hazırlayan: Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, s.301-302) "22.4.1920" tarihli olarak yayımlanmıştır. (Y.N.)

2 Aslında "eşirra" deniyor. Yani şerirler, kötüler anlamında.

NİĞDE 11. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(21 NİSAN 1920)

21.4.36 [1920]

Niğde 11. Fırka Kumandanlığı'na

Rum nahiyesinde Feke Kaymakamı Şerafettin Bey, bazı kötülerin milli harekâtı fırsat bilerek çapulculuğa teşebbüs ettiklerini, cephede meşgul olan Tufan Bey'in emrine aykırı olarak, milli müfreze kumandanlarının hükümet muamelelerine müdahale ve maliycyi kontrol eylediklerini bildiriyor. Kuvayi Milliye'nin ne şekilde iaşe edileceğini, hükümetle münasebeti ne olduğu ve kazanın irtibat yönü ne olacağı hakkında bazı sorular soruyor.

Kendisine bütün bu işler hakkında Tufan Bey'le ve zatıâlileriyle fikir alışverişi yapması ve ona göre tedbirler alması cevaben yazıldı.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi,* E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 355. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

3. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(21 NİSAN 1920)

21.4

3. Kolordu Kumandanlığı'na - Şifre

Ayıntap civarındaki vaziyet dikkat çekici bir şekle girmiştir. Nizip'ten ve Kilis istikametinden gelen düşman kuvvetleri, şehre hâkim sırtları işgal etmişler ve dahildeki kuvvetleriyle temasa gelmişlerdir. Kılınç Ali Bey dahil ve hariçte düşmana karşı mukavemete çalışmaktadır.

Düşmanın kuvvetli olması ve top da kullanması hasebiyle, Kuvayi Milliye'nin büyük kısmı dağılmakta olduğundan, kendisine süratle yardım edilmesini talep ediyor.

Maraş'tan gönderilen Kuvayi Milliye'nin, bu vaziyeti iyileştirmeye kadir olacağını zannetmiyorum. Her halde, Maraş'taki kıtalardan mühim bir kuvvetle ve top ile Ayıntap cephesine yardım edilmesi elzem görülmektedir. Bu cephe vaziyetini esaslı bir şekilde takip ve alınacak raporlara bakılarak, vaziyete göre en seri yardımın yapılması hususunda emir ve temini ve bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Eylül 1955, sayı 13, Vesika 356. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

TAMİM*

(21 NİSAN 1920)

Ankara, 21.4.1920

Tel: Gayet aceledir.
Ankara'ya acele tezkere.

Kolordulara (14. Kolordu Vekâleti'ne)

61. Fırka Kumandanlığı'na, Refet Beyefendi'ye

Bütün Vilayetlere. Bağımsız Livalara,
Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyelerine,
Belediye Riyasetlerine

1. Bimennihilkerim[1] Nisan'ın 23. Cuma günü, cuma namazını müteakip Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılacaktır.

2. Vatanın bağımsızlığı, yüce hilafet ve saltanat makamının kurtarılması gibi en mühim ve hayati vazifeleri yapacak olan bu Büyük Millet Meclisi'nin açılış gününü cumaya tesadüf ettirmekle, anılan günün mübarekliğinden istifade ve[2] bütün değerli mebusların hazır bulunmaları[3] ile Hacıbayramı Veli Camii Şerifi'nde cuma namazı kılınarak, Kur'an ve namazın nurlarından feyz alınacaktır. Namazdan sonra, lihyei saadet[3] ve sancakı şerif taşınarak Dairei Mahsusa'ya[4] gidilecektir. Dairei Mahsusa'ya dahil olmazdan evvel, bir dua okunarak kurbanlar kesilecektir. İşbu merasimde camii şerifden başlayarak, Dairei Mahsusa'ya kadar Kolordu Kumandanlığı'nca askeri kıtalar ile özel tertibat alınacaktır.

3. Anılan günün kutsiyetinin teyidi için, bugünden itibaren vilayet merkezinde, Vali Beyefendi Hazretleri'nin tertibiyle, hatim ve buharî şerif okunmaya başlanacak ve hatmi şerif'in son aksamı teberrüken Cuma günü namazdan sonra Dairei Mahsusa önünde tamamlanacaktır.

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.I, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.308-309; Kemal Atatürk, *Nutuk*, c.I, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.431-432. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1955, sayı 14, Vesika 363; *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, Mayıs 1981, sayı 79, Belge 1747. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Allah'ın yardımıyla. (Y.N.)

2 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde "ve" sözcüğünden sonra "kablelküşad (açılıştan önce)" sözcüğü yer almaktadır. (Y.N.)

3 *Nutuk*'taki aslı "bilûmum meb'usini kiram hazaratı". (Y.N.)

4 Lihyei saadet: Hz. Muhammed'in sakalı. (Y.N.)

5 İlk Meclis binası. (Y.N.)

4. Mukaddes ve yaralı vatanımızın her köşesinde aynı suretle bugünden itibaren Buharî ve hatematı şerife okunmasına başlanarak,[1] Cuma günü ezandan evvel minarelerde salavatı şerife okunacak ve hutbe esnasında Hilafetmaabımız Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin namı namii hümayunu zikredilirken, Zatı Şevketsimatı Padişahileri'nin ve memaliki şahaneleriyle bütün tebaai mülûkânelerinin bir an evvel kurtuluşa ve saadete nail olmaları duası ilaveten okunacak ve cuma namazının kılınmasından sonra da hatim tamamlanarak, yüce hilafet ve saltanat makamının ve bütün vatan kısımlarının kurtuluşu maksadıyla vuku bulan milli mesainin ehemmiyet ve kutsiyeti ve her millet ferdinin kendi vekillerinden meydana gelen bu Büyük Millet Meclisi'nin vereceği vatani vazifeleri yapmaya mecburiyeti hakkında vaızlar verilecektir. Ondan sonra halife ve padişahımızın, din ve devletimizin, vatan ve milletimizin kurtuluşu, selameti ve bağımsızlığı için dua edilecektir. Bu vatani ve dini merasimin yapılmasından ve camilerden çıkıldıktan sonra, Osmanlı beldelerinin her tarafında, hükümet makamına gelinerek Meclis'in açılmasından dolayı resmen tebrikler icra edilecektir. Her tarafta cuma namazından evvel münasip şekilde mevlidi şerif okunacaktır.

5. İşbu tebliğin hemen yayımlanması ve tamimi için her vasıtaya müracaat olunacak ve süratle en ücra köylere, en küçük askeri kıtalara, memleketin bütün teşkilat ve müessesclerine ulaştırılması temin edilecektir. Ayrıca büyük levhalar halinde her tarafa asılacak ve mümkün olan mahallerde basılacak ve çoğaltılacak ve ücretsiz dağıtılacaktır.

6. Cenabı Hak'tan tam muvaffakiyet niyaz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

1 *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*'nde "okunmasına başlanarak" yerine "okunarak". (Y.N.)

KILINÇ ALİ BEY'E*

(21 NİSAN 1920)

21.4

Gayet aceledir.

Ayıntap (Köçki)
Kuvayi Milliye Kumandanı Kılınç Ali Bey'e - Şifre

C. 17 ve 18 Nisan 336 [1920]

Maraş'tan 17 Nisan tarihinde 2 top ve 2:4 makineli tüfekle birlikte kâfi kuvvetler Ayıntap'a sevk edilmişti. Bunların şimdi Ayıntap'a ulaşmış bulunması lazımdır.

Urfa Kuvayi Milliyesi aşiretlerle birlikte Suruç'ta Fransızları mağlup ederek Siftek istasyonuna doğru ricata mecbur etmiştir.[1]

Mevcut ve gelecek olan kuvvetlerle vaziyetin icabına göre, her halde düşmanın sizi de kuşatarak Ayıntap'a sokmasına meydan vermeyecek ve hareket serbestinizi muhafaza edebilecek şekilde hareket ediniz. 3. Kolordu Kumandanlığı'na da vaziyetiniz hakkında sık sık malumat veriniz. Müracaatınızda mümkün olan yardımın derhal yapılması için adı geçen kolorduya tebligat yapılmıştır.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1955, sayı 14, Vesika 364. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Belgede bu cümlenin altı çizilidir. (Y.N.)

KONYA'DA 12. KOLORDU KUMANDANLIĞI'NA*

(21 NİSAN 1920)

Tel

Konya'da 12. Kolordu Kumandanlığı'na

Afyonkarahisarı'nda İngilizlerden kalma binek otomobiliyle, telsiz telgraf haberleşmelerinin temini için, adı geçen mahalde mevcut olan bir vagon benzinin buraya gönderilmesi hususunun mahalline emir verilmesi ve neticesinin bildirilmesi rica olunur. 21.4.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 487. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BALIKESİR'DE 61. FIRKA KUMANDANLIĞI'NA*

(21 NİSAN 1920)

Tel
Şifre

Balıkesir'de 61. Fırka Kumandanlığı'na

Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından sonra, Anadolu vaziyetinin kazanacağı fevkalade ehemmiyetten dolayı, İstanbul halkının burada cereyan edecek vakalardan kayıtsız kalmamaları için, Anadolu Ajansı günlük tebligatının muntazaman Bandırma'dan emin kayıkçılar ve vapur kaptanlarıyla muntazam bir teşkilat dahilinde İstanbul'a gönderilmesi rica olunur.

21.4.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 490. Ayrıca bkz. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 19, Fihrist 98'den fotokopisiyle aktaran: Yücel Özkaya, "Millî Mücadele'de Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.1, Mart 1985, sayı 2, s.597 ve 605. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

MUDANYA KAYMAKAMLIĞI'NA*

(21 NİSAN 1920)

Tel
Şifre

Mudanya Kaymakamlığı'na

Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından sonra Anadolu vaziyetinin kazanacağı fevkalade ehemmiyetten dolayı, Anadolu Ajansı günlük tebligatının, muntazaman, emin kayıkçılar ve vapur kaptanlarıyla muntazam bir teşkilat dahilinde İstanbul'a gönderilmesi herkesçe bilinen hamiyetlerinden beklenmektedir, Efendim. 21.4.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 488. Ayrıca bkz. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 19, Fihrist 96'dan fotokopisiyle aktaran: Yücel Özkaya, "Millî Mücadele'de Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.1, sayı 2, Mart 1985, s.597 ve 606. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

DİYARBEKİR POSTA VE TELGRAF BAŞMÜDÜRİYETİ'NE*

(21 NİSAN 1920)

Tel

21.4.36 [1920]

Diyarıbekir Posta ve Telgraf Başmüdüriyeti'ne

Palu Müdafaai Hukuk Merkezi'nin muntazaman Anadolu Ajansı'nı alamadıkları şikâyet ediliyor. Bundan ajansın birçok merkezlere verilmediği anlaşılıyor. Keyfiyetin araştırılarak neticesinin haber verilmesi ve muntazaman ajansların bütün merkezlere verdirilmesi vasıtalarının temini rica olunur.

Palu Müdafaai Hukuk Riyaseti'ne

C. Tel

C. 19.4.36 [1920]

Ajansın muntazaman verilmesi için Diyarıbekir Posta ve Telgraf Müdüriyeti'ne tebliğ edildi. 21.4.36 [1920]

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 489. Ayrıca bkz. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 19, Fihrist 97'den aktaran: Yücel Özkaya, "Millî Mücadele'de Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.1, Mart 1985, sayı 2, s.596. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

TAMİM*

(21 NİSAN 1920)

Tel 21.4.36 [1920]

Aceledir.

Vilayetlere ve Bağımsız Livalara ve Kolordu Kumandanlıklarına

Tamim

Bu ayın yirmi üçüncü Cuma günü Ankara'da açılacak Büyük Millet Meclisi'nin sahip olduğu büyük milli ve İslami ehemmiyetin arz ve izahı lüzumsuz bulunduğundan, oralarda yayımlanan gazetelerin birer özel nüsha ile bu fevkalade hadiseyi kutlamaları pek münasip olacağının arzı ile icabının icrasına gayretlerini rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Arşiv No: 1/105, Dolap 6, Göz 4, Klasör 259, Dosya 24(19), Fihrist 99'dan fotokopisiyle birlikte aktaran: *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, Gnkur. Basımevi, Ankara, Ekim 1982, Sayı 82, s.22-23, Belge 1759; *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 491. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

BURSA'DA 14. KOLORDU KUMANDANLIĞI VEKÂLETİ'NE*

(21 NİSAN 1920)

Tel Şifre
21.4.36 [1920]

Bursa'da 14. Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne

Anadolu Ajansı tebligatından İstanbul için mühim sayılacak havadisin oraca basılması ve çoğaltılması ile, kâfi nüshasının İstanbul'da malum olan adrese gönderilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Mart 1957, sayı 19, Vesika 492. Ayrıca bkz. Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı İstiklâl Arşivi, Klasör 259, Dosya 9, Fihrist 100'den fotokopisiyle aktaran: Prof. Dr. Yücel Özkaya, "Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine Ait Bazı Belgeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.1, sayı 2, Mart 1985, s.598 ve 607. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki tarafından okunmuştur. (Y.N.)

NAZİLLİ'DE MİRALAY REFET BEYEFENDİ'YE*

(21 NİSAN 1920)

21.4

Nazilli'de Miralay Refet Beyefendi'ye - Şifre

Salihli'den gelecek olan hücum taburunun Eskişehir'e gönderilerek orada Heyeti Temsiliye emrinde genel ihtiyat olarak bulundurulması ve Karahisar'daki Y 69 T 3'ün,[1] Düzce tedibatıyla[2] meşgul olan 24. Fırka Kumandanı Kaymakam Mahmud Bey'in emrine Adapazarı'na gönderilmesi Karahisar'da Kaymakam Tahir Bey'e tebliğ edildi.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

Adapazarı Vasıtasıyla 24. Fırka Kumandanı
Kaymakam Mahmud Beyefendi'ye[3] - Şifre

23. Fırka'ya mensup 69. Alay'ın Karahisar'da bulunan 3. Taburu'nun emriniz altına girmek üzere hemen Adapazarı'na sevki, Afyonkarahisar'da Kaymakam Tahir Bey'e yazıldı. Haberleşerek taburun getirtilmesi ve tedibatta kullanılması ve bildirilmesi rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Arşivi 9/701, Dolap 46, Göz 5, Klasör 2487, Dosya 106, Fihrist 18-1'den fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Belgeleri Dergisi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, Mart 1976, sayı 74, Belge 1598. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 69. Alay'ın 3. Taburu. (Y.N.)

2 Tedibat: Cezalandırma, haddini bildirme, (ayaklanmayı vs.) bastırma. (Y.N.)

3 24. Fırka Kumandanı ve aynı zamanda 20. Kolordu Kumandan Vekili olan Kaymakam (Yarbay) Mahmut Bey (Mahmut Nedim Hendek), bu telgrafın yazılmasından bir gün sonra, 22 Nisan 1920'de Anzavur'a bağlı asiler tarafından Hendek civarında şehit edilmiştir. Bkz. İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1993, s.302. (Y.N.)

15. KOLORDU KUMANDANI KÂZIM KARABEKİR PAŞA'YA*

(21 NİSAN 1920)

Ankara: 21.4.1336 [1920]

15. Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri'ne

1. Anzavur vaziyeti memnuniyet verici bir hale sokuldu. Adı geçenin ya Gönen tarafına veyahut Bandırma'dan İstanbul'a firar eylediği tahmin edilmektedir.

2. Düzce hadisesi Bolu'ya da sirayet etmiştir. Asiler, iki gün evvel Bolu Telgrafhanesi'ni de işgal ettiler. Ve Bolu'ya hâkim oldular.

3. Dün gece Beypazarı'nda ahali, İstanbul posta çantasını telgrafhaneden cebren ve depodaki 18 kadar silahı gasp etmek gibi bir cürette bulundular. Vaka, silsilesi itibariyle dikkat çekici görülmektedir. Ve Çorum'da da, bazı fesatçılar kargaşalık çıkarılmasına çalışmaya başlamışlardır. Düzce, Bolu havalisinin yakında iyileştirilmesi tedbirleri alınmıştır.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s.650-651.

14. KOLORDU KUMANDAN VEKÂLETİ'NE*

(22 NİSAN 1920)

Ankara
22.4.36 [1920]

14. Kolordu Kumandan Vekâleti'ne

15. Kolordu Kumandanlığı'ndan alınan şifre sureti aşağıda arz olunur.

Suret

Anzavur'un harekâtına karşı Bursa, Kirmastı Arnavut eşrafına ait çiftliklerin sahiplerine senelerden beri o bölgelerde elebaşılık yapmakta olan Arnavut Şahin ve emsali gibi halk üzerinde büyük bir tesir ve nüfuz gösteren reisleri mutlaka bol para, silah, mühimmat ve büyük vaatler verilerek Kuvayi Milliye tarafına alınmaya ve Anzavur aleyhinde ordu kısımları ile hareket ettirmeye muvaffak olunursa çete araziyi karış karış tanır ve çete muharebelerinde hükümeti ve orduyu senelerce uğraştıran bu Arnavut çetelerinden büyük istifade olunacağını bizim Kâzım Bey düşünmektedir. Münasip görülürse Bekir Sami Bey'e ve Kâzım Bey'e ve icap edenlere bu konuda malumat verilmesi arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Türk Tarih Kurumu Arşivi'nde bulunan Bekir Sami Arşivi, 6. Defter'deki eski yazı belge Dr. Derviş Kılınçkaya tarafından okunmuştur. (Y.N.)

KILINÇ ALİ BEY'E*

(22 NİSAN 1920)

22.4

"Göçkü" Kılınç Ali Bey'e - Şifre

13. Kolordu Kumandanı, sizden, Ayıntap vaziyetinin mesulü sadece kendisi olduğundan bahis ve kendisini ihmal, kayıtsızlık ve korkaklıkla, hamiyetsizlikle itham eder tarzda bir telgraf aldığını yazdı.

Ayıntap vaziyetinin iyileştirilmesi için, bu Kolordu mühim yardım etmiş idi. Urfa Kuvayi Milliyesi'ni Suruç'a kadar ileri sürülmesi ve Urfa'ya yeni mühim kuvvetler sevk ederek sizin vaziyetinizi hafifletmeye çalışmasına karşılık, tarafınızdan bu tarzda bir tecavüze maruz kalmasından hakkıyla üzülmüştür.

Bu vaziyetin, Kolordu Kumandanı'nın üzüntüsünü giderebilecek şekilde halledilmesini ve neticeye bağlanmasını, herkesçe bilinen meziyetlerinizden bekleriz.

Heyeti Temsiliye namına
M. Kemal

* Fotokopisiyle birlikte aktaran: *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, E.U. Basımevi, Ankara, Aralık 1955, sayı 14. Vesika 365. Eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki ve Ahmet Hezarfen tarafından okunmuştur. (Y.N.)

TAMİM*

(22 NİSAN 1920)

22.4.1920

Telgraf
Dakika geciktirilmeyecektir.

Bütün Vilayetlerle Bağımsız Livalara
Kolordulara, Nazilli'de Miralay Refet Beyefendi'ye
Bursa'da 20. Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretleri'ne
Bursa'da 56. Fırka Kumandanı Miralay Bekir Sami Beyefendi'ye
Balıkesir'de 61. Fırka Kumandanı Miralay Kâzım Beyefendi'ye

Bimennihilkerim[1] Nisan'ın 23. Cuma günü Büyük Millet Meclisi açılarak vazife yapmaya başlayacağından, anılan günden itibaren bütün mülki ve askeri makamların ve bütün milletin mercii adı geçen meclis olacağı tamimen arz olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

* Gazi Mustafa Kemal Tarafından, *Nutuk*, c.1, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934, s.309; Kemal Atatürk *Nutuk*, c.1, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1961, s.432. Ayrıca bkz. fotokopisiyle birlikte aktaran *Atatürk Haftası Armağanı 10 Kasım 1979*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Resmi Yayınları, Ankara, 1979, s.27-30; *Atatürk Haftası Armağanı 10 Kasım 1984*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1984, s.159-161. *Atatürk Haftası Armağanı*'ndaki eski yazı belge Ercüment Hüsnü Baki tarafından okunmuştur. (Y.N.)

1 Allah'ın yardımıyla. (Y.N.)

DİZİN

Abdullah Azmi Efendi (Meclisi Mebusan'da Eskişehir Mebusu), 233, 237.
Abdurrahman Şeref Bey (Şûrayı Devlet Reisi), 74.
Abdülhalim Efendi, 162.
Abdülkadir Efendi (Âyan Meclisi üyesi), 158.
Abuk Paşa, 83.
Adalet, 42.
Adana, 56, 79, 101, 185, 245, 288.
Adapazarı, 22, 89, 146, 178, 179, 308, 319, 325, 328, 336, 353.
Adapazarlı Kâzım, 89.
Adil Bey (Dahiliye Nazırı), 54.
Adnan Bey (Mebus), 179, 186.
Adnan Bey, 335.
Adriyatik, 64, - meselesi, 64.
Afganistan, 138, 303.
Afrika, 138, 302.
Afyonkarahisar, 147, 264, 283, 296, 319, 335, 347.
Ahali Komiserleri Sovyeti, 302.
Ahali, 26, 28, 31, 32, 62, 67, 83, 95, 104, 126, 151, 155, 185, 207, 214, 217, 224, 231, 232, 239, 240, 246, 261, 265, 293, 303, 304, 315, 316, 318, 325, 354.
Ahmed Bey (Belediye Reisi), 244.
Ahmediye teşkilatı bkz. Kuvayi Ahmediye.
Ahmet Cevdet (13. Kolordu Kumandanı, Miralay), 108, 204, 210, 224, 240.
Ahmet Emin (Yalman) Bey, 206.
Ahmet Ferit Bey, 206.
Âhura, 232.
Akbaba, 231.
Akçakoyunlu istasyonu, 294.
Akhisar, 257.
Akif Bey (Bursa Ahzı Asker Şube Reisi, Binbaşı), 89.
Albayrak, 36, 138.
Alemdar, 61, 183, 212, 214, 217.
Ali Bey (Evkaf Memuru), 244.
Ali Efendi (Telgrafçı), 220, 336.
Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, 88, 92, 244, 257, 271, 278, 283, 357.
Ali Rıza Paşa, 61, 63, - Kabinesi, 49, 54, 98.
Ali Ulvi Bey (Burdur Mutasarrıfı), 181.
Allah, 104, 156, 289, 299, 301, 344, 357.
Allenby, 87.
Alman, - Hastanesi, 82, - ihtilali 163, 234, - telsizi, 221, -lar, 161.
Almanya, 69, 158, 214, 230, 268.
Amasya, 149.
Amele, 303, 304, - hareketleri, 268.
Amerika, 64, 68, 214, 230, 231, 254, - Cumhuriyetleri 242, - hükümeti 66, 67, - kamuoyu 55, - Siyasi Temsilcileri 121, - temsilcisi 55, -lılar 55, 209, 318.
Amiral Bristol, 66.
Anadolu Ajansı, 263, 286, 321, 322, 332, 334, 348, 349, 350, 352.
Anadolu Kadınları Cemiyeti, 138, 155.
Anadolu Kadınları Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 158.
Anadolu Kadınları Müdafaai Vatan Cemiyeti, 63, 78, 156, 269.
Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti, 32, 33, 37, 38, 39, 40, 43, 48, 53, 78, 93, 111, 113, 121, 123, 173, 181, 231, 232, 266, 305, 307, 309, 336, 337.
Anadolu ve Rumeli Müslümanları, 255.
Anadolu, 21, 32, 33, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 48, 53, 61, 66, 67, 71, 91, 93, 111, 112,

113, 115, 116, 125, 133, 136, 138, 146, 150. 155, 157, 173, 174, 183, 186. 188, 190, 199, 206, 208, 209, 212, 217, 224, 227, 228, 233, 237, 238, 243, 243, 249, 250, 261, 262, 263, 265, 288, 291, 293, 305. 306, 307, 308, 309, 315, 321, 321, 326, 327, 334, 336, 337, 348, 349, - kadınları, 78, - sahili, 238.
Anarşi, 59, 143, 209, 307.
Anayasa, 250.
Ankara, 21, 23, 24, 26, 27, 33, 35, 36, 38, 39, 41, 44, 46, 47, 49, 54, 55, 56, 57, 59, 60. 61, 63, 66, 68, 72, 73, 75, 78, 79, 82, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 98, 101, 102, 104, 106, 107, 108, 111, 112, 117, 118, 119, 120, 125, 126, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 157. 158, 160, 162, 164, 165, 166, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 177, 178, 181, 183, 186, 188, 192, 193, 196, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 209, 211, 212, 214, 218, 219, 220, 221, 223, 224, 225, 227, 228, 229, 233, 235, 236, 237, 238, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 263, 265, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 277, 278, 279, 280, 287, 289, 291, 292, 293, 297, 301, 302, 305, 308, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 323, 325, 326, 327, 328, 336, 337, 338, 340, 344, 351, 354, 355.
Antakya, 161.
Antalya, 101, 121, 124, 128, 230, 231, 269, 310, 320, 331.
Antep bkz. Ayıntap.
Antlaşma, 33, 214, 215, 227, 229, 230, 243, 302, 303, 304, 306, -lar, 305.
Anzavur, 25, 28, 45, 58, 62, 83, 84, 89, 207, 256, 257, 264, 267, 271, 277, 282, 288, 300, 308, 313, 325, 328, 330, 336, 337, 353, 354, 355, - harekâtı, 61.
Anzavur, Ahmet (Kuvayi Ahmediye Kumandanı), 37, 104, 105.
Abdurrahman Şeref Bey (Maarif Nazırı), 74.
Arabistan, 42, 302.
Arap, - kavmi, 225, -lar, 213, 234.
Ardahan, 42.
Ardanuç (Artvin'in ilçesi), 253.
Arduâbad (Orduâbad), 232.
Arif Bey (11. Fırka Kumandanı, Kaymakam), 319, 341.
Arifiye, 233.
Arnavut Şahin, 355.
Arnavut, 25, 52, 355, - çeteleri, 355, -lar, 242.
Arslan Bey, 311.
Artvin, 253.
Asayiş, 197, 341.
Asiler, 207, 330.
Asker, 57, 69, 101, 108, 327, -ler, 60, 107, 209, 291, -lik, 50.
Askeri, - hükümet, 69, - ihtilal, 158, - işgal, 265, - işler, 227, - kararlar, 271, - kıtalar, 240, 290, 344, 345, - kıyafetler, 31, - kontrol, 284, - kuvvetler, 121, 289, 303, - makamlar, 357, - memurlar, 26, 115, 289, - tedbirler, 111, - vaziyet, 201, - yığınak, 327.
Askeriye, 125.
Asya, 42, 138, 302.
Aşiret, 161, -ler, 151, 240, 346, - reisleri, 167.
Atina, 69.
Avam Kamarası, 217.
Avarescu (Şehrisku) (Romanya Başvekili), 242.
Avrupa, 42, 64, 66, 68, 69, 79, 121, 227, 243, 310, 320, - devletleri, 43, - emperyalisti, 302, 303, - gazeteleri, 42, -lılar, 26, 55.
Avrupa Oteli, 82.
Aydın, 49, 26, 288, 316.
Ayıntap (Antep), 79, 161, 213, 234, 239, 240, 294, 311, 318, 343, 346, 356.
Ayşe Hanım (Çilzade İzzet Ağa'nın eşi), 182.
Azerbaycan, 42, 82, 138, 304.
Azime Hanım (Selimiye İnas Mektebi Öğretmeni), 182.
Aziziye, 30.

Babıâli, 26, 41, 115, 162.
Bağdat, 167.
Bağımsız, 33, 59, 60, 118, 133, 137, 142, 153, 154, 162, 183, 199, 211, 252, 263, 277, 288, 305, 307, 312, 351, 357.
Bağımsızlık, 35, 37, 39, 42, 58, 121, 123, 128, 129, 136, 137, 138, 139, 153, 180, 188, 189, 208, 215, 223, 229, 235, 237, 265, 266, 303, 304, 344, 345.

Baha Bey (Kartal Telgraf Müdürü), 297.
Baha Sait Bey, 33, 34, 302, 304, 305, 306, 307.
Bahaettin Bey, 181.
Bahriscfit Oteli, 83.
Bakırköy, 229.
Bakû, 34, 253, 304.
Balıkesir, 21, 27, 28, 37, 108, 126, 175, 207, 208, 282, 289, 300, 348, 357.
Balya, 300.
Bandırma, 24, 27, 82, 92, 108, 126, 132, 133, 134, 157, 199, 257, 277, 300, 313, 336, 348, 354.
Banka, 175.
Barış, 52, 59, 64, 66, 72, 84, 214, 230, 242, 243, 265, 327, - antlaşması, 229.
Bartın, 339.
Basri Bey (Debre Mebusu), 89.
Başağazade Yusuf Bey, 244.
Başkent, 228.
Batı, - Avrupa, 302, 303, 304, - cephesi, 234, - emperyalistleri, 303.
Batı Trakya, 35, 159.
Batum, 42, 119, 159, 198, 205, 253, 303.
Bekir Sami (Günsav) Bey (56. Fırka Kumandanı), 21, 89, 101, 171, 172, 184, 186, 200, 211, 219, 224, 228, 238, 258, 259, 267, 270, 271, 272, 273, 275, 278, 282, 287, 289, 313, 315, 316, 317, 325, 327, 355, 357.
Bekir Sami (Kunduk) Bey (Sivas Mebusu), 243, 269, 306.
Bekir Sıtkı Bey (İlköğretim Müfettişi), 181.
Belediye meclisi, 137, 154, 164, 165.
Belediyeler, 162.
Berlin, 268.
Besâlet Bey (Binbaşı), 187.
Beserabya (Besarabaya, Basarabayya), 242, 243.
Beyanname, 28, 83, 104, 122, 138, 140, 192, 223, 227, 229, 282, 288, -ler, 113, 315, 331.
Beyoğlu, 52, - Telgrafhanesi, 52, 109.
Beypazarı, 354.
Beyrut, 161, 215.
Biga, 28, 36, 62, 83, 95, 104, 105, 207, 288, 300, 308.
Bilecik, 21, 22, 92, 169, 190, 208, 283.
Bilemedik, 288.
Birecik, 76, 79.
Boğazlar, 227, 229.
Boizeau (Buvazo, Fransız Temsilcisi Yüzbaşı), 86.
Bolşevik, 29, 82, 148, 253, 305, 306, - âlemi, 59, - hükümeti, 243, - Kulübü, 159, - orduları, 235, 243, - programı, 167, -ler, 33, 59, 82, 90, 101, 167, 280, 306, 307, - lik, 45, 119.
Bolu, 28, 85, 222, 244, 324, 325, 354.
Bomba, 146, -lar, 238.
Bosphore (Bosfor), 183, 212.
Boşnak Ahmed (İnegöllü), 244.
Boykotaj, 215, 242.
Brosilof, 243.
Bucak, 245.
Buldanlı Necip Efendi, 244.
Bulgar, 25, 101, 159, 308, 309, - gazeteleri, 101, 243, - matbuatı, 308, 309, -lar, 70.
Bulgaristan, 29, 242.
Burdur, 182.
Burjuva, 302.
Bursa, 21, 24, 25, 28, 46, 52, 57, 59, 60, 61, 69, 79, 83, 89, 92, 95, 101, 106, 108, 134, 135, 146, 150, 153, 160, 169, 170, 171, 172, 175, 184, 186, 193, 200, 209, 211, 218, 219, 224, 238, 244, 252, 256, 257, 258, 259, 267, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 277, 279, 282, 284, 285, 286, 287, 290, 292, 297, 298, 300, 301, 313, 315, 316, 317, 323, 325, 326, 327, 352, 355, 357.
Bükreş, 242.
Büyük Britanya, 215.
Büyük Millet Meclisi, 173, 261, 344, 345, 348, 349, 351, 357.

Cafer Tayyar (Eğilmez) Bey (1. Kolordu Kumandanı, Miralay), 28, 35, 108, 114, 134, 157, 281.
Câmi Bey (Mebus), 186, 178.
Camiler, 345.
Canı Köyü, 245.
Canik, 241.
Casusluk, 177.
Cebelibereket, 213.

Cecil, Lord Robert (Lord Silsıl), 101.
Celal Bey (Manisa Mebusu), 270.
Celâl Bey (Adana Valisi), 56.
Celâl Bey (Adliye Nazırı), 73, 74.
Celâl Nuri (İleri) Bey, 206, 216.
Celâlettin Arif Bey (Osmanlı Meclisi Mebusan Reisi), 40, 44, 158, 173, 178, 186, 221, 222, 223, 225, 229, 251, 254, 255.
Cemal Bey (Bahaettin Beyzade), 181.
Cemal Paşa (Harbiye Nazırı, Isparta Mebusu), 155, 158.
Cemil Cahit Bey, 201, 234.
Cemiyet, 23, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 43, 48, 53, 60, 62, 63, 65, 78, 79, 85, 93, 95, 101, 112, 113, 121, 122, 123, 137, 138, 139, 140, 142, 154, 155, 156, 158, 162, 173, 181, 182, 213, 227, 242, 244, 254, 265, 266, 268, 269, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 314, 336, 337, -ler, 215, -ler Kanunu, 35.
Cemiyeti Ahmediye bkz. Kuvayi Ahmediye.
Cemiyeti Hayriyei İslâmiye, 159.
Cenabı Hak, 104, 105, 121, 123, 139, 168, 173, 289, 345.
Cerablus (Crablus), 76, 295.
Cevat (Çobanlı) Paşa (Erkânıharbiyei Umumiye Reisi), 155, 158, 238.
Cevdet Bey (13. Kolordu Kumandanı) bkz. Ahmet Cevdet Bey.
Ceyhan, 245.
Chicago Tribune (Şikago Tribün), 64.
Civa, 232.
Civi, 232.
Cumhuriyet, 302, 303, 304.
Cuni, 161.

Çamlık, 89.
Çanakkale, 26, 93, - Boğazı, 238.
Çardaklı Hacı Arslan Ağazade Zeki, 244.
Çatalca, 35.
Çerkes Hacı Ahmet Bey, 84.
Çerkes Hikmet Bey, 83.
Çerkes Ragıp Efendi, 52.
Çerkes, 25, 52, 207, 325, 328, -ler, 89.
Çerkez Ethem Paşa (Yenişehir Eşrafından), 24.
Çerkez İbrahim, 24.
Çerkez İdris Ağa, 24, 25.
Çete, 70, 161, 167, 308, 355, -ler, 52.
Çıldır, 231.
Çiftehan, 147.
Çilzade Fahrettin Bey, 181.
Çilzade İzzet Ağa, 182.
Çin, 138.
Çolakhasan Köyü, 245.
Çorlu, 25, 28.
Çekirgezade Hüseyin Efendi, 182.
Çorum, 354.
Çukurlu Hacı Hasan, 244.
Çürüksulu Mahmut Paşa (Âyan Meclisi üyesi), 155, 158.

Dağıstan, 303, -lılar, 303.
Dahili nifak, 288.
Dairei Mahsusa, 344.
Damat Ferit Paşa bkz. Ferit Paşa.
Darende, 325.
Dârülhikmetül İslamiye, 117.
Davud, 25.
Debre, 89.
Değirmendere, 52.
Demirci Efe, 80.
Demiryolları, 26.
Demirzade Mustafa Efendi, 181.
Denikin (General), 82, 268. 303.
Deniz kuvvetleri, 31.
Denizli, 244, 314.
Derince, 186.
Dersaadet, 21, 24, 26, 33, 37, 38, 41, 55, 57, 58, 64, 66, 68, 71, 72, 73, 79, 81, 82, 87, 102, 106, 109, 111, 112, 115, 140, 146, 158, 175, 178, 218, 219, 222, 231, 234, 243, 247, 268, 297.
Derviş Vahdetî faciası, 51.
Develi, 30, 341.
Devlet, 29, 39, 43, 48, 49, 67, 114, 116, 136, 143, 153, 178, 208, 223. 224, 235, 265, 304, 345, -ler, 121, 122, 124, 128, 231, 254.
Devrek, 339.
Dimetoka, 57.
Din, 37, 43, 82, 127, 345, -daşlar, 79, - düşmanları, 37.
Dini, - merasim, 345, - mukaddesat, 37, - sağlamlık, 137, - şiar, 290.

Dinyeper Nehri, 243.
Divanıâli, 41.
Diyarbekir, 97, 108, 126, 201, 204, 210, 225, 264, 294, 295, 350.
Doğançay, 233.
Doğu, 55, 90, 120, 138, 234, 253, 265, - âlemi, 59, - meselesi, 60, - vilayetleri, 151.
Drama, 69.
Dua, 344, 345.
Dukat (Toksat), 69.
Dünya, 34.
Düşman, 26, 37, 49, 50, 72, 98, 126, 133, 151, 167, 169, 177, 178, 179, 190, 201, 217, 234, 263, 294, 311, 332, 343, 346, -lar, 39, 48, 56, 79, 115, 138, 189, 261, 265, 288, 289, 290, 303, 328, -lık, 55, - süngüsü, 266.
Düyunu Umumiye, 141, 175.
Düzce, 223, 229, 324, 325, 328, 353, 354.

Edip Bey, 306.
Edirne, 23, 28, 35, 57, 101, 108, 110, 134, 155, 249, 281, 308, 309.
Elâlemülislam gazetesi, 215.
Elbistan, 161.
Elcezire, 55.
Elviyei Selase (Kars, Ardahan, Batum), 42.
Emin Arslan Bey (Kuvayi Milliye Kumandanı), 75, 76, 197, 203, 299.
Emirgânlı Kemal Bey (Ağır Topçu Binbaşılarından), 27.
Emperyalistler, 302, 303.
Emperyalizm, 42.
L'Entente (Entanet), 183, 212.
Er, 169, -ler, 197, 217.
Erdek, 300.
Ereğli, 339.
Ermeni, 66, 67, 253, - çeteleri, 76, - gönüllüleri, 245, - kıtali, 67, 76, 232, - zulmü, 231, 232, - zulümleri, 76, -ler, 30, 32, 67, 79, 215, 227, 245, 246, 266.
Ermenice, 183.
Ermenistan, 304.
Ertuğrul livası, 244.
Erzurum, 108, 126, 136, 150, 155, 205, 220, 221, 225, 254, 264, 265, 268, 269, 288, 306, 330.
Es'at Bey (Doktor), 83.
Esad (Esat) Paşa (Milli Kongre Reisi), 155, 158.
Esaret, 188, 223, 265.
Esat Rauf Bey (Silifke Mutasarrıfı), 197.
Esir, 324, 293, -ler, 290.
Eskişehir, 21, 22, 28, 87, 146, 147, 169, 190, 228, 233, 301, 308, 319, 333, 353.
Esma Hanım (Cemal Bey'in eşi), 181.
Eşkıya, 25, 207.
Eşraf, 215, 277, 355.
Ethem Bey (Umum Kuvayi Takibiye Kumandanı), 330.
Ethem Pani, 25.
Ezan, 345.

Fahrettin (Altay) Bey (12. Kolordu Kumandanı, Miralay), 38, 56, 87, 88, 92, 94, 108, 176, 180, 209, 228, 264, 276, 277.
Faik Bey (Edirne Mebusu), 155.
Fatin Bey (Eskişehir Mutasarrıfı), 301.
Fatma Hanım (Şehit Asım Bey İnas Mektebi Başöğretmeni), 181.
Fatma Hanım, 182.
Federasyon, 304.
Fehmi Bey (Posta Müdürü), 83.
Feke, 30, 32, 76, 341, 342.
Felahı Vatan Grubu, 51.
Felemenk, 254.
Ferid Bey (Davavekili, Bandırma), 24.
Ferit Bey (Kastamonu Vali Vekili), 117.
Ferit Paşa (Damat), 27, 38, 45, 46, 47, 48, 52, 74, 87, 122, 178, 208, 209, 229, 265, 266, 288, 315, 316, 317, 327, - kabinesi, 41, 293.
Fettah Bey (Kaymakam), 52, 83.
Fevzi (Çakmak) Paşa (Harbiye Nazırı), 26, 38, 100, 103, 218, 336, 337, 338, 340.
Fırat, 151.
Fıtnat Hanım (Müdafaai Hukuk Kadınlar Cemiyeti Reisi), 182.
Fıtnat Hanım (Bekir Sıtkı Bey'in eşi), 181.
Fıtnat Hanım (Reşadiye Ana Mektebi Başöğretmeni), 182.
Firuzan (Furuzan) Bey (Mutasarrıf), 23, 35.
Fiume meselesi, 64.
Forbes (Yüzbaşı), 149, 190.

Franchet d'Esperey (Franşe Despere), 243.
Fransa, 60, 64, 72, 214, 229, 254, - hareketi, 60, - kuvvetleri, 60, - Meclisi Mebusanları, 121.
Fransız, 35, 76, 81, 86, - askeri, 57, 67, -209, - birlikleri, 161, - emelleri, 213, - gazeteleri, 101, - hükümeti, 229, - kamuoyu, 60, - kıtaları, 76, 234, 238, - kumandanı, 229, - kuvveti, 76, 295, - Kuvveti Kumandanı, 318, -lar, 32, 56, 67, 150, 151, 157, 161, 185, 209, 210, 213, 234, 237, 240, 245, 246, 298, 311, 318, 346, - müfrezesi, 76, - siyaseti, 60, - Siyasi Temsilcileri, 121, - subayları, 326, - Temsilcisi, 150.
Fuat Paşa, 94, 117, 228, 326.

Gâvur İmam, 207, 282.
Gazete, 29, 36, 59, 64, 101, 183, 214, 215, 227, 229, 243, 254, 281, 297, -ler, 42, 51, 67, 70, 162, 178, 212, 217, 243, 293, 308, 309, 331, 351.
Gebze (Gekboza, Gekbuze, Geğbuze), 141, 186, 187, 206, 340.
Gelibolu, 35, - Vapuru, 25, 28, 83.
Gemi, 259.
Gemlik, 25.
Gençağazade İzzet, 244.
Gençler Mahfili, 334.
Gençler, 334.
Geyve, 169, 224, 227, 233, 237, 319, 324, 336, - Boğazı, 125, 146, 147, 208.
Giresun, 166.
Gizli haberleşme, 35.
Gostovarlı İbrahim, 52.
Gönen, 21, 62, 83, 207, 257, 277, 288, 300, 354.
Görice kasabası, 242.
Göynük, 339.
Grup Heyeti İdare, 94.
Gunaris Partisi (Gonaris Partisi), 69.
Gümülcine, 101.
Gümülcineli İsmail, 89.
Gürcistan, 42, 82, 304.
Haber, 21, 27, 49, 52, 54, 64, 66, 68, 76, 81, 82, 83, 85, 100, 109, 110, 129, 130, 132, 133, 141, 145, 146, 151, 174, 177, 178, 186, 192, 197, 201, 207, 224, 232, 238, 243, 245, 258, 267, 278, 308, 313, 315, 322, 326, 329, 339, 350, -dar, 192, 307, -ler, 29, 151, 161, -leşme, 25, 71, 90, 109, 110, 112, 114, 115, 132, 133, 134, 135, 146, 149, 150, 160, 163, 199, 200, 218, 219, 228, 271, 277, 278, 282, 291, 308, 347, 353.
Hacı Bayram Efendi, 117.
Hacı Esat (Urfa), 151.
Hacı Fehmi, 95.
Hacı Fettah Efendi (Maraşlı), 131.
Hacı Mehmet Efendi (Ulemadan), 244.
Hacı Mustafa Efendi, 244.
Hacı Yusuf (Urfa), 151.
Hacıbayramı Veli Camii Şerifi, 344.
Haci Ali Beyzade Nazif Bey, 182.
Haçin, 76, 79, 234, 288.
Haçlı, - feveranı, 139, - hücumları, 138.
Hafız İsmail, 24.
Hâfız Hüseyin, 308.
Hain, 119, 125, 155, 337.
Hainane muhalefetler, 122.
Hâkimiyet, 179, -ler, 254.
Hâkimiyeti Milliye, 67, 115, 121, 123, 138, 162, 163, 231, 232, 254, 263, 297.
Hakkı Behiç Bey, 117.
Halep, 131, 192.
Halide Edip Hanım, 157, 186, 209, 331.
Halife, 25, 293, 327.
Halifei Şerif, 293.
Halil Bey (Mülazımdan emekli), 244.
Halil Paşa, 306.
Halit Bey (13. Kolordu Kumandanlığı Erkânıharbiye Reisi), 225.
Halit Bey (9. Kafkas Fırkası Kumandanı), 329.
Halit Efendi (Topçu Mülazımı eski Bursa Vilayeti Yaveri), 52, 83.
Halk, 36, 58, 70, 136, 199, 210, 228, 246, 293, 341, 348, 355, - tabakaları, 129.
Hama, 161.
Hamam, 245.
Hamdi Bey (Geyve Kaymakamı), 233.
Hamdi Bey, 104.
Hamdi Efendi (Telgraf Memuru, Manastırlı), 107, 108, 110, 336.

Hamdi Paşa, 27, 84.
Hamdullah Suphi Bey (Antalya Mebusu), 269.
Hamit Bey (Trabzon Valisi), 166, 202, 209, 241.
Hanefizade Mehmet Efendi, 117.
Harbiye Telgrafhanesi, 108.
Harbord Heyeti, 55.
Harekât, 21, 24, 25, 37, 39, 45, 47, 52, 56, 59, 62, 69, 75, 76, 82, 89, 93, 94, 95, 109, 113, 122, 129, 157, 167, 172, 174, 185, 194, 203, 209, 213, 217, 226, 233, 234, 239, 240, 253, 254, 256, 257, 259, 271, 277, 282, 290, 307, 309, 325, 330, 341, 342, 355, -lar, 156, 161.
Harita, 71.
Harp, 37, 50, 179, 190, 261, 303, 328, - gemileri, 155, - teşebbüsleri, 325, Dahili -, 328.
Harput, 201.
Hasan Efendi (Ankara Dârülhikmetül İslamiye Şubesi Üyesi), 117.
Hasan Efendi (Batı Karaağaç Müftüsü), 244.
Hasankale, 145.
Hatim, 344, 345.
Hayati (Heyeti Temsiliye Kâtibi), 108.
Hayati Bey, 339.
Hayati Hanım (Mustafa Efendi'nin kızı), 181.
Haydar Bey (Bolu Mutasarrıfı), 85, 222.
Haydarpaşa, 157, 233.
Hendek, 221, 324, 353.
Hereke Mağazası (İstanbul), 83.
Herr Müllon (Alman Hastanesi Baştabibi), 82.
Heyeti İdare, 73, 85, 126, -ler, 98, 154.
Heyeti Merkeziye, 29, 31, 32, 33, 35, 37, 41, 43, 48, 53, 54, 62, 64, 65, 67, 71, 93, 95, 105, 111, 115, 129, 175, 217, 242, 248, 263, 270, 271, 305, 306, -ler, 45, 98, 154, 211.
Heyeti Temsiliye, 23, 26, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 71, 72, 73, 75, 78, 79, 81, 82, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 101, 102, 104, 106, 108, 111, 112, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 129, 132, 133, 134, 135, 136, 139, 140, 141, 142, 144, 148, 149, 150, 151, 152, 154, 156, 157, 159, 160, 163, 164, 165, 166, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 177, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 187, 192, 193, 195, 196, 197, 200, 201, 202, 203, 204, 206, 207, 208, 211, 212, 213, 214, 216, 217, 218, 219, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 247, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 257, 258, 259, 260, 263, 264, 266, 267, 268, 269, 270, 273, 274, 275, 276, 277, 279, 280, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 289, 290, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 304, 307, 308, 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 330, 331, 332, 333, 334, 336, 338, 340, 341, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357.
Hıristiyan, 55, 126, 150, -lar, 144, 308.
Hıyanetkârane, 113.
Hidayet Bey (Hükümet Tabibi), 181.
Hikmet (Adapazarlı Kâzım'ın biraderi), 25, 89.
Hilafet, 39, 43, 45, 46, 48, 82, 115, 123, 130, 138, 139, 153, 171, 179, 199, 215, 216, 255, 325, 328, 344, 345, - hukuku, 215, 288, - makamı, 137, 138, 288, - merkezi, 137.
Hilâliahmer (Kızılay), 335.
Hindistan, 101, 215, 302, 303.
Hint, 138, - askerleri, 327, - İslamları, 215, - kıtaları, 327, - Müslümanlığı, 215.
Hintli er, 169, - Şeyh, 331.
Hocazade Rasim Bey, 244.
Hukuk, 42.
Humus, 161.
Hücum taburu, 353.
Hüdavendigâr (Bursa), 287, 289.
Hükümet, 25, 26, 33, 37, 42, 45, 47, 49, 51, 52, 55, 57, 60, 66, 67, 68, 69, 70, 76, 83, 87, 94, 112, 114, 115, 118, 122, 125, 126, 127, 130, 138, 143, 149, 153, 155, 157, 158, 168, 177, 178, 190, 193, 197, 199, 205, 208, 214, 215, 224, 228, 229, 237, 243, 247, 255, 256, 265, 288, 293, 303, 304, 306, 315, 316, 317, 325, 327, 331, 341, 342, 345, 355, - darbesi, 304, - ler, 72, 154, 231, 232, 302.

Hürriyet ve İtilaf, 21, 28, 47, 52, 83, 162, 209, - Fırkası, 155, - Genel Merkezi, 27.
Hürriyet, 121, 128, 138, 230, 237.
Hüseyin Avni Bey (Erzurum Mebusu), 220.
Hüseyin Hicabi Bey (Polis Müdüriyeti Heyeti Teftişiyesi Müdürü), 27.
Hüseyin Hüsnü Efendi (İhtiyat Subayı), 25.
Hüseyin Remzi Paşa, 52.
Hüsnü Bey (Binbaşı), 84.
Hüsrev Bey (Trabzon Mebusu), 187, 179, 206.
Hüsrev Bey, 117.

Irak, 42, 55, 138.
Islahiye, 161, 213.
Isparta, 155, 158.

İbrahim Bey, 25.
İbrahim Efendi (Halil İbrahim, İbo), 24, 25.
İbrahim Paşa, 25.
İdam, 289.
İhracat, 197.
İhtilal, 24, 37, 39, 158, 163, 217, 302, 304, - hükümeti, 303, -ci, 33, 303, 306, -ci teşkilat, 24.
İhtilalkârane, 29, 72.
İktidar, 178, - mevkii, 48, 87.
İktisadi, - hayat, 230, - tehdit, 64, -yat, 197.
İlhami Bey, 316.
İltihak, 27, 62, 169, 240, 304, 315, -lar, 94, 184, 207.
İlyaçef (Miralay), 33, 306.
İlyas Efendizade Refik, 244.
İman birliği, 288.
İnanç, 60.
İnebolu, 334.
İnegöl, 95.
İngiliz, 64, 71, 82, 86, 91, 109, 150, 199, 217, 238, 293, - bölüğü, 186, - dostu, 72, - emperyalisti, 302, - erleri, 162, 217, - esirleri, 52, - harekâtı, 167, - heyeti, 174, - icraatı, 208, - istihbaratı, 82, - kalemi, 218, - kuvvetleri, 147, -ler, 26, 31, 45, 46, 47, 52, 55, 67, 72, 72, 81, 83, 94, 102, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 114, 115, 125, 130, 135, 136, 140, 147, 155, 156, 157, 158, 162, 167, 170, 178, 186, 190, 191, 194, 205, 208, 209, 217, 221, 223, 227, 228, 229, 233, 237, 298, 308, 325, 327, 328, 347, - lirası, 155, - malları, 215, - memuru, 26, - müfrezeleri, 146, 186, 253, - polisleri, 158, - propagandası, 228, - sahili, 238, - sansürü, 61, - Siyasi Temsilcileri, 121, - sömürgesi, 140, 199, - subayları, 205, - tebligatı, 228, - temsilcisi, 149, 166, - torpidosu, 166, 268.
İngiltere, 64, 72, 217, 254, 303, 304, - emperyalistleri, 303, - kamuoyu, 72, 327, - Meclisi Mebusanları, 121.
İnzibat, 33.
İradei Milliye, 35, 138, 162, 163, 266.
İran, 138, 302, 303.
İrfan Bey (Mutasarrıf Vekili), 201.
İrtibat, 22, 34, 51, 180.
İrtica, 46, -i harekât, 21, 47.
İskenderun, 161.
İslam, 32, 82, 139, 255, 263, 302, - ahalisi, 67, 185, 231, 232, 245, 318, - âlemi, 31, 42, 82, 122, 176, 138, 171, 192, 215, 327, - cemaati, 215, - harekâtı, 76, - hilafeti, 43, 153, - hürriyeti, 138, - köyü, 231, - memleketleri, 303, - milleti, 58, - nüfusu, 231, - şeriatı, 104, -i ehemmiyet, 351, -i unsurlar, 69, -i vazife, 167, -lar, 46, 79, 231.
İsmail Bey, 190.
İsmail Fazıl Paşa (Yozgat Mebusu), 173, 179, 186.
İsmail Hakkı Bey (Binbaşı), 52, 84.
İsmail Hakkı Bey (Miralay), 181.
İsmet (İnönü) Bey (Miralay), 100, 186, 264, 281.
İstanbul, 28, 33, 35, 38, 45, 46, 47, 48, 52, 54, 59, 60, 61, 67, 69, 71, 73, 82, 83, 84, 86, 87, 89, 91, 93, 101, 107, 108, 109, 110, 113, 114, 115, 116, 118, 121, 122, 125, 128, 130, 132, 133, 135, 136, 138, 141, 149, 150, 151, 155, 158, 160, 162, 163, 167, 173, 174, 178, 179, 180, 191, 195, 199, 200, 201, 204, 205, 206, 208, 209, 211, 214, 218, 220, 223, 224, 227, 228, 229, 230, 233, 243, 245, 250, 254, 264, 268, 269, 282, 284, 285, 286, 288,

291, 292, 293, 305, 306, 307, 308, 310, 313, 316, 317, 325, 327, 328, 332, 337, 338, 348, 349, 352, 354, - matbuatı, 332, - Merkez Telgrafhanesi, 114.
İstasyon, 146, 227, 233, 294, 308, 346.
İstihbarat, 29, 82, 83, 211, 214, 217, 227, 229, 238, 242, 243, 293, 309, 310, - teşkilatı, 21.
İstiklâl, 153.
İstila, 49, 161, 282, - fikri, 234, -cı devletler, 304.
İsveç, 254.
İsviçre, 227.
İsyan, 28, 69, 325.
İşçiler, 242.
İşgal, 62, 66, 67, 70, 77, 81, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 121, 122, 125, 128, 130, 135, 138, 140, 146, 150, 153, 155, 157, 162, 171, 178, 185, 190, 199, 201, 204, 208, 209, 223, 228, 229, 243, 245, 246, 254, 257, 263, 265, 277, 288, 291, 295, 324, 327, 338, 340, 343, 354, - bölgesi, 32, 76, - kuvvetleri, 67, 245, 288.
İşkence, 231.
İştirakiyun Fırkası, 302.
İtalya, 254, 306, - Devleti Siyasi Temsilciliği, 231, - gazeteleri, 227, - hükümeti, 230, - Meclisi Mebusanları, 121, - Siyasi Temsilcileri, 121.
İtalyan, 82, 102, 230, - Ajansı, 238, 245, 296, - askeri, 101, - idaresi, 238, - kaynakları, 87, 243, -lar, 209, 229, 243, - polisi, 209, - subayı, 327, - Temsilciliği, 121, 124, 128.
İtilaf, 139, - devletleri, 28, 29, 39, 42, 46, 48, 49, 63, 64, 66, 67, 68, 82, 86, 87, 94, 102, 113, 114, 118, 121, 122, 124, 128, 138, 150, 153, 156, 209, 215, 224, 231, 250, 255, 259, 265, - hükümetleri, 288, - kuvvetleri, 125, 136, 243, - temsilcileri, 41, 47, 66.
İtilafçı Şeyh, 27.
İtilafçı, 61, -lar, 87.
İttifak, 33, 64, 139, 265, - antlaşması, 302, -name, 33, 302, 304, 306.
İttihatçılık, 55, 72.
İzmir'e Doğru, 138.
İzmir, 29, 38, 67, 68, 70, 79, 101, 126, 157, 158, 205, 277, 310, 316.
İzmit, 21, 26, 28, 52, 108, 111, 186, 187, 209, 220, 221, 233, 238, 315, 328.

Jandarma, 245, 248, 327, -lar, 186.
Journal d'İtalya, 29.

Kabasakal Köyü, 245.
Kabine, 38, 39, 41, 46, 47, 48, 49, 54, 61, 63, 64, 72, 73, 74, 87, 90, 94, 98, 178, 199, 208, 233, 237, 293.
Kadın, 138, - Cemiyeti, 254, 268, -lar, 63, 78, 155, 156, 158, 181, 182, 227, 269.
Kadızade Rifat Bey, 28.
Kafkas, 302, 305, 329, - Birliği, 304, - hükümetleri, 304, -lar, 235, - Mahalli Teşkilatı, 304.
Kafkasya, 33, 42, 235, 302, 303, 306.
Kalıplı Ahmet Efendi, 25.
Kalküta Konferansı, 215.
Kamuoyu, 37, 39, 42, 60, 68, 72, 122, 208, 223, 224, 225, 266, 327.
Kanunu Esasi, 136, 143, 254.
Kap, 158.
Kara Vasıf Bey, 33, 89, 155, 305, 306.
Karaağaç, 62, 244.
Karabiga, 25, 28, 37, 83, 84, -lı, 21.
Karacabey, 25, 52, 277, 300.
Karacurun, 151.
Karadeniz Boğazı, 238.
Karahisar, 89, 310, 353.
Karakol Cemiyeti, 33, 302. 303, 304, 305, 306, 307.
Karakol Nizamnamesi, 93.
Karaköprü, 151.
Karamürsel, 22, 135.
Karesi bkz. Balıkesir.
Kars, 42, 231.
Karsındı, 245.
Kartal, 141, 174, 178, 187, 188, 190, 291, 297.
Kasaba, 95, 104, 242.
Kastamonu (Kastamoni), 58, 117, 233, 332, 339, 340, - Valiliği, 130.
Katliam, 231, 265, 308.
Kayacızade Şakir Efendi, 244.
Kazaklar, 303.

Kâzım (Dirik) Bey, 225.
Kâzım (Orbay) Bey, 225.
Kâzım (Özalp) Bey (61. Fırka Kumandanı, Kuzey Cephesi Kumandanı, Miralay), 176, 208, 228, 257, 282, 289, 300, 355, 357.
Kâzım Bey (Erkânıharbiye Miralayı), 186.
Kâzım Bey (Miralay), 264.
Kâzım Bey, 83.
Kâzım Karabekir Paşa (15. Kolordu Kumandanı), 33, 55, 87, 88, 90, 94, 99, 102, 108, 117, 120, 125, 148, 152, 166, 190, 204, 205, 235, 277, 280, 281, 302, 305, 312, 325, 328, 329, 338, 354.
Kâzım Paşa (Erkânıharbiye Reisi Sanisi), 99, 100.
Kâzım, 25.
Kebut, 27.
Kel Hüseyin Bey, 84.
Kemal (Yüzbaşı), 27.
Kemal Bey (Adapazarlı), 52.
Kemal Bey (Binbaşı), 30.
Kenan Bey (Binbaşı), 30.
Kenan Bey, 225.
Keskinzade Şeyh Şükrü, 244.
Keşfi Bey (Bursa Valisi), 175, 287, 301.
Kılınç Ali Bey (Kuvayi Milliye Kumandanı), 131, 161, 226, 294, 311, 343, 346, 356.
Kır livası, 244.
Kırklareli (Kırkkilise), 243.
Kırşehir, 173.
Kız, 215.
Kızılay, 335.
Kızılhançer Cemiyeti, 21.
Kızılordu (Kırmızı ordu), 33, 253.
Kilikya, 32, 60, 67, 151, 192, 203, 205, 209, 234, 245, 246, 288.
Kilis, 131, 213, 311, 343.
Kilise, 30, 32.
Kiprapli (Gürcü General), 82.
Kirmastı (Kirmasti), 257, 279, 300, 325, 355.
Kocaeli Yarımadası, 220.
Kodovarlı İbrahim (Gostivarlı), 25.
Kolçak, 303.
Konferans, 215, 243.
Kongre, 33, 55, 82, 158, 208, 249, 302, 303, 304, 305, 306, - heyeti, 215, -ler, 307.
Konya, 27, 38, 41, 44, 46, 68, 101, 108, 117, 125, 126, 195, 248, 264, 276, 277, 310, 319, 322, 347.
Kozan, 30, 32, 76, 79, 245.
Kozanoğlu Doğan Bey, 30.
Köçeki (Köçki, Göçkü), 311, 318, 346, 356.
Köprü, 146, 147, 155, 169, 308.
Köprühisar, 169.
Köy, 169, 220, 231, 245, -ler, 62, 89, 95, 156, 159, 186, 263, 334, 345, -lü, 206, 207, 303, 304.
Kral Kostantin, 29.
Kropatkin (General), 243.
Kur'an, 344.
Kurdoğlu çiftliği, 245.
Kurtuluş, 105, 138, 220, 345.
Kurucu meclis, 136, 137, 143, 144.
Kuşada, 229.
Kuşca, 336.
Kuşçalı, 220.
Kuşçu, 206.
Kuvayi Ahmediye, 36, 37, 51, 72, 83, 105.
Kuvayi Milliye, 42, 45, 49, 53, 56, 72, 75, 82, 87, 89, 95, 104, 122, 146, 151, 161, 167, 168, 184, 203, 208, 234, 238, 239, 240, 248, 260, 267, 290, 294, 299, 308, 315, 316, 317, 325, 327, 330, 341, 342, 343, 346, 355, 356, -ciler, 104.
Kuzey Kafkas, 82, 138, 304.
Küçük Asya, 60, 214, 229.
Kürdistan, 158, 210.
Kürt, -çüler, 204, -lük, 201.

Le Temps (Tan), 60, 162, 215, 243.
Lefke Köprüsü, 169, 227, 308.
Lefke, 146, 224.
Lida (Binbaşı), 327.
Lipsinki (Avusturya Mülazımı), 82.
Lloyd George (Loit Corc), 64, 72.
Lokomotif, 157.
Londra, 29, 60, 87, 101, 205, 208, 217, 227.
Lord Curzon (Gürzon), 215.
Lûtfi Bey (Hilâliahmer Nazilli Heyeti Reisi), 335.
Lübnan, 161.
Lüleburgaz Kongresi, 249.

Madam Marten (İsmail Hakkı Bey'in eşi), 181.
Madelli Rüstem Ağazade Rıza, 244.
Mahalli gazete, 254.
Mahmud (Mahmut) Bey (20. Kolordu Ku-

mandan Vekili) (24. Fırka Kumandanı), 25, 28, 34, 36, 38, 44, 46, 51, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 68, 70, 72, 74, 81, 84, 88, 89, 90, 92, 95, 96, 97, 98, 101, 102, 106, 117, 119, 120, 125, 127, 146, 148, 149, 169, 184, 190, 233, 237, 353.
Mahmud Celal Bey (Celal Bayar) (Heyeti Merkeziye üyesi), 271.
Mahmud Celâlettin (Yüzbaşı), 27, 84.
Mahmut Bey (İzmirli Hamamcı), 83.
Makedonya, 70.
Makriköy bkz. Bakırköy
Mali tedbirler, 275.
Maliye, 342, - müesseseleri, 141.
Manastırlı Nuri Bey (Polis), 186.
Manda, 55.
Manisa, 270.
Maraş, 56, 67, 79, 94, 131, 161, 201, 213, 226, 234, 244, 245, 311, 343, 346, - ahalisi, 239.
Marmara, 209.
Matbuat, 48, 58, 61, 69, 79, 162, 178, 214, 268, 284, 285, 308, 309, 332, - Cemiyeti, 66, 122.
Matin (Maten) gazetesi, 227.
Mazlum Baba, 244.
Mebus, 143, 157, 158, 189, 220, 243, -lar, 46, 47, 49, 57, 144, 153, 155, 173, 179, 186, 188, 190, 233, 250, 256, 289, 308, 316, 344.
Mebusan Heyeti, 263.
Meclis, 45, 47, 49, 64, 73, 90, 94, 101, 137, 143, 144, 154, 155, 165, 173, 188, 233, 248, 261, 273, 274, 276, 281, 331, 344, 345, 357, - seçimleri, 164, - üyeliği, 340, -i Âlii Milli, 308, 320, -i kebiri milli, 261.
Meclisi Mebusan, 40, 44, 47, 48, 49, 61, 74, 79, 98, 114, 115, 121, 124, 128, 136, 138, 152, 153, 155, 158, 173, 178, 179, 186, 190, 215, 222, 223, 229, 233, 237, 250, 254, 255, 256.
Meclisi Müessisan bkz. Kurucu meclis.
Medeni, 37, 231, - cesaret, 137, - cihan, 126, - kabiliyet, 115, 126, - milletler, 128, -yet, 121, 128, 156, 290.
Medrah, 82.
Mehmed Hulusi Efendi (Yozgat livasında Müftü), 244.
Mehmed Şerif Paşa (Dahiliye Nazırı), 51, 52.
Mehmedağa Köyü, 245.
Mehmet Kemal, 83.
Mektup, 25, 33, 34, 205, 217, 305, 306, 331, -lar, 27, 118.
Memleket, 31, 33, 34, 37, 39, 58, 66, 69, 79, 80, 81, 94, 105, 116, 122, 127, 141, 143, 151, 179, 183, 197, 217, 223, 225, 259, 265, 273, 289, 302, 303, 305, 307, 328, 345, - menfaatları, 189, -in mukadderatı, 122, -ler, 104, 302, 341.
Memur, 71, 110, 115, 118, 154, 245, 259, 262, 297, -lar, 26, 35, 83, 112, 140, 185, 211, 289, 322, 325.
Merkezi hükümet, 56, 136, 199, 208.
Mersin, 234, 288, - Sancağı, 76.
Mevlidi Şerif, 345.
Mezopotamya, 167.
Mısır, 138, 161, 199, 215, 217, 302, -lı kardeşlerimiz, 167.
Mızıka Karakolu (Şehzadebaşı), 107.
Mihalıç, 52.
Millerand (Milran), Alexandre, 60, 64, 229.
Millet, 21, 33, 37, 39, 48, 49, 58, 60, 66, 67, 68, 79, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 121, 122, 126, 128, 129, 130, 136, 142, 143, 153, 168, 173, 178, 179, 188, 190, 199, 201, 202, 205, 208, 209, 215, 218, 222, 223, 230, 235, 246, 250, 261, 263, 265, 266, 278, 282, 288, 290, 301, 306, 307, 321, 327, 336, 338, 345, 357, - hakları, 250, - Meclisi, 40, - menfaatları, 189, -in bağımsızlığı, 122, 288, -ler, 42, 254, 303, -lerarası, 67, -vekilleri, 223.
Millet, 35, 157, 249, 281.
Milli, - ahenk, 179, - azim, 288, 289, - bağımsızlık, 49, 121, 122, 123, 265, 266, 288, 289, - birlik, 23, 31, 37, 42, 58, 85, 98, 122, 179, 228, 289, 307, - çeteler, 56, - eğilimler, 39, - ehemmiyet, 351, - emeller, 39, 48, 51, 54, 73, 76, 121, 183, 202, 212, 213, 218, 307, 309, 175, - esaslar, 228, 236, - fayda, 208, - gazeteler, 36, - hâkimiyetler, 255, - haklar, 290, - hamiyet, 23, - harekât, 55, 76, 167, 185, 217, 309, 341, 342, - harp, 37, - hukuk, 250, - icraat, 177, - ihtilaller, 303, - ihtiyat, 328, - irade, 49, - kahramanlık, 265,

- kararlar, 177, 228, - kıtalar, 262, - kıyafet, 30, - kuvvet, 138, 146, 189, 239, 289, - maksatlar, 277, - Meclis, 39, 40, 87, 130, 137, 143, 179, 188, 189, 201, 208, 229, 249, 251, 275, 281, 289, 301, 308, 320, 338, - menfaatlar, 228, 250, 288, - mesai, 236, 345, - mevcudiyet, 42, 58, - muhabbet, 23, - mukadderat, 183, - mukaddesat, 37, - mücahede, 129, 171, 263, - mücadele, 291, - müfreze, 22, 30, 76, 342, - namus, 223, - oy, 137, - sağlamlık, 137, - şiar, 290, - talepler, 217, - Talim ve Terbiye, 106, - teşebbüsler, 85, - teşkilat, 22, 23, 37, 76, 77, 98, 203, - vazife, 115, 161, 301, - vicdan, 39, - yardım, 122.
Milliyet, 121, 127, 128, 225, -çiler, 304, -ler, 42.
Milliyetperver, 59, -ler, 87.
Milliyetçi Tamim, 293.
Milne (Milen) (İngiliz Generali Sir George), 26, 243.
Miraç, 329, - Gecesi, 314.
Mirza Bey (Emekli Miralay), 84.
Mitingler, 124, 128.
Mondros Mütarekenamesi, 66.
Moralızade Halid Bey, 310, 331.
Morning Post, 59.
Mudanya, 25, 150, 349.
Mudurnu, 85, 339.
Muhafız Paşa, 83.
Muhalefet, 122.
Muhalif, 218, - cereyan, 209, - kuvvetler, 209, - partiler, 48.
Muhammed, 104, 344.
Muharebe, 67, 277, 311, -ler, 355.
Muhittin Bey, 271.
Muhsin Halil Efendi, 24.
Mukaddes mücahede, 263.
Murtaza Bey, 316.
Mustafa Bey (Erkânıharp, Yüzbaşı), 148.
Mustafa Bey, 117.
Mustafa Kemal Bey (Bilecik Belediye Reisi), 244.
Mustafa Murtaza Efendi (Ulemadan), 244.
Mustafa Nuri Bey (Alay Kumandanı, Binbaşı), 24, 25, 28, 83.
Mustafa Nuri Efendi, 24.
Mustafa Paşa, 84.
Mustafa Sabri Efendi, 82.
Mustafa Tayyar Paşa, 52.
Müdafaai Hukuk, 42, 111, 156, 164, 165, 211, 263, 154, - Cemiyeti, 29, 31, 32, 35, 50, 52, 62, 65, 71, 79, 85, 95, 98, 112, 122, 139, 140, 142, 162, 227, 242, 244, 314, - Heyeti Merkeziyesi, 48, 126, 137, 222, 263, 330, 344, - Heyeti Temsiliyesi, 127, - Heyetleri, 113, 144, 293, - Merkezi, 145. 211, 214, 267, 350, - Nizamnamesi, 93, - Riyaseti, 254, - Teşkilatı, 93, 211.
Müdafaai Hukuku Vatan Kadınlar Cemiyeti, 181, 182, 227.
Müdafaai Milliye, - Grubu, 188, - Heyeti İdareleri, 263, - Vekâleti, 338.
Müfreze, 146, 169, 207, 253, 319, 325, 328, -ler, 62, 96, 186, 231, 234.
Müftü Rifat Efendi, 117.
Müftü, 312, -ler, 69.
Mülki memurlar, 289.
Mürteciane faaliyet, 36.
Müslüman, 69, 139, 155, 167, 208, 293, 327, - ahali, 265, - âlemi, 59, -lar, 32, 69, 215, 255, 265, - memleketleri, 303, - milletler, 42, - olmayan unsurlar, 137, - olmayanlar, 130.
Müstevlizade Hamdi, 244.
Müşîr Fuat Paşazade Âli Bey, 84.
Müşîr Kedva (Hindli Şeyh, Hüseyin el Keydava), 215, 331.
Müşir Zeki Paşa, 61.
Mütareke, 39, 67, 99, 121, 128, 190, -name, 100, 265.
Müttefik, 303, - devletler, 60.
Müttehit Sovyetler Cumhuriyeti, 302.

Naile Hanım (Çil zade Fahrettin Bey'in karısı), 181.
Naim Cevat Bey (Binbaşı), 264.
Namaz, 344.
Nasuhi Bey (Osmanlı Milli Harekât ve Bolşevikler Reisi), 167.
Nasyonalistler, 59.
Nazım Bey (Harput Valisi), 244.
Nazilli, 80, 108, 176, 195, 209, 310, 320, 331, 335, 353, 357.

Necati Bey (Erzurum Mebusu), 220.
Necib Bey (Urfa Kaymakamı), 220, 244.
Nevres Bey (Erkânıharbiye kolağalığından emekli), 186.
Nigehbancı, 25, - subay, 313, 315, 317, -lar, 24, 47, 52, 158.
Nigehbanı Askeri Cemiyeti, 21, 24.
Niğde, 341, 342.
Nitti (Francesco), (İtalya Başvekili), 64.
Nizamname, 307.
Nizip, 311, 343.
Nollet (General) (Berlin Müttefik Kuvvetler Kontrol Heyeti Reisi), 268.
Nuh, 250.
Numan Efendi (İstanbul Mebusu), 155.
Nurettin Paşa, 291.
Nuri Bey (Gönenli), 83, 206, 306.

Oğuz Bey, 340.
Oltu (Olti), 198, 232, 329.
Ordu, 114, 130, 261, 262, 307, 355, -lar, 235, 243.
Ortaçağ, 139.
Ortaköy, 319.
Osman Bey (Mıntıka Kumandanı), 332.
Osman Bey, 271.
Osmanlı, 116, 138, 199, 218, 254, 255, 263, - Avrupası, 243, - beldeleri, 345, - Devleti, 39, 122, 153, - hâkimiyeti, 128, 136, - hilafeti, 216, - hükümeti, 125, 229, - İmparatorluğu, 64, - kanunları, 115, -lar, 121, 161, 168, - memleketleri, 141, - memurları, 245, - milleti, 115, 121, 122, 128, - Kuvayi Milliyesi, 161, 167, 168, - saltanatı, 138, 153, - ülkesi, 230, - vatanı, 225, - vilayetleri, 115.
Osmanlı Bankası, 103, 141.
Otomobil, 69, 347.

Ömer (Çerkez İdris Ağa'nın oğlu), 24, 25.
Ömer Efendi, 162.
Ömer Fevzi Bey (Karahisar Mebusu), 89.
Özbekiye Tekkesi Şeyhi, 186.

Padişah, 39, 46, 47, 61, 63, 215, 229, 300, 325, 327, 345.
Palu, 350.
Panislamizm, 42.
Para, 95, 167, 175, 193, 206, 262, 273, 303, 315, 325, 355.
Paris, 335, - Sulh Konferansı, 66, 215, 227, 229, 231.
Pasinliler, 145.
Payitaht, 60, 111, 112, 153, 178, 179, 190, 201, 228, 265, 332.
Pazarcıklı Paşa, 244.
Petite Parisienne (Pöti Pariziyen), 101.
Peyamı Sabah, 183, 212, 214, 217.
Peygamber, 138, 139.
Pınarbaşı, 30.
Pierre Loti (Piyer Loti), 72.
Piskopos, 67.
Pokar (General) (İtalyan Askeri Kuvvetleri Genel Kumandanı), 230.
Polis, 24, 186, 209.
Pontus, 229.
Posta, 28, 71, 83, 133, 157, 160, 163, 211, 284, 312, 320, 322, 332, 350, - çantası, 354, -hane, 35, 118, 178, 183, - ve Telgraf İdaresi, 83.
Pozantı, 125.
Propaganda, 42, 69, 177, 183, 199, 212, 228, 282, 318, -lar, 67, 79, 199, 213, 227, 259.
Protesto, 31, 42, 58, 61, 121, 124, 142, 231, 232, 237, 243, 246, 254, 255, 318, - telgrafları, 128, -name, 254, 255.

Ragıp Bey, 52.
Rahmi Bey (174. Piyade Alayı Kumandanı, Kaymakam), 271.
Rana Hanım (Hidayet Bey'in eşi), 181.
Rauf (Orbay) Bey, 34, 55, 73, 86, 87, 89, 91, 94, 99, 100, 103, 205, 298, 305, 308.
Rauf Ahmet Bey (*İstiklâl* gazetesi başyazarı), 216.
Rawlinson, Alfred (Ravlinson, Yarbay), 150, 190, 205.
Refet (Bele) Bey (Miralay), 76, 77, 80, 87, 88, 92, 94, 124, 126, 158, 176, 183, 195, 212, 214, 228, 229, 245, 248, 256, 260, 261, 264, 277, 282, 283, 288, 290, 296, 310, 320, 331, 335, 344, 353, 357.

Reji idareleri, 141.
Reşadiye Ana Mektebi, 182.
Reşit Bey (Saruhan Mebusu), 173, 179, 186.
Reşit Paşa (Sivas Valisi), 32, 37, 43, 53, 65, 71, 116, 242.
Reşit Paşa, 87, 100.
Rıfat Efendi (Belediye Reisi), 244.
Rıza Bey (Kırşehir Mebusu), 173, 179, 186, 206.
Rıza Nur Bey (Meclisi Mebusan'da Sinop Mebusu), 233, 237.
Rifat Bey (Konya eşrafından), 117.
Rifat Efendi (Yüzbaşı, Bilecik Kumandanı), 92, 169.
Rize, 148.
Rodos, 230, 310, 335.
Roma, 320.
Romani vapuru, 25.
Romanovski (Erkânıharbiye Reisi), 268.
Romanya, 29, 242.
Romen, 174.
Ruhr (Ren), 268.
Rum Nahiyesi, 341, 342.
Rum, 157, -ca, 183, -ca gazeteler, 332, -lar, 57, 101, 332.
Rumeli, 32, 33, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 48, 53, 78, 93, 111, 113, 121, 123, 157, 173, 181, 208, 229, 231, 232, 247, 249, 255, 263, 266, 288, 305, 307, 309, 336, 337, - sahili, 238.
Rus emperyalistleri, 304.
Rus Sefarethanesi, 268.
Rusya, 101, 214, 302, - Cumhuriyeti, 303, - emperyalistleri, 303, - Komünist Partisi, 304, - Sovyetleri Cumhuriyeti, 303, 304.
Rüştü Bey (1. Fırka Kumandanı), 108.
Rüştü Bey (3. Fırka Kumandanı), 148, 202.

Sabahattin Bey, 82.
Sabri Bey (Erkânıharp Yüzbaşısı), 189.
Sadaret, 44, 57.
Sadık Bey, 155.
Sadrazam, 41, 52, 57, 84.
Safa Bey (Hariciye Nazırı), 102.
Saffet Bey, 264.
Safiye Hanım (Ali Ulvi Bey'in eşi), 181.
Safvet Bey (Erkânıharbiye Binbaşısı), 186.
Said Bey (Doktor), 83.
Saimbeyli, 30.
Salâhattin (Salâhaddin, Selâhattin) Bey (3. Kolordu Kumadanı), 87, 108, 115, 116, 136, 143, 149, 190, 191, 194, 195, 196, 234, 239, 317.
Salih (Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi), 244
Salih (Omurtak) Bey (Harbiye Nezareti Seryaveri Binbaşı), 94, 99, 103, 247, 264.
Salih Paşa (Bahriye Nazırı, Sadrazam), 63, 73, 74, 87, 94, 102, 233, 237, 256, 265, - Kabinesi, 98, 178, 208.
Salihli, 257, 353.
Saltanat, 39, 87, 115, 138, 153, 179, 263, 288, 344, 345, - hukuku, 215, - makamı, 137, - merkezi, 137.
Samsun, 27, 149, 158, 332.
Sansür, 61, 68, 183, 214.
Saray, 54, 74.
Sarıköy, 146.
Saruhan, 173.
Seçim, 143, 144, 189, 276, -ler, 24, 137, 153, 154, 164, 165, 195, 201, 202, 204, 210, 223, 250, 308.
Seçmenler, 144, 154, 164, 165.
Sedbaşı, 24.
Selâhattin Bey (56. Fırka Yaveri, Yüzbaşı), 271, 272, 278.
Selanik, 69.
Selimiye İnas Mektebi, 182.
Sensfor Limanı, 24.
Serbesti, 183, 212.
Servet Bey (Nazilli Mevki Kumandanı), 108.
Seydiköy, 62.
Seyfi Bey (Erkânıharbiye Kaymakamı), 186, 264.
Seyhan, 161.
Sığırcızade Hayri Efendi (Tüccar), 244.
Sınırlar, 42, 62.
Sırp, 157, 174.
Sırrı Bey (İzmit Mebusu), 220.
Siftek istasyonu (Urfa), 346.
Silah, 22, 24, 26, 30, 72, 80, 92, 93, 96, 97, 125, 128, 135, 161, 167, 207, 221, 231, 260, 299, 303, 354, 355, -landırma, 32, 245, -lar, 25, 67, 146, 147, 158, 162, 325, -lı erler, 155, -lı mukavemet, 261.
Sili (İngiliz Yüzbaşısı), 82.

Silifke, 197, 203, 299.
Sinop, 233.
Sirkeci, 83.
Sis, 234.
Sivas, 27, 29, 30, 31, 32, 35, 37, 42, 43, 52, 53, 62, 63, 64, 65, 71, 78, 98, 108, 115, 126, 136, 138, 143, 155, 158, 181, 190, 217, 242, 268, 269, 307, 311, 328, - Kongresi Beyannamesi, 35.
Sivastopol, 82.
Sivil memurlar, 262.
Sivrihisar, 146.
Siyaset, 33, 60, 64, 209, 307.
Siyasi, 271, - görüşler, 209, - hâkimiyet, 121, - hürriyet, 121, - idare, 303, - işler, 227, 327, - maksatlar, 83, - tedbirler, 33, 307, - Temsilci, 121, 231, - teşkilat, 303.
Sobranya (Bulgar Meclisi), 29.
Sovyet hükümeti, 29.
Sovyetler, 302, 303, 304.
Söğütlü, 244.
Söke, 327.
Sömürge, 140, -ler, 122.
Spartaküs, 69.
Subay, 24, 149, 150, 166, 187, 205, 261, 313, 315, 326, 327, -lar, 26, 69, 81, 184, 257, 259, 262, 278, 291, 317, 325, 338.
Suikast, 21, 26, 37, 72, 113, 121, 178, -lar, 138.
Sulh Konferansı, bkz. Paris Sulh Konferansı.
Suriye, 42, 138, 161, 213, 234.
Suruç, 295, 346, 356.
Sururiye Hanım (Şehit Asım Bey Mektebi öğretmenlerinden), 182.
Susurluk, 325, 330.
Süleyman Ağa (Kuşçalı Köyü eşrafından), 220.
Süleyman Bey (Darende Kaymakamı), 244.
Süleymaniye, 167.
Süreyya Bey, 179, 186.
Süvariler, 259, 330.

Şahin Bey (Çamlık Mebusu), 89.
Şakir (Urfa), 151.
Şakir Nimet Bey (Halep), 131.
Şam, 161.
Şehit Asım Bey İnas Mektebi, 181, 182.
Şehitler, 151.
Şehzade, 179.
Şehzadebaşı, 107, 108, - Karakolu, 111.
Şemseddin Efendi, 244.
Şerafettin Bey (Feke Kaymakamı), 341, 342.
Şeref (Mehmet Şerafettin Aykut) Bey (Edirne Mebusu), 57, 155.
Şevket Bey (Şevket Hüseyin Remzi Yüzbaşı'nın oğlu), 25, 52.
Şevket Bey (Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay), 93, 155.
Şevket Bey, 201.
Şevket Hüseyin Remzi (Yüzbaşı), 25, 52, 84.
Şeyh Mahmut, 167.
Şeyh Müslim (Urfa), 151.
Şeyh Sunusi, 171, 292.
Şeyh Şemsettin Efendi, 117.
Şeyh, 151, 167, 171, 193, 292, 323, 331.
Şeyhülislam Ömer Hulusî Efendi (Evkaf Nazırı), 73.
Şeyhülislam, 82.
Şikago-Tribün, bkz. Chicago Tribune.
Şile, 141.
Şimendifer, 83, 86, 91, 125, 146, 147, 179, 257, - hattı, 150.
Şimşek, 192.
Şövalye akınları, 139.
Şuragel, 231.
Şükrü Bey, 316.

Taarruz, 30, 38, 76, 89, 94, 98, 120, 209, 223, 232, 234, 237, 238, 282, 330, -lar, 231, 288.
Tahir Bey (Cevat Paşa'nın yaveri), 238.
Tahir Bey (Karahisar'da Kaymakam), 353.
Tahir Bey (Söke Jandarma Tabur Kumandanı, Yüzbaşı), 327.
Tahsin Bey (Bahriye yüzbaşılarından), 25, 84.
Tahsin Bey (İzmir Mebusu), 158.
Tahsin Kâmil Paşa (Kalkandelenli), 83.
Tarih, 29, 39, 49, 121, 288, 307, -i mesuliyet, 128.
Tarsus, 288.
Tavaslızade Mustafa Bey, 244.
Tayyar Paşa, 84.
Tayyare gemisi, 238.
Tealii İslam Cemiyeti, 195, 213.

Tecavüz, 32, 67, 128, 188, 223, 233, 267, 356, -ler, 39, 76, 77, 79, 161, 232, 250, 288, 290.
Tekfur Dağı, 23, 24, 25, 35, 83.
Tekirdağ, 28, 35.
Tekkenişîn, 186.
Telefon, 339.
Telgraf, 56, 57, 60, 61, 66, 69, 71, 87, 95, 107, 108, 110, 111, 115, 116, 118, 125, 126, 130, 133, 134, 135, 145, 146, 147, 149, 150. 154, 157, 160, 163, 164, 165, 169, 178, 192, 200, 209, 211, 214, 215, 216, 217, 218, 220, 221, 225, 230, 231, 233, 245, 249, 258, 263, 271, 272, 278, 284, 286, 288, 296, 305, 308, 312, 319, 321, 322, 329, 336, 337, 339, 340, 347, 350, 353, 356, 357, -çılar, 321, -hane, 102, 110, 111, 130, 174, 278, 354, -haneler, 112, 115, -lar. 37, 48, 124, 128, 142, 324, - memurları, 112, - Müdürü, 85, -name, 32, 43, 53, 65, 86, 112, 137, 160, 178, 212, 242, 248, 265, 294, 295, 311, 330, - nameler, 180, 211, 227, 234.
Tenbih Sokak, 83.
Teşkilat, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 36, 51, 72, 76, 83, 84, 89, 93, 95, 97, 104, 139, 174, 211, 260, 263, 290, 303, 304, 316, 345, 348, 349, -çılar, 25, 27, 52.
Tevfik Bey (Maliye Nazırı, Nafia Nazırı), 73.
Tevfik Nevzad Bey (Karacabey Kaymakamı), 25.
Tevfik Paşa, 54, 82, 229, - kabinesi, 87.
Ticaret, 261.
Tiflis, 82, 253.
Times (Taymis), 215, 229, 243.
Tirebolu, 28.
Tirpiç (Petrih), 158.
Tokat, 244.
Toklunlu çiftliği, 245.
Toksat (Dukat), 68.
Tophane, 52, 108, 111.
Toplumsal idare, 303.
Totu Hanım (Haci Ali Beyzade Nazif Bey'in eşi), 182.
Trabzon, 148, 166, 187, 202, 205, 206, 241.
Trakya, 29, 57, 60, 101, 242, 281, 308, - delegeleri, 35.
Tren, 86, 88, 169, 233, 283, 310.
Tufan Bey, 341, 342.
Turanizm, 42.
Tutuklama, 87, -lar, 155, 162, 317.
Tutuklu, 272.
Tüccar, 310, -lar, 162.
Tünel, 146, 147.
Türk, 82, 229, 328, - ahalisi 304, - antlaşması, 64, - dostu, 72, - düşmanı, 72, - hanımları, 181, - kıtaları, 162, - memurları, 245, - meselesi, 60, - milleti, 66, 122, - milliyetçileri, 304, - muhafızlar, 26, - sancağı, 140.
Türkistan, 138, 303.
Türkiya, 101, - antlaşması, 227.
Türkiye, 33, 59, 60, 64, 230, 302, 303, 304, 306.
Türkler, 30, 60, 67, 72, 83, 150, 246.
Türkocağı, 106.
Tyarden (Fransız Binbaşısı), 245.

Ulema, 215.
Ulucami, 25.
Ulukışla, 147.
Umurbey Köyü, 169.
Urfa, 50, 67, 76, 79, 151, 161, 189, 201, 210, 225, 240, 245, 288, 294, 295, 346, 356, -lılar, 151, - meselesi, 151.
Uşak, 33, 302, - Kongresi, 303, 304, 305, 306.

Üçler Meclisi, 64.
Ülke, 199.
Ültimatom, 159.
Üsküdar, 83, 186, 217, 317, 340.
Üsküdar Devriyeli Mahallesi, 83.

Vapur, 25, 28, 83, 84, 268, 336, - kaptanları, 348, 349, -lar, 31, 310.
Vasfi Efendi, 82.
Vasıf Bey, bkz. Kara Vasıf Bey.
Vatan, 21, 26, 37, 40, 42, 49, 63, 74, 78, 98, 115, 123, 125, 130, 156, 161, 167, 178, 179, 181, 225, 227, 249, 251, 263, 265, 269, 290, 332, 337, 345, -daşlar, 250, - düşmanları, 37, - haini, 119, 155, - hissiyatı, 121, - menfaatları, 126, 189, 127, - ın bağımsızlığı, 37, 344, -ın bütünlüğü,

37, -ın kurtarılması, 291, -ın kurtuluşu, 23, -ın menfaatları, 290, -ın saadeti, 23, -ın selameti, 95, -i fayda, 208, -i hamiyet, 197, -i hıyanet, 266, -i hizmetler, 78, -i menfaatlar, 219, -i merasim, 345, -i suç, 321, -i vazife, 111, 310, 345, -sızlar, 58.
Vatanperverane, 26, 36, 49, 78, 121, 153, 221, 249.
Vatanperverlik, 114, 128, 161, 251.
Vatanseverlik, 210.
Vedi, 232.
Vehbi (Hoca) Efendi (Meclisi Mebusan'da Konya Mebusu), 233, 237.
Veli Bey (Mebus), 243.
Veliaht, 179, 206.
Venizelos, 29, 69.
Vergi, 231.
Vicdan birliği, 288.

Whithall, (Vitel, Vitol, İngiliz Temsilcisi), 86, 91.
Wilson (Vilson), Woodrow (ABD Başkanı), 64.
Wilson prensipleri, 42, 55, 121.
Wilson (Vilson) (İstanbul'daki İngiliz Erkânıharp Reisi), 208.

Yabancı, - emeller, 48, - hükümet, 126, - idare, 122, - işgali, 199, - kaynaklar, 66, - kontrolü, 199, -lar, 56, 265, 338, - mahfiller, 66, 282, - matbuat, 162, 285, - para, 58, - parmağı, 58, - tesirler, 123.
Yağcızade İbrahim Ağa, 244.
Yahya Galip Bey, 117.
Yakub Bey (Mülazım), 84.
Yakup Şevki Paşa, 291.
Yalova, 24.
Yassı Köyü, 245.
Yaver Paşa, 87, 100.
Yayınlar, 51.
Yenişehir, 24, 25, 169, 184, 244.
Yozgat, 173, 244.
Yunan, 37, 38, - askeri, 57, - askeri harekâtı, 69, - cephesi, 221, - kuvvetleri, 157, -lılar, 47, 217, 221, 230, 242, 265, 288, - matbuatı, 69, - vapurları, 28, 84.
Yunanistan, 29, 69, 70, 101, 159, 242, 265.
Yunus Nadi Bey, 206, 220, 221.
Yusuf İzzet Paşa (14. Kolordu Kumandanı), 81, 82, 114, 134, 176, 177, 178, 186, 199, 200, 209, 218, 219, 228, 252, 256, 257, 258, 271, 272, 277, 278.
Yusuf Kemal (Tengirşenk) Bey (Meclisi Mebusan'da Kastamonu Mebusu), 233, 237.
Yusuf Ken'an Efendi (Mülazım), 83.
Yusuf Razi Bey (Posta Müdürü Umumisi), 71.

Zafer Bey, 250, 291, 297.
Zağlul Paşa, 215.
Zarşad, 231.
Zatı şahane, bkz. Padişah.
Zehra Hanım (Çekirgezade Hüseyin Efendi'nin eşi), 182.
Zehra Hanım (Miralay İsmail Hakkı Bey'in kızı), 181.
Zeki Efendi, 310.
Zekiye Hanım (Bahaettin Bey'in kızı), 181.
Zeynelabidin Hoca, 27.
Zihni Bey (Erzurum Mebusu), 220.
Ziraat, 261.
Ziraat Bankası, 141.
Ziya Bey (Ticaret ve Defterhane Emini), 74.
Ziya Bey (Topçu Yüzbaşısı), 25.
Ziya Efendi (Bolu), 244.
Zonguldak, 140, 209, 325, 339.
Zulümler, 26, 37, 67, 68, 76.
Zühdü Efendi, 131.

KİTAP